

Enligt civilförvaltningens mening torde det emellertid icke vara praktiskt möjligt att såsom revisorerna föreslagit åstadkomma någon gemensam ordningsstadga för rikets ämbetsverk. Den statliga förvaltningen spänner över så många och skiftande arbetsområden, att självfallet åtskilliga föreskrifter erfordras, vilka icke äro tillämpliga inom andra förvaltningsgrenar. Den av revisorerna upprättade sammanställningen upptager ett flertal sådana författningar, som äro av så speciell natur, att de icke rimligen böra tynga en eventuell gemensam stadga. Exempelvis inom försvaret äro förhållandena så olikartade jämfört med andra statliga förvaltningsområden, att ett stort antal specialbestämmelser erfordras. Å andra sidan finnas otvivelaktigt flera områden, där likartade bestämmelser kunna tillämpas och där det synes önskvärt, att skilda bestämmelser sammanföras och göras enhetliga. Härvid bör dock beaktas, att en översyn av bestämmelserna i detta syfte icke får drivas så långt, att en anpassning efter ändrade förhållanden försvåras på grund av att bestämmelsernas tillämpningsområde gjorts alltför vidsträckt.

Civilförvaltningen vill i detta sammanhang bland annat erinra om att statsrådet och chefen för finansdepartementet under år 1955 tillkallat särskilda sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning rörande redogöraransvaret och anmärkningsprocessen jämte därmed sammanhängande frågor. I samband härmed torde även de av revisorerna anförda synpunkterna i fråga om författningar beträffande avskrivningsfrågor och anmärkningsmål komma att beaktas.

Under hänvisning till vad ovan anförts tillstyrker försvarets civilförvaltning, att den av revisorerna förordade genomgången av bestämmelserna rörande medelsredovisning, revision, viss upphandling, gallring av handlingar m. m. kommer till stånd. En sådan genomgång torde komma att bli tämligen omfattande och bör enligt civilförvaltningens mening utföras av särskilt tillkallade sakkunniga. Utredningsarbetet bör fullgöras i nära samarbete med berörda myndigheter.

I detta ärendes handläggning ha deltagit undertecknade Lundberg och byråsekreteraren Bergh, den sistnämnda föredragande, samt krigsrådet Brunskog och byrådirektören Nilsell. Stockholm den 20 januari 1959.

RAGNAR LUNDBERG

*A.-G. Bergh*

*B. Törnberg*

### Generalpoststyrelsen

Genom remiss den 19 december 1958 har generalpoststyrelsen anbefallts avge yttrande över vissa avsnitt av 1958 års riksdagsrevisorers berättelse, nämligen § 26 angående vissa författningar som reglera förvaltningsverksamheten och § 27 angående öreslös redovisning. Med anledning härav får generalpoststyrelsen anföra följande.

#### *§ 26. Vissa författningar som reglera förvaltningsverksamheten*

Generalpoststyrelsen delar riksdagsrevisorernas mening, att det i och för sig skulle vara lämpligt och också borde vara möjligt att väsentligt nedbringa antalet och omfattningen av de bestämmelser, som reglera förvaltningsverksamheten. Förslaget att sammanföra vissa av dessa bestämmelser i en gemensam författning synes styrelsen böra närmare utredas. Styrelsen vill emellertid påpeka, att föreskrifter för myndigheterna av allmänt administrativ innebörd återfinnes icke blott i verksstadgan och instruktioner för olika ämbetsverk utan är inrymda också bland annat i avlöningsreglementen



och pensionsförfattningar. Det synes önskvärt, att frågan om sådana bestämmelser lämpliga plats i författningssystemet närmare övervägs vid den förordade utredningen. Även om en viss samordning av för statsförvaltningen gemensamma bestämmelser skulle komma till stånd som följd av utredningsarbetet, torde det dock bli oundvikligt med särbestämmelser för vissa verk och inrättningar. Detta gäller icke minst de affärsdrivande verken, som i många hänseenden intar en särställning i förhållande till övriga statliga myndigheter.

### § 27. Öreslös redovisning

Enligt generalpoststyrelsens mening skulle det innebära en betydande arbetsförenkling och minskade omkostnader, om öreslös redovisning kunde införas i statsförvaltningen i större utsträckning än hittills. Det synes emellertid tveksamt, om detta förslag i någon större omfattning är realiserbart i ett företag som postverket. Som serviceföretag och penninginstitut måste postverket nämligen åtaga sig att mottaga och till adressaten redovisa det penningbelopp avsändaren bestämt, även om beloppet slutar på öretal. Likaså må framhållas, att priserna på flertalet av postverkets tjänster, portona, måste vara uttryckta i ören med nuvarande penningvärde. Däremot torde det i vissa fall finnas goda möjligheter att på det interna området slopa öretalen, t. ex. vid avlönings- och pensionsutbetalningar. Även vid fakturering borde öretalen kunna slopas, när det gäller fakturans slutsumma. Detta förutsätter emellertid ändringar i avlönings- och pensionsförfattningar, ändrade avdragsregler, överenskommelser med personalorganisationer och affärsförbindelser etc.

I sammanhanget må nämnas att sedan år 1944 ingen saldering av öretal förekommer, då postanstalterna bokföra i postsparbanksböcker. Däremot bokföres örebeloppen i den centrala kontobokföringen på postsparbanken.

Generalpoststyrelsen vill helt ansluta sig till riksdagsrevisorernas förslag, att en expertgrupp tillsättes med uppdrag att utreda och pröva förutsättningarna för en övergång åtminstone delvis till öreslös redovisning inom statsförvaltningen. Då det förutsattes, att en sådan utredning kommer att ske i samråd med berörda verk, anser sig styrelsen icke, utöver vad som ovan anförts, böra i detta sammanhang ingå på alla de detaljspörsmål, som vid en sådan övergång måste uppkomma för postverkets del.

I behandlingen av detta ärende ha jämväl överdirektören Hultman, överintendenten Antoni, byråchefen Granér, tf. byråchefen Ganelius samt tf. postsparbankschefen Jäder deltagit. Stockholm den 5 februari 1959.

ERIK SWARTLING

*T. S. Nylund*

### Statskontoret

De av revisorerna upprättade sammanställningarna av vissa föreskrifter, som reglera den statliga förvaltningsverksamheten, upptaga inalles 113 författningar, omfattande enligt gjorda beräkningar sammanlagt 244 trycksidor. Samtliga dessa författningar, fördelade gruppvis allt efter ämnesområdet, finnas redovisade i den författningsförteckning, som intagits i bihanget till statsliggaren (se för budgetåret 1958/59 s. 416 ff.). Förteckningen utgör ett register över de bestämmelser på förvaltningsverksamhetens område, som ha ett mera allmänt intresse. För den som vill närmare orientera sig i de på olika områden gällande bestämmelserna torde denna översikt vara fullt

tillräcklig. Av de berörda författningarna ha för övrigt 13, vilka ansetts vara av särskild vikt, intagits i sin helhet i bihanget.

Det är emellertid uppenbart, att ifrågavarande författningar med hänsyn till antal och omfattning utgöra ett svåröverskådligt arbetsmaterial för myndigheter och enskilda befattningshavare, som i sin tjänsteutövning ha att taga befattning därmed. Såsom i ärendet framhållits ha i åtskilliga fall föreskrifter i helt likartade ämnen meddelats i ett flertal författningar. Statskontoret delar därför revisorernas uppfattning, att en detaljerad genomgång bör komma till stånd i syfte att förenkla och förenhetliga bestämmelserna.

Statskontoret är likväl icke helt övertygat, att det är vare sig önskvärt eller praktiskt möjligt att samla alla dessa olika föreskrifter i ett slags ordningsstadga för rikets ämbetsverk. Enligt statskontorets mening författningarna över alltför stora och olikartade områden för att lätt infogas i ett sådant sammanhang. En dylik stadga skulle därför sannolikt bli antingen synnerligen otymplig eller, därest innehållet begränsades till att omfatta endast mera allmänna riktlinjer, i behov av kompletterande bestämmelser. Målsättningen synes därför i varje fall tills vidare böra begränsas till att efter sammanförande i mindre grupper av författningar, som ha naturliga beröringspunkter med varandra, så långt möjligt är reducera antalet och omfattningen av föreskrifterna.

Statskontoret vill i detta sammanhang erinra, att ämbetsverket vid skilda tillfällen uttalat sig för en allmän översyn av vissa här avsedda förvaltningsbestämmelser. Sålunda hemställde statskontoret bl. a. i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 juni 1953 med förslag till omläggning av redovisningen av checker, utfärdade på statsverkets checkräkning i riksbanken, om inarbetande av samtliga författningsbestämmelser rörande statsverkets checkräkning och myndigheternas kassaväsen i en enda för alla myndigheter gemensam kassakungörelse. Med hänsyn till de fördelar som därmed skulle vinnas, ej minst med tanke på det stora antalet myndigheter, omkring 125 stycken, som ägde dragningsrätt på statsverkets checkräkning ansåg statskontoret ett genomförande av förslaget angeläget. Samtidigt med utarbetande av en särskild kassakungörelse borde enligt ämbetsverkets mening en allmän översyn, berörande alla med kassarörelsen sammanhängande frågor, vidtagas. Förslaget har ännu ej föranlett någon åtgärd.

Det torde vidare kunna ifrågasättas, om ej den av statskontoret förordade begränsade omarbetningen av i revisorernas uttalande avsedda bestämmelser i viss utsträckning kunde utföras av därav närmast berörda myndigheter. Sålunda borde exempelvis åt riksarkivet kunna uppdragas att omarbota gällande författningar om utgallring av vissa handlingar, medan riksräkenskapsverket i egenskap av central myndighet för kontrollen över den statliga medelsförvaltningen och därmed sammanhängande frågor synes bäst lämpat att systematisera och förenkla bestämmelserna om medelsredovisningen m. m. Stockholm den 14 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Rolf Rudhe*  
Föredragande

*Gustav-Adolf Wastesson*

#### Riksräkenskapsverket

Genom remiss den 19 december 1958 har riksräkenskapsverket anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående, bland annat, vissa författningar som reglerar förvaltningsverksam-

heten (§ 26), öreslös redovisning (§ 27) och redovisningen av vissa småbe-  
lopp inom statsförvaltningen (§ 28); och får riksräkenskapsverket till åt-  
lydnad härav anföra följande.

*§ 26. Vissa författningar som reglera förvaltningsverksamheten*

Revisorerna föreslå att åtgärder snarast måtte vidtagas i syfte att till  
komplettering av verksstadgan och vederbörande verks instruktioner åstad-  
komma ett slags ordningsstadga för rikets ämbetsverk, som upptager före-  
skrifter om medelsredovisning, revision, viss upphandling, gallring av hand-  
lingar m. m. Som skäl härför åberopas att det finnes ett stort antal förfat-  
tningar, som röra verkställandet av utbetalningar m. m., att vissa före-  
skrifter äro av mycket gammalt datum, exempelvis 1830 års förordning om  
extraordinarie avskrivningsfrågor, att föreskrifter i alldeles likartade äm-  
nen meddelats i ett flertal författningar, såsom fallet är beträffande utgall-  
ring av handlingar, samt att bestämmelser, vilka tillkommit vid skilda tid-  
punkter men likväl reglera likartade förhållanden, utgöra ett mycket svår-  
överskådligt författningsmaterial.

Beträffande avskrivningsföreskrifterna må erinras att frågan om nya be-  
stämmelser överlämnats till utredningen angående redogöranansvaret.

Föreskrifter om utgallring av handlingar torde väl näppeligen kunna iäm-  
nas enligt för statsförvaltningen generella normer. De torde vidare vara be-  
roende av den arkivvårdande myndighetens ställningstaganden från tid till  
annan liksom av tillkomsten av nytt arkivmaterial, som icke kan på för-  
hand bedömas. Att införa bestämmelser om gallring av handlingar i en  
allmän ordningsstadga torde därför icke vara lämpligt.

Vad beträffar den påtalade svåröverskådligheten hos författningsmateria-  
let må erinras om att det i statsliggarens bihang finns en systematiskt upp-  
ställd författningsförteckning av stort värde. Det bör observeras att det red-  
an av namnet på vederbörande författning i allmänhet framgår, vad den  
avser, liksom den större eller mindre räckvidden av dess tillämplighet. Detta  
torde framgå redan av den av revisorerna återgivna sammanställningen av  
författningar. Bortsett från avskrivningsförfattningarna finns en och annan  
författning av gammalt datum och större räckvidd, såsom 1905 års före-  
skrifter om inventering, vilken lämpligen kunde införas bland de i statslig-  
garens bihang återgivna författningarna. I övrigt får nog förutsättas att  
myndigheterna i någon form äga tillgång till Svensk Författningssamling.

Riksräkenskapsverket betvivlar att det låter sig göra att samla föreskrif-  
terna om medelsförvaltningen i en generell tillämplig författning, om man  
uppställer den förutsättningen att detta materiellt sett skall medföra en för-  
bättring eller i varje fall icke någon försämring. Med hänsyn till statsför-  
valtningens skiftande former och ständigt växlande struktur skulle det nog  
ej heller vara praktiskt fördelaktigt. Redan från början finge åtskilliga hän-  
visningar göras till vad som i vissa avseenden vore särskilt stadgat, och allt  
flera sådana hänvisningar skulle så småningom bliva nödvändiga. Alterna-  
tivt finge man tänka sig att vidtaga ständiga ändringar i den centrala förfat-  
tningen.

Bestämmelser om revision torde icke höra hemma i en ordningsstadga  
för verken. Vad som åsyftas är väl bestämmelserna om avgivande av räkens-  
kaper till riksräkenskapsverket, och härom finnes i allmänna verksstadgan  
bestämmelse om att myndighet har att årligen enligt vad därom är stadgat  
till riksräkenskapsverket avlämna räkenskaps- och redovisningshandlingar.  
Ifrågavarande särskilda bestämmelser avse tidpunkter då olika myndigheter  
skola avlämna sådana handlingar av olika slag och böra av praktiska skäl  
icke fastläsas i en allmän ordningsstadga.

Beträffande upphandlingsföreskrifterna måste riksräkenskapsverket lika så ifrågasätta om de ha sin plats i en ordningsstadga. Däremot synes en viss koncentration inom denna grupp av bestämmelser icke utesluten.

Av skäl som redovisats i det föregående kan riksräkenskapsverket icke dela revisorernas uppfattning att en allmän ordningsstadga för ämbetsverken, upptagande föreskrifter om medelsredovisning, revision, viss upphandling, gallring av handlingar m. m., skulle vara ett mål att sträva efter. En viss koncentration av författningar inom några av de berörda områdena kan givetvis tänkas, men denna begränsade vinst kan åstadkommas utan tillsättandet av någon utredning, vilket enligt riksräkenskapsverkets mening vore att betydligt överdimensionera frågans innebörd.

### § 27. Öreslös redovisning

Revisorerna framhålla att av de bokföringsföreskrifter som i olika sammanhang utfärdats för de statliga myndigheterna framgår, att inkomster och utgifter i räkenskaperna skola redovisas med exakta belopp, det vill säga med kronor och ören. Bokföringsföreskrifter av annan innebörd torde ej heller komma i fråga. Det av revisorerna åberopade förhållandet att den statliga inkomstskatten numera uträknas i helt kronotal utgör härvidlag intet undantag. Det gäller här en av riksdagen antagen regel av materiell innebörd avseende storleken av statens ifrågavarande fordran. En i någon mån motsvarande regel för bestämmandet av lönefordringar gentemot staten från statstjänstemännens sida återfinnes i statens allmänna avlöningsreglemente i fråga om beräkandet av månadslön. De praktiska fördelarna härav begränsas emellertid av att en dylik avrundning icke låter sig göra beträffande daglöner, timlöner och övertidsersättningar, ej heller beträffande sjukledighetsavdrag m. m. Det må erinras att, då rätt till halv sjukpenning föreligger halvt sjukpenningavdrag respektive halvt yrkesskadeavdrag skall tillämpas, i förekommande fall jämkat till närmaste femtal ören.

Inte ens i anställningsförhållandet mellan staten och dess egna tjänstemän torde sålunda vara möjligt att genomgående bortse från öresbelopp. Än mindre torde detta vara möjligt i mellanhavandet mellan staten och de enskilda.

Möjligheten att utvidga de materiella avrundningsregler, som finnas beträffande skatten, till att gälla exempelvis taxesättningen vid statliga företag torde vara ytterst begränsad. Avrundning av slutsummor å räkningar o. d. torde väl däremot i och för sig kunna göras, i den mån det gäller större belopp, men när det gäller små summor torde ej heller denna metod komma i fråga. Den vinst ur vissa synpunkter, som kan tänkas vinnas genom att slutsummor avrundas, motverkas vidare av försvårat avstämningsarbete hos myndigheterna. Erfarenhet härav kan åberopas från den tid, då man i fråga om skattsedlarna övergångsvis tillämpade det förfarings sättet att, ehuru de olika skatteposterna uträknades med öretal, sedelns slutsumma likväl avrundades till helt kronotal.

Riksräkenskapsverket anser för sin del den av revisorerna väckta frågan vara av alltför vittutseende innebörd för att göras till föremål för någon systematisk beredning.

### § 28. Redovisningen av vissa småbelopp inom statsförvaltningen

Revisorerna konstatera att det på försvarets område med dess långt drivna anslagsuppdelning nedlägges arbete på att rätta felbokföringar även av ringa belopp. Vederbörande myndigheter ägna tid åt att erinra om små felaktigheter i medels- och materialräkenskaper utan anmärkningsprocess i egentlig mening. Krav på obetydliga belopp utställas i onödan försvarets myndigheter emellan o. s. v. Som jämförelse erinras om att i bokföringsbe-

stämmelserna för statens järnvägar beträffande rättelser i den interna bokföringen stadgas att obetydliga belopp icke skola omföras. Jämväl på andra områden skulle, om än ej i samma utsträckning som inom försvaret, förekomma liknande förhållanden. Som exempel nämnes, att vid en lantbruksnämnd under ett halvår förekommit att man i nära 60 fall gjort sig mödan att bokföra straffröntan å för sent erlagda förrättningsavgifter såsom ränta och icke tillsammans med förrättningsavgifterna. Det syntes revisorerna icke vara ovanligt med krav avseende ringa belopp även mellan andra statliga myndigheter än dem som tillhöra försvaret.

Anledningen till denna enligt revisorernas mening icke tillfredsställande ordning skulle vara risken för revisionsanmärkning och det förhållandet att det saknas föreskrifter, som möjliggöra för vederbörande myndigheter att underlåta att vidtaga åtgärder beträffande bagatellbelopp. Det ifrågasättes därför om icke bestämmelser borde utfärdas, som möjliggöra att obetydliga fordringar myndigheter emellan kunna eftergivnas, rättelse av felkonteringar kunna underlåtas o. s. v. Även om dylika regler finge utformas så, att det i viss utsträckning överlåtes på vederbörande tjänsteman att själv avgöra om viss åtgärd skulle vidtagas eller ej, borde man därigenom enligt revisorernas mening ernå en mera tillfredsställande ordning än den nuvarande.

Riksräkenskapsverket vill med anledning av dessa synpunkter framhålla, att bokföringsåtgärder även i fråga om helt obetydliga belopp torde vara en ofrånkomlig förutsättning för en korrekt medelsredovisning. Detta gäller icke bara statliga myndigheter utan även enskilda. Lönsamhetssynpunkter på detta område torde sålunda kunna anläggas endast i mycket begränsad omfattning. Lika litet torde det i detta sammanhang kunna underförstås, att de olika statliga myndigheterna äro filialer av ett och samma företag. Givetvis låter det sig göra att i den statliga bokföringen påvisa fall som, lösryckta ur sitt sammanhang, te sig mindre rationella. Antalet redogörare är vidare mycket stort och det kan icke förutsättas annat än att ett ärende då och då kan handläggas så att det lämnar rum för kritik. Detta ha ju revisorerna förutsatt bliva fallet, även om man skulle införa hjälpregler till stöd för redogörare och myndigheterna, men knappast beaktat i fråga om de anförda exemplen. Av dessa torde icke böra dragas alltför långt gående slutsatser.

Givetvis böra de reviderande myndigheterna icke i efterhand påkalla rättelser av bagatellfall, det är ju därför deras s. k. leuterationsrätt tillskapats. På försvarets område torde tillämpas ett förfarande med påpekanden för framtida iakttagelser, vilket väl dock närmast torde ha informerande innebörd. Riksräkenskapsverket befarar, att en allmän avskrivningsrätt beträffande småbelopp skulle medföra risker i tillämpningen och anser den dessutom överflödig vid en förnuftig tillämpning av gällande regler. En sådan regel skulle i tillämpningen kunna utsträckas till att avse bokföringsdifferenser i allmänhet å småbelopp, och därigenom medföra allvarliga riskmoment, enär bakom en bokföringsdifferens å ett ytterst obetydligt öresbelopp kan dölja sig ett saldo mellan betydande felbokföringar, vilka i övrigt utjämnat varandra.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Faxelius, Stenström och Thorson samt tillförordnade byråchefen Backlund deltagit. Stockholm den 15 januari 1959.

GÖSTA RENLUND

Bertil Ehnбом

Föredragande

## Statens sakrevision

Riksdagsrevisorerna föreslå, dels att en detaljerad genomgång av gällande bestämmelser rörande den statliga verksamhetens form och innehåll skall ske i syfte att nedbringa antalet och omfattningen av dessa bestämmelser, dels ock att som ett led i nämnda genomgång och till komplettering av den allmänna verksstadgan och instruktionerna ett slags ordningsstadga för rikets ämbetsverk skall utarbetas.

Sakrevisionen vill i anslutning till det förstnämnda förslaget erinra om att revisionen på uppdrag av Kungl. Maj:t låtit granska kungörelsen 1934: 52 angående avskrivning i vissa fall av brist i statens förråd av proviant och fodervaror. Granskningen resulterade i att revisionen föreslog ett upphävande av kungörelsen i fråga. Revisionen är övertygad om att en systematisk granskning enligt revisorernas förslag skulle komma att leda till att ytterligare ett antal författningar m. m. skulle kunna slopas. Bestämmelser, som beröra likartade ämnen, torde i flera fall utan större svårighet kunna sammanföras till en författning. Även på denna väg bör antalet författningar kunna minskas avsevärt. Vissa bestämmelser äro på grund av sin ålder svårtillämpade och delvis inaktuella, bl. a. gäller detta avskrivningskungörelserna. Det är angeläget, att sådana bestämmelser omarbetas och anpassas efter nutida förhållanden. Dylika åtgärder skulle underlätta arbetet för de administrativa myndigheterna. Sakrevisionen vill emellertid framhålla, att även mindre genomgripande åtgärder i samma syfte äro önskvärda, nämligen att författningar, som ändrats ett flertal gånger — såsom exempelvis kungörelsen 1907: 55 angående de slag av papper, bläck och skrivmaskins- och stämpelfärger, som må till vissa offentliga handlingar användas — omtryckas i sin helhet i större utsträckning än vad hittills varit fallet.

Sakrevisionen ansluter sig sålunda till förslaget om en genomgång av gällande författningar av här ifrågavarande slag. Det synes därvid icke utan vidare klart, å ena sidan, huruvida en dylik genomgång bör omfatta alla de uppräknade författningarna m. m. eller, å andra sidan, huruvida den icke i vissa avseenden bör gå utom ramen för statsrevisorernas förteckning. Uppgiften är emellertid — huru den än avgränsas — mycket omfattande och det kan ifrågasättas, om den icke bör uppdelas på flera organ. Lämpligt synes då vara att uppdraga granskningen av sådana bestämmelser, som äro speciella för vissa ämbetsverks förvaltningsområden, åt dessa ämbetsverk. Sålunda skulle åt riksarkivet kunna anförtros granskningen och överarbetningen av utgallringskungörelserna, åt riksräkenskapsverket granskningen av räkenskapsanvisningar m. m., åt statskontoret genomgången av tryckningskungörelser m. m., åt generalpoststyrelsen granskningen av kungörelser angående upphandlingen av kontorsinventarier etc.

Vad gäller förslaget om utgivande av en ordningsstadga för ämbetsverken får sakrevisionen framhålla, att vissa av de för stadgan avsedda författningarna redan nu finnas intagna i bihanget till statsläggaren och att övriga äro upptagna i bihangets författningsförteckning. Ämbetsverken kunna sålunda därigenom erhålla erforderliga upplysningar om gällande författningar, som reglera förvaltningsverksamheten. Behovet av en ordningsstadga av föreslagen karaktär kan sålunda redan på denna grund ifrågasättas. Härtill kommer bl. a. att en sådan stadga får ett större värde endast om den kan hållas aktuell. I detta avseende torde, även om stadgan upprättas enligt lösbladssystem, stora svårigheter uppkomma. I anslutning härtill vill revisionen erinra om att 1957 års riksdagsrevisorerna, efter att ha inhämtat vissa upplysningar om marinens samling av förvaltningsföreskrifter (SMFF), föreslogo samlingens slopande. Revisorerna hade nämligen



gen erfarit dels att befattningshavarna — genom att stadgan ej var differentierad å skilda förvaltningsgrenar — tvingats omhänderha och vidtaga ändringar i en mångfald bestämmelser, som icke berörde deras verksamhetsområden, dels ock att det icke var möjligt att med tillgänglig arbetskraft inom rimlig tid medhinna alla de detaljändringar, som tid efter annan måste göras i samlingen. Olägenheterna med en hela statsförvaltningen omfattande ordningsstadga kunna enligt sakrevisionens mening befaras bli ännu mera påtagliga.

Sakrevisionen kan sålunda tillstyrka förslagen endast i vad de avse en detaljgenomgång och översyn av förvaltningsföreskrifterna och vidtagande i anslutning härtill av de åtgärder av i huvudsak redaktionell natur, vilka befinnas ägnade att främja enhetlighet och överskådlighet.

I detta ärendes avgörande hava deltagit, förutom undertecknad ordförande, samtliga ledamöter.

Särskild föredragande förste revisor Jacobsson. I övrigt närvarande undertecknad t.f. kanslichef och byrådirektör Sjövall. Stockholm den 19 januari 1959.

WILHELM BJÖRCK

*B. M. von Willebrand*

### Statens organisationsnämnd

Organisationsnämnden anser i likhet med revisorerna, att en detaljerad genomgång av centralt utfärdade bestämmelser av mera allmän förvaltningsnatur såsom sådana för medelsredovisning, revision, viss upphandling och gallring av handlingar i syfte att få dessa förenhetligade och systematiskt sammanförda och så utgivna att ändringar och tillägg lätt kunna infogas i tidigare material måste medföra en icke oväsentlig rationalisering av berörda arbetsuppgifter, vilka även kunna bli utförda med större säkerhet. Detta i sin tur måste skapa mera trygghet i arbetet. I samband med nytillträde av personal och vid personalersättning vid semester, sjukdom o. d. kommer det att vara av allra största värde att ha här aktuella bestämmelser komplett och överskådligt samlade.

Den sammanställning som f. n. utges t. ex. beträffande gällande avlönings- och pensionsbestämmelser belyser det stora värde en sådan har för bestämmelser inom ett för många aktuellt ämnesområde. Som ett led i nämndens organisationsundersökningar ingår ofta att söka systematiskt sammanföra av berörda myndigheter utfärdade föreskrifter så att dessa bli överskådliga och så att ändringar och tillägg lätt kunna införas. Liknande åtgärder vidtagas även av myndigheterna själva för att få föreskrifter m. m. tillgängliga och kända av alla berörda befattningshavare.

Mot bakgrunden av det ovan anförda tillstyrker nämnden föreslagen utredning.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Björck, Elofsson, Löfqvist och Göran Pettersson samt såsom föredragande byrådirektören G. Wijkman. Stockholm den 15 januari 1959.

C. TARRAS SÄLLFORS

*B. Samuelsson*

### Riksarkivet

Riksarkivet har sedan några månader arbetat med en ny redaktion av de författningar, genom vilka arkivväsendet regleras, och har för avsikt att under året för Eders Kungl. Maj:t framlägga resultatet av denna omarbet-

ning. I denna har särskilt eftersträfvats större enhetlighet i terminologi och disposition samt större koncentration; författningar rörande olika sidor av arkivväsendet ha därvid sammanarbetats. Dessa förslag torde sålunda i vissa avseenden överensstämma med den allmänna syftningen av vad riksdagens revisorer framfört. Emellertid behandlas icke i dessa författningar gallringsfrågorna. Vad speciellt angår dessa och möjligheten att i dylika lämna gemensamma föreskrifter för hela statsförvaltningen får riksarkivet anförda följande.

Nu föreliggande föreskrifter om gallring av handlingar hos statliga myndigheter utgöras av dels generella föreskrifter gällande sådana ensartade eller likartade handlingar som förekomma hos alla eller hos ett stort antal statliga myndigheter, dels speciella föreskrifter gällande en viss myndighet eller enhetlig grupp av myndigheter, utarbetade efter ingående prövning och med hänsyn till just där rådande förhållanden. De generella föreskrifterna återfinnas regelmässigt i författningssamlingen, medan de vida talrikare särskilda gallringsbrev för olika förvaltningsarkiv ha formen av kungliga brev eller ämbetsskrivelser till berörda myndigheter.

I sitt förslag till allmän gallringskungörelse (SFS 716/1953) konstaterade 1940 års arkivsakkunniga, att långtifrån alla slag av handlingar kunde beröras av generella gallringsregler; liksom tidigare måste därför i förekommande fall särskilda gallringsbestämmelser utfärdas för de särskilda arkiven.

I den allmänna gallringskungörelsen har man sökt införa alla de hos myndigheterna mera allmänt förekommande slag av handlingar som skulle kunna utgallras utan olägenhet för administration eller forskning. Att icke övriga tidigare och senare utfärdade generella gallringsföreskrifter blivit inarbetade i den allmänna gallringskungörelsen beror på följande omständigheter.

På grund av de speciella förhållanden som gälla för de militära arkiven uppdrog Kungl. Maj:t åt en försvarets gallringskommitté att utarbeta särskilda bestämmelser om gallring av dessa arkiv; allmänna gallringskungörelsens giltighet begränsades därför till den civila statsförvaltningen.

SFS 860/1945 om gallring av telefon- och telegramkvitton och 323/1947 om gallring av apoteksbilagor äga giltighet för hela statsförvaltningen utan undantag; allmänna gallringskungörelsens giltighetssfär är däremot begränsad till de arkiv, som äro underkastade riksarkivariens inspektion. Denna begränsning av kungörelsens giltighet berodde på att kungörelsens efterlevnad och effektiviteten av den föreskrivna gallringen måste bli beroende av de råd och anvisningar som arkivmyndigheterna kunna lämna de olika förvaltningsorganen.

Vad beträffar SFS 829/1945 om återställande eller utgallring av vissa ansökningshandlingar gälla här meddelade föreskrifter endast centrala ämbetsverk samt hovrätter och länsstyrelser. Denna författning har alltså en mera begränsad giltighet än allmänna gallringskungörelsen. SFS 115/1954 slutligen angående gallring av handlingar rörande folkbokföringen och den allmänna skatteuppbörden har en speciell karaktär och äger giltighet endast för vissa folkbokförings- och skattemyndigheter.

Arkivgallringsproblemen ha för närvarande stor aktualitet, och i år 1958 avlämnade riksdagspetita har riksarkivet framlagt ett arbetsprogram för deras lösning, byggt på de senaste årens erfarenheter från gallringsarbete inom olika förvaltningsområden. Förutsättningarna för en på en gång effektiv och skonsam gallring ges i första hand genom den allmänna gallringskungörelsen, i andra hand av den rad av olika gallringsföreskrifter som för övrigt utfärdats. Vid tillämpningen av dessa är det emellertid samar-

betet mellan förvaltningen och arkivmyndigheterna som måste bli den avgörande faktorn, utan vilken gallringsbestämmelserna, såsom erfarenheten visat, komma att stanna på papperet. En omsorgsfull och på vidast möjliga erfarenhet byggd detaljprövning av gallringsförutsättningarna för varje särskild förvaltningsgren och för varje särskild arkivserie måste utgöra förutsättning för detta gallringsarbete och de därför givna föreskrifterna. Det ytterst skiftande materialet kräver härvid, om skadeverkningar av gallringen i möjligaste mån skola kunna undgås, en starkt individualiserad prövning. Enligt riksarkivets uppfattning torde sålunda en effektiv framtida gallring snarast böra regleras från fall till fall, dock med den allmänna grund, som utgöres av den här förut nämnda gallringskungörelsen. I den mån det är möjligt att ytterligare utvidga denna och i densamma inarbeta jämställda föreskrifter, avser riksarkivet att ha sin uppmärksamhet kontinuerligt inriktad härpå, i överensstämmelse med de principer som ligga till grund för dess inledningsvis nämnda arbete med revidering av arkivförfattningarna.

Vad slutligen angår normalpappersförordningen (SFS 55/1907) m. fl. författningar ang. papper, bläck, skrivmaskins- och stämpelfärger m. m. vill riksarkivet blott erinra om att det i underdånig skrivelse den 24 april 1954 hemställt om en utredning av frågan om användande av kontaktkopior m. m. En sådan utredning, som torde böra ta sikte även på en modernisering av 1907 års normalpappersförordning, synes böra föregå utarbetandet av det slags ordningsstadga, som riksdagens revisorer föreslå; under alla förhållanden bör en dylik utredning komma till stånd.

I ärendets behandling ha deltagit riksarkivarien (föredragande) samt arkivråden Jägerskiöld och Swedlund. Stockholm den 29 januari 1959.

INGVAR ANDERSSON

*H. Appelgren*

#### Utredningen ang. redogöraransvaret m. m.

Genom nådig remiss den 19 december 1958 har utredningen angående redogöraransvaret m. m. anbefallts att inkomma med utlåtande över vad i riksdagens revisorers den 15 december 1958 dagtecknade berättelse yttrats angående dels vissa författningar som reglera förvaltningsverksamheten (§ 26) och dels redovisningen av vissa småbelopp inom statsförvaltningen (§ 28). Till åttlydnad härav får utredningen anföra följande.

Av den i § 26 lämnade redovisningen framgår, att bestämmelser avseende likartade frågor f. n. föreligga i ett flertal författningar. Utredningen delar revisorernas mening att en genomgång av dessa bestämmelser bör ske i avsikt att söka nedbringa både antalet och omfattningen av desamma. Beträffande frågan, huruvida till komplettering av verksstadgan och verksinstruktioner vissa föreskrifter böra sammanföras i ett slags ordningsstadga för rikets ämbetsverk, lärer det ankomma på utredningen att uttala sig endast såvitt angår föreskrifter om medelsredovisning, revision och avskrivning av statens fordringar.

Även om det vore möjligt att införa vissa för de flesta statliga myndigheter gemensamma bestämmelser om medelsredovisning i teknisk mening så torde det dock med hänsyn till den olika arten av den statliga verksamheten bli nödvändigt att komplettera dessa bestämmelser med särskilda föreskrifter för enskilda myndigheter eller vissa grupper av myndigheter. De gemensamma bestämmelserna om redovisning skulle således icke fullständigt eller ens i huvudsak kunna reglera medelsredovisningen. Beträffande

revision synes det utredningen uppenbart, att bestämmelser härom icke ha sin plats i en för ämbetsverken gemensam ordningsstadga bl. a. av det skälet, att revision i egentlig bemärkelse, nämligen sådan som kan leda till anmärkningsprocess, utövas av endast ett fåtal myndigheter. Redan nu återfinnes i verksstadgan och verksinstruktioner en bestämmelse om att räkenskaps- och redovisningshandlingar skola årligen enligt vad därom är stadgat avlämnas till riksräkenskapsverket. Denna bestämmelse innehåller allt vad de icke reviderande centrala myndigheterna ha att iakttaga angående revision. Att i en ordningsstadga införa närmare bestämmelser om tidpunkterna för räkenskapers avlämnande synes knappast böra ifrågakomma, enär av praktiska skäl olika bestämmelser härutinnan alltjämt torde böra gälla för olika myndigheter.

I den av riksdagens revisorer upprättade förteckningen återfinnas tvenne författningar angående extra ordinarie avskrivningsfrågor (SFS 1830/85 och 1911/106), alltså frågor som utredningen har att behandla. Utredningen torde komma att föreslå deras upphävande därest av utredningen eljest föreslagna bestämmelser införas. Enligt utredningens mening böra nya bestämmelser om avskrivning av kronans fordringar icke utformas så, att de lämpligen kunna införas i en för samtliga rikets ämbetsverk gemensam ordningsstadga. Dels äro nämligen kronans fordringar sinsemellan olikartade med hänsyn till grunden för sin uppkomst och dels torde det icke vara rationellt att låta varje myndighet få lika rätt att avskrivna fordringar.

Angående vad i § 26 anförts finner utredningen alltså skäl tala för att en genomgång av de i paragrafen angivna författningarna kommer till stånd i förenklande syfte. Att, såsom riksdagens revisorer förordat, i en för rikets samtliga ämbetsverk gällande ordningsstadga sammanföra bestämmelser om bl. a. medelsredovisning, revision och avskrivning av statens fordringar anser dock utredningen icke böra komma i fråga.

Vad beträffar det under § 28 i revisorernas berättelse påtalade förhållandet att arbete nedlägges på rättelse av felkonteringar, omföringar mellan olika anslag och utställande av krav, även då saken rör ringa belopp, så torde anledningen härtill knappast, såsom revisorerna antagit, vara risken för revisionsanmärkningar. Samtliga revisionsmyndigheter utom medicinalstyrelsen och kammarrätten äga eftergiva anmärkningar rörande ringa belopp. I praktiken tillämpas denna s. k. leuterationsrätt vanligen så, att revisorerna icke hos revisionsmyndigheterna väcka talan i anledning av felaktigheter rörande smärre belopp upp till en viss gräns, vilken bestämts antingen genom praxis eller i anvisningar för revisionsarbetet. Anmärkningar gällande öretal förekomma icke. Hur än redogöraransvaret utformas torde det därför icke, så länge revisionsmyndigheterna äga leuterationsrätt, inverka på avgörandet av sådana tjänsteåtgärder som riksdagens revisorer i paragrafen betecknat såsom helt onödiga.

Enligt utredningens mening har den av revisorerna i paragrafen berörda frågan om framställande av krav icke direkt samband med rätten att avskrivna statens fordringar. Såsom reglerna härom utformats kan avskrivning ske under vissa villkor; det förutsattes dock att åtminstone krav framställdes på beloppets utfående, innan avskrivning av fordringen må äga rum. Härifrån utgör emellertid generalpoststyrelsens rätt att avföra visst belopp till täckande av förluster å oundvikliga bokföringsfel ett undantag i de fall, då bokföringsfelen äro kända men likväl bliva täckta av det avförda beloppet. Postverkets för statsverksamheten enastående antal bokföringsåtgärder torde motivera denna rätt att avföra belopp.

Med den omfattning som statens verksamhet har är det förklarligt, att inom densamma även utföres arbete som i vissa fall, t. ex. beträffande in-

drivning och bokföring av bagatellbelopp, kan te sig onödigt och meningslöst. Dylikt arbete måste emellertid ses såsom en del av ett system, vilket för att fungera väl förutsätter noggrannhet och ansvarskänsla; noggrannhet i det lilla och noggrannhet i det stora betinga i viss mån varandra. Huruvida det arbete beträffande bagatellbelopp, som revisorerna påtalat, verkligen utgör någon avsevärd del av det totala arbetet inom statsförvaltningen torde vara svårt att bedöma. Svaret på denna fråga skulle emellertid väsentligt bidra till upplysning om hur stor besparing som skulle vinnas genom sådana regler vilkas införande revisorerna ifrågasätta, och därmed vore det också lättare att taga ställning till revisorernas uttalande. Enligt utredningens mening skulle väl sådana regler kunna medföra viss arbetsbesparing, men å andra sidan torde samtidigt uppstå risk för att noggrannheten vid betalning av smärre belopp statsmyndigheter emellan och vid bokföring av dylika belopp minskas, något som dock icke är önskvärt. Utredningen vill snarast hålla före att, därest regler om rätt att underlåta betalning statsmyndigheter emellan och rättelse av fel i bokföring anses böra införas med hänsyn till den arbetsbesparing som därigenom skulle uppnås, reglerna i vart fall böra givas tillämpning endast inom sådana områden av statsförvaltningen där verkligt behov av en summarisk behandling av småärenden kan anses föreligga.

Vid behandlingen inom utredningen av detta ärende, därvid skiljaktig mening icke förekommit, ha samtliga utredningens ledamöter deltagit. Stockholm den 30 januari 1959.

ENAR ECKERBERG

*Sverker Widmark*

## § 27 Öreslös redovisning

### Försvarets civilförvaltning

En övergång till ett system med öreslös redovisning ter sig helt naturligt mycket bestickande, och stora fördelar vore säkerligen att vinna därpå, ej minst i fråga om administrationskostnaderna. Avsevärda svårigheter äro emellertid förbundna med en sådan övergång, även om den sker successivt. För försvarets del vill civilförvaltningen endast hänvisa till att ett flertal anslag äro uppbyggda på en viss öreskostnad per dag, vilken dagskostnad sedan multipliceras med antalet värnpliktiga vid en viss tidpunkt (tjänstgöringsdagar). En höjning av de värnpliktigas avlöningar, vilka vanligen utbetalas i 10-dagarsperioder, med i de flesta fall 25 öre per dag har medfört en uppräknig av anslagen härför i förslaget till innevarande års riksdag med 5 300 000 kronor. Lägsta penningbidrag utgör för närvarande 2 kronor 50 öre per dag eller för en 10-dagarsperiod 25 kronor. En höjning till 2 kronor 75 öre per dag medför, att för en 10-dagarsperiod kommer att utbetalas 27 kronor 50 öre. Enligt principerna för löneutbetalning skulle härvid en avrundning ske till 28 kronor eller möjligen varannan period till 27 kronor. Vissa utbetalningar omfatta emellertid 11 dagar, då alltså skulle utbetalas 30 kronor 25 öre, vilket enligt nyssnämnda princip skulle avkortas till 30 kronor. En viss besparing av ej oväsentligt belopp skulle härigenom uppstå. Å andra sidan kommer måhända krav i dylikt fall att uppställas, att 27 kronor 50 öre för en 10-dagarsperiod alltid skulle avrundas till 28 kronor. Vad detta skulle medföra i fråga om ökad belastning på anslagen till de värnpliktigas avlöningar torde uppskattningsvis uppgå till några hundratusen

kronor. Svårigheterna att rymma sådana belopp inom de nu för försvaret uppdragna kostnadsramarna äro om icke oöverstigliga så dock betydande. Vad som anförts i ovannämnda exempel om värnpliktsavlöningar gör sig även gällande i fråga om ett flertal av de på öresbelopp grundade anslagen.

I fråga om de för materiel anvisade anslagen däremot liksom för vissa andra anslag synes det civilförvaltningen enbart vara en fördel, om öreslös redovisning kunde tillämpas. Här bleve det i ett dylikt fall endast fråga om mindre avrundningar uppåt och nedåt, vilka till stor del kunna tänkas taga ut varandra. En öreslös redovisning av vissa anslag, medan i fråga om andra alltjämt öresredovisning måste tillämpas, är icke omöjlig, men torde ej innebära några avsevärda besparingar i fråga om administrationskostnaderna. För att några mera betydande arbetsbesparingar skola kunna påräknas ford-ras, att all öresredovisning är avskaffad redan i primärmaterialet.

Civilförvaltningen vill i detta sammanhang upptaga frågan, om ej försök kunde göras med att införa öreslös redovisning i någon av staten utgiven publikation, exempelvis i det tryckta utdraget ur rikshuvudboken och bud-getredevisningen. Med ledning av resultatet från dessa försök torde seder-mera i viss mån kunna bedömas, huruvida den öreslösa redovisningen kan föras vidare.

Att med ledning av vad revisorerna anført bestämt uttala sig angående en öreslös redovisning finner civilförvaltningen synnerligen svårt. Ämbetsver-ket har därför funnit sig böra instämma i revisorernas förslag, att förut-sättningarna för en övergång, helt eller delvis, inom statsförvaltningen till öreslös redovisning göres till föremål för undersökning av en expertgrupp, sammansatt på sätt revisorerna föreslagit.

I ärendets handläggning hava deltagit undertecknade Lundberg och Bur-lander, den sistnämnde föredragande, samt krigsrådet Brunskog. Stockholm den 20 januari 1959.

RAGNAR LUNDBERG

*Arthur Burnander*

*I. Malmgren*

**Generalpoststyrelsen.** Se yttrandet över § 26, s. 196.

### Telestyrelsen

Theoretiskt sett kan det förefalla odiskutabelt, att ett system med öreslös redovisning skulle medföra vissa fördelar framför allt genom vinster i form av arbetsbesparing och minskad felrisk. Dessa fördelar torde emellertid icke kunna bli helt utnyttjade med mindre systemet blir allmänt vedertaget icke blott inom det privata näringslivet utan också inom de statliga och kommunala förvaltningarna.

I riksdagens revisorers berättelse redovisas de erfarenheter av metoden, som gjorts av ett större rederibolag inom landet och där det bl. a. konstateras, att bolaget mött det största motståndet mot metoden hos statliga och kommunala myndigheter. Det ligger i sakens natur att så har skett, efter-som dessa myndigheter i sitt ekonomiska handlande — speciellt när det gäl-ler att tillhandahålla tjänster — äro bundna på ett helt annat sätt än pri-vata företag.

För televerkets del skulle det icke möta några svårigheter att acceptera systemet i fråga om sådana av verket utställda fakturor, som icke äro tele-telefonräkningar. Ej heller torde det vara ogenomförbart att utbetala avlöningar till tjänstemän i hela krontal. Detta kan nämligen ske genom separat bok-



föring av utjämningsbelopp, en metod som för övrigt redan tillämpas i fråga om avlöningar till telearbetare. Dessa erhålla nämligen avlöningarna i belopp, vilka utjämnats till fem- och tiotal kronor, varigenom växelmynten helt bortfalla. Detta tillvägagångssätt kan icke sägas innebära öreslös redovisning i egentlig mening, men åtgärden är praktisk och underlättar avlöningarnas färdigställande och utbetalning. Eftersom emellertid det angivna tillvägagångssättet i alla fall medför ett extra arbete vore det fördelaktigare, om överenskommelse berörande hela statsförvaltningen om avrundning av summa avlöningsbelopp till heltal kronor kunde träffas vid centrala förhandlingar med personalorganisationerna.

Vad gäller frågan om avrundning av telefonräkningarnas belopp borde det enligt det av riksdagens revisorer åberopade rederibolaget vara möjligt »att i televerkets bestämmelser införa ett stadgande om att räkningarnas slutbelopp skulle avrundas». Det bör då först framhållas, att televerkets taxor för de tjänster, som verket tillhandahåller allmänheten, äro i hög grad differentierade. Förutom abonnemangavgifter, vilka räknat per kvartal till övervägande del sluta på krontal eller 50 öre, omfatta telefonräkningarna avgifter enligt till räkningarna fogade specifikationer upptagande huvudsakligen samtals- och telegramavgifter. Dessa avgifter bestå i sin tur av avgifter enligt samtalsmätning (»7-örestaxan») och periodavgifter för manuellt expedierade rikssamtal resp. ordavgifter för räkningsförda telegram. Vid avgiftsdebiteringen för dessa tjänster har man så gott som uteslutande att göra med öretal (femtal eller tiotal ören). Då det är helt uteslutet, att vid grundnoteringen av ifrågavarande avgifter företa avrundning för att uppnå öreslös redovisning, kan en sådan operation endast verkställas på telefonräkningarnas slutsumma. Man kan härvid utan vidare utgå ifrån att det ojämförligt största antalet av televerkets abonnenter icke godvilligt kommer att acceptera en avrundning av räkningsbeloppen, då denna sker uppåt. Telestyrelsen och stationsförvaltningarna runt om i landet ha nämligen en rik erfarenhet av hur minutiöst noga telefonräkningarna kontrolleras inom stora skikt av verkets kundkrets. Ett i detta sammanhang belysande exempel härpå må anföras.

Inom de områden, där den s. k. 7-örestaxan tillämpas, har just i förenklade syfte införts den metoden, att entalssiffran på samtalsmätaren uteslutes vid avläsningen. Härigenom kommer den till telefonräkningarna hörande specifikation, som upptar avgifter enligt samtalsmätning, att alltid sluta på jämnt 10-tal, vilket vid den maskinella debiteringen medför besparingar i arbetskostnader för televerket och därmed också ytterst gynnar abonnenterna. På grund av att samtalsmätaren icke omställs till noll-läge efter verkställd avläsning utan fortsätter att registrera markeringar i löpande följd till dess den vid uppnådd maximikapacitet automatiskt »går runt», sker förr eller senare efterskottsutjämnning till nytt tiotal markeringar. Detta tillvägagångssätt har icke sällan kritiserats av abonnenter såsom varande icke korrekt, och televerkets förklaringar ha endast motvilligt godtagits.

Även om flertalet abonnenter genom propaganda av olika slag i lyckligaste fall skulle kunna förmås att så småningom förlika sig med tanken, att avrundningar upp- eller nedåt i längden kompensera varandra, skulle televerket icke kunna undgå en ström av klagomål från missnöjda abonnenter, därom är styrelsen förvissad.

Om öreslös fakturering av telefonavgifter skall bli möjlig att genomföra utan motstånd från abonnenternas sida, torde enligt styrelsens förmenande detta kunna ske endast om räkningarna oberoende av öretalens storlek konsekvent justeras nedåt. Härigenom skulle emellertid uppstå ett inkomstbort-

fall av i genomsnitt 50 öre per utställd räkning. Då antalet telefonräkningar för närvarande uppgår till i runt tal 9 milj. per år, skulle alltså den totala inkomstminskningen vid nuvarande abonnentantal komma att utgöra ca 4,5 milj. kronor per år.

Oavsett om man väljer den ena eller den andra avrundningsmetoden uppkommer emellertid genom avrundningsförfarandet betydande merarbete med därav följande kostnader beroende på att man icke längre kan få kontroll på att riktiga belopp blivit fakturerade genom att jämföra totalsumman av räkningarnas avrundade slutbelopp med summan av i räkenskaperna upptagna icke avrundade fasta abonnemangsavgifter, avgifter enligt samtalsmätning och avgifter enligt kortspekifikationer på rikssamtal, telegram, telexskrivningar, katalogavgifter osv. För att vid ett system med öreslös redovisning erhålla en betryggande kontroll måste varje avrundning av en telefonräknings slutsumma bl. a. medföra en motsvarande operation i redovisningsmaterialet hos den ansvarige redogöraren. Om storleken av detta arbete kan man få en föreställning om man betänker, att det gäller att avrunda 2 1/4 miljoner belopp per kvartal. Vill man dessutom kontrollera effekten av avrundningarna nedåt och ev. uppåt, tillkommer ytterligare merarbete. Den totala arbetsökningen blir så betydande, att den säkerligen kommer att överväga den arbetsbesparing, som erhålles genom att öretal icke behöva utskrivas på räkningarna eller inbetalas vid deras likvidering.

Särskilt på grund av det senast anförda anser sig telestyrelsen för närvarande icke kunna förorda, att öreslös redovisning införas *generellt* vid televerket. Styrelsen vill emellertid icke motsätta sig förslaget, att en expertgrupp tillsättes med uppgift att pröva möjligheterna för en övergång, helt eller delvis, inom statsförvaltningen till öreslös redovisning. Om en sådan utredning kommer till stånd, bör telestyrelsen vara representerad inom densamma.

Vid detta ärendes avgörande ha närvarit generaldirektören Sterky, tekniska direktörerna Nordström och Esping, förrådsdirektören Svensson, verkstadsdirektören Mattsson, byråcheferna Heimbürger (föredragande) och Roos samt tf. överdirektören Svedhem. Stockholm den 30 januari 1959.

HÅKAN STERKY

H. Heimbürger

Sven Carlsson

### Järnvägsstyrelsen

Det framgår av revisorernas berättelse att åtskilliga förenklingar av kontorsarbetet skulle kunna åstadkommas genom övergång till ett system med öreslös redovisning inom den statliga förvaltningen. Ehuru vissa svårigheter kunna vara förbundna med en dylik övergång, böra dessa dock icke överbetonas. Revisorerna föreslå att förutsättningarna för en övergång, helt eller delvis, inom statsförvaltningen till öreslös redovisning närmare prövas, lämpligen genom en expertutredning.

Vid statens järnvägar tillämpas redan nu i viss omfattning öreslös redovisning. Biljett- och fraktavgifter enligt statens järnvägars taxor erläggas i stor utsträckning i hela kronor. Stationerna inbetala trafikuppbördsmedel med jämna kronbelopp, och överskjutande öresbelopp balanseras till nästa månads redovisning. Firmor, som så begärt, få betala fraktkrediträkningar öreslöst. I den interna kostnadsbokföringen sker avrundning till hela kronor vid fördelningen på kostnadsställen. De interna debiteringarna ha i huvudsak gjorts öreslösa.

Styrelsen anser det möjligt för statens järnvägar att på ytterligare områden slopa örena i redovisningen. Efter närmare utredning komma därför åtgärder i sådant syfte att vidtagas. Möjligheterna att uppnå mera betydande rationaliseringseffekter bli emellertid i väsentlig grad beroende av liknande åtgärder inom andra delar av den statliga förvaltningen. Styrelsen anser det därför angeläget att förutsättningarna för en övergång helt eller delvis inom statsförvaltningen till öreslös redovisning närmare prövas och vill därför tillstyrka att den av revisorerna föreslagna utredningen kommer till stånd.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Uppmark, överdirektören och souschefen Oredsson samt ekonomidirektören Sjöberg (föredragande). Stockholm den 30 januari 1959.

ERIK UPPMARK

*Arne Sjöberg*

### Vattenfallsstyrelsen

Medelst remiss den 19 december 1958 har vattenfallsstyrelsen anbefallts avgiva utlåtande med anledning av vad i riksdagens revisorers den 15 december 1958 dagtecknade berättelse yttrats angående öreslös redovisning (§ 27). Styrelsen får till åttlyndnad därav i underdånighet anföra följande.

Redan för mer än 15 år sedan uppmärksammades inom vattenfallsstyrelsen möjligheterna att ernå förenklingar genom att slopa öretal, som äro med hänsyn till redovisningens ändamål betydelselösa. Följande åtgärder i den riktningen ha genomförts.

1. I värdebokföringen för förråden avrundas de enskilda posterna till hela krontal.

2. Om beloppet i en kassaverifikation skall fördelas på flera konton, placeras totalbeloppets öretal på en av delposterna, under det att övriga delposter upptaga enbart hela krontal.

3. De avlöningsbelopp, som utbetalas, avrundas till hela 5-tal kronor. Därvid registreras för varje avlöningsmottagare korrekionsposter och avrundningarna ske ibland nedåt, ibland uppåt på sådant sätt, att det ackumulerade beloppets avvikelse från det rätta värdet alltid ligger under 5 kronor.

Styrelsen har övervägt analoga förenklingsåtgärder i andra sammanhang men har funnit ett väsentligt hinder vara osäkerhet om olika revisionsinstansers inställning till åtgärder, vilka teoretiskt kunna resultera i tillgångsminskning för verket, även om sannolikhetslagarna tala för att avvikelserna komma att på någorlunda lång sikt hålla sig inom snäva gränser och vara betydelselösa. Om öreslös redovisning skall genomföras generellt inom statsförvaltningen är en första förutsättning sålunda sådana instruktionsändringar för statens revisionsorgan, att alla konsekvenser av förenklingen blir accepterade.

Medan vattenfallsstyrelsen sålunda anser, att de reella ekonomikonsekvenserna av öretalens slopande äro betydelselösa och väl uppvägas av även begränsade förenklingar, måste å andra sidan konstateras, att åtgärden vid konsekvent genomförande kommer att medföra vissa komplikationer inom redovisning m. m., vilka motverka rationaliseringsvinsterna. Delvis beror detta på den användning av maskiner för redovisning och framställning av betalningshandlingar, som numera föreligger. Fördelen skulle varit mera ostridig på den tiden, då det mesta av hithörande arbetsuppgifter utfördes »för hand». När ekonomiska data i stor utsträckning behandlas maskinmäs-

sigt, och själva betalningstransaktionerna övervägande ske medelst kontoöverföringar och clearing utan anlåtande av kontanter, är icke så mycket att spara med att siffrorna till någon del ersättas med nollor. Därtill kommer som en negativ omständighet att, i den mån avrundningen skall verkställas av maskinerna, den för dessa är en förhållandevis komplicerad och därför kostsam procedur (exempelvis addering av 50 öre till respektive belopp och därefter undertryckning av de båda öressiffrorna).

Först om den öreslösa redovisningen kan genomföras så fullständigt, att man är säker på att icke behöva behandla några som helst öretal och alltså kan slopa öreskolumnen i blanketter och hålkort och slippa att stansa även dubbelnollorna i de senare, blir en resulterande vinst mera säkrad. Men för något sådant möter vissa svårigheter, vilka måste på ena eller andra sättet elimineras. Vattenfallsstyrelsen skulle kunna genomföra avrundning på alla de räkningar för levererad elektrisk kraft, som ge verket dess helt dominerande inkomster, i det att redan i föreskrifter och villkor för de av styrelsen fastställda krafttaxorna den bestämmelsen kunde införas, att räkningsbeloppen avrundas till hela kronor. Men styrelsen har på grund av svårigheter av angiven art och omöjligheten att avskaffa öretalen helt tillsvidare icke funnit sådan omläggning motiverad.

Nedan angivas utan anspråk på fullständighet några exempel på de problem, som införandet av en öreslös redovisning kommer att ge.

När vattendomstolarna fastställa skadeersättningar för sjöregleringar och kraftstationer till ibland flera hundratal ersättningstagare, ingå i stor utsträckning öretal. I detta fall kan näppeligen avrundning nedåt ifrågakomma, utan tillstånd måste finnas att alltid avrunda uppåt till helt kronor, trots den merutgift som detta föranleder. En annan möjlighet vore, att vattendomstolarna fingo föreskrift att alltid ange ersättningsbelopp i hela kronor. Men även i andra sammanhang förekommer det, att utbetalningar bestämmas på sådant sätt och avse sådana mottagare, att avrundning nedåt är utesluten.

Avrundning går bra vid periodvis och regelbundet återkommande betalningstransaktioner, t. ex. utbetalning av lön till en tjänsteman eller debitering av kraftavgifter för en abonnent. Men när ett avbrott kommer, t. ex. om tjänstemannen slutar sin anställning eller kraftabonnemanget upphör, så måste en slutavräkning ske, och då kanske slopandet av öretal möter motstånd. De flesta av dessa fall böra dock kunna lösas genom generell avrundning uppåt.

Från några företag, med vilka vattenfallsstyrelsen har affärsförbindelser, har begärts, att styrelsen skall acceptera konsekvenserna av en inom företaget genomförd öressloppning. Styrelsen har i detta fall ställt sig avvisande och det även om företaget erbjudit sig att genomgående avrunda till styrelsens förmån. Om nämligen på en av styrelsen utfärdad räkning inbetalas mer än begärt belopp, får styrelsen i redovisningen två delposter, av vilka den ena skall avstämmas med respektive fordringsbelopp i reskontran, under det att den andra får föras på ett särskilt diverse-konto. Bokföringsarbetet fördubblas alltså och blir dyrare. Om å andra sidan öreslös redovisning införes i statsförvaltningen, få styrelsen och andra statliga verk vara beredda på motsvarande negativa inställning till en medverkan hos vissa enskilda företag. Den ifrågavarande omläggningen inom statsförvaltningen synes därför förutsätta sådana arrangemang, att konsekvenser av här avhandlade slag bli generellt accepterade.

I åtskilliga fall framräknas i redovisningen ingående belopp maskinellt av ett antal delposter, vilka sedan sorteras och summeras på annat sätt som underlag för andra betalningar eller statistik. Vanligen ifrågakommer icke

avrundning av delposterna utan först beträffande slutsummorna. Men då kunna avvikelser uppkomma mellan de på olika vägar framkomna totalbeloppen. Härmed bortfaller en möjlighet för kontroll och ibland erfordras extra bokföringsåtgärder för tillrättning. Som exempel kunna nämnas avlöningslistor med avdrag för sådant som föreningsavgifter och telefonkostnader och krafträkningar för detaljabonnenter med abonnentavgift, grundavgift, energiavgift och energiskatt som delposter, vilka sedan skola behandlas statistiskt för grupper av abonnenter.

Vattenfallsstyrelsen förordar, att möjligheten att ernå förenklingar förmedelst öreslös redovisning undersökes på det sätt, som riksdagens revisorer föreslagit, såvida icke förutsättningarna för en fullständig dylik omläggning redan från början framstå som obefintliga.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, generaldirektören Grafström, styrelseledamöterna Skoglund, Hemmar och Jacobsson samt byråchefen v. Hartmansdorff deltagit. Stockholm den 30 januari 1959.

FOLKE PETRI

*Nils Helleberg*

#### Statskontoret

Såsom revisorerna framhållit har man inom det privata näringslivet i viss utsträckning övergått till öreslös redovisning, varigenom en icke oväsentlig förenkling av kontorsarbetet kunnat åstadkommas. Erfarenheterna härutinnan uppges av revisorerna som goda, vilket även gäller motsvarande reformer i utlandet. Revisorerna omnämna, att liknande åtgärder i vissa speciella fall vidtagits även inom den svenska statsförvaltningen, varvid särskilt erinras om att inkomstskatten numera uträknas i hela kronor. I övrigt tillämpas i den statliga redovisningen ett system, omfattande även öresbelopp. Enär antalet bokföringstransaktioner inom statsförvaltningen är mycket stort, måste enligt revisorerna öresredovisningen innebära en betydande belastning av det kamerala arbetet. Enligt revisorernas uppfattning bör det emellertid vara möjligt att mera allmänt övergå till ett system med öreslös redovisning. Härigenom skulle man kunna rationalisera redovisningsförfarandet och även minska kostnaderna. Revisorerna anse sig därför böra föreslå, att förutsättningarna för en övergång, helt eller delvis, inom statsförvaltningen till öreslös redovisning närmare prövas genom exempelvis en expertgrupp sammansatt av representanter för statens organisationsnämnd och de närmast berörda verksamheterna.

Statskontoret delar självfallet revisorernas uppfattning om önskvärdheten av att genom förenklade metoder söka minska statens kostnader för den kamerala administrationen. Som ett led i denna strävan spelar otvivelaktigt nedbringandet av antalet öresbelopp i redovisningen en betydande roll. Enligt ämbetsverkets uppfattning är det emellertid icke redovisningen såsom sådan, vilken i detta sammanhang bör reformeras utan beskaffenheten av det material, som bildar underlaget för redovisningen. De faktiska in- och utbetalningarna såsom de framgå av verifikationerna äro sålunda det primära, medan själva redovisningen eller bokföringen är en sekundär åtgärd för siffermässig belysning av och redogörelse för det, som i verkligheten skett. Att denna redovisning måste vara fullt exakt och i överensstämmelse med verifikationsmaterialet — kassainkomster och kassautgifter — torde ligga i sakens natur. Endast härigenom skapas möjlighet för kassaredovisningens avstämning mot den kontanta kassabehållningen, post-

girokontorets kontokuranter eller erhållna bankbesked, vilken avstämning är ett oavvisligt krav ur kontrollsynpunkt. Någon ändring av hittillsvarande regler vid redovisning av på förhand givna öresbelopp synes därför icke böra vidtagas inom statsförvaltningen med dess omfattande och på ett otal myndigheter, underförvaltningar, redogörare och förskottstagare uppdelade kassarörelse.

För att utan att minska kontrollmöjligheterna ändock kunna genomföra en i viss mån öreslös redovisning och vinna därmed sammanhängande fördelar bör enligt statskontorets uppfattning rationaliseringsarbetet koncentreras på verifikationsmaterialet, vilket bör tillrättaläggas för en dylik redovisning före utbetalnings resp. avisering eller annat krav. Utjämning till hela kronor bör härvid undantagslöst ske i alla sådana fall, där åtgärden kan vidtagas utan förnärmande av annans rätt eller utan olägenhet för redovisningen i övrigt. I första hand synes den ifrågasatta reformen böra beaktas av de bidragsbeviljande myndigheterna. Örestalens slopande i ett tidigt skede underlättar icke blott den kommande bokföringen utan även förarbetena med uträkning och utskrift av förteckningar och anordningar, utskrift av utbetalnings- eller girokort och postlistor samt avier och krav av skilda slag. Ej minst för postverket skulle öresbeloppens slopande på här föreslaget sätt medföra en avsevärd lättnad.

En reform i antydd riktning skulle — utan tidsödande och kostnadskrävande expertutredningar — lämpligen kunna ske genom anvisningar i en cirkulärskrivelse till alla berörda myndigheter. Genom en dylik åtgärd från statsmakternas sida skulle säkerligen även enskilda företagare animeras till avrundning av fakturabelopp och rabattavdrag m. m. samt betydelsen av reformen så småningom vinna allmän förståelse. Många problem skulle på så sätt förenklas eller automatiskt finna sin lösning.

Statskontoret anser sig i detta sammanhang böra omnämna, att ämbetsverket sedan länge beaktat de av revisorerna framförda synpunkterna och även genom egna åtgärder eller hänvändelser till andra myndigheter sökt undvika öresbelopp i redovisningen. I underdånig skrivelse den 24 oktober 1946 ang. förenkling av systemet med ränteavgifter föreslog sålunda statskontoret bl. a. en utjämning av ränteeftergiftsbeloppen till hela kronor. I cirkulärskrivelse i april 1956 till samtliga hushållningssällskap anhöll ämbetsverket om sällskapens medverkan till en förenkling av redovisningen genom en utjämning till hela kronor av såväl utestående lånefordringar som inlevererade amorteringar. På initiativ av statskontoret utbetalas författarpengarna fr. o. m. år 1958 i hela kronor (k. k. 597/1957). Återbetalningen av 1951 och 1952 års prisutjämningsavgifter, vilken är fördelad på 5 år, sker med avrundade belopp under 4 år med reglering av örestalen under det femte. Vid utbetalningar genom statskontoret i övrigt, vilka kunna påverkas av ämbetsverket, avrundas beloppen som regel till hela kronor. Vidare uträknas numera alla amorteringsplaner i statskontoret med annuiteterna i hela kronor.

I åtskilliga fall torde det emellertid möta svårigheter att över huvud taget komma ifrån öresbeloppen. Även om de nyssnämnda annuiteterna kunna utjämnas i hela kronor, vilket underlättar arbetet vid avisering, postbefordran och kassabokföring, är öresredovisning ofrånkomlig exempelvis vid annuiteternas uppdelning i ränta och kapital på lånekorten. Inflytande obligations- och låneräntor, vilka skola stämma mot debiterade belopp, torde inte alltid kunna avrundas liksom ej heller återbetalda lån, där lånesumman innefattar även öresbelopp. Samma sak gäller avräkningsnotornas slutsummor vid köp eller försäljning av värdehandlingar, vilka summor påverkas av courtage- och räntekostnader. Vid likvidering av räkningar



med utsatta öresbelopp torde utjämning ej heller kunna ske. Så länge ören finnas som myntenhet, måste man vara beredd att mottaga eller utgiva och i anslutning därtill även redovisa öresbelopp. Denna uppfattning synes stämma med erfarenheterna inom försäkringsvärlden, där öresbeloppen kunnat slopas vid premieberäkningar och utbetalning av försäkringsbelopp, över vilka omständigheter bolagen själva kunna bestämma, men däremot fortfarande finnas kvar inom finansredovisningen, som även inne- sluter placeringsverksamheten.

Det må även framhållas, att i de fall öresbelopp äro utsatta på verifikationerna, den individuella bedömningen av samt arbetet med öresbeloppens eventuella strykning i efterhand eller uppsamling på särskilda konton säkerligen skulle bli lika kostnadskrävande som den nuvarande rutinmässiga redovisningen av öresbeloppen med hjälp av moderna kontorsmaskiner. Ju större antalet primärt redovisade öresposter är, som måste särbehandlas, desto mindre lönar sig införandet av den helt öreslösa redovisningen. Erfarenheterna från det enskilda näringslivet med dess inom varje företag ensartade förhållanden, där antalet öresposter utan större svårigheter kan nedbringas genom företagets egna åtgärder, torde därför icke utan vidare kunna åberopas som motiv för genomförandet av en helt öreslös redovisning inom statsförvaltningen med dess mångfald av kassor och redogörare samt skiftande och hela samhällslivet omspännande verksamhet.

Under hänvisning till det sagda får statskontoret livligt tillstyrka en öreslös redovisning av inkomster och utgifter inom statsförvaltningen i den mån detta utan olägenhet kan ske genom utjämning av beloppen till hela kronor i primärunderlaget för redovisningen *före* verkställda in- och utbetalningar. En dylik reform synes kunna genomföras medelst ett av Kungl. Maj:t — i mån av behov efter riksdagens hörande — utfärdat cirkulär till berörda statsmyndigheter, vari jämväl lämnas medgivande för dem att utjämna slutsummorna på räkningar, exempelvis reseräkningar, eller specifikationer, vilka eljest enligt gällande författningar innefatta även öresbelopp. Öresbelopp, uppkomna till följd av rabattavdrag, skulle på grund härav genom en konsekvent höjning av nettobeloppet till närmaste kronantal också kunna uteslutas. Däremot ställer sig statskontoret avvisande till ifrågasatt expertutredning avseende övergång till en *helt* öreslös redovisning inom statsverket, vilken redovisning ämbetsverket ur kontrollsynpunkt anser olämplig att genomföra så länge ören existera som myntenhet och ingå i kassaredovisningen.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit statskommissarien Kull. Stockholm den 27 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

Thord Löndahl  
Föredragande

B. Nilsson

Riksräkenskapsverket. Se yttrandet över § 26, s. 199.

#### Statens organisationsnämnd

Organisationsnämnden anser i likhet med revisorerna, att en öreslös redovisning skulle förenkla det administrativa arbetet. Ett område, där enligt nämndens uppfattning vissa vinster även skulle erhållas genom att öretalen slopades vid redovisning, är vid själva hanteringen av kontanter t. ex, vid iordningställande av avlöningspåsar eller vid utbetalning över postdisk.

Nämnden saknar underlag för att närmare bedöma de besparingar som kunde erhållas i och med att här aktuell reform genomfördes. Den hyser dock den uppfattningen, att vid de mindre myndigheterna besparingarna som regel icke komma att ta sig uttryck i personalminskningar utan endast komma att medföra viss kapacitetsökning. Nämnden förutsätter att öretalen i första hand komma att tagas bort i slutsummor och icke vid flertalet av de beräkningar som resultera i t. ex. en uppgift om olika avlöningsbelopp eller olika delsummor på en räkning. En öreslös avräkning mellan myndigheterna anser nämnden önskvärd. Den ifrågasätter även om icke ett visst minimibelopp bör fastställas för vid redovisningen betydelselösa avräkningsposter. Nämnden tillstyrker, att utredning verkställas på föreslaget sätt, och förutsätter även medverkan härvid från riksräkenskapsverket.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Björck, Elofsson, Löfqvist och Göran Petterson samt såsom föredragande byrådirektören G. Wijkman. Stockholm den 15 januari 1959.

C. TARRAS SÄLLFORS

*B. Samuelsson*

### Generaltullstyrelsen

Tullverket debiterar, uppbär och redovisar, förutom tull, vissa skatter och andra avgifter, som skola utgå vid införsel av varor, ävensom bl. a. vissa sjöfartsavgifter. I samband med tulltaxering av varor debiteras (på tullsedel) bl. a. bensinskatt, energiskatt, kaffeskatt och varuskatt samt införselavgifter för jordbruksprodukter. Fyr- och båkavgift debiteras (på särskild räkning) i samband med in- och utklarering av fartyg.

Inom tullverket har redovisningsväsendet under senare tid varit föremål för en översyn i förenklande syfte. Ett nytt redovisningssystem genomfördes från och med år 1956. Under utredningsarbetet ägnades uppmärksamhet åt frågan om möjligheterna att slopa öretalen i tullsedlar och andra räkningar. Vad riksdagens revisorer i sin berättelse år 1941 anförde rörande den rationalisering, som skulle ernås, om i kronouppbörderna ingående utskyldstitlar påfördes i helt kronal, har vid omläggningen av tullverkets redovisningsförfarande ansetts i stort sett äga giltighet även beträffande tullverkets uppbörd, i synnerhet vid debitering å tullsedel.

I 10 a § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) i dess lydelse enligt förordning den 12 september 1958 (nr 474) är stadgat, att tull skall påföras i jämna kronor, så att överskjutande öretal bortfaller. Motsvarande gäller i fråga om införselavgifter för vissa jordbruksprodukter (SFS 1958: 619). Vad angår ovannämnda skatter pågår, enligt vad styrelsen under hand inhämtat, inom Finansdepartementet en överarbetning av ifrågasvarande skatteförfattningar i anledning av den nya tulltaxans nomenklatur. I samband härmed torde frågan om avrundning till hela kronal lämpligen kunna övervägas.

Enligt 7 § kungörelsen den 28 november 1958 (nr 590) om fyr- och båkavgift skall vid avgiftens beräkning uppkommande öretal avrundas till närmast lägre hela kronal.

Generaltullstyrelsen, som delar riksdagens revisorers uppfattning, att en öreslös redovisning innebär en icke oväsentlig rationalisering av redovisningsförfarandet, får med åberopande av vad ovan anförts tillstyrka revisorernas förslag att förutsättningarna för en övergång, helt eller delvis, inom statsförvaltningen till öreslös redovisning närmare prövas.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit, förutom undertecknad generaltulldirektör, jämväl byråcheferna Åberg och Bergström, föredragande. Stockholm den 27 januari 1959.

VIDAR FAHLANDER

*Tord Wænerlund*

Kommerskollegium. Se yttrandet över § 25, s. 192.

## § 28 Redovisningen av vissa småbelopp inom statsförvaltningen

### Försvarets civilförvaltning

Såsom revisorerna framhållit finnes i den provisoriska instruktionen 18 juni 1954 för civilförvaltningen (§ 37) ett bemyndigande för ämbetsverket att låta saken förfalla, då revisionsanmärkning rör belopp av ringa storlek eller ärendets fortsatta handläggning anses medföra mera arbete än som motsvarar det belopp, varom fråga är. Med stöd av detta bemyndigande har även civilförvaltningen under en följd av år i viss utsträckning avstått från att framställa anmärkning, där sådan tidigare vanligen gjordes. Något bestämt minimibelopp har helt naturligt ej kunnat fastställas, men såsom en allmän regel har gällt, att det anmärkta beloppet bort uppgå till minst 50 kronor, såvida det ej varit fråga om ett rent principavgörande. Underhandsförfrågan göres dock stundom även vid mindre belopp.

I fråga om den granskning, vilken utföres av en särskild granskningsdetalj inom ämbetsverkets katedralbyrå, i anslutning till att från lokalmyndigheters kassaavdelningar insända verifikationer bliva föremål för hålkortsmässig bearbetning och bokföring, har även utbildat sig en viss praxis. Upptäckta mindre fel rättas vanligen utan att något som helst meddelande lämnas vederbörande kassaavdelning, vilken erhåller uppgift om det bokförda beloppet i den kassajournal, vilken utsändes varje månad till kassaavdelningarna. Som regel gäller, att vid siffergranskning upptäckta fel måste uppgå till minst 10 kronor för att särskilt meddelande skall tillställas en lokalmyndighet. Undantag härutinnan göres endast om innehavare av kassaförskott vid återfyllnad av förskott till- eller frånräknat sig belopp över 2 kronor, då meddelande lämnas. Sådana meddelanden äro emellertid högst enkla (ifyllande av uppgjorda formulär) och undertecknas av vederbörande granskningstjänsteman, vanligen kontorist, i samband med att rättelse vidtages i räkenskaperna. I fråga om titelsättningen lämnas vanligen ej heller meddelande, då titlar inom samma anslag använts, såvida ej fråga är om oriktig belastning av olika poster inom ett anslag och någon eller några av dessa ha högstbeteckning. Skulle emellertid vid granskningen uppmärksammas ett avstämningssfel, d. v. s. att anslagsbelastningen ej motsvaras av kontant eller över postgiro utbetalade belopp, måste självfallet rättelse ske även av bagatellbelopp. Om ej rättelse kan ske genom underhandsförfrågan hos kassaavdelningen, bokas differensen å en särskild titel för avstämningssfel och vederbörande kassaavdelning får i nästa månads räkenskaper vidtaga härav betingade omföringsåtgärder.

Om sålunda civilförvaltningen själv i vad rör dess verksamhetsområde sökte eftersträva att uppnå ett smidigt förfarande, då det gäller mindre belopp, och civilförvaltningen även kan sägas ha stöd härför i det ovan omnämnda i den provisoriska instruktionen intagna bemyndigandet, saknas emellertid sådant bemyndigande för övriga till försvaret hörande myndigheter. Civilförvaltningen delar revisorernas uppfattning, att det i flertalet fall ter sig meningslöst att olika myndigheter emellan utställa krav på en-

dast någon krona. Undantag måste emellertid göras för det fall, att det rör sig om en begränsad anslagspost och ett överskridande av densamma i annat fall skulle bli följden.

Erhölle emellertid försvarets centrala förvaltningsmyndigheter bemyndigande att avstå från visst belopp, kunde civilförvaltningen, i samråd med övriga centrala myndigheter, i för lokalmyndigheter gällande föreskrifter om kassaväsendet föreskriva, att räkning och dylikt ej behövde utställas å visst mindre belopp.

Även civilförvaltningen har uppmärksammat liknande fall som det av revisorerna påpekade i fråga om läkarvård och sjukvårdsersättning. Ämbetsverket har fördenskull i skrivelse 11 november 1958 till försvarets sjukvårdsstyrelse ifrågasatt, om ej av styrelsen kunde tagas under övervägande, huruvida ej, då å en och samma räkning upptagits ersättningsbelopp av natur att bära bestridas från två eller flera anslag under fjärde huvudtiteln, kostnaderna slutligt kunde stanna å vederbörlig försvarsgrens anslag till sjukvård. Undantag behövde i dylikt fall endast göras för personal, som vore anställd vid inrättning, där s. k. självkostnadsberäkning tillämpas, eller vid myndighet med eget omkostnadsanslag. Stora fördelar vore onekligen att vinna genom ett dylikt förfarande, som emellertid förutsätter Kungl. Maj:ts medgivande.

Då hela frågan om redovisningen av småbelopp inom statsförvaltningen har ett intimt samband med det s. k. redogöraransvaret, torde såsom även revisorerna föreslagit densamma få upptagas till prövning i anslutning till de förslag, som kunna förväntas från de med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande 30 juni 1955 tillkallade sakkunniga för utredning av redogöraransvaret och anmärkningsprocessen jämte därmed sammanhängande frågor.

I ärendets handläggning hava deltagit undertecknade Lundberg och Burnander, den sistnämnde föredragande, samt krigsrådet Brunskog. Stockholm den 20 januari 1959.

RAGNAR LUNDBERG

Arthur Burnander

I. Malmgren

#### Statskontoret

Efter att ha konstaterat, att det särskilt inom försvaret ofta nedlägges ett betydande arbete på rättelse av felkonteringar gällande ringa belopp samt utställande av krav på obetydliga fordringar myndigheter emellan, ifrågasätta revisorerna, om icke bestämmelser böra utfärdas, som möjliggöra, att i förekommande fall obetydliga fordringar kunna eftergivnas statliga myndigheter emellan, rättelse av felkonteringar kunna underlätas o. s. v. Även om dylika regler måste utformas på sådant sätt, att det i viss utsträckning överlåtes åt vederbörande tjänsteman att avgöra om viss åtgärd skall vidtagas eller ej, bör det enligt revisorerna vara möjligt att åstadkomma en i olika avseenden mera tillfredsställande ordning än den nuvarande. Ehuru iakttagelserna främst avse försvaret, synes det revisorerna motiverat, att dylika regler givas en generell räckvidd, varigenom kravet på ett enkelt administrativt förfarande och en samstämmig praxis inom olika delar av förvaltningen skulle tillgodoses på ett långt bättre sätt än vad som nu är fallet.

Statskontoret delar helt revisorernas uppfattning, att överföringar av bagatellartade belopp mellan olika kon-ton eller myndigheter icke böra förekomma. Ämbetsverket ansluter sig därför till förslaget om utfärdandet av särskilda, för hela statsförvaltningen generellt gällande bestämmelser om eftergifter i fråga om krav på betydelselösa fordringar olika myndigheter emellan samt rättelser av bagatellartade felkonteringar. Lämnat medgivande sy-

nes emellertid endast böra gälla medel tillhörande en och samma budget eller fond. Med hänsyn till kapitalredovisningens utformning böra sålunda även smärre inkomster och utgifter berörande kapitalbudgeten regleras mot investeringsstaterna och eventuella felföringar rättas oavsett beloppens storlek. Likaså böra de av staten förvaltade fonderna redovisas exakt, vilket medför, att även obetydliga belopp stundom måste regleras mellan statsmedlen och fonderna eller mellan olika fonder.

Enär de berörda spörsmålen i viss mån sammanhånga med frågan om det så kallade redogöran svaret, anse revisorerna det lämpligt, att vad som i berättelsen diskuterats upptages till närmare prövning i anslutning till de förslag, som de särskilt tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om redogöran svaret väntas framlägga inom en nära framtid. Den slutliga lösningen av den komplicerade frågan om redogöran svaret, vilken fråga under många år stått på dagordningen, kan emellertid komma att dröja ännu åtskillig tid. Det synes därför tillrådligt att separat och utan dröjsmål behandla och avgöra förevarande fråga, som icke torde vara av någon väsentlig betydelse för bedömningen av redogöran svaret såsom sådant.

I anslutning till revisorernas uppgifter på antalet redovisningstitlar inom försvaret anser sig statskontoret böra understryka vikten av att kontouppdelningen inom statsförvaltningen hålles inom rimliga gränser. Verksledningarna böra sålunda tillse, att de moderna hålkortsmaskinernas tekniska möjligheter och stora kapacitet icke föranleda större uppdelning av grundmaterialet än som erfordras för nödvändiga ekonomiska kalkyler. Ett påpekande härom torde lämpligen kunna göras i samband med utfärdandet av här föreslagna bestämmelser om vissa eftergifter beträffande krav mellan olika myndigheter samt omföringar av bagatellbelopp.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit statskommissarien Kull. Stockholm den 27 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Thord Löndahl*  
Föredragande

*A. Svensson*

**Riksräkenskapsverket.** Se yttrandet över § 26, s. 199.

### **Lantbruksstyrelsen**

Genom remiss den 19 december 1958 har lantbruksstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer under § 28 i sin berättelse den 15 december 1958 anfört angående redovisningen av vissa småbelopp inom statsförvaltningen.

Med anledning härav får styrelsen helt allmänt anföra att styrelsen av samma skäl som riksdagens revisorer ifrågasätter om icke regler och direktiv av generell räckvidd bör utfärdas, som möjliggör att obetydliga fordringar kan eftergivnas statliga myndigheter emellan, rättelse av felkonteringar i vissa fall kan underlåtas o. s. v. I dessa frågor får styrelsen även hänvisa till sin skrivelse<sup>1</sup> den 25 juli 1958 i anledning av revisorernas skrivelse den 28 maj 1958 med anhållan om uppgifter huruvida föreskrifter finnes om att vissa åtgärder rörande bagatellbelopp ej behöver vidtagas m. m.

Vad beträffar iakttagelser i fråga om indrivning av smärre fordringar m. m. vid revisorernas granskning av vissa lantbruksnämnders verksamhet får styrelsen vidare anföra följande.

<sup>1</sup> Ej avtryckt.

1. Utredningen angående översyn av lösen- och stämpelförordningarna har bl. a. under övervägande frågan om slopande av avgiften, 25 öre, för in-teckningskontrollstämpeln. Därest nämnda avgift slopades, skulle nämnderna ej behöva göra utbetalning av småbelopp i relativt många fall (433 fall under budgetåret 1957/58). Härvid skulle även undvikas sådana i re-visorernas berättelse omförmälda undantagsfall, att vissa fastighetskonton vid slutredovisningen kommit att visa ett minussaldo, till följd av att fastig-heten debiterats 25 öre för in-teckningskontrollstämpel. (Endast ett 15-tal fall vid samtliga nämnder under budgetåret 1957/58.)

2. Beträffande revisorernas iakttagelser i fråga om vissa räkningar utställ-da på förrättningsavgifter vid lantbruksnämnden i Norbottens län får styrelsen hänvisa till vad nämnden anfört i infortrat yttrande<sup>1</sup> den 10 januari 1959. Såsom därav torde framgå har hos nämnden icke — som revisorerna uppgivit — någon omföring skett av ifrågavarande belopp från titeln in-komst enligt förrättningstaxa till titeln räntemedel och ej heller utställts nya räkningar. Styrelsen vill härutöver framhålla, att vid övriga 25 lant-bruksnämnder dylika poster under 5 kronor perioderna den 1 juli—31 de-cember 1957 och 1 januari—30 juni 1958 utgjort ca 20 resp. 15 fall, fördela-de på 5 nämnder under var och en av nämnda perioder. Oavsett att arbetet hos nämnderna med här ifrågavarande mindre räntebelopp synes ha varit förhållandevis obetydligt på grund av det begränsade antalet fall, anser sty-relsen att krav på dessa räntebelopp som regel ej bort framställas. Enligt 15 § lantbruksnämndstaxan och styrelsens skrivelse den 27 juli 1954, dnr Pl 371, (se bil. A) torde nämnderna nämligen äga underlåta att uttaga här ifrågavarande bagatellbelopp avseende räntor. Anledningen till att vissa nämnder ändock i ett eller annat fall krävt på dylika bagatellbelopp synes i likhet med vad som varit fallet vid nämnden i Norrbottens län huvudsakligen bero på förbiseenden och ej på risk för revisionsanmärkning.

3. Enligt revisorernas berättelse hade en genomgång av räkenskaperna för lantbruksnämnden i Skaraborgs län bl. a. givit vid handen, att under tiden den 1 juli—den 31 december 1957 sammanlagt 64 kronor 75 öre i 17 olika poster, avseende telefon- och portokostnader, omförts från en titel till en annan. Framhållas må att ifrågavarande poster avser med televerkets spe-cifikationer (s. k. telefonremsor) verifierade kostnader för tjänstesamtal på privata telefoner med 64 kronor 25 öre samt portokostnader med 50 öre. Om-förmälda kostnader har upptagits i särskild kolumn i en sammanställning över arvoden, reseersättningar samt ersättningar för telefonsamtal och por-ton, som tillerkänts nämndens ordsombud. Utbetalningarna har gjorts un-der ett enda anordningsnummer direkt från resp. titlar för arvoden (IX B 7a), reseersättningar (IX B 7b) samt kostnader för telefonsamtal och porton (IX B 7d) och har genomsnittligt överstigit 100 kronor per ordsombud. Det har icke — såsom revisorerna uppgivit — förekommit någon som helst om-föring av posterna från en titel till en annan. Enligt styrelsens mening synes nämnden ej ägt underlåta att på ordsombudens begäran därom utbetala här ifrågavarande verifierade ersättningar för telefon- och portokostnader i tjän-sten.

I detta ärendes handläggning har deltagit generaldirektören, överdirektö-ren Wetterhall, byråchefen Byberger samt förste revisorn Pettersson. Stock-holm den 21 januari 1959.

SAM. B. NORUP

*Roland Pettersson*

**Utredningen ang. redogöraransvaret m. m.** Se yttrandet över § 26, s. 205.

<sup>1</sup> Ej avtryckt.



## § 29 Tillvaratagande av statens intressen med avseende på uppfinningar

### Justitiekanslersämbetet

Justitiekanslersämbetet har icke i sin verksamhet vunnit någon större erfarenhet om de spörsmål som behandlas av statsrevisorerna i förevarande del av deras berättelse och ej heller eljest förvärvat någon närmare kännedom därom. Ett ställningstagande till dessa spörsmål möter därför vissa svårigheter för ämbetet.

Enligt det sammanfattande slututtalandet går framställningen ut på vidtagandet av åtgärder för att i anslutning till statlig verksamhet tillkomna och andra för den statliga verksamheten betydelsefulla uppfinningar skola utnyttjas på effektivast möjliga sätt. Ämbetet har fått den uppfattningen, att härvid åsyftas igångsättande av en utredning om ifrågavarande spörsmål. Särskilt därest fråga är om en utredning i vanlig form medelst tillkallande av sakkunniga och alltså om förhållandevis omfattande åtgärder, synes tvekan inställa sig, huruvida tillräckligt behov därav kan anses vara ådagalagt. Det torde sålunda kunna sättas i fråga, om icke de myndigheter, där uppfinningar anmälts till mera beaktansvärt antal — 5 å 8 myndigheter — antingen inom sig rymma erforderlig patentexpertis eller också kunna förväntas i fall av behov förskaffa sig sådan genom anlitande exempelvis av konsulterande patentbyrå. Övriga tillfrågade myndigheter redovisa under en 8-årsperiod blott ett ringa antal till dem anmälda uppfinningar, och behovet för dessas vidkommande av tilltänkta åtgärder synes på grund härav obetydligt. Det må här även erinras om de svar revisorerna erhållit på sin förfrågan om behov av patentteknisk expertis. Av de 21 myndigheterna ha 13 förklarat sig ha behov att följa den tekniska utvecklingen, medan sådant behov icke föreligger beträffande övriga 8. Av de 13 myndigheterna synas alla utom två anse sig ha tillfredsställande möjligheter att följa utvecklingen. Och ehuru endast telestyrelsen förfogar över personal med patentteknisk utbildning, är det blott en myndighet, statens väginstitut, som enligt redogörelsen synes ha något närmare gått in på de bristfälliga resurserna härutinnan.

Oavsett vad nu anförts förefaller det emellertid möjligt, att intresset för uppfinningar hos de myndigheter, varom här närmast synes böra vara fråga, skulle främjas, om anordningar åvägabragtes, som underlättade för dem att tillvarataga de olika intressen, vilka aktualiseras vid en uppfinning. Dyliga anordningar skulle därigenom även kunna bli uppfinnarna till ett verkamt stöd i deras strävanden och stimulera dem till fortsatta ansträngningar.

Revisorerna synas ha tänkt sig inrättandet av ett för större delen av statsförvaltningen gemensamt patentorgan, i första hand måhända i den formen att åt lämplig myndighet anförtröddes att tillhandagå övriga myndigheter med erforderlig sakkunskap m. m. Ett dylikt patentorgan torde emellertid icke självt kunna äga den sakkunskap, som erfordras för bedömning av uppfinningarna såsom sådana inom det vidsträckta och heterogena område som den civila statsförvaltningen utgör. Detta avses väl ej heller. Att åvägbringa ett organ, som tillhandaginge myndigheterna med råd och upplysningar med ledning av den allmänna sakkunskap i patentfrågor organet förvärvat och bistode dem med sökande av patent och dylikt, skulle visserligen kunna vara av värde. Måhända kunde detta syfte dock vinnas medelst anlitande av konsulterande patentbyrå; vattenfallsstyrelsen och statens väginstitut begagna sig nu i viss utsträckning av denna utväg. Även andra uppgifter än den nu berörda skulle emellertid tillkomma patentorganet. Enligt

förslaget skulle sålunda undersökas, om icke åt detsamma borde anförtros att för de olika myndigheternas räkning handlägga ärenden om förvärv av rätt till uppfinningar. Därest detta organ skulle besluta i ärendena, synes lämpligheten av en sådan ordning kunna ifrågasättas. Beslut om förvärv av uppfinning inom en myndighets verksamhetsområde torde böra ankomma å denna myndighet såsom den, vilken säkrast kan bedöma uppfinningens värde för myndigheten och konsekvenserna av ett förvärv. Bland övriga uppgifter, som skulle tillkomma patentorganet, må nämnas, att detta skulle verka för att statens ekonomiska intressen på här ifrågavarande område bleve tillgodosedda på ett bättre sätt än som för närvarande vore möjligt. Om vad som sålunda och i anslutning därtill anförts har ämbetet svårt att bilda sig en självständig uppfattning. Dock anser sig ämbetet böra i fråga om förslaget att staten skall i ökad utsträckning medverka till uppfinningars exploatering utanför den statliga sektorn erinra om telestyrelsens yttrande i detta avseende, s. 12 J, vilket synes ge anledning till tvekan om lämpligheten av förslaget.

Justitiekanslersämbetet anser sig slutligen böra framhålla, att i det sammanfattande slututtalandet å s. 21 J talas icke blott om uppfinningar, tillkomna i anslutning till statlig verksamhet, utan också om »andra för den statliga verksamheten betydelsefulla» uppfinningar. Endast om de förra har varit tal i revisorernas uttalande i övrigt. Det torde väl emellertid kunna antagas, att härigenom icke åsyftas någon utvidgning av vikt; jfr vad som yttrats å s. 17 J överst angående försvarets patentorgans uppgift att meddela upplysning angående uppfinningar av betydelse för försvaret. Stockholm den 30 januari 1959.

OLOF ALSÉN

*Nils Berglund*

### Försvarets civilförvaltning

Den tekniska utvecklingens snabba fortgång har medfört icke blott att — såsom fallet varit inom försvarsväsendet — den i egentlig mening tekniska sidan av den statliga verksamheten komplicerats och underkastats täta förändringar och förbättringar utan även att sådana grenar av verksamheten, vilka tidigare icke betraktats såsom tekniska — t. o. m. administrations- och kontorsarbete — i allt högre grad tillförts hjälpmedel av teknisk art, delvis av mycket kvalificerad natur. Dessa förhållanden torde medföra ett alltmer klart framträdande behov för staten att inom hela sitt verksamhetsområde vidtaga åtgärder för tillvaratagande av sin rätt och sina intressen i fråga om uppfinningar och tekniska konstruktioner eller erfarenheter i övrigt. Den av riksdagens revisorer verkställda utredningen synes emellertid visa, att statliga myndigheter endast i begränsad utsträckning äro rustade att på ett effektivt sätt tillgodose här angivna behov.

I riksdagens revisorers berättelse har anmärkts, att den enligt 2 § i den numera upphävda lagen med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för rikets försvar eller folkförsörjningen m. m. tillsatta granskningsnämnden strax efter det den börjat sin verksamhet blev övertygad om att ett effektivt tillgodosende av det statsintresse, varå samma lagstiftning toge sikte, krävde en komplettering av den militära förvaltningsorganisationen med en för samtliga försvarsgrenar gemensam patentavdelning. Efter förslag av granskningsnämnden bildades därefter försvarets patentorgan, vilket numera är förlagt till försvarets civilförvaltning. Erfarenheterna ha bestyrkt behovet av detta organ, och det har numera, icke minst efter tillkomsten av 1949 års lag om rätten till arbetstagares uppfinningar, fått ökad betydelse

för försvaret genom att det — samtidigt som det fungerar som patentbyrå för försvarets myndigheter och uppfinnare — verkar för en enhetlig behandling av uppfinningsärenden och andra ärenden med patentteknisk och patenträttslig anknytning. Det behov, som inom försvaret tillgodoses genom detta organs verksamhet, torde föreligga även inom många andra grenar av statsförvaltningen, även om det icke på alla håll gör sig gällande med så stor styrka att särskilda organisatoriska åtgärder vidtagits för att tillgodose det-samma.

Civilförvaltningen biträder därför riksdagens revisorers uppfattning, att det skulle vara till nytta för verksamheten vid sådana statliga verk, där patentfrågornas omfattning icke motiverar egen patentavdelning, att ha tillgång till hos annan myndighet befintlig sakkunskap i fråga om sådana uppgifter som nu ligga på försvarets och telestyrelsens patentorgan. På vilket sätt myndigheterna skall beredas tillgång till ifrågakvarande sakkunskap torde, som revisorerna föreslagit, böra särskilt utredas. Utan att vilja föregripa en blivande utredning anser sig civilförvaltningen böra framhålla, att — oavsett vilken eller vilka myndigheter, som må finnas lämpliga såsom »patentbyrå» m. m. åt de statliga myndigheterna — ändring icke bör ske i fråga om civilförvaltningens uppgifter med avseende å uppfinningar av betydelse för försvaret. Även om hithörande ärenden inom försvaret ur patenttekniska och patenträttsliga synpunkter torde vara i stort sett lika dem som förekomma utanför försvaret, hava de dock ur andra synpunkter en i viss mån speciell karaktär, som torde erfordra särskilda erfarenheter hos den personal, som har att handlägga ärendena. Härvid bör bl. a. beaktas hänsynen till gällande föreskrifter om hemliga patent och till sekretessbestämmelser i övrigt. Särskilda problem kunna uppkomma i fråga om medverkan vid exploatering av uppfinning eller konstruktion utanför den statliga verksamheten.

Civilförvaltningen vill med åberopande av vad ovan anförts tillstyrka riksdagens revisorers förslag om utredning rörande möjligheterna att på effektivt och enhetligt sätt tillvarataga statens rätt med avseende på uppfinningar.

I handläggningen av ärendet ha deltagit, förutom undertecknade Lundberg och förste byråsekreteraren Hedberg, den sistnämnde föredragande, jämväl krigsråden Brunskog, Nilsson, Hallin, Insulander och Engdahl. Stockholm den 20 januari 1959.

RAGNAR LUNDBERG

*Magnus Hedberg*

*M. Leczinsky*

### Telestyrelsen

Såsom angivits i revisorernas berättelse ombesörjer telestyrelsen genom eget organ handläggningen av uppkommande patentfrågor. Detta organ är organisatoriskt knutet till stationsutvecklingsavdelningen av styrelsens tekniska byrå. De frågor, som detta organ sålunda har att taga befattning med, gälla dels sådana uppgifter för televerket, som privata patentbyråer gemensligen åtaga sig för sina uppdragsgivare, nämligen patentansökningar för anställda uppfinningar, nyhetsgranskningar, information om kungjorda patent och undersökningar om patentintrång, dels vissa andra uppgifter såsom förvärv av och upprättande av avtal om uppfinnarrätt för televerkets eget behov och för andra företag med vilka telestyrelsen har samarbetsavtal eller patentlicensavtal ävensom övriga med patent- och uppfinnarrätt sammanhängande frågor.

Med de erfarenheter, som telestyrelsen har från sin verksamhet, kan styrelsen väl förstå, att även andra statliga myndigheter, inom vilkas respektive verksamhetsområden förekomma forsknings-, konstruktions- eller andra arbeten som kunna leda till att personal i sådant arbete åstadkommer uppfinningar av betydelse för myndighetens verksamhet, kunna ha ett mer eller mindre starkt framträdande behov av att ha tillgång till patentteknisk expertis. Huruvida och i vilken omfattning detta behov lämpligen bör fyllas genom ett för ändamålet tillskapat (eller utbyggt) statligt organ eller huruvida i stället denna angelägenhet hellre bör tillgodoses på annat sätt, exempelvis genom att privata patentbyråer anlitas av vederbörande myndigheter, är en fråga som telestyrelsen för närvarande vill lämna öppen.

Telestyrelsen ansluter sig sålunda till tanken på att en utredning verkställas om lämpliga organisatoriska anordningar för att tillförsäkra olika statliga myndigheter tillgång till erforderlig patentteknisk expertis. Telestyrelsen förutsätter därvid, att om en dylik utredning kommer till stånd, styrelsen beredes tillfälle — genom representation i utredningen eller på annat sätt som kan befinnas tjänligt — att framföra sina erfarenheter på området och att närmare utveckla sina synpunkter på det föreliggande frågekomplexet.

Riksdagens revisorer ha framfört tanken, att förutom den service i patentfrågor, som det tänkta statliga organet avsåges lämna, möjlighet skulle kunna skapas för staten

*att i större omfattning än hittills utnyttja de inom olika grenar av förvaltningen framkomna uppfinningarna inom förvaltningen i övrigt,*

*att i ökad utsträckning medverka till uppfinningarnas exploatering utanför den statliga sektorn,*

*att medverka till att »andra för den statliga verksamheten betydelsefulla uppfinningar av staten utnyttjas på effektivast möjliga sätt» samt*

*att vara den tekniska forskningen behjälplig med att — genom att tillhandahålla patentskriftslitteratur och annat jämförbart material — klarlägga huru långt utvecklingen hunnit på ett givet område.*

Telestyrelsen vill härtill för närvarande allenast säga, att de sålunda skisserade ytterligare uppgifterna icke organiskt höra samman med värvet att fungera såsom patenttekniskt serviceorgan utan nödvändigtvis falla inom området för de olika statliga verkens affärsmässiga och/eller tekniska verksamhet.

Vid detta ärendes handläggning ha närvarit generaldirektören Sterky, tekniska direktörerna Nordström (föredragande) och Esping, verkstadsdirektören Mattsson, förrådsdirektören Svensson, byråcheferna Heimbürger och Roos samt tf. överdirektören Svedhem. Stockholm den 30 januari 1959.

HÅKAN STERKY

*Sven Nordström*

*N. Rönnblom*

#### Statskontoret

Statskontoret ansluter sig till vad revisorerna yttrat angående betydelsen av att förutsättningar skapas för staten att kunna tillgodose sina berättigade ekonomiska intressen med avseende på sådana tekniska utvecklingsarbeten, som tillkommit på statligt initiativ eller genom statlig finansiering.

Till främjande av detta syfte bör, enligt revisorerna, bl. a. den service i patentfrågor, som redan finnes hos vissa myndigheter, genom lämpliga organisatoriska anordningar göras tillgänglig för hela statsförvaltningen.

Revisorerna ha härvidlag funnit, att frågan om en centralisering av patentärenden till lämplig myndighet, bör särskilt undersökas.

Enligt statskontorets uppfattning bör inrättandet av ett för statsförvaltningen gemensamt patentorgan övervägas endast om därmed förenade kostnader kunna beräknas bli uppvägda av de ekonomiska fördelarna. Härvid torde den omfattning, i vilken en centralisering kan genomföras, vara av viss betydelse. Erinras må, att försvarsmyndigheterna och telestyrelsen redan förfoga över patentexpertis. Vid sådant förhållande kan lämpligheten av en centralisering av dessa myndigheters patentärenden ifrågasättas. Även för andra myndigheters del, exempelvis vattenfallsstyrelsen, där frekvensen av uppfinningar är jämförelsevis hög, kunna fördelarna av en central handläggning av patentfrågor icke anses vara utan vidare givna. I detta sammanhang må framhållas, att av antalet anmälda uppfinningar — omkring 670 — som redovisats i ärendet, icke mindre än 550 äro hänförliga till telestyrelsens och vattenfallsstyrelsens verksamhetsområden.

Mot bakgrunden av det sagda skulle antalet ärenden, som från andra myndigheter skulle anförtros åt en som centralt patentorgan utsedd myndighet, kunna bli förhållandevis ringa. Med hänsyn härtill och då sistnämnda ärenden skulle avse uppfinningar inom ett flertal vitt skilda tekniska områden — en omständighet som uppenbarligen måste påverka patentorganets organisation — förefaller det tveksamt, om sådana ekonomiska fördelar, som skulle motivera tillskapandet av ett dylikt organ, stå att vinna.

Revisorerna ha uttalat, att ett centralt patentorgan synes kunna utnyttjas även i forsknings tjänst, särskilt med avseende på patentskriftslitteraturen. I anledning härav vill statskontoret ifrågasätta, om icke den service, som kan erhållas hos patent- och registreringsverket, är tillfyllest. I detta sammanhang må även nämnas den av ingenjörsvetenskapsakademien och svenska uppfinnarkontoret bedrivna verksamheten på förevarande område.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommisariern Lindblad. Stockholm den 10 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Ragnar Andersson*

Föredragande

*Gunnar Zimmerman*

### Statens sakrevision

Såsom statsrevisorerna framhållit har för samtliga försvarsmyndigheter inrättats ett gemensamt patentorgan, numera förlagt till försvarets civilförvaltning. Revisorerna ifrågasätta, om icke en liknande centralisering av patenträttsliga spörsmål borde äga rum även vad gäller civila statliga myndigheter. Flertalet sådana myndigheter äro för närvarande hänvisade att vända sig till privata patentbyråer. Ett anlitande av privata byråer medför givetvis vissa kostnader för statsverket. Som exempel härpå kan anföras, att — enligt vad sakrevisionen inhämtat — vattenfallsstyrelsen under de tre budgetåren 1955/56—1957/58 utbetalat omkring 8 300 kronor i arvoden och som ersättning för utlägg till en konsulterande patentbyrå. Revisorernas berättelse innehåller icke något konkret förslag om utformningen av en eventuell statlig organisation på området. Icke heller ha revisorerna berört frågan om vilka kostnader ett sammanförande av patentärenden till ett eller flera organ skulle medföra för statsverket.

Enligt sakrevisionens mening ger den av statsrevisorerna förebragta utredningen knappast stöd för att något egentligt behov av ett gemensamt pa-

tentorgan för de civila statliga myndigheterna för närvarande skulle föreligga. Här liksom inom andra områden bör den statliga organisationen byggas ut endast då övertygande skäl tala för en dylik utbyggnad. Däremot torde med hänsyn till de brister och olägenheter med nuvarande ordning, som statsrevisorerna uppmärksammat, någon form av förbättrad upplysningsverksamhet vara påkallad i fråga om sådan teknisk utveckling, som kan vara av intresse för de civila myndigheterna, eftersom många av dessa var för sig synas ha endast begränsade möjligheter att följa teknikens utveckling över ett större fält. Icke heller ha de i allmänhet tillfälle att taga del av till patent- och registreringsverket ingivna ansökningar rörande uppfinningar av intresse. Det vill därför synas som om det skulle vara värdefullt, om ett större antal myndigheter än som för närvarande är fallet genom ett centralt informationsorgan eller på annat sätt kunde få kännedom om sådana patentansökningar liksom om den litteratur i förevarande hänseende, som kan tänkas beröra vederbörande myndighets verksamhetsområde.

I detta sammanhang må erinras, att ingenjörsvetenskapsakademien genom sin upplysningstjänst fortlöpande informerar speciella kontaktmän vid såväl privata industrier som statliga verk och institutioner om det svenska och utländska nyhetsmaterial, avseende bl. a. forskningsresultat, som akademien får del utav. Vidare bör framhållas, att det av staten understödda svenska uppfinnarkontoret tillhandagår myndigheter, institutioner och enskilda med upplysningar i frågor, som röra uppfinningar. Kontorets tjänstemän få därvid i många fall anledning att utreda vilka ansökningar, som inlämnats till patentverket. Omnämnas må även, att exempelvis statens väginstitut anlitar en patentbyrå, som kontinuerligt lämnar institutet upplysningar om ansökningar av intresse för institutet. Enligt sakrevisionens mening kan det ifrågasättas, om icke ingenjörsvetenskapsakademien och svenska uppfinnarkontoret skulle kunna ombesörja i förevarande hänseende erforderlig informationsverksamhet för statliga myndigheter.

Statsrevisorerna ha även behandlat frågan om statens medverkan till uppfinningars exploatering utanför den statliga sektorn samt därvid uttalat, att möjligheterna för en utökning av denna medverkan böra undersökas. Sakrevisionen vill i detta hänseende framhålla, att revisionen finner det naturligt, att intresserade utan ersättning få del av resultaten av den forsknings- och konstruktionsverksamhet, som bedrivs hos sådana myndigheter och institutioner som ha karaktär av serviceorgan inom ett visst verksamhetsområde. Någon anledning för staten att engagera sig i exploateringen av sådana uppfinningar synes därför icke föreligga, detta så mycket mindre som de inkomster för statsverket, vilka kunde påräknas på denna väg, sannolikt skulle vara obetydliga i jämförelse med de fördelar för den allmänna utvecklingen, som äro förenade med nuvarande ordning.

Enligt 3 § 1949 års lag om rätten till arbetstagares uppfinningar har arbetsgivare tillerkänts viss rätt till uppfinningar, som göras av hans anställda. En av förutsättningarna härför är, att uppfinningen faller inom arbetsgivarens verksamhetsområde. Försvaret bedömes i förevarande hänseende som en arbetsgivare. Däremot betraktas varje gren av den civila statsförvaltningen som en arbetsgivare för sig. Detta förhållande har medfört, att staten endast har begränsade möjligheter att inom den civila sektorn av statsförvaltningen exploatera av anställda gjorda uppfinningar. Såsom framgår av revisorernas berättelse har staten — när det gäller civila myndigheter — under tiden 1950—1958 i endast fyra fall förvärvat all rätt till en anställds uppfinning.

Statens sakrevision har icke något att erinra mot att det frågekomplex,



som statsrevisorerna berört i detta sammanhang, utredes ytterligare under beaktande av bl. a. de ovan framförda synpunkterna. Detta kan måhända lämpligen ske i den formen, att den av Kungl. Maj:t den 24 oktober 1958 beslutade utredningen angående översynen av 1949 års lag om rätten till arbetstagares uppfinningar utvidgas i erforderlig omfattning.

I detta ärendes avgörande hava deltagit, förutom undertecknad ordförande, samtliga ledamöter.

Särskild föredragande förste revisor Ehrén. I övrigt närvarande undertecknad t.f. kanslichef. Stockholm den 19 januari 1959.

WILHELM BJÖRCK

*B. M. von Willebrand*

### Statens organisationsnämnd

Organisationsnämnden vill understryka vikten av att inom statliga myndigheter tillkomna och andra för den statliga verksamheten betydelsefulla uppfinningar av staten utnyttjas så effektivt som möjligt. Det framgår av revisorernas undersökning, att telestyrelsen och vattenfallsstyrelsen inta en dominerande ställning vad gäller antal uppfinningar, som, sedan lagen om rätten till arbetstagares uppfinningar trädde i kraft, anmälts till myndigheterna (resp 400 och 150 av totalt 670 stycken). Även om antalet uppfinningar inom övriga myndigheter skulle öka, synas de representera så liten volym, att det torde vara tveksamt, huruvida ett centralt patentorgans service gentemot dessa myndigheter kan väntas medföra åsyftat ekonomiskt utbyte. Organisationsnämnden vill emellertid icke motsätta sig den av revisorerna föreslagna utredningen. Vid utredningen bör bl a undersökas, om befintliga patentorgan inom försvaret skulle kunna fylla av revisorerna angivna uppgifter. Vid en sådan undersökning böra även som jämförelse kostnaderna för anlåtande av privat patentbyrå belysas. Beträffande möjligheterna att på ett effektivare sätt än f. n. sker för forskning utnyttja patent-skriftslitteratur och annat jämförligt material bör närmare undersökas, hur den kunskap om teknikens utveckling, som patent- och registreringsverket besitter, skall kunna tillgodogöras för nämnda ändamål, så att onödigt forskningsarbete — varom revisorerna anfört ett par exempel — undviks. I detta sammanhang bör beaktas även den verksamhet, som ingenjörsvetenskapsakademien bedriver för forskningsupplysning genom forskarnas kontaktorgan.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Elofsson, Löfqvist och Göran Petterson samt såsom föredragande byrådirektören C. Tornborg. Stockholm den 27 januari 1959.

C. TARRAS SÄLLFORS

*B. Samuelsson*

### Patent- och registreringsverket

De problem, som revisorerna under förevarande punkt upptagit till behandling, ha redan tidigare varit föremål för uppmärksamhet. Patentverket vill särskilt erinra om det av numera hovrättspresidenten K. Elliot såsom särskilt tillkallad utredningsman 1944 avgivna betänkandet angående rätten till vissa uppfinningar m. m. (SOU 1944: 27). Utredningsmannen berörde här, i anslutning till ett framfört lagförslag om rätten till uppfin-

ningar m. m. vid vissa statliga verk och inrättningar, även frågan om exploateringen av uppfinningar, tillkomna vid sådana institutioner, och anförde härom bl. a. (betänkandet s. 52—53):

»I detta sammanhang må framhållas, att befintliga statliga verk och inrättningar icke torde äga vare sig den organisation eller den erfarenhet, som fordras för att på mest ändamålsenliga sätt omhänderha exploateringen av uppfinningar, som staten icke önskar endast utöva för egen räkning. De affärsdrivande verken ha måhända större förutsättningar än andra statsinstitutioner i detta hänseende. Men uppgiften ligger dock utom ramen för även deras vanliga arbeten. Redan patentförfarandet kräver en teknik, som de statliga institutioner, vilka här ifrågakomma, gemenligen ej torde besitta. De äro hänvisade att vända sig till ombud såväl för uppsättande av patentansökan och bestämmande av patentspråken som då det gäller att fullfölja ansökningsen och att bevaka erhållna patent. De patenträttsliga spörsmålen torde visserligen på denna väg kunna bemästras. Svårare blir det, då åtgärder skola vidtagas för uppfinningens exploatering. Särskilt gäller detta för den händelse uppfinningen icke faller inom vederbörande statsinstitutioners verksamhetsområde. Och för försäljning på världsmarknaden av patentlicenser är staten över huvud taget för närvarande knappast rustad. Anmärkas må också, att, därest särskilda åtgärder ej vidtagas, ett stort antal olika institutioner komma att bli var för sig sysselsatta med problem av i huvudsak enahanda slag; det blir endast uppfinningens föremål som växlar. Ett sådant system synes föga rationellt. Naturligtvis kan det i nödfall tillämpas, i varje fall under en övergångstid till dess erfarenhet vunnits angående den omfattning, i vilken rätten till uppfinningar kommer att förvärfvas av eller eljest övergå å staten, samt den utsträckning, i vilken exploatering av dessa uppfinningar lämpligen bör ske i annan form än genom deras utövning för statens egen räkning. En centralisering till ett eller ett par verk synes emellertid snarast böra tagas under övervägande. I första hand bör härvid undersökas, huruvida arbetet kan anförtros något redan bestående statligt organ. Möjligt synes vara att en uppdelning sker, så att alla uppfinningar av militär art behandlas av en institution samt alla andra uppfinningar av en annan. Tänkbart är också att en särskild organisation, exempelvis i form av ett statligt bolag, bildas för ändamålet. Arbetet är nämligen av så speciell art, att det i varje fall icke lämpligen torde kunna anförtros något nu befintligt organ utan att detta särskilt utbygges för uppgiften.»

Av riksdagsrevisorernas utredning framgår, att ett stort antal statliga verk och institutioner i sin verksamhet har att i större eller mindre utsträckning taga befattning med uppfinningar och därmed sammanhängande patentärenden. Emellertid synes det endast vara ett fåtal av myndigheterna som mera regelbundet och i avsevärd omfattning handlägga dylika ärenden, nämligen försvarets civilförvaltning för försvarets olika institutioner samt telestyrelsen och vattenfallsstyrelsen.

I princip anser sig patentverket böra instämma i att det är önskvärt att uppfinningar tillkomna i statlig verksamhet bli utnyttjade på effektivast möjliga sätt. Särskilda åtgärder synas dock icke böra vidtagas utan att en närmare utredning först äger rum. Därvid synas upplysningar även böra inhämtas om de motsvarande åtgärder och anordningar, vilka blivits vidtagna utomlands, exempelvis i Amerikas förenta stater och Storbritannien, där hithörande problem ägnats betydande uppmärksamhet och lett till resultat enligt noggrant genomtänkta system. Ämbetsverket vill i detta sammanhang även erinra om den utredning, som nyligen igångsatts för en översyn av 1949 års lag om rätten till arbetstagares uppfinningar (se Riksdags-

berättelsen 1959 s. 53—54). Det kunde tänkas att åt denna utredning uppdrogs det nu aktuella utredningsarbetet.

Vad beträffar frågan om ett särskilt organ för handhavande av statens patentärenden, finner ämbetsverket, i anslutning till vad som synes vara riksdagsrevisorernas egen mening, att därvid bör undersökas om ett sådant lämpligen bör kunna åvägabringas genom att någon redan befintlig organisation erhåller vidgade befogenheter, så att den kan betjäna alla statsorgan, som ha behov därav. En sådan undersökning torde i första hand böra ske med utgångspunkt från det inom försvarets civilförvaltning verksamma patentorganet, vilket redan nu tillhandagår utomstående institutioner tillhörande försvarsväsendet med biträde i patentärenden.

Revisorerna ha uttalat att ett gemensamt patentorgan skulle som remissinstans kunna yttra sig i ärenden avseende krav på ersättning för intrång i patent och därvid lämna sakkunniga yttranden om återopade patents giltighet och omfattning samt möjligheter att undvika patentintrång m. m. Än mer skulle ett sådant organ kunna vara till nytta i samband med Kungl. Maj:ts bedömning av förslag till avtal mellan statliga förvaltningar och där anställda uppfinnare om rätten till gjorda uppfinningar och om ersättning härför. Vissa dylika remisser gå för närvarande till statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, ehuru de knappast falla inom denna nämnds egentliga verksamhetsområde. Om dessa i stället enligt förslaget övertoges av det gemensamma patentorganet, skulle såvitt patentverket kan förstå för nämnden uppstå en vätkommen avlastning.

Huruvida några större egentliga besparingar för staten verkligen stå att vinna på basis av riksdagsrevisorernas förslag ter sig emellertid tveksamt. Vad beträffar frågan om exploatering av patent på kommersiell grund, innebär väl dylik företagsamhet även under gynnsamma betingelser alltid vissa vanskligheter; att en sådan verksamhet, bedriven av ett statsorgan, skall kunna skaffa staten några väsentliga inkomster är i varje fall icke utan vidare givet. En viktig uppgift för en blivande utredning på detta område blir därför att söka klarlägga, huruvida bärande ekonomiska förutsättningar finnas för en utvidgning av statsverksamheten på denna punkt.

Revisorerna ha varit inne på att ett statens patentorgan skulle kunna utnyttjas i forskningens tjänst. I samband härmed ha de med rätta framhållit patentskriftslitteraturen som en förnämlig källa. Just detta förhållande har föranlett, att patentverket år 1948 — efter hemställan från vissa organisationer — började iordningställa en klassvis uppdelad samling av utländska patentskrifter, som står till allmänhetens förfogande i ett särskilt forskarum. Denna samling har med åren fått ökad betydelse, och ämbetsverket har nyligen från olika håll fått mottaga bevis på att denna service anses vara till stor nytta. Därvid har också uttalats önskemål om en utbyggnad av densamma. Jämväl patentverket anser att det vore till fördel att så kunde ske, vilket dock torde kräva vissa kostnader för utrustning och personal. Verket har under övervägande att i ett senare sammanhang underställa hithörande spörsmål Kungl. Maj:ts prövning.

Den nu avsedda samlingen är naturligtvis, särskilt genom att den startats först för ett tiotal år sedan, betydligt mindre fullständig än den samling av klassat patentskriftsmaterial, som förvaras hos verkets tekniska ledamöter och utgör det huvudsakliga underlaget vid deras nyhetsgranskning av patentansökningar. Som försvarets civilförvaltning meddelat revisorerna, har patentverket nyligen lämnat hos denna förvaltning anställda patentingenjörer tillstånd att under vissa villkor taga del jämväl av sistnämnda material. Detta beslut fattades med tvekan, och avgörande var att det här gällde direkta försvarsintressen, vartill kom att här är fråga om ett begrän-

sat område av tekniken och ett fåtal tjänstemän vid civilförvaltningen. Att mer generellt tillåta något liknande torde under nuvarande förhållanden icke kunna komma i fråga. Detta skulle nämligen försvåra ledamöternas egen granskning, och denna är verkets primära uppgift såvitt patentväsendet angår. Ett dylikt medgivande skulle även bl. a. av säkerhetsskäl medföra be-  
färligheter. I detta sammanhang måste med styrka framhållas, att de be-  
färliga arbetskrafterna tyvärr sedan en följd av år äro mycket hårt belas-  
tade och att verket kämpar med oroväckande stora arbetsbalanser på de  
tekniska avdelningarna. Härmed sammanhängande problem äro för närva-  
rande under utredning både inom verket och genom en särskild kommitté.  
Oavsett utgången av dessa utredningar, kan det enligt verkets bestämda me-  
ning icke komma i fråga att, för tillgodoseende av ändamål som aktualise-  
ras av riksdagsrevisorernas förevarande framställning, vidtaga åtgärder som  
försvåra arbetet för patentverkets tekniska ledamöter eller som innebära  
nya arbetsuppgifter för dem.

Vid avgivande av detta utlåtande ha deltagit undertecknad generaldirek-  
tör, byråcheferna Falk, Ericsson, Khennet, Sandegren, Tengborg, Knutsson,  
Löfmark, Reiland, Avelius, Styrud och Uggla (föredragande), eo byråche-  
ferna Hammarberg och Moberg samt tf. byråchefen Berglund. Stockholm  
den 29 januari 1959.

ÅKE v. ZWEIGBERGK

*C. G. Åberg*

## ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

## § 30 Kostnaderna för domkapitlens verksamhet

## Kammarkollegiet

Revisorerna ha föreslagit att, när domkapitlens befattning med skolfrågor numera upphört, hela kostnaden för domkapitlens verksamhet skall bestridas genom bidrag ur kyrkofonden. I vart fall borde en minskning av de direkta statsanslagen för nämnda verksamhet genomföras.

Kollegiet vill till en början redogöra för hur domkapitlens verksamhet för närvarande finansieras samt för de förslag till ändring härutinnan, som framlagts under senare tid.

Kostnaderna för domkapitlens verksamhet gäldas i princip *helt* av statsmedel; jfr statsverkspropositionen 1958, åttonde huvudtiteln, *C. Kyrkliga ändamål*, p. 1 och p. 2, propositionen 1937:97 samt nedan omnämnda riksdagsskrivelse 1936:349. Sålunda skola av statsmedel betalas arvoden m. m. till domkapitlens ledamöter, hela kostnaden för Stockholms domkapitels expedition samt, vad angår övriga domkapitels expeditioner vilka äro gemensamma för domkapitel och stiftsnämnd, vad av kostnaden för envar expedition kan anses belöpa på domkapitlet, approximativt beräknat till hälften av samma kostnad. Andra hälften av kostnaden, vilken del av kostnaden sålunda anses belöpa på stiftsnämnden, skall — liksom övriga kostnader för stiftsnämnds verksamhet — gäldas ur kyrkofonden.

Revisorernas uppfattning, att domkapitlens verksamhet för närvarande »delvis» finansieras med statsmedel, vilket skulle bero på »nämnda institutioners tidigare befattning med rent statliga förvaltningsuppgifter, främst på skolväsendets område», lärer sålunda icke vara riktig. Missförståndet synes ha sin grund i ovanberörda uppdelning av expeditionskostnader mellan statsverket och kyrkofonden.

Det må erinras om att frågan om anlåtande av kyrkofondsmedel för domkapitlens verksamhet hade aktualitet redan på 1930-talet, då förslaget till gällande domkapitelslag den 13 november 1936 var föremål för statsmakternas prövning. Här om må anföras följande.

I ett av särskilt tillkallade sakkunniga den 25 juli 1935 avgivet Betänkande med förslag till lag om domkapitel m. m. (SOU 1935:31) föreslog dessa, i vad angår frågan om bestridande av kostnaderna för domkapitlen, att utgifterna för arvoden och annan ersättning till föredragandena i skolärenden skulle gäldas av statsmedel men att de övriga kostnaderna, vilka voro att hänföra till kyrkliga ändamål, skulle bestridas ur kyrkofonden. I propositionen 1936:241 förklarade vederbörande departementschef sig icke ha funnit anledning till erinran mot detta förslag.

Sammansatt stats- och första lagutskott anförde emellertid i sitt utlåtande 1936:7 följande.

»Den av Kungl. Maj:t företagna uppdelningen mellan å ena sidan kostnader, som skola bestridas av statsmedel, och å andra sidan kostnader, som skola bestridas av kyrkofonden, synes utskottet icke lämpligen böra ske. Samtliga dessa kostnader äro föranledda av domkapitlens verksamhet, och utskottet vill betona att någon inskränkning av domkapitlens nu-

varande allmänna uppgifter icke är avsedd med den av riksdagen beslutade omorganisationen av domkapitlet. Svårigheten att verkställa en rationell uppdelning framträder än mer, då riksdagen numera för sin del beslutat, att i domkapitel i stift skall ingå en skolsakkunnig ledamot. Den av Kungl. Maj:t föreslagna särskilde föredraganden i skolärenden, vilken avsetts skola avlönas av medel å riksstaten, blir härigenom obehöfvlig. Härtill kommer, att anlitande av kyrkofondens medel för de av Kungl. Maj:t föreslagna ändamålen innebär en ur principiell synpunkt väsentlig utvidgning av kyrkofondens uppgifter. På grund av det anförda vill utskottet förorda, att jämväl de kostnader för domkapitlets verksamhet, som avses i 11 § lagen om domkapitel, må bestridas av statsmedel och avföras från anslag under riksstatens åttonde huvudtitel. Skulle emellertid någon väsentligare förändring i avseende å domkapitlets verksamhetsområde framdeles inträda, bör givetvis frågan om sättet för bestridande av dessa kostnader bliva föremål för ny omprövning.»

Riksdagen anslöt sig till utskottets mening; riksdagens skrivelse 1936: 349.

Det må vidare erinras om att revisorerna tidigare, nämligen i sin berättelse över den år 1953 verkställda granskningen angående statsverket, under rubriken Kyrkofonden (§ 21) påtalat »kapitalanhopningen» i kyrkofonden och ifrågasatt vidgad användning av fondens medel. Därvid framhölls, bland annat, att statsverket genom särskilda riksstatsanslag svarade för utgifterna för domkapitlet »oaktat dessa institutioners befattning med rent statliga förvaltningsgöromål är ytterst ringa».

I sitt underdåniga utlåtande den 16 januari 1954 över revisorernas sistnämnda berättelse, i vad densamma avsåg kyrkofonden, anförde kollegiet följande beträffande uttalandet om kostnaderna för domkapitlet.

»Då kyrkofonden bildades var syftet, att densamma skulle utgöra en lönefond för det territoriella prästerskapet, en fond som skulle verka utjämnande i fråga om de särskilda pastoratens prästlönekostnader. Angivna uppgift är alltjämt fondens huvuduppgift, även om fonden småningom kommit att tagas i anspråk för åtskilliga andra kyrkliga lönekostnader samt vad därmed äger sammanhang.

Domkapitlet är ett statsorgan med i huvudsak kyrkliga uppgifter. Att domkapitlets huvuduppgifter äro av angiven art torde dock i och för sig icke kunna anses utgöra skäl för att överföra kostnaderna för domkapitlet på kyrkofonden. Det må erinras om att även andra statliga organ, exempelvis kammarkollegiet, i betydande utsträckning handha uppgifter, som avse kyrkliga ändamål. En utredning syftande till att överföra dylika statliga kostnader för kyrkliga ändamål på kyrkofonden torde icke vara erforderlig för annat fall än att fråga uppstår om att åvägbringa skilsmässa mellan staten och kyrkan. Detta spörsmål lär emellertid för närvarande sakna aktualitet.»

Kyrkofondens inkomster och utgifter balanseras genom den s. k. allmänna kyrkoavgiften, vilken avgift utgöres av varje pastorat i förhållande till det antal skattekronor, för vilket församlingsavgifter, där så erfordras, skola erläggas till pastoratet. Vid bestämmandet av kyrkoavgiften skall tillses, att fondens inkomster under året såvitt möjligt bliva lika stora som dess utgifter (jfr 5 och 8 §§ kyrkofondslagen). Det är alltså enligt kyrkofondslagen avsett, att fondens förhandenvarande kapital, som den 30 juni 1958 uppgick till i runt tal 80,1 miljoner kronor, skall bliva i stort sett oförändrat. Det lär vara anledning att erinra härom, då revisorerna såsom skäl för att överföra kostnaderna för domkapitlet på kyrkofonden särskilt åberopa »de betydande kapitaltillgångar över vilka kyrkofonden förfogar».



Kyrkofondens utgifter gäldas till huvudsaklig del — till närmare 4/5 — genom allmänna kyrkoavgiften. Ett överförande av kostnaderna för domkapitlen från statsverket till fonden innebär sålunda i realiteten ett utbyte av finansiering medelst statsskatt mot finansiering medelst utdebitering efter kommunal skattegrund.

Kyrkofonden bildades genom vissa, prästerskapet i territoriella församlingar anslagna avlöningsmedel. Ursprungligen var också fonden — frånsett ett mindre anslag till s. k. stifts- och kontraktsadjunkter, vilket skulle utgå »i den mån fondens tillgångar det medgiva» — helt avsedd för kostnader, som angå det territoriella prästerskapets avlöning och pensionering. Sedermera har genom skilda beslut av statsmakterna medgivits, att fondens medel må tagas i anspråk även för andra prästerliga lönekostnader — exempelvis kostnaderna för biskopslöner — samt vad därmed äger sammanhang ävensom för kyrkomusikernas avlöande; därvid bör emellertid, i vad biskopslönerna angår, beaktas att, på sätt nedan angives, fonden samtidigt tillfördes de till biskopstjänsterna tidigare knutna tillgångarna. Fondens medel ha vidare i viss utsträckning tagits i anspråk för andra kostnader sammanhängande med den kyrkliga verksamheten, såsom då riksdagen i talrika fall medgivit, att kostnader för kommittéutredningar rörande ecklesiastika förhållanden fått avföras på kyrkofonden. Ytterligare må omnämnas, att till fonden överförts en del ecklesiastika tillgångar (tillgångar knutna till biskopstjänsterna samt prästerskapets änke- och pupillkassa). Alltfort är emellertid fonden i främsta rummet att betrakta som en fond för utjämning mellan pastoraten av deras kostnader för det territoriella prästerskapets avlöande. Den huvudsakliga delen av fondens utgifter avse kostnader för nämnda prästerskap.

Vad angår de uppgifter, som numera åvila domkapitlen, må erinras, att icke alla dessa uppgifter avse kyrkliga ändamål. Sålunda ha domkapitlen att utöva inseende över kyrkobokföringen, vilket måste anses vara till väsentlig del en statlig uppgift. Domkapitlen biträdas därvid av kyrkobokföringsinspektörer, vilka erhålla gottgörelse för uppdraget av statsmedel. I vissa frågor rörande kyrkobokföringen är domkapitlet besvärsinstans eller underställningsmyndighet (jfr 29, 65 och 66 §§ folkbokföringsförordningen).

I avseende å revisorernas motivering för förslaget, att kostnaderna för domkapitlen skola gäldas ur kyrkofonden, må anmärkas *dels* att ett överförande av kostnaderna för domkapitlen på kyrkofonden skulle — såsom 1936 års riksdag framhållit — innebära en ur principiell synpunkt väsentlig utvidgning av fondens uppgifter, *dels ock* att icke allenast kostnaderna för domkapitlen utan även åtskilliga andra kostnader för ecklesiastika ändamål gäldas av statliga medel.

Domkapitlet har av ålder ansetts vara en statlig myndighet. Enligt kammarkollegiets mening är det ett naturligt element i ett statskyrkosystem av svensk typ, att kostnaderna för statliga myndigheter, som ha att handlägga kyrkliga ärenden, helt bestridas av statsmedel. Så är också fallet — förutom med domkapitlen — med exempelvis kammarkollegiet och statskontoret, vilka båda myndigheter i icke ringa utsträckning ha att taga befattning med dylika ärenden.

Vidkommande kyrkliga ändamål i övrigt, som finansieras genom statliga medel, må erinras om prästutbildningen och de allmänna kyrkomötenas sammanträden. Under åttonde huvudtiteln i riksstaten upptagas också — förutom posterna rörande domkapitlen och stiftsnämnderna — ett flertal poster som avse kyrkliga ändamål.

Kollegiet anser med hänsyn till det ovan anförda tillräckliga skäl icke

föreligga — i vart fall ej för närvarande — att överföra kostnaderna för domkapitlen eller del av samma kostnader på kyrkofonden.

Ovan har berörts, att kostnaderna för de stiftskanslier, som äro gemensamma för domkapitel och stiftsnämnd, i princip hälftendelas mellan statsverket och kyrkofonden, detta beroende på att arbetsbördan vid tillkomsten år 1937 av nuvarande ordning ansågs i genomsnitt till lika stor del hänföra sig till domkapitelsgöromål som till stiftsnämndsgöromål. I den mån en mera väsentlig ändring i denna proportion skulle anses ha uppkommit, exempelvis på grund av att skolärendena icke vidare handläggas av domkapitlen, eller framdeles uppkomma, lärar vara anledning att överväga, om icke statsverkets och kyrkofondens andelar i kanslikostnaderna böra beräknas efter andra grunder. Kollegiet har av stiftskansliutredningens den 12 december 1958 avgivna Betänkande rörande stiftskansliernas organisation m. m. (stencilerat) inhämtat, att utredningen för sin del icke funnit anledning att ingå på frågan om fördelningen av omförmälda kostnad mellan riksstaten och kyrkofonden (s. 94). Enligt kollegiets mening får dock — under förutsättning att nuvarande ordning i princip bibehålles — den fortsatta behandlingen av denna organisationsfråga anses utgöra naturlig anledning att undersöka, om hälftenfördelningen bör behållas eller kostnadsfördelningen förskjutas i endera riktningen.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, deltagit kammarråden Edling, Arfvidson och Bohman. Stockholm den 29 januari 1959.

ROLF DAHLGREN

*Erik Åberg*

Föredragande

### Statskontoret

Kostnaderna för domkapitlens verksamhet bestridas för närvarande på ett undantag när av statsmedel. Sedan gammalt (1687 års förordning angående rättegång uti domkapitlen) ha domkyrkorna nämligen skyldighet att tillhandahålla domkapitlen erforderliga lokaler. Denna skyldighet kan dock utkrävas endast i de fall, då medel finnas tillgängliga för ändamålet, vilket ej alltid är fallet. Det beslut, varigenom statsmakterna första gången i princip påtog sig ansvaret för gäldande av kostnaderna för verksamheten vid domkapitelsexpeditionerna, fattades vid 1902 års riksdag (prop. I: VIII: 1902, 4 jfr även I: VIII: 1895, 2). Vid denna riksdag bestämdes nämligen, att notarier och amanuenser vid konsistorierna skulle avlönas av statsmedel. Före denna tidpunkt hade endast avlöningsbidrag av mycket ringa storlek utgått från staten till dessa befattningshavare, vilka i övrigt avlönades med — förutom vissa sportler — bidrag från prästerskapet, vissa fonder, domkyrkor och andra kyrkor, kyrkoförsamlingar etc. Motiveringen för beslutet var, att domkapitlen måste anses såsom statsinstitutioner, då de hade att ombesörja förutom uppgifter av kyrklig art betydelsefulla angelägenheter såsom tillsättning av ordinarie lärare vid högre skolor, utbetalning av vissa läkararvoden, viss granskning av löneutbetalningar, lönerekvisitioner och statsbidrag, uppgörande av stipendieförslag, handläggning av mål angående brott av lärare, besvär ävensom viss övervakning och kontroll etc.

Genom en lag av år 1936 infördes nya regler beträffande domkapitlens sammansättning. I anslutning härtill dryftade riksdagen åter frågan om av vilka medel kostnaderna för domkapitlen skulle gäldas, denna gång i vad

gällde arvoden m. m. till domkapitlens ledamöter. I domkapitlen ingingo tidigare (från 1687) såsom ledamöter vissa lektorer, för vilka ledamotskapet utgjorde en tjänsteplikt och till vilka ersättning därför icke utgick för uppdraget. Då dessa lektorer genom 1936 års lagändring ersattes av på visst sätt valda eller av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, uppkom frågan om arvode m. m. till dem samt sättet för gäldande av dessa ersättningsbelopp. Kungl. Maj:t föreslog, att kostnaderna skulle bestridas av medel från kyrkofonden. Detta förslag accepterades emellertid icke av riksdagen, som beslöt, att dessa utgifter skulle gäldas av statsmedel bl. a. med hänsyn till att domkapitlens utgifter i övrigt bestredos på detta sätt och att den nya domkapitelslagen icke innebar någon inskränkning av dessa myndigheters arbetsuppgifter. Samtidigt framhölls emellertid av riksdagen att, härestårets åtgärder mera väsentlig förändring i avseende på domkapitlens verksamhetsområden skulle inträda, frågan om sättet för bestridande av dessa kostnader borde bliva föremål för förnyad prövning (sammansatta stats- och första lagutskottets utl. nr 7: 1936).

Sedan angivna beslut av år 1902 fattats, ha domkapitlens arbetsuppgifter i viktiga hänseenden förändrats. Genom inrättande av skolöverstyrelsen har en centralisering skett av skolväsendet, varigenom exempelvis ett flertal uppgifter överförts på denna myndighet. Genom tillkomsten av 1930 års lagar om församlingsstyrelse och skolstyrelse har skolväsendet i flertalet kommuner överflyttats på den borgerliga kommunen, varigenom domkapitlens förmansställning till skolrådets och skolstyrelsernas ordförande gått förlorad etc. År 1956 slutligen har den reform av skolväsendets lokala och regionala ledning genomförts, som nu medfört, att domkapitlens befattning med skolväsendets administration fr. o. m. den 1 juli 1958 helt upphört.

Av det sagda framgår, att anledningen till att domkapitlens verksamhet kom att finansieras över riksstaten var, att dessa myndigheter hade att fullgöra viktiga arbetsuppgifter av borgerligt statlig karaktär berörande främst skolväsendet. Dessa uppgifter ha successivt övertagits av andra myndigheter och domkapitlens befattning med skoladministrationen har numera från 1958 helt försvunnit. I detta läge, då domkapitlens arbetsuppgifter i allt väsentligt begränsats till göromål av rent kyrklig art, tala enligt statskontorets mening starka skäl för att — i likhet med vad statskontoret tidigare i utlåtande den 15 januari 1954 angående kyrkofonden uttalat — staten ej längre svarar för dessa kostnader utan att desamma gäldas från kyrkofonden. Syftet med denna fond var visserligen ursprungligen att åstadkomma en lönefond för det territoriella prästerskapet med uppgift att verka utjämnande i vad gäller pastoratens prästlönekostnader. Fonden har emellertid sedan lång tid tillbaka tagits i anspråk för ett flertal kyrkliga angelägenheter främst berörande kyrkan i dess helhet. Några hinder ur principiell synpunkt synas därför ej kunna resas mot ett överförande av dessa utgifter på fonden. För ett sådant överförande synas även andra skäl kunna andragas. Så länge domkapitlens verksamhet bestrides av statsmedel, deltagar även den, som utträtt ur svenska kyrkan, via statsskatten i finansieringen av kostnaderna för dessa numera helt kyrkliga organ. Överföras utgifterna på kyrkofonden, kommer fonden att få svara för dessa kostnader, vilket får till följd att fondens utgifter stiga. Då emellertid till huvudsaklig del utgifterna täckas av den s. k. allmänna kyrkoavgiften, som uttages genom församlingarna, och den, som utträtt ur kyrkan, delvis är befriad från gäldandet av avgiften, kommer därefter finansieringen av ifrågasvarande kostnader i princip att drabba allenast dem, som kvarstå i svenska kyrkan.

Statskontoret får på grund härav tillstyrka, att kostnaderna för domkapitlens verksamhet helt överföras på kyrkofonden.

Vid handläggningen av detta ärende ha närvarit statskommissarien Kull och tf. statskommissarien Lindblad. Stockholm den 16 januari 1959.

## IVAR LÖFQVIST

*Henrik Cavalli*

*I. Sand*

Föredragande

### Statens sakrevision

I revisorernas yttrande har återgivits en i skolstyrelseutredningens betänkande (SOU 1955:31) intagen sammanställning över de viktigaste folkskoleärenden, med vilka domkapitlet för det dåvarande hade att taga befattning. Av sammanställningen, som omfattar 17 punkter, framgår bl. a., att domkapitlet före den år 1958 genomförda nya skolorganisationen hade att pröva och godkänna förslag till organisationsplan, att yttra sig över förslag till väsentliga avvikelser från normalundervisningsplanen för fortsättnings-skolan samt att i regel som första instans pröva besvärsmål rörande folkskoleväsendet, såväl när det gällde besvär över skolstyrelsebeslut, som fattats på grund av kommunallagarnas allmänna bestämmelser, s. k. kommunalbesvär, som i fråga om besvär över beslut fattade på grund av bestämmelse i specialförfattning, s. k. självförvaltningsbesvär.

I nyss nämnda betänkande finnes jämväl ett avsnitt beträffande domkapitlets och folkskolinspektionens arbetsbörda (s. 199 o. ff.), vilket emellertid icke berörts av riksdagens revisorer. Av avsnittet framgår, att under tioårsperioden 1937—1946, d. v. s. den första tioårsperioden efter det den nya domkapitelsorganisationen trätt i kraft, antalet av samtliga domkapitel handlagda ärenden utgjorde ca 183 000, av vilka folkskoleärenden representerade 22 procent eller ca 41 000. Av dessa voro emellertid ca 17 000 vad utredningen kallar ad acta-ärenden, vilket motsvarar drygt 40 procent av samtliga folkskoleärenden. Under den följande femårsperioden utvisade enligt uppgifter i betänkandet antalet ärenden en viss stegring. Folkskoleärendenas relativa andel sjönk emellertid från 22 procent till ca 15 procent och av folkskoleärendena utgjorde något mer än 42 procent ad acta-ärenden. Av betänkandet framgår vidare, att det totala antalet årligen handlagda ärenden under åren 1952—1954 ökade till omkring 23 000 för år, varvid emellertid folkskoleärendenas procentuella andel sjönk till ca 6 procent och antalet ad acta-ärenden uppgick till något mera än en fjärdedel av samtliga skolärenden. I betänkandet framhålls, att även om redan relationerna mellan antalet folkskoleärenden och övriga ärenden kunde anses vara talande nog, en säkrare mätare på domkapitlets arbetsbörda med avseende å skolärendena dock vore den på dessa ärenden nedlagda arbetstiden. Utredningen understryker härvid, att den arbetstid, som åtgått för folkskoleärendenas handläggning inom domkapitlet, stadigt sjunkit. Vidare framhålls, att enligt uppgifter, som erhållits angående det genomsnittliga antalet arbetstimmar för vecka, som domkapitlets personal (den skolsakkunnige, kanslipersonal och biträdespersonal) nedlagt på dessa ärenden, medeltalet för vecka och domkapitel, som under tioårsperioden 1937—1946 utgjorde 14,4 och under den följande femårsperioden 9,4, för åren 1952—1954 sjunkit till 6,9 timmar.

Som framgår av ovan lämnade redogörelse utgjorde skolärendena tidigare en väsentlig del av domkapitlets arbetsuppgifter. Antalet dylika ären-

den har emellertid minskat successivt under de senaste decennierna. Vid den nya skolorganisationens genomförande den 1 juli 1958 torde dessa ärenden ha medfört endast en obetydlig arbetsbelastning för domkapitlen. Vid en konsekvent tillämpning av principen att endast kostnader för icke kyrkliga uppgifter böra bestridas av anslagsmedel å riksstaten skulle ifrågasättande anslag ha reducerats i takt med nedgången i antalet skolärenden. Så har emellertid icke skett. Då emellertid domkapitlen numera efter skolväsendets omorganisation torde få betraktas som rent kyrkliga organ, synes det sakrevisionen naturligt att i enlighet med statsrevisorernas förslag kostnaderna för deras verksamhet för framtiden helt belasta kyrkofonden.

I detta ärendes avgörande hava deltagit, förutom undertecknad ordförande, ledamöterna Sällfors, Ward, Cardelius, Lundgren och Löfqvist.

Särskild föredragande förste revisor Boalt. I övrigt närvarande undertecknad t.f. kanslichef. Stockholm den 19 januari 1959.

WILHELM BJÖRCK

*B. M. von Willebrand*

### § 31 Utbetalningen m. m. av de allmänna studiebidragen

#### Socialstyrelsen

Av revisorernas uttalande framgår, att de funnit starka skäl tala för att de allmänna studiebidragen i utbetalnings- och redovisningshänseende samordnas med de allmänna barnbidragen. För ernående av en sådan samordning föreslås, att barnavårdsnämnderna skall övertaga de åligganden, som nu åvilar skolstyrelser och rektorer i avseende å de allmänna studiebidragen, d. v. s. barnavårdsnämnderna skall ombesörja utbetalningen av studiebidragen. Skolmyndigheternas befattning med dessa bidrag skulle då inskränka sig till en anmälan från vederbörande läroanstalter till barnavårdsnämnderna om vilka elever som uppfyller fordringarna för erhållande av allmänt studiebidrag. Revisorerna motiverar sitt förslag att nu ändra det endast ett år gamla utbetalningssystemet för studiebidragen med att systemet både i fråga om utbetalningssättet och redovisningen av gjorda utbetalningar är onödigt komplicerat i den nuvarande administrationen. Den framförda kritiken synes i första hand gälla redovisningsförfarandet.

Enligt allmänna studiehjälpsreglementet utbetalas de allmänna studiebidragen av skolstyrelsen i vad de avser elever vid läroanstalter, som står under kommunens skolstyrelse; i annat fall av rektor vid respektive skola. Huvudparten av de studerande i åldrarna 16—18 år är inskriven vid läroanstalter, tillhörande kategorien allmänna läroverk och därmed jämförliga läroanstalter, vilka står under kommunens skolstyrelse. Till övervägande del utbetalas sålunda studiebidragen genom vederbörande skolstyrelse.

Vissa enstaka skolor, tillhörande ovannämnda kategori, står utanför kommunens skolstyrelse. För eleverna vid dessa skolor skall bidragen utbetalas av respektive skolas rektor. Detsamma gäller de kortare kurser om minst 4 månader, exempelvis folkhögskolekurser och kurser vid lantbruksundervisningsanstalter, där studierna medför rätt för 16—18-åringar till allmänt studiebidrag.

Denna uppdelning på olika utbetalningsmyndigheter har till följd, att de verkställda utbetalningarna redovisas i olika ordning allt efter utbetalningssättet. Redovisningarna och granskningen av desamma blir därför komplicerad och arbetskrävande.

Genom en överflyttning av bestyret med studiebidragen till barnavårdsnämnderna vill revisorerna råda bot mot här nämnda brister. Utbetalningen skulle ombesörjas av en och samma myndighet för samtliga skolor och kurser. Genom en samordning av utbetalningen av studiebidragen med de allmänna barnbidragen skulle enligt revisorernas mening utbetalningen och redovisningen av studiebidragen kunna genomföras enligt samma regler, som gäller för barnbidragen.

Vid en eventuell överflyttning av utbetalningen av studiebidragen till barnavårdsnämnderna har man två alternativ att välja emellan i fråga om administrationen av denna nya arbetsuppgift. Antingen skall — såsom revisorerna synes avse — en samordning ske med utbetalningssystemet för de allmänna barnbidragen, eller skall studiebidragen betraktas såsom en från barnbidragen fristående bidragsform och arbetsuppgift.

En samordning med de allmänna barnbidragen förutsätter att reglerna för studiebidragen ändras i vissa hänseenden. Sålunda måste rätten till bidrag göras beroende av förhållandena vid kvartalets ingång. Bidraget måste vidare i överensstämmelse med barnbidragen utgå med hela kvartalsbelopp. Själva utbetalningen skulle självfallet ske i samma postala ordning som för barnbidragen.

En sådan konsekvent anpassning till barnbidragen är ofrånkomlig om de båda bidragsformerna skall administrativt samordnas. I detta hänseende måste särskilt beaktas dels vikten av en friktionsfri utbetalning och dels att barnbidragens okomplicerade redovisningssystem står och faller med de enkla, för automatiskt förfarande avpassade utbetalningsreglerna i barnbidragsverksamheten.

Ur arbetssynpunkt torde icke mycket vara att vinna av det förhållandet, att de studiebidragsberättigade redan finnes registrerade i barnbidragsverksamheten. Det är nämligen mer tidsödande att ur barnbidragsverksamhetens plåtregister eller annorledes utplocka de 16-åringar, som är berättigade till studiebidrag, än att med ledning av uppgifter från skolorna upplägga nytt kartotek och med ledning därav efter eventuell kontroll av födelsetiden hos folkbokföringsmyndigheten utbetala bidragen. I de stora och medelstora barnavårdsnämnderna torde det vara helt uteslutet att med hjälp av barnbidragsregistren få fram de behöriga 16-åringarna.

Ytterligare en omständighet talar emot en samordning av studiebidragen med barnbidragssystemet. Om studiebidragen skall inlemmas i utbetalningsordningen för barnbidragen, måste de knytas till vederbörande elevs kyrkobokföringskommun. Barnavårdsnämnden är för utbetalningarna beroende av uppgifter från läroanstalterna om där inskrivna 16—18-åringar. De olika skolorna och kurserna måste i ett sådant system föra noggranna anteckningar om var varje elev är kyrkobokförd och därefter avisera ett flertal barnavårdsnämnder. Detta betyder ett avsevärt administrativt merarbete, varjämte risken för felaktig eller försummad avisering blir väsentligt större.

Under hänvisning till det anförda anser sig socialstyrelsen icke kunna biträda ett förslag, som avser att sammankoppla studiebidragen med barnbidragen i ett gemensamt utbetalnings- och redovisningssystem.

Det andra alternativet med barnavårdsnämnden som utbetalningsmyndighet för studiebidragen avser ett utbetalningssystem utformat såsom en från barnbidragsverksamheten oavhängig, fristående arbetsuppgift.

Bestyret med denna bidragsform skulle med hänsyn till verksamhetens förhållandevis ringa omfattning icke behöva bli så betungande. Enligt statistiska beräkningar uppgår antalet studerande ungdomar i åldern 16—18 år för hela landet till mellan 60 och 70 000. När kulmen nåtts under budgetåret 1963/64, beräknas antalet uppgå till cirka 85 000. Under vårtermi-



nen 1958 beräknas antalet studiebidragsberättigade elever i Stockholms skolor, lydande under skoldirektionen, till 4 200. Barnavårdsnämnderna skulle säkerligen fullgöra även denna utbetalningsuppgift på ett tillfredsställande sätt. I ett sådant system borde man kunna ernå den förenklingen, att varje barnavårdsnämnd utbetalar bidrag för elever vid samtliga skolor och kurser inom den egna kommunen.

Nuvarande bestämmelser för bidragsformen beträffande utbetalningstid etc. skulle kunna bibehållas. Med en utbetalning genom barnavårdsnämnden för samtliga bidragsberättigade elever — oberoende av skolkategori — skulle en förenkling kunna utvinnas även beträffande redovisningen av utbetalningarna.

Socialstyrelsen har intet i princip att invända emot att bestyret med utbetalningarna av de allmänna studiebidragen lägges hos barnavårdsnämnderna, under förutsättning att arbetsuppgiften utformas utan samröre med barnbidragen.

En motsvarande förenkling av nuvarande betalnings- och redovisningssystem bör emellertid kunna genomföras på ett kanske mera närliggande sätt, nämligen genom att anförtro utbetalningen av samtliga allmänna studiebidrag — sålunda oavsett skolkategori — till den kommunala myndigheten på skolområdet, skolstyrelsen.

Styrelsen vill, under hänvisning till vad i förarbetena uttalats om studiebidragens naturliga anknytning till skolväsendet, uttala som sin uppfattning att utbetalningen av studiebidragen bör förläggas till skolstyrelsen i fråga om eleverna vid samtliga skolor och kurser i kommunen.

I detta ärendes handläggning har deltagit generaldirektören Bexelius, generaldirektörens ställföreträdare, byråchefen Rosén, föredragande, och tf. byråchefen Höjer. Stockholm den 27 januari 1959.

ERNST BEXELIUS

*Göta Rosén*

#### Statskontoret

Statskontoret vill erinra, att vid framläggandet av sitt vid 1957 års riksdag genomförda förslag till förbättring av den direkta studiehjälpen genom införande av generella grundstipendier (allmänna studiebidrag) för elever i 16- och 17-årsåldern familjeberedningen efter ingående överväganden med hänsyn till befarade administrativa komplikationer avvisat tanken att tillgodose önskemålen om fortsättning i någon form av de allmänna barnbidragen efter 16 års ålder för ungdom, som fortsätter sin utbildning. Redan mot bakgrunden härav vill ämbetsverket ifrågasätta, huruvida tillräckliga skäl föreligga att nu upptaga till prövning den i ärendet väckta frågan om ett överflyttande till barnavårdsnämnderna av det administrativa bestyret med de allmänna studiebidragen. Härtill kommer emellertid, att vid en dylik omläggning av bidragsverksamheten visst uppgiftslämnande även i fortsättningen måste komma att åvila rektorerna. Såsom revisorerna själva förutsatt måste nämligen genom vederbörande läroanstalts försorg anmälan ske till barnavårdsnämnderna om vilka elever som uppfylla fordringarna för erhållande av allmänt studiebidrag. I stället för att enligt gällande ordning i förekommande fall icke behöva lämna uppgift om elevernas närvaro vid eller avbrott i studierna till mer än en myndighet (skolstyrelsen) skulle rektor enligt det föreslagna systemet få lämna dylika uppgifter till barnavårdsnämnderna i envar av elevernas hemkommuner. Då dessa kunna upp-

gå till ett stort antal, skulle hos rektorerna komma att kvarligga ett arbete med bidragsgivningen av minst hittillsvarande omfattning.

Även om — med hänsyn till vad ovan anförts — någon samordning mellan allmänna barnbidragen och allmänna studiebidragen enligt statskontorets mening icke nu bör övervägas, synes emellertid utrymme finnas för viss förenkling med avseende å bidragsärendenas handläggning. Ämbetsverket syftar på det i studiehjälpsreglementet föreskrivna ansökningsförfarandet men utgår från att studiehjälpsnämnden — såsom det sammanhållande och ledande organet för studiehjälpsverksamheten — icke skall underlåta att framlägga de förslag i berörda hänseende, som äro möjliga.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommisariern Lindblad. Stockholm den 28 januari 1959.

#### IVAR LÖFQVIST

*Curt Werner*

*Gunnar Zimmerman*

Föredragande

#### Skolöverstyrelsen

Enligt det av revisorerna framlagda förslaget skall skolstyrelserna samt rektorerna vid de läroanstalter, vilka ej lyder under kommunens skolstyrelse, befrias från sina uppgifter vad avser beviljande och utbetalning av allmänt studiebidrag. Den befattning, som läroanstalterna skall ha att taga med detta bidrag, består i, att dessa till barnavårdsnämnderna anmäler de elever, som uppfyller fordringarna för erhållande av detsamma. Med hänsyn till den arbetslättnad, som ett dylikt förfarande skulle innebära för skolmyndigheterna, får överstyrelsen tillstyrka bifall till ifrågavarande förslag.

I ärendets handläggning har deltagit generaldirektörens ställföreträdare Nygren, ledamoten Sandgren och amanuensen Karlin, föredragande. Stockholm den 26 januari 1959.

#### HILDUR NYGREN

*Görel Karlin*

*Marianne Jansson*

#### Överstyrelsen för yrkesutbildning

Överstyrelsen vill erinra om att den i yttrande den 19 oktober 1956 över familjeberedningens promemoria angående statlig studiehjälp uttalat bland annat följande angående sättet för utbetalningen av ifrågavarande form av studiehjälp, som i beredningens promemoria kallades grundstipendium.

»Familjeberedningen föreslår att vederbörande rektor skall utdela grundstipendierna. Rektorerna ha redan ålagts omfattande administrativa arbetsuppgifter, varför det enligt överstyrelsens uppfattning starkt kan ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att belasta rektorerna med här förevarande nya uppgift. I varje fall synes det böra allvarligt övervägas, huruvida icke utbetalningen lämpligen kunde ske i annan ordning, exempelvis genom barnavårdsnämnden.»

Om revisorernas förslag realiserats torde det vara lämpligt, att skolornas medverkan i hithörande avseende inskränkes till att omfatta avlämnandet till barnavårdsnämnden av uppgifter på elever, som är berättigade till dessa studiebidrag. Emellertid måste observeras, att en dylik omläggning kom-

mer att medföra vissa administrativa problem särskilt för skolor med elever från ett stort antal kommuner. Överstyrelsen tillstyrker, att frågan om på vad sätt revisorernas förslag lämpligen skall realiserats göras till föremål för utredning.

I detta ärendes slutliga handläggning har deltagit överdirektören Öhman, byråcheferna Josephson, Osvald-Jacobsson, Söderqvist och Högberg, tf. byråchefen Vrethammar samt byrådirektören Hessler, föredragande. Stockholm den 27 januari 1959.

BIRGER ÖHMAN

*Karl-Erik Nohre*

### Studiehjälpnämnden

Statsrevisorerna föreslå, att barnavårdsnämnderna skola övertaga de åligganden, som nu åvila skolstyrelser och rektorer i avseende å de allmänna studiebidragen. De anse också, att ansökningar om sagda bidrag icke böra förekomma. Studiehjälpnämnden får i anledning av dessa förslag anförda följande.

När studiehjälpnämnden hade att avlämna förslag till författningsbestämmelser rörande de nyskapade allmänna studiebidragen övervägde nämnden till en början, huruvida icke barnavårdsnämnderna kunde administrera bidragen och sålunda den av statsrevisorerna förordade samordningen av de allmänna barnbidragen och här avhandlade bidrag kunde ske. Emellertid fann nämnden, att så icke lämpligen kunde ske. De allmänna studiebidragen äro ett led i den statliga studiehjälpen, som i övrigt handlägges av skolans myndigheter, och kostnaderna för bidragen bestridas från det sammanlagda anslaget till studiebidrag och stipendier under VIII huvudtiteln. Det syntes redan av detta skäl principiellt olämpligt att i administrationen av bidragen inkoppla en ny myndighet, som icke annars hade någon befattning med skolorna och vars verksamhet hörde under en annan huvudtitel. Vidare talade praktiska skäl mot att barnavårdsnämnderna skulle handha bidragens administration. Rektorer, som måste intyga elevers närvaro och anmäla avbrytande av studierna, skulle då behöva hålla kontakt med ett större antal barnavårdsnämnder, vilket särskilt för de stora landsortsläroverken, där elever komma från ett ofta stort antal kommuner, skulle vålla avsevärt expeditjonsarbete. Nämnden anser, att nu anförda skäl fortfarande äga giltighet. Till ytterligare belysning av de praktiska olägenheterna med det nu framlagda förslaget får nämnden anförda följande.

Så som bestämmelserna om handläggningen av de allmänna studiebidragen utformats i nu gällande författning, är rektorernas befattning med studiebidragen olika beroende på skolans art. Står skolan under kommunens skolstyrelse, innebär rektors befattning med bidragen, att han mottager och till skolstyrelsen insänder ansökningen, vitsordar elevens närvaro och anmäler avbrott av studierna. Beslut om bidragen och utbetalning åvilar skolstyrelsen. Rektor vid andra skolor handlägger studiebidragen helt. För båda kategorierna rektorer skulle barnavårdsnämndernas ianspråktagande för bidragens administration innebära olägenheter. I stället för att i den ena kategorien ha endast en myndighet att korrespondera med och i den andra ingen alls, skulle alla rektorer få ett flertal nämnder att gång efter annan ta kontakt med, vanligen i form av skriftväxling. Intyg om elevs närvaro eller anmälan om avbrytande av studierna skulle sålunda spridas

över ett flertal mottagare i stället för att som nu sändas endast till en eller också icke alls behöva sändas, och förändringen innebär därför ökat expeditionsarbete.

Vad så angår slopandet av ansökningarna om bidrag kan detta genomföras även inom nuvarande administration, om detta av praktiska skäl anses lämpligt. Nämnden var för övrigt betänkt på att avstå från särskilda ansökningar men då övriga studiebidragsformer hade ansökningsförfarande kom även sådant till användning beträffande de allmänna studiebidragen. Den av revisorerna föreslagna anmälan, om vilka elever som uppfylla fordringarna för erhållande av allmänt studiebidrag, kan ju av rektor överlämnas till skolstyrelsen lika väl som till olika barnavårdsnämnder, och rektor som själv handlägger bidragen har inte behov av särskilda ansökningar utan konstaterar själv vilka elever, som äro berättigade till bidrag. Nämnden har sig för övrigt bekant, att åtminstone vid vissa skolor redan nu förteckning uppgöres över elever, som är berättigade till allmänt studiebidrag, och att denna förteckning delgives eleverna som påminnelse om de allmänna studiebidragen.

Statsrevisorerna anse det tillämplade förfaringssättet i fråga om utbetalningen och redovisningen av det allmänna studiebidraget alltför komplicerat. Att utbetalningen genom skolstyrelser eller rektorer skulle vara mer komplicerat än utbetalning genom ett betydligt större antal barnavårdsnämnder synes nämnden tvivelaktigt. Till nämnden, som har livlig kontakt med skolstyrelser och rektorer, har icke framförts några klagomål över att utbetalningarna varit komplicerade och utbetalningssättet torde icke förenklas därför att utbetalningen sker på betydligt fler håll än nu. Vad beträffar revisionen av de allmänna studiebidragen undandrar det sig nämndens bedömande, huruvida revisionen skulle förenklas genom att barnavårdsnämnderna skulle utbetala bidragen. De nuvarande bestämmelserna om revision ha föreslagits av riksräkenskapsverket, och nämnden förutsätter att även med ändrade utbetalningsorgan statlig revision måste ske av de statsmedel, som de allmänna studiebidragen utgöra.

Nämnden får slutligen som sin mening uttala, att då de nuvarande bestämmelserna om de allmänna studiebidragen, som tillämpats från detta budgetårs början, varit i kraft så kort tid, det knappast torde vara motiverat att redan efter så kort erfarenhet på både principiellt och praktiskt väsentliga punkter ändra desamma. Den samlade erfarenheten från en något längre tids verksamhet kan givetvis medföra rationaliseringar eller större förändringar. Liksom tidigare är nämnden givetvis beredd att då föreslå erforderliga bestämmelser.

I behandling av ärendet har deltagit undertecknad ordförande samt ledamöterna Malmborg, Näsström, Onsjö, Nordhult och Wernberg. Stockholm den 21 januari 1959.

EINAR SMEDBERG

*Eric Silas Lindqvist*

## JORDBRUKSDEPARTEMENTET

### § 32 Lantbruksstyrelsens byråorganisation

#### Statskontoret

På grundval av det material revisorerna framlagt till belysning av de uppgifter, som numera åvila jordförbättringsbyrån, byggnadsbyrån och sociala byrån vid lantbruksstyrelsen vill statskontoret i likhet med revisorerna starkt ifrågasätta om verksamheten vid de nämnda byråerna är av sådan omfattning, att ett bibehållande av dessa som självständiga enheter alltjämt är motiverat. Vad gäller en sammanslagning av kansli- och kameralbyråerna har frågan härom vid mer än ett tillfälle varit före i statskontoret. Ämbetsverket vidhåller sin därvid uttalade mening, att särskild kameralbyrå icke vore behöflig utan att den kamerala personalen under en kamrerare i 29 (numera 23) lönegraden borde kunna inordnas i kanslibyrån. Under ett annat avsnitt av sin berättelse (§ 34) har revisorerna förordat en översyn av hela den centrala lantbruksadministrationen, berörande bl. a. lantbruksstyrelsen. Nu föreslagna begränsade omorganisation av styrelsen synes dock kunna genomföras utan att resultatet av denna utredning avvaktas.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommisariern Rudhe. Stockholm den 14 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Hans Hiort*  
Föredragande

*Gustav-Adolf Wastesson*

#### Statens organisationsnämnd

De förändringar i arbetsuppgifternas antal och art, som enligt i berättelsen anförda uppgifter inträtt för lantbruksstyrelsens jordförbättringsbyrås, byggnadsbyrås och sociala byrås del, äro så stora, att enligt organisationsnämndens mening en omprövning av styrelsens byråorganisation snarast bör komma till stånd. Nämnden förutsätter, att även kansli- och kameralbyråerna komma att omfattas av en sådan omprövning.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Björck, Elofsson, Löfqvist och Göran Petterson samt såsom föredragande tf. kanslichefen P. Tammelin. Stockholm den 15 januari 1959.

C. TARRAS SÄLLFORS

*B. Samuelsson*

#### Lantbruksstyrelsen

Genom tre särskilda remisser den 19 december 1958 har Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört under §§ 32, 33 och 34 i berättelsen över den av dem år

1958 verkställda granskningen angående statsverket. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

De frågor, som beröres under ifrågavarande paragrafer, har sådant inbördes sammanhang att styrelsen finner lämpligt att behandla dem i ett gemensamt utlåtande. Hur den under § 34 upptagna frågan om den centrala lantbruksadministrationen bör besvaras beror sålunda av om man anser, att det finns anledning att — såsom ifrågasättes under § 33 — vidtaga någon mera väsentlig ändring i den, lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen omfattande, regionala lantbruksorganisationen. Vidare måste vid bedömningen av den i § 32 upptagna frågan om lantbruksstyrelsens byråorganisation hänsyn tagas till bl. a. om det kan anses finnas tillräckliga skäl att göra några mera genomgripande ändringar i den centrala lantbruksadministrationen. Styrelsen behandlar i det följande först frågan om förhållandet mellan lantbruksnämnd och hushållningssällskap. Därefter upptages frågan om lantbruksnämndens förhållande till lantmäteriet. Styrelsen övergår sedan till att behandla frågan om den centrala lantbruksorganisationen och upptager därvid de av revisorerna väckta frågorna om ett eventuellt infogande av lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning i lantmäteristylelsen och om ett eventuellt organisatoriskt samgående mellan lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning och statens jordbruksnämnd. Slutligen behandlas vissa spörsmål rörande byråorganisationen inom styrelsen.

1. Såsom framgår av revisorernas berättelse har under den tid, som förflutit sedan lantbruksorganisationen trädde i verksamhet, lämpligheten av den vid 1947 års riksdag gjorda gränsdragningen mellan lantbruksnämndernas och hushållningssällskapens verksamhetsområde upprepade gånger ifrågasatts. Första gången skedde detta genom en motion till 1951 års riksdag, i vilken det föreslogs att förmedlingen av statsunderstöd till betesförbättring skulle överflyttas från nämnderna till sällskapen. Detta krav har ibland utvidgats till att omfatta all vid lantbruksnämnderna bedriven verksamhet avseende stöd till jordbrukets inre rationalisering. I en del motioner har önskemålen emellertid icke stannat härvid utan utsträckts till hemställan om utredning om sammanslagning av nämnd och sällskap. Motiven för de framförda yrkandena har i huvudsak varit, dels att ett gott resultat av lantbruksnämndens verksamhet för den inre rationaliseringen och sällskapets för driftsrationiseringen förutsätter en intim samverkan, dels att kostnaderna för rationaliseringsverksamheten antagits kunna i viss utsträckning begränsas, om sällskapen finge svara för bägge grupperna av åtgärder. Då revisorerna nu framför förslag om översyn av den statliga och statsunderstödda lantbruksorganisationen, syftande bl. a. till ett sammanförande av hushållningssällskapen och lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering, anför de härutöver det skälet, att förutsättningarna för lantbruksnämndernas arbete och organisation väsentligt ändrats sedan 1947.

I lantbruksstyrelsens yttranden i anledning av sådana förslag har icke saknats förståelse för de motiv som förestavat förslagsställarna. Behovet av samverkan mellan de bägge organen har styrelsen sålunda alltid kraftigt understrukit. Styrelsen har även ständigt framhållit, att den har sin uppmärksamhet riktad på härmed sammanhängande frågor. I förbigående må nämnas att sådana frågor ofta har stått i centrum vid överläggningar, som varit ordnade med olika befattningshavare i ansvarig ställning hos såväl nämnderna som sällskapen. Styrelsen har dock icke ansett och anser alltså icke, att de brister, som eventuellt må förefinnas i dylikt hänseende, eller de svårigheter, varmed det kan vara förenat att komma till rätta med dessa brister, utgör tillräcklig anledning att föreslå en ändrad arbetsför-



delning mellan nämnd och sällskap och än mindre ett organisatoriskt sammanförande av nämnden helt eller delvis med sällskapet. Enligt styrelsens mening är det ej heller realistiskt att på sådant sätt söka åstadkomma någon betydande besparing; bl. a. med hänsyn till omfattningen av de arbetsuppgifter, som redan åvilar sällskapen, finner styrelsen det icke möjligt att de skall kunna åläggas nya arbetsuppgifter utan att de samtidigt erhåller där- emot svarande personalförstärkning.

Frågan om möjligheterna att göra besparingar, vilket enligt styrelsens mening i detta sammanhang är detsamma som ett effektivt utnyttjande av de tillgängliga personalresurserna på ömse håll, anser styrelsen vara ett spörsmål av samma art som frågan om förbättrad samverkan. Allt eftersom denna utvecklas och verksamheten inom vissa gränsområden kommer att bedrivas hand i hand, torde även all den kostnadsbesparing uppnås, som kan vara möjlig att vinna. Sådana gränsområden, styrelsen här tänker på, finnes på båda sidor och avser i synnerhet rådgivnings- och upplysningsfrågor. Den personalgrupp, som härvid särskilt beröres, är de för egentligt fältarbete avsedda befattningshavarna eller således i första hand instruktörerna. Frågan om i vad mån dessa skall kunna utnyttjas för arbete åt båda organen har varit livligt uppmärksammat. I viss utsträckning och under speciella förhållanden har sådant samarbete förekommit sedan länge. Det är givetvis önskvärt att detta samarbete utvidgas. En förutsättning härför torde dock vara viss omskolning eller fortutbildning av personal hos såväl nämnderna som sällskapen. Även instruktörerna är nämligen f. n. var och en på sitt område i allmänhet mer eller mindre specialiserade. Med ställningstagande till sådana frågor synes emellertid böra anstå till dess jordbruksupplysningskommittén avgivit sitt betänkande. Denna kommitté har ju enligt givna direktiv att närmare granska och pröva den nuvarande gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas arbetsuppgifter i fråga om upplysnings- och rådgivningsverksamheten.

Det tyngst vägande skälet mot ett överförande till sällskapen av den inre rationaliseringen är denna verksamhets nära samband med den yttre rationaliseringen. Detta samband är nämligen beträffande flertalet förekommande åtgärder betydligt starkare än det som finns mellan den inre rationaliseringen och driftsrationaliseringen. Detta framstår tydligt redan av det sätt varpå begreppet inre rationalisering definieras i 4 § rationaliseringskungörelsen nr 1956: 159. Med inre rationalisering skall sålunda enligt detta författningsrum förstås statliga åtgärder, som avser att mera varaktigt förbättra jord eller ekonomibyggnader eller tekniska anordningar å en befintlig eller planerad brukningsenhet.

Den inre rationaliseringens starka samband med den yttre rationaliseringen framträder särskilt klart beträffande vissa slags åtgärder. Härom må framhållas följande. En betydande del av verksamheten avser ekonomibyggnader. Med den snabba takt, i vilken jordbrukets strukturomvandling numera sker, torde det höra till ovanligheterna att frågor om statligt stöd till ekonomibyggnader kan handläggas på ett tillfredsställande sätt utan att brukningsenhetens aktuella eller framtida behov av yttre rationalisering beaktas. Befintliga byggnaders beskaffenhet, eventuellt behov av nybyggnad och andra byggnadsfrågor, har å andra sidan ett stort och många gånger avgörande inflytande vid beslut i ärenden rörande yttre rationalisering. En annan betydande del av det statliga stödet till inre rationalisering hänförs till arbeten av hydroteknisk art, såsom täckta avlopp och täckdikning. Även här är sambandet med den yttre rationaliseringen i vissa hänseenden klart uttalat. Fastighetsgränser och dikessystem bör sålunda sammanfogas på ett planmässigt sätt. Möjligheten att lägga igen öppna diken med rör

kan vidare vara av betydelse för erhållandet av lämpliga brukningsfigurer vid sammanläggning av fastigheter m. m. Lantbruksnämnden har därjämte att tillse att investeringarna för sådana åtgärder inriktas på områden, som kan väntas bibehållas för jordbruksändamål på lång sikt. — Till undvikande av missförstånd må här inskjutas att det — särskilt på de större brukningsenheterna i de utpräglade jordbruksbygderna — självfallet förekommer mycken dikning och täckdikning, vilken icke har samband av antytt slag med den yttre rationaliseringen. — Lantbruksnämndernas befattning med frågor om statligt stöd till anläggande av jordbruksvägar har stor omfattning och kommer att öka än mer. Att det föreligger ett mycket nära samband mellan sådana åtgärder och yttre rationalisering torde icke behöva något klarläggande. Det må endast framhållas att möjligheterna att tillgodose behovet av brukningsvägar ofta är av utslagsgivande betydelse, då fråga är om till vilken fastighet visst område skall läggas. Slutligen är stenröjning en åtgärd som ofta blir aktuell i samband med yttre rationalisering. Styrelsen tänker här bl. a. på röjning av stengärdesgårdar. Beträffande sådan röjning gäller i stort sett samma synpunkter, som ovan anförts rörande täckta avlopp och täckdikning.

Det finns all anledning att utgå från att sambandet mellan sådana åtgärder, som exemplifierats ovan, och den yttre rationaliseringen kommer att förstärkas ytterligare. Styrelsen hänvisar härom till det betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering, som nyligen avgivits av jordbruksanslagsutredningen (SOU 1959: 1). Arbetet inom utredningen har i denna del bedrivits i samråd med lantbruksstyrelsen. Såsom framgår av betänkandet har utredningen strävat efter att söka i möjligaste mån anpassa bestämmelserna om bidrag till den inre rationaliseringen till den pågående strukturförändringen inom jordbruket. Utredningen har fäst starkt avseende vid att utlämnat bidrag icke skall bli endast en tillfällig hjälp för den enskilde jordbrukaren utan på längre sikt bidra till en förstärkning av jordbruksnäringens lönsamhet. Beträffande ekonomibyggnader har utredningen sålunda uttalat att statsbidrag endast bör utgå till brukningsenheter, beträffande vilka uppenbar sannolikhet föreligger för att de kommer att bestå på längre sikt och att detta framstår som ur allmänna synpunkter önskvärt. I fråga om övriga inre rationaliseringsåtgärder har utredningen understrukit, att statsbidrag bör komma i fråga endast då den jord, på vilken förbättringarna skall vidtagas, under överskådlig tid kan förväntas komma att användas såsom jordbruksjord. Erinras må även i detta sammanhang om att utredningen framlagt förslag, som syftar till att bidragsgivningen till inre rationalisering skall samlas hos lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen samt att bidragsreglerna för ett och samma slag av åtgärder skall bli enhetliga.

Vissa åtgärder avseende inre rationalisering har till följd av den utveckling, som kännetecknat jordbruket under 1950-talet, blivit allt mindre förekommande. Så är fallet främst med nyodlingsverksamheten, som numera reducerats till obetydlig omfattning. Vidare avtager stenröjning av åker och betesförbättring allt eftersom de bättre och mest odlingsvärda markerna blir föremål för sådana åtgärder. Bidragsgivningen för sådana åtgärder torde komma att ske mera restriktivt än hittills. Vad särskilt angår betesförbättring på åker må erinras om att statsbidrag icke skall utgå till sådan åtgärd enligt jordbruksanslagsutredningens mening. Beträffande betesanläggning på icke odlad jord har jordbruksanslagsutredningen uttalat, att det, innan sådan anläggning ifrågakommer, regelbundet bör undersökas, om den avsedda förbättringen av brukningsenheten icke kan nås genom yttre rationalisering, varvid bete i stället skulle kunna ordnas på redan odlad jord.

Den inre rationaliseringens starka samband med den yttre rationaliseringen torde därför efter hand bli allt tydligare även beträffande sådana åtgärder.

Enligt styrelsens mening är den nuvarande gränsdragningen mellan lantbruksnämndernas och hushållningssällskapens verksamhetsfält lämplig och väl avvägd med hänsyn till den artskillnad som föreligger mellan nämndernas och sällskapens uppgifter. Förutom annat har lantbruksnämnderna att tillämpa eller öva tillsyn över tillämpningen av jordförvärvslagen och vanhävdslagen. Denna verksamhet är till sin natur sådan att lantbruksnämnderna vid handhavandet av densamma svårligen alltid kan undvika att komma i motsatsställning till enskilda jordbrukare. En sådan motsatsställning kan emellertid uppkomma även i samband med handläggning av ansökningar om statligt stöd till genomförande av rationaliseringsåtgärder. Detta sammanhänger med att lantbruksnämnderna har att taga hänsyn till den grad av angelägenhet åtgärderna kan ha ur allmän synpunkt. Av sådan anledning torde dylik ansökan ej sällan få avslås av nämnden. Är då fråga om åtgärd, som för den enskilde ter sig angelägen, är det icke mer än naturligt att nämnden eller dess befattningshavare kan bli utsatta för hård kritik. Sällskapens huvuduppgift är rådgivning och upplysning i frågor, som har betydelse för jordbruksdriften och dess ekonomi. Ett effektivt bedrivande av en sådan verksamhet torde vara beroende av att det råder ett gott förhållande mellan jordbrukarna och det organ, som handhar verksamheten. Ett sådant förhållande främjas icke av att organet tillika har uppgifter, vilka är mer eller mindre kontroversiella till sin natur. Även ur här anförda synpunkter finns sålunda skäl som talar mot ett organisatoriskt sammanförande av hushållningssällskapen och lantbruksnämndernas inre avdelningar.

Styrelsen vill slutligen i detta sammanhang framhålla, att om handhavandet av frågor om statligt stöd till inre rationalisering skulle överflyttas från nämnderna till sällskapen, det synes styrelsen oundvikligt att de sistnämnda efter hand skulle komma att mista den frihet i förhållande till staten, som de — trots att deras verksamhet i mycket stor utsträckning finansieras med allmänna medel — hittills åtnjutit. Denna frihet torde vara en viktig förutsättning för att anslutningen av jordbrukare till sällskapen även framgent skall bli tillfredsställande eller kunna ytterligare förbättras.

På grund av vad ovan anförts finner styrelsen sig böra bestämt avstyrka att de statliga åtgärderna till stöd åt jordbrukets inre rationalisering överföres från lantbruksnämnderna till hushållningssällskapen.

2. Revisorerna uttalar, att det i diskussionen om lantbruksnämndernas organisation framhållits, att såväl nämnderna som den lokala lantmäteriororganisationen är aktivt verksamma på den yttre rationaliseringens område; så snart en rationalisering förutsätter ändring i fastighetsindelningen fordras medverkan från lantmäteriets sida. Vid den översyn av lantbruksnämndsorganisationen, som revisorerna förordar, utgår de från att det måste prövas, huruvida förutsättningar finns för överförande till lantmäteriororganisationen av de delar av lantbruksnämnderna, som närmast handhar den yttre rationaliseringen. Att döma av vad revisorerna anför under § 34 rörande den centrala lantbruksadministrationen synes de härvid ha tänkt sig länslantmäterikontoren såsom mottagare. Styrelsen finner angeläget framföra följande synpunkter på dessa frågor.

Lantbruksnämndernas uppgifter beträffande den yttre rationaliseringen innefattar statliga åtgärder för att förbättra brukningsenheter ifråga om storlek, ägosammansättning eller ägoanordning. Det åligger härvid nämnderna bl. a. att taga initiativ och uppgöra förslag till dylika förbättringar och att därvid förmedla överlåtelse av fastigheter mellan enskilda samt in-

köpa jord- och skogsbruksfastigheter för att genom byte eller försäljning använda dem för rationaliseringsändamål.

Lantmäteriets förrättningsorganisation handhar den rättsliga proceduren för fastighetsbildningen. Förrättningslantmätaren, i förekommande fall jämte biträdande skiftesgodemän, är närmast att betrakta som första instans i jorddelningsmål.

Lantbruksnämnderna har sådana uppgifter och sådan ställning att de i vissa sammanhang är eller kan betraktas som parter i fastighetsbildningsmål. Detta förhållande härrör sig redan av deras uppgift att aktivt verka för sådana fastighetsregleringsåtgärder, som ur allmän synpunkt bedömes vara önskvärda. Än mer framträder partställningen, då nämnderna själva köper, byter eller säljer mark. Möjligheterna för lantbruksnämnderna att medverka till genomförande av fastighetsreglering på lämplig sätt är i hög grad beroende av att en tillräcklig markreserv finns disponibel. Man bör därför räkna med att det blir en vanlig företeelse att det inom en viss ort sammanbringas en sådan reserv före eller under ett inledande skede av fastighetsreglering.

Det skulle enligt styrelsens mening vara helt oförenligt med rättsuppfattningen i vårt land om den myndighet eller domstol, som vid fastighetsreglering har att avgöra rättsfrågor mellan olika markägare och mellan markägare och det allmänna, också skulle ha att i tvistiga lägen tillvarata statens intresse såsom markägare eller eljest. Såsom styrelsen tidigare framhållit i yttrande över de i revisorernas berättelse omnämnda motiöner, vilka behandlats i jordbruksutskottets utlåtande 1957: 34 — denna del av styrelsens yttrande har dock av någon anledning icke medtagits i revisorernas eljest utförliga redogörelse — synes det på grund av nämnda förhållanden uppenbarligen vara nödvändigt att det, så länge nämnda rättsuppfattning råder, skall finnas två skilda organ för de väsensskilda uppgifterna inom fastighetsregleringen, nämligen ett administrativt för de aktiva åtgärder, som nu huvudsakligen ankommer på lantbruksnämnderna och ett judiciellt för lantmåteriförrättningar till genomförande av fastighetsbildning. Vad nu anförts talar starkt för att lantbruksnämnderna bibehållas vid sina nuvarande uppgifter på den yttre rationaliseringens område och att de även framgent bör bestå såsom fristående lokala organ. Detta gäller enligt styrelsens mening även om ledningen av och kontrollen över de statliga åtgärderna för jordbrukets yttre rationalisering skulle överflyttas från lantbruksstyrelsen till lantmåteristyrelsen.

Det finns vidare enligt styrelsens mening anledning att starkt ifrågasätta om länslantmåterikontoren verkligen har möjligheter att mottaga de uppgifter avseende den yttre rationaliseringen, som nu omhänderhaves av lantbruksnämnderna. Det torde vara uteslutet att beslut i frågor, som avser den aktiva inköps-, bytes- och försäljningsverksamheten eller statligt stöd av ofta betydande storlek i form av bidrag och lån eller lånegaranti, eller i ärenden enligt jordlagstiftningen skulle fattas av en tjänsteman ensam. Det av revisorerna ifrågasatta överförandet av uppgifter från nämnderna till länslantmåterikontoren torde därför förutsätta att överlantmätaren vid sin sida får en nämnd, till vilken besluten i viktigare ärenden hänskjutes. Detta måste i praktiken innebära att lantbruksnämnderna skulle bibehållas eller återuppstå i något förändrad form. Då därjämte kontoren måste förstärkas med personal i ansvarig ställning för handläggning av ärendena ur jordbruksekonomisk synpunkt, vilken synpunkt dominerar verksamheten för den yttre rationaliseringen, torde någon besparing icke vara att vinna genom en sådan anordning.

Styrelsen har flera gånger framhållit de svårigheter, lantbruksnämnderna

har att dragas med då det gäller att genomföra yttre rationaliseringsåtgärder på grund av att lantmäteriet icke har tillräckliga resurser till sitt förfogande för att någorlunda snabbt genomföra de lantmäteriförrättningar, som påkallas av nämndernas projekt. Nödvändigheten av att klara sådana förrättningar, som är oundgängligen påkallade med hänsyn till bostadsförsörjningen m. m., torde — såsom lantmäteristyrelsen framhållit i sina petita för nästa budgetår — ha medfört en viss fördröjning av övriga förrättningar. Möjligheterna att få en ändring till stånd i detta hänseende ter sig icke särskilt ljusa. Såsom framgår av årets statsverksproposition, IX ht s. 376, har lantmäteriets arbetsbalans sedan länge varit väsentligt högre än vad som kan anses önskvärt och rimligt ur arbetsorganisatorisk synpunkt. För många enheter inom distriktsorganisationen säges t. o. m. risk föreligga för allvarlig överanstängning och förslitning av personalen. Lantmäteristyrelsen finner därtill statistiken närmast tyda på en viss stegring av balansen på lång sikt. Det synes därför lantbruksstyrelsen vara en föga framkomlig väg att söka eliminera föreliggande svårigheter genom att låta lantmäterimyndigheterna helt taga hand om den yttre rationaliseringen och än mindre att därigenom söka få till stånd en ur allmän synpunkt önskvärd intensivifiering av denna verksamhet. Styrelsen vill för sin del i stället rekommendera, att det allvarligt överväges om icke en bättre lösning kan nås genom att lantmäteriets distriktsorganisation på ett bättre sätt än hittills får en fast organiserad samverkan med lantbruksnämnderna. Den från lantbruksnämndernas synpunkt bästa och mest rationella lösningen av denna fråga vore om lantbruksnämnderna i varje län kunde få lantmätare ställda till sin disposition för planläggning och genomförande av sådan fastighetsbildning, som föranledes av deras verksamhet.

3. Revisorerna uttalar, att, om göromålen ifråga om den yttre rationaliseringen skulle överföras till länslantmäterikontoren, detta skulle leda till vissa konsekvenser även beträffande utformningen av verksamhetens centrala ledning. De problem, som därvid uppkommer, finner revisorerna enklast kunna lösas genom att lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning infogas i lantmäteristyrelsen. Därest den av revisorerna förordade översynen skulle leda till ett sådant resultat, anser revisorerna, att en undersökning bör verkställas rörande förutsättningarna för och lämpligheten av ett organisatoriskt samgående mellan lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning och statens jordbruksnämnd.

Såsom torde framgå av vad styrelsen anfört under 2. ovan föreligger enligt styrelsens mening icke den av revisorerna uppställda huvudförutsättningen för vidtagande av ett sådant arrangemang. På grund härav skulle styrelsen icke behöva ha anledning att ingå på någon närmare granskning av förslaget. Styrelsen vill dock begagna tillfället att framlägga vissa synpunkter.

Även om man, såsom styrelsen, anser det ofrånkomligt, att man bibehåller skilda organ för den lokala verksamheten för de statliga åtgärderna till främjande av jordbrukets yttre rationalisering resp. för fastighetsbildningsförrättningar, så återstår dock att överväga om en effektivare och måhända också mindre kostnadskrävande anordning för den centrala ledningen av denna verksamhet kan vinnas genom att de båda lokala organisationerna, dvs. lantmäteriets distriktsorganisation och lantbruksnämnderna, inordnas under ett gemensamt centralt ämbetsverk. Vad som främst skulle tala härför vore att lösandet av nämnda lokala organs hittills svår-  
bemästrade samordningsproblem därigenom skulle underlättas. Skulle en sådan lösning komma att innebära att rationaliseringsavdelningen utbrötes ur lantbruksstyrelsen så skulle dock detta å andra sidan leda till en för-



sämring av förutsättningarna för ett gott samarbete mellan lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen. De möjligheter rationaliseringsavdelningen såväl som lantbruksavdelningen nu har att erhålla direkt medverkan av den expertis på olika områden, som finnes inom den andra avdelningens byråer, skulle därjämte gå förlorade. Nackdelarna i nämnda hänseenden skulle enligt styrelsens mening helt överväga de fördelar, som från andra synpunkter kunde stå att vinna om rationaliseringsavdelningen utbrötes ur lantbruksstyrelsen och infogades i ett annat ämbetsverk. Styrelsen kan på grund av dessa och andra liknande skäl icke tillstyrka att en sådan anordning överväges. Styrelsen vill i stället — i likhet med vad styrelsen gjort beträffande de lokala organen — rekommendera att en lösning av de frågor, som föranlett revisorerna att taga upp detta spörsmål till behandling, sökes genom en bättre utbyggd och fastare organiserad samverkan mellan lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen.

Vad härefter angår frågan om eventuell sammanslagning av lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning och statens jordbruksnämnd, så är denna icke heller alldeles ny. Tidigare har ifrågasatts sammanslagning av hela lantbruksstyrelsen med jordbruksnämnden till ett enda ämbetsverk. Såsom styrelsen därvid framhållit föreligger onekligen ett nära samband mellan den prisreglerande verksamhet, som omhänderhaves av jordbruksnämnden, å ena sidan, och den produktions- eller, mera adekvat uttryckt, produktivetsbefrämjande verksamhet, som lantbruksstyrelsen har att utöva och som är förlagd till styrelsens lantbruksavdelning, å andra sidan. De med dessa verksamhetsgrenar förenade uppgifterna företer dock stora olikheter såväl i avseende på uppgifternas art som i fråga om de former, som lämpar sig för deras handläggning. För jordbruksnämndens verksamhet är sålunda karakteristiskt att den i stor utsträckning avser åtgärder och avgöranden på relativt kort sikt. Så är väl också fallet med en del av lantbruksavdelningens uppgifter men flertalet av dessa är dock till sin natur långsiktiga. Utmärkande för jordbruksnämndens verksamhet torde vidare vara att besluten i stor utsträckning måste fattas med kort rådrum och att de tillika får omedelbara verkningar av stor betydelse för ett stort antal näringsutövare. Sådana beslut måste ibland fattas även inom lantbruksstyrelsen men dock icke i sådan utsträckning att man av denna anledning kan tala om någon likhet mellan verken. Den mest betydande olikheten torde dock vara att nämndens verksamhet, i motsats till verksamheten å lantbruksavdelningen, är i så hög grad politiskt betingad. Detta förhållande beror bl. a. på att nämnden skall fungera som ett organ för förhandlingar om avtal med jordbrukarna särskilt i prisfrågor. Nämnden har ju därjämte att medverka vid avtalsförhandlingar med främmande länder till följd av sin befattning med avsättningen av jordbrukets produkter och landets försörjning med livsmedel. Verksamheten å lantbruksavdelningen bedrivs och måste också i enlighet med sin natur bedrivas oberoende av politiskt inflytande. Härtill kommer slutligen att en betydande del av lantbruksstyrelsens uppgifter härrör av den ställning av centralt organ styrelsen enligt instruktion eller av gammal hävd intager i förhållande till ett stort antal institutioner och andra inrättningar på jordbrukets område, bland vilka här må nämnas hushållningssällskapen, lägre lantbruksundervisningsanstalter, statens hingstdepå och stuteri, statens centrala frökontrollanstalt, statens växtskyddsanstalt, statens maskinprovningar och jordbrukets upplysningsnämnd. De härmed förenade arbetsuppgifterna är förlagda till lantbruksavdelningen. Motsvarighet härtill saknas hos jordbruksnämnden. De betydande olikheter som sålunda föreligger mellan lantbruksavdelningens och jordbruksnämndens uppgifter torde föranleda att verksamheten i vä-



sentliga avseenden måste bedrivas i olika former. Den organisationsform, som är lämplig för de i huvudsak produktivitetsbefrämjande uppgifterna, torde vara helt otillfredsställande för skötseln av den prisreglerande verksamheten.

Styrelsen har i annat sammanhang framhållit att gränsdragningen mellan de bägge verkens kompetensområden icke kan anses vara helt klar. Dessa gränsfrågor är dock icke av annan storleksordning än att de torde kunna lösas utan djupgående utredningar. De förekommer därjämte endast inom vissa avsnitt av verksamheten och de är tämligen väl kartlagda. Det borde enligt styrelsens mening icke vara förenat med några större svårigheter för ämbetsverken att komma överens om erforderlig justering av den inbördes gränsen mellan deras verksamhetsområden. Det väsentliga torde emellertid vara att behovet av samverkan mellan ämbetsverken tryggas och att säkerhet därigenom vinnes för att viktiga frågor bedömes och handlägges på samma sätt. Den i instruktionerna för de bägge ämbetsverken inskrivna ordningen för en sådan samverkan torde icke alltid ha varit till fyllest. Det kan därför enligt styrelsens mening finnas anledning att pröva om icke samarbetet borde ske delvis även i andra former. Enligt instruktionerna äger vid behandling i ett av verken av ärende, som berör dem båda, chefen för det andra verket närvara och deltaga i överläggningarna. Efter överenskommelse under hand från fall till fall har emellertid en viss utbyggnad av detta samarbete skett till att omfatta även befattningshavare i föredragandes eller liknande ställning. Denna form av samverkan torde kunna vidare utvecklas så att en för båda verken tillfredsställande ordning kan uppnås. Dessa frågor är således även de av sådan natur, att de bör kunna lösas genom överenskommelse mellan verken.

Likaledes har styrelsen tidigare framhållit att det ämbetsverk, som skulle bildas om lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden sammansloges, skulle bli alltför stort för att kunna sammanhållas under enhetlig ledning. Detsamma gäller enligt styrelsens uppfattning även om, såsom revisorerna tänkt sig, rationaliseringsavdelningen icke skulle ingå i det sammanslagna verket. Även om verket som sådant måhända då icke skulle behöva bli mycket större än vad revisorerna kallar ett normalt ämbetsverk — jordbruksnämnden omfattar dock fem byråer, vilka delvis arbetar på sektioner, och lantbruksavdelningen består av fyra byråer med viss andel i de rent administrativa byråerna — så skulle dock även ett dylikt ämbetsverk få en sådan mångfald vitt differentierade arbetsuppgifter, att det mänskligt att döma måste bli förenat med mycket stora svårigheter för att inte säga omöjligt för en person att överblicka, samordna och leda arbetet inom detsamma utan att någon gren av verksamheten bleve eftersatt.

På grund av sålunda anförda skäl avstyrker styrelsen bestämt bifall till revisorernas här förevarande förslag.

4. Det har nu förflutit över 10 år sedan lantbruksstyrelsen erhöll sin nya organisation. Det är naturligt att det efter en sådan tid göres en översyn av organisationen för att anpassa den efter de förändringar som inträtt i verksamheten under den gångna perioden. Styrelsen har sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, vilken särskilt berör rationaliseringsavdelningen och de administrativa byråerna. Lantbruksavdelningens byråer har en efter en varit föremål för översyn i samband med utredningar, som lagts till grund för vissa förslag till omorganisation av byråerna i samband med de årliga anslagsäskandena. Sålunda har bl. a. förslagits viss förstärkning av undervisningsbyrån. Förslaget härom kan dock ännu icke anses ha blivit slutligt prövat. Orsaken härtill torde bl. a. vara att utredning pågår av frågan om den centrala ledningen av yrkesutbild-

ningen. Lantbruksbyråns organisation har översetts i samband med den utredning, som föregått beslut vid 1958 års riksdag, till följd varav husdjursärendena utbrutits ur byrån och överförts till en nybildad byrå — husdjursbyrå — i vilken även förutvarande stuteribyrå uppgått. Jordbruksekonomiska byrån är förhållandevis ny; omfattningen av byråns verksamhet torde ännu icke vara slutgiltigt fastställd, men den nuvarande organisationen svarar väl mot de uppgifter, som f. n. åvilar byrån. Enligt styrelsens erfarenheter är den nuvarande byråorganisationen inom lantbruksavdelningen i sina huvuddrag väl anpassad till de arbetsuppgifter, som ankommer på denna avdelning. På en del punkter är dock, såsom styrelsen framhållit i sina anslagsäskanden, en viss förstärkning erforderlig.

Rationaliseringsavdelningen är särskilt inrättad för att handha de arbetsuppgifter, som huvudsakligen sammanhänger med ledningen av verksamheten för jordbrukets yttre och inre rationalisering samt den sociala jordbruksegnahemsverksamheten, eller m. a. o. för ledningen av den statliga lantbruksorganisationens arbete. Såsom styrelsen framhållit i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 maj 1958 har förutsättningarna för verksamheten med jordbrukets yttre och inre rationalisering undergått stora förändringar under den tioårsperiod som förflutit efter den statliga lantbruksorganisationens tillkomst. Förändringarna karakteriseras i stora drag av att arbetet med den inre rationaliseringen totalt sett undergått en minskning medan däremot verksamheten med den yttre rationaliseringen intensifierats alltmera. Samtidigt har dock förskjutningar ägt rum mellan olika delar av den inre rationaliseringen. Nedgången berör sålunda särskilt nyodling ävensom betesförbättring och stenröjning samt vissa slag av torrläggning. Men andra åtgärder för inre rationalisering har ökat och bör ökas ytterligare för att nedbringa kostnaderna för jordbruket och därmed höja dess produktivitet. Särskilt gäller detta detaljdikning med syfte att genom igenläggning av öppna diken och förbättrad torrläggning åstadkomma lämpliga maskinfält med bärighet hos marken för tyngre maskiner. Detsamma gäller vägar för jordbrukets behov. På den yttre rationaliseringens område är arbetsuppgifterna i hastigt tilltagande. Om det snabba bortfallet av jordbruk skulle få ske utan att aktiva åtgärder vidtages för att stödja uppbyggandet av livskraftiga brukningsenheter i enlighet med riktlinjerna för jordbrukspolitik, skulle skadeverkningarna för jordbruket och samhällsutvecklingen i allmänhet men i synnerhet för åtskilliga landsbygdskommuner bli allvariga. Intensifierade insatser från det allmännas sida på detta område är därför i hög grad påkallade.

Rationaliseringsavdelningen måste vara organiserad med särskild hänsyn till sin huvuduppgift att leda lantbruksnämndernas arbete. Dess organisation bör vidare vara så tänjbar, att den ständigt kan anpassas till de förändringar, som verksamheten vid lantbruksnämnderna undergår. Behovet av en sådan elastisk organisation har lantbruksstyrelsen understrukit vid flera tillfällen. Sålunda må erinras om att de personalförändringar, som på förslag av styrelsen genomfördes fr. o. m. budgetåret 1953/54 på planläggningsbyrå, vilken byrå bildar kärnan inom avdelningen, bl. a. avsåg att göra organisationen mera skickad för sin uppgift genom att underlätta ett utbyte av tjänstemän mellan lantbruksnämnderna och styrelsen. Det är därjämte viktigt att det inom avdelningen finns tillgång till kvalificerad expertis på alla de områden, som omspannas av lantbruksnämndernas verksamhet. Den nuvarande organisationen kan icke sägas tillfredsställa detta krav. Särskilt må erinras om att tillgång till expertis på det skogliga området icke rymmes inom densamma. Styrelsen har visserligen själv löst denna fråga inom ramen för anvisade medel genom att till sig knyta en jäg-

mästare, vilken dock ännu efter sex års anställning endast är arvodesanställd. En annan kännbar brist i avdelningens nuvarande organisation är att tillräckliga resurser icke finnes inom densamma för utförande av kvalificerade utredningar. En viss utbyggnad av organisationen i detta hänseende torde vara ofrånkomlig om den på ändamålsenligt sätt skall kunna fullgöra sina uppgifter.

Här ovan nämnda förhållanden är alla ägnade att i mer eller mindre hög grad påverka frågan om lämplig byråindelning inom avdelningen. Styrelsen har vid olika tillfällen övervägt att antingen själv verkställa eller ock föreslå en översyn av avdelningens organisation till utförande av särskilt för ändamålet tillkallad sakkunnig. Styrelsen har dock av flera skäl ansett det böra anstå därmed, främst på den grund att statsmakterna ännu icke tagit ställning till olika förslag om ändringar i organisationens arbetsuppgifter, som framlagts under de senare åren och som delvis även berör organisationens målsättning. I början av år 1958 fann styrelsen emellertid nödvändigt att taga upp frågan om lantbruksnämndernas organisation till prövning. I ovan berörda skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 maj samma år anmälde styrelsen att viss utredning i denna fråga påbörjats. Avsikten med denna utredning är främst att genom översyn av personalorganisationen få möjligheter att effektivisera verksamheten inför de tilltagande arbetsuppgifterna på den yttre rationaliseringens område. En redogörelse härför intogs i styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1959/60. Sedan jordbruksanslagsutredningen under sommaren 1958 i samråd med lantbruksstyrelsen påbörjat sitt arbete avseende förslag till ändrade bestämmelser rörande statligt stöd till jordbrukets rationalisering fann styrelsen lämpligt att låta övervägandena anstå i avvaktan på behandlingen av utredningens förslag. Det visade sig nämligen att dessa komme att innebära i viss mån ändrad inriktning av de statliga åtgärderna för den inre rationaliseringen och därmed skulle medföra ytterligare arbetsuppgifter för lantbruksnämnderna.

Det har varit styrelsens avsikt att upptaga frågan om rationaliseringsavdelningens byråindelning i avslutning till den påbörjade översynen av lantbruksnämndernas organisation. Styrelsen har härvid beaktat att möjligheterna att i praktiken genomföra en ändrad byråindelning är beroende bl. a. av personalens ålderssammansättning. Detta förhållande gör att en ändring bör ske successivt och i samband med vissa befattningshavares pensionsavgång. Det är därför av vikt att en plan finnes för genomförande av de ändringar i byråindelningen som kan finnas motiverade. I detta sammanhang torde böra framhållas att chefen för sociala byrån nu anmält sin önskan att avgå med pension fr. o. m. den 1 juli 1959. Med anledning härav torde styrelsen i sinom tid få framlägga förslag rörande denna byrå. Den härför erforderliga utredningen torde dock icke kunna utföras utan att verksamheten även på de övriga byråerna inom avdelningen beröres. Tillfället synes därför nu lämpligt för igångsättande av en allmän översyn av avdelningens organisation. För att en sådan skall kunna bedrivas effektivt av styrelsen är det dock angeläget att årets riksdag kan taga ställning till vissa redan framlagda utredningsförslag, som berör rationaliseringsavdelningens och lantbruksnämndernas verksamhet. Härvid tänker styrelsen i första hand på det av jordbruksanslagsutredningen nyligen framlagda betänkandet om ändrade bestämmelser rörande statligt stöd till inre rationalisering ävensom på vissa tidigare framlagda utredningar avseende omarrondering av skogsmark m. m. Därjämte är det i hög grad önskvärt, att den ovisshet rörande organisationens framtida ställning och arbetsuppgifter, som följer av de förslag, vilka framlagts av revisorerna under §§ 32 och 33, undanröjes. Det sistnämnda är även av betydelse med hänsyn till den olägenhet för styrelsen,

som vållas av den oro dessa förslag framkallat bland organisationens tjänstemän.

Styrelsen har tidigare uttalat sig för att organisationen av kameral- och kanslibyråerna skall överses. Detta bör nu lämpligen ske i samband med eller i anslutning till den översyn, som bör göras å rationaliseringsavdelningen. Styrelsen vill i detta sammanhang endast påpeka att kameralbyrån under de senaste åren tillförts vissa arbetsuppgifter från lantbruks- och undervisningsbyråerna.

I handläggningen av detta ärende har deltagit generaldirektören, överdirektörerna Ytterborn och Wetterhall, särskilda ledamöterna Hammarskjöld, Sjalander, Svensson och Persson samt tf. byråchefen Grönlund, föredragande. Stockholm den 29 januari 1959.

SAM. B. NORUP

*Carl-E. Grönlund*

### Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader

Enär forskningsanstaltens uppgift är att genom vetenskaplig forskning och praktiska försök i olika avseenden verka för en ändamålsenlig utveckling av lantbrukets byggnader samt att på lämpligt sätt bekantgöra de vunna erfarenheterna för utnyttjande inom jordbruket, vill anstalten begränsa sitt yttrande till att i huvudsak beröra de förhållanden inom lantbruksstyrelsens byråorganisation, som beröres av forskningsanstaltens verksamhet.

Byggnadsbyrån utövar överinseendet av lantbruksnämndernas byggnadsverksamhet och utfärdar föreskrifter i anslutning därtill. Vidare utarbetar byrån enligt uppgift detalj- och typritningar åt lantbruksnämnderna. I de fall då dessa typritningar utgöras av rent byggnadstekniska detaljer har byrån givetvis förutsättningar att göra detta, men i den mån typritningarna gälla anvisningar angående planlösning av ekonomibyggnader kräves samverkan mellan specialister på skilda områden, som behärskar djurhygieniska, mjölkhygieniska och arbetsekonomiska detaljer. Byrån saknar sakkunskap på hithörande område. Vidare torde sådana arbeten böra ankomma på forskningsanstalten för lantmannabyggnader att utföra efter hand som försöksresultaten framkommer.

I berättelsen framhålles, att byggnadsbyråns arbetsuppgifter även omfattar projektering av byggnader i olika delar av landet, syftande till att åstadkomma nya typer av byggnader anpassade till ny driftsformer m. m. Det torde vara ganska orimligt att begära, att byggnadsbyråns arkitekter och ingenjörer skola kunna direkt uppfinna nya typer av byggnader utan föregående försök och att anpassa dessa till nya driftsformer. En första förutsättning för nya byggnadstyper torde vara, att man känner de nya driftsformerna och sålunda är synnerligen väl förtrogen med och kan bedöma de jordbrukstekniska och jordbruksekonomiska förutsättningarna för ändrade driftsformer, innan man utformar nya byggnadstyper som utgöra en så integrerande del av en ny driftsform. Enligt dessa arbetsuppgifter skulle byrån organiserats med specialister även inom jordbruksteknik — kanske särskilt husdjursskötsel — och jordbruksekonomi. För att emellertid kunna effektivt medverka inom den därmed åsyftade utvecklingen behövde byrån även utrustas med egna försöksgårdar för utförande av experiment. Man frågar sig då vad forskningsanstalten skall göra, eftersom den har till uppgift att främja utvecklingen på byggnadsområdet och är utrustad för detta

ändamål med såväl byggnadsteknisk som jordbruksteknisk-ekonomisk personal och med försöksgårdar. Vid försöksgårdarna utför anstalten en del av de mera svårbedömbara experimenten. Därjämte projekteras byggnader av olika slag i skilda delar av landet, dels för att pröva hur de nya byggnadstyperna accepteras av jordbrukarna och dels för att åstadkomma demonstrationsobjekt i enlighet med anstaltens instruktion att på olika sätt sprida upplysning om byggnadsforskningen.

En mycket stor del, sannolikt den långt övervägande, av ritningsarbetet för de ekonomibyggnader till vilka lantbruksnämnderna lämna lån och bidrag utföres av privata ritkontor, oftast Landsbygdens Byggnadsförening LBF. Denna senare organisation har en egen utredningsavdelning och vid flera av dessa kontor finnes även specialister inom skilda delområden av byggenskapen, liksom också jordbrukstekniskt skolade fackmän. En lånesökande hos en lantbruksnämnd skall för övrigt själv förete ritningshandlingar. Det är för den skull relativt sent, även om det icke är för sent, att påverka byggnadsplanering och konstruktioner när dylika handlingar når lantbruksnämnderna och underkastas bl. a. byggnadskonsulenternas granskning. Byggnadskonsulenterna kan därvidlag givetvis åstadkomma förbättringar på de inlämnade ritningshandlingarna, ehuru väl det mest rationella är att redan vid upprättandet av ritningshandlingar tillräckliga utredningar om lämplig driftsform för jordbruket och rationell lösning av byggnadsfrågan i det sammanhanget blivit utförd. Byggnadskonsulenterna skall bedöma ritningshandlingarna ur byggnadsteknisk synpunkt medan jordbruksteknisk personal måste bedöma desamma ur driftsekonomiska och andra synpunkter. För att utvecklingen rätt skall kunna främjas i denna viktiga detalj av jordbruksrationaliseringen är det nödvändigt med fortlöpande kontakt med berörda forskningsinstitutioner på området. För byggnadskonsulenternas del skulle ett arrangemang med en viss tids tjänstgöring vid forskningsanstalten för lantmannabyggnader vara lämpligt.

Som revisorerna framhåller har byggnadsbyrån i stort sett uppbyggts med Egnahemsstyrelsens byggnadskontor som förebild. Revisorernas uppfattning är riktig, att den form av direkt byggnadsrådgivning i fältet, som Egnahemsstyrelsens byggnadskontor utövade, numera är överflödig, sedan såväl lokala byggnadskonsulenter finnas i lantbruksnämnderna som att en hela landet omfattande byggnadsrådgivning numera finnes organiserad genom bl. a. Landsbygdens Byggnadsförening (LBF). Det bör i detta sammanhang även påpekas, att egnahemsstyrelsen på sin tid till långt övervägande del sysselsattes i byggenskapen med bostadsfrågan vid lantbruket. Särskilda bostadsförbättringsbidrag och -lån utlämnades o. s. v. Bostadsfrågan har som bekant helt överförts till bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna från 1/7 1948.

Byggnadsbyrån är organiserad på tre sektioner, en för byggnadsutredningar, en för konstruktionsberäkningar och en för besvärshandlingar.

På sektionen för byggnadsutredningar finnes en 1:e byråingenjör i Ao 23 med ingenjörutbildning från tekniskt institut samt en befattningshavare i Ag 21 med arkitektutbildning. På denna sektion skall sålunda göras byggnadsutredningar till vägledning för lantbruksnämndernas byggnadsverksamhet. Vari dessa utredningar i detalj består framgår icke i vidare mån av revisorernas berättelse än att en del av utredningarna torde vara byggnadstekniska. Man torde väl dock få förutse att i viss mån även bebyggelseplanering kan beröras av denna sektion. Under alla omständigheter torde personalens lämplighet för ifrågasatt uppgifter kunna ifrågasättas. På sektionen för konstruktionsberäkningar finns en befattningshavare i Ae 21, med ingenjörutbildning från tekniskt institut. För sådana uppgifter torde

böra krävas utbildning vid teknisk högskola. På sektionen för besvärshärenden finns en 1:e byråingenjör i Ae 23 med ingenjörsutbildning från tekniskt institut samt en amanuens i Ae 15 utan närmare angiven utbildning. Eftersom byrån har att handlägga besvär över lantbruksnämndernas beslut i ärenden av övervägande byggnadsteknisk natur måste även här ifrågasättas om den tekniska utbildningen hos personalen är tillräcklig för att kunna avge för ärendets vidare behandling utslagsgivande yttranden.

Byggnadsbyråns uppgift att avge yttranden i en mängd byggnadstekniska och därmed sammanhängande frågor torde i många fall kräva alldeles speciella kvalifikationer hos personalen. Det torde emellertid knappast vara lämpligt att ha en byrå av sådan omfattning. Enligt revisorernas berättelse har byrån att avge yttranden över ansökningar om statligt stöd till lagerhus för spannmål, frukt m. m., ridhusanläggningar, ekonomibyggnader för lantmannaskolor, lantbrukshållsskolor, yrkesskolor m. m. Den byggnadstekniska fackbyråns yttrande måste helt naturligt vid många tillfällen bli avgörande för ett ärendes vidare behandling. Inom byrån kan icke finnas personal som kan yttra sig över huruvida ett spannmålslagerhus är konstruerat efter senast vunna erfarenheter eller om ett fruktlagerhus fyller fordringarna för sitt ändamål. Detsamma gäller potatislagerhus m. m. Det är att märka att när det gäller ett flertal dylika lagringsfrågor, kanske speciellt anordningar för färsklagrade produkter, måste specialister i varje särskilt fall utnyttjas. En byggnadsteknisk fackbyrå kan icke spänna över så vitt skilda områden. När det gäller de byggnadstekniska konstruktionsfrågorna saknar som ovan nämnts byrån t. o. m. personal för beräkning och bedömning av kanske nya konstruktioner.

När det gäller att bedöma besvärshärenden från lantbruksnämnderna besitter byrån i huvudsak samma byggnadstekniska sakkunskap som är företrädd genom byggnadskonsulenter i lantbruksnämnderna, där också agronomisk sakkunskap finnes företrädd. Hos de i nära samarbete med lantbruksnämnden arbetande hushållningssällskapen finnes för övrigt specialkonsulenter. Det synes därför som om lantbruksnämnderna i allmänhet hade lika stor och med hänsyn till de lokala förhållandena än mera förtrogen sakkunskap hos sig än vad byrån besitter.

Som revisorerna framhållit kan svårligen diarieförda ärenden på en fackbyrå helt avspegla det där utförda arbetet. Klart torde emellertid vara att byggnadsbyrån icke är organiserad, så att den kan tjäna det ändamål, som den bör göra i lantbruksorganisationen.

Vad forskningsanstalten i det föregående yttrat utgör självfallet icke någon kritik mot enskild tjänsteman inom byggnadsbyrån. Tilläggas kan i det sammanhanget att byråns chef under många år verksamt bidragit till utvecklingen av landsbygdens byggeskap.

Utän att närmare diskutera övriga i § 32 i revisorernas berättelse berörda byråer vill forskningsanstalten framhålla följande. I ett ämbetsverk av lantbrukstyrelsens karaktär kan väl starkt ifrågasättas om en uppdelning i ett stort antal självständiga byråer är lämpligt. Ett ärende inom styrelsen torde i allmänhet beröra ett flertal av de nuvarande byråerna. Det är väl då knappast riktigt att ärenden skall behöva skickas — med särskilda påskriffter — för skriftliga yttranden byråerna emellan.

De tre aktuella byråerna torde utan svårighet kunna sammanslås till en byrå eller avdelning, förslagsvis benämnd byrån eller avdelningen för inre rationalisering. I denna bör finnas en sektion för byggnadsärenden med arkitekt, civilingenjör och agronom samt viss övrig personal. De tre nämnda fackmännen torde var för sig eller tillsammans kunna bedöma större delen av de ärenden, som nu inkommer för avgörande till byggnadsbyrån.



De nämnda fackmännen komma att väl känna till de specialister utanför lantbruksstyrelsen, som i övrigt enligt vad tidigare anförts skall kunna behövas för vissa ärendens behandling. De kunna lätt i många fall till och med utan skrivelser erhålla uppgifter till stöd för sina ställningstaganden. Fackmännen bör ha en sådan löneställning att tjänsterna lockar dugligt folk.

Genom ett sådant arrangemang torde en del personal kunna inbesparas samtidigt som förutsättningar skapas för att undvika dubbelarbete och att senast vunna erfarenheter på skilda områden kommer fram vid ärendenas behandling.

Forskningsanstalten vill sålunda förorda att en översyn av byråorganisationen i lantbruksstyrelsen genomföres. Vid genomförandet av denna översyn bör icke tillskapas självständiga mindre byråer, utan snarare större byråer eller avdelningar med sins emellan samarbetande sektioner. Tjänstemännen böra besitta sådan utbildning, att de kunna utföra väl kvalificerade arbetsuppgifter. Lund den 30 januari 1959.

A. ÖRBORN

*S. Sagnert*

### § 33 Lantbruksnämnderna

#### Statskontoret

I utlåtanden den 4 mars 1957 angående utredning om lantbruksnämndernas avskaffande och den 24 juli 1958 angående viss utredning rörande rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område har statskontoret bland annat framhållit behovet av en översyn särskilt av den lokala organisationen inom lantbruket. Överhuvudtaget syntes ämbetsverket en viss överorganisation präglad området i fråga. Statskontoret har stärkts i sin sålunda uttalade uppfattning. När pågående utredningar rörande organisationen av den av lantmäteriväsendet och kartverket bedrivna verksamheten samt angående det fortsatta beståndet av jordförvärvslagen och uppsiktslagen avslutats, finner ämbetsverket det påkallat, att den av revisorerna föreslagna översynen kommer till stånd. Ämbetsverket utgår från att denna översyn göres förutsättningslöst.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommissarien Rudhe. Stockholm den 7 januari 1959.

ELOF JERDENIUS

*Hans Hiort*

Föredragande

*Gustav-Adolf Wastesson*

#### Statens organisationsnämnd

Med anledning av remiss den 19 december 1958 angående riksdagens revisorers uttalanden om lantbruksnämnderna (§ 33) och den centrala lantbruksorganisationen (§ 34) får statens organisationsnämnd anförda följande.

De omständigheter, som av revisorerna anförts beträffande utvecklingen på jordbruksrationaliseringsområdet, synes nämnden ge vid handen, att

översyn av såväl den centrala som den regionala statliga lantbruksorganisationen är motiverad. Enligt nämndens mening torde det icke vara lämpligt att behandla det ena problemet oberoende av det andra, utan båda böra lösas i ett sammanhang. Ehuru det oftast icke är rationellt att ge utredningsuppdrag mycket stor omfattning, kan det ifrågasättas, om inte det nära samband som i stora delar av landet råder mellan jordbrukets och skogsbrukets rationalisering borde ge anledning till att låta utredningen omfatta även frågan om de statliga, icke affärsdrivande skogligena administrationsorganens organisation. Organisationsnämnden vill i detta sammanhang erinra om, vad som anföres beträffande vissa länsorgans förseende med skoglig expertis i nämndens remissyttrande den 10 oktober 1958 över lantbruksstyrelsens förslag till anslagsäskanden. Avskrift av yttrandet bifogas.<sup>1</sup>

Frågan om en utredning på ifrågavarande område och om utredningsuppdragets utformning torde emellertid böra ses mot bakgrunden av innehållet i den särskilda proposition angående jordbrukets rationalisering som kommer att avges till innevarande års riksdag.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Elofsson, Löfqvist och Göran Petterson samt såsom föredragande tf. kanslichefen P. Tammelin. Stockholm den 27 januari 1959.

### C. TARRAS SÄLLFORS

*B. Samuelsson*

Lantbruksstyrelsen. Se yttrandet över § 32, s. 243.

### Lantmäteristyrelsen

Genom remisser den 19 december 1958 och 9 januari 1959 har lantmäteristyrelsen anbefallts avgiva yttrande över riksdagsrevisorernas berättelse för år 1958

§ 33, lantbruksnämnderna,

§ 34, den centrala lantbruksadministrationen, samt

§ 35, lantbruksnämndernas fastighetsinnehav.

Då dessa frågor hänga nära samman med varandra har lantmäteristyrelsen ansett det lämpligt att utforma svaret på de tre remisserna i en enda skrivelse.

Revisorerna ha i sin berättelse berört samordningen på längre sikt mellan lantbruksnämnderna och lantmäteriorganisationen. Vid sidan av dessa långsiktiga frågor ha vissa motsvarande problem på kort sikt aktualiserats. Riksdagens revisorer ha således i anledning till frågan om nämndernas fastighetsinnehav avslutningsvis berört samarbetet mellan lantbruksnämnderna och lantmäteriets förrättningsorganisation (distriktsorganisationen). Denna fråga behandlar styrelsen i ett särskilt avsnitt. Även jordbruksanslagsutredningen har i sitt betänkande med förslag till stöd åt jordbrukets inre rationalisering berört frågan om samarbetet mellan bl. a. lantbruksorganisationen och lantmäteriet centralt och regionalt. Lantmäteristyrelsen, som haft att yttra sig över nämnda betänkande, har funnit av jordbruksanslagsutredningen berörda samarbetsfrågor stå i så nära samband med de av riksdagsrevisorerna berörda frågorna, att de lämpligen borde behandlas samtidigt. I sitt yttrande den 30 december 1958 (nr 1268) över jordbruksanslagsutredningens betänkande uppsköt styrelsen för den skull

<sup>1</sup> Ej avtryckt.

behandlingen av nämnda samarbetsfrågor för att återkomma till dessa i anslutning till det yttrande styrelsen hade att avgiva över här ifrågavarande avsnitt av riksdagsrevisorernas berättelse. Styrelsen kommer för den skull att i detta yttrande även anknyta till vad jordbruksanslagsutredningen anfört.

Styrelsen behandlar här nedan frågorna i följande ordning.

1. Lantbruksnämnderna — spörsmålet på längre sikt.
2. Den centrala lantbruksadministrationen.
3. Överlantmätarnas ställning t. v. i förhållande till lantbruksnämnderna.
4. Möjligheterna för lantmäteriets distriktsorganisation att nu biträda vid den yttre rationaliseringen; samt
5. Lantbruksnämndernas fastighetsinnehav.

1. *Lantbruksnämnderna. — Spörsmålet på längre sikt.* (§ 33 i riksdagsrevisorernas berättelse)

Åtskilliga organ, däribland hushållningssällskapen, lantbruksnämnderna, skogsvårdsstyrelserna och de regionala och lokala lantmäteriorganisationerna ha en väsentlig del av sin verksamhet inriktad på de enskilda jordbruksföretagen. Det är då naturligt att betydande kontaktområden uppstå mellan dessa myndigheter och att kontaktområdena bli mera omfattande ju mera artificiella kompetensgränserna mellan myndigheterna äro. Det ligger också nära till hands att antaga, att ju fler organ, som ha sin verksamhet inriktad på de enskilda jordbruksföretagen, ju mera öka kontaktområdena i omfattning och relativ betydelse och ju fler och svårare samordningsproblem uppstå. Mot bakgrunden av ett sådant betraktelsesätt ligger det nära till hands att på sätt revisorerna ifrågasatt söka att genom en koncentration av arbetsuppgifterna till ett mindre antal organ åstadkomma en begränsning av de med en uppdelning ofrånkomliga olägenheterna.

Att det föreligger ett starkt samband mellan lantbruksnämndernas och lantmäteriets verksamhet framgår med tillräcklig tydlighet av vad riksdagsrevisorerna anfört på olika ställen i sin berättelse och av yttranden m. m. som där återgivits. Styrelsen vill här endast erinra om att så snart en rationalisering förutsätter ändring i fastighetsindelningen fordras medverkan från lantmäteriet: länslantmäterikontoren eller distriktsorganisationen eller oftast bådadera. Samtidigt äro lantmäteriförrättningarna i många fall beroende av lantbruksnämndernas beslut i bidragsfrågor och av den eventuella rationaliseringsreserv lantbruksnämnden anskaffat. I vissa fall äro förrättningarna också beroende av nämndens beslut i förvärvsärenden. Slutligen föreligger det ett inbördes beroende beträffande jordpolitisk bedömning av olika ärenden och ett beroende av utbyte av tjänster bl. a. i samband med planeringsverksamheten. Beträffande vissa av dessa spörsmål hänvisar styrelsen till vad som i senare avsnitt av detta yttrande anföres i fråga om möjligheterna för lantmäteriets distriktsorganisation att biträda vid den yttre rationaliseringen och i fråga om nämndernas fastighetsinnehav.

Nu berörda förhållanden tala givetvis för att fördelar skulle vinnas genom en sammanföring av nämndernas och lantmäteriets arbetsuppgifter. Därigenom skulle onekligen goda organisatoriska förutsättningar skapas för en ur statsförvaltningssynpunkt effektiv och smidig verksamhet inom hela det nu aktuella området samtidigt som en sammanslagen större organisation måhända skulle medge en större anpassningsbarhet efter arbetsmängdens växlingar i fråga om omfattning och sammansättning. Ur allmänhetens synpunkt skulle det också vara enklare att endast behöva vända sig till en myndighet.

Av olika skäl, främst lantmäteriförrättningarnas sakrättsliga betydelse och förrättningsbeslutens likhet med civilprocessens domar, prövas förrättningarna och besvär däröver i judiciell ordning. Förrättningarna ha i den del som här är av särskilt intresse en klart konstruktiv prägel.

Länslantmäterikontoren, med överlantmätare som chefer, ha jämfört med distriktsorganisationen i större utsträckning administrativa funktioner. Gemensamt för de nu berörda lokala och regionala lantmäteriorganisationerna är dock, att de ha till uppgift att på ett eller annat sätt handlägga fastighetsbildningsfrågor. Lantbruksnämndernas verksamhet slutligen har en klart administrativ inriktning.

Den yttre rationaliseringen berör, så som redan framhållits, alla de tre nu berörda organen. Beslut i fastighetsbildningsfrågor, däribland i fråga om tillåtligheten av en ifrågasatt ändring i fastighetsindelningen, tillkommer fastighetsbildningsmyndigheterna. Därest den judiciella karaktären av lantmäteriförrättningarna skall bibehållas torde man även i fortsättningen få räkna med gentemot de administrativa länsorganen fristående förrättningsorganisationer. En eventuell samordning torde fördenskull få ske på så sätt, att lantbruksnämndernas och länslantmäterikontorens arbetsuppgifter helt eller delvis sammanföras och anförtros ett nytt organ medan distriktsorganisationen i princip bibehålles med nuvarande organisatoriska ställning. Gränsdragningen mellan arbetsuppgifterna för detta nya organ och för förrättningsorganisationerna torde kunna ske på olika sätt och framstår i detta sammanhang närmast som en sekundärfråga. En speciell fråga är huruvida med hänsyn till arbetsuppgifterna för det nya organet, däribland befattningen med inköpta fastigheter, behov kan uppkomma, att detsamma bör uppdelas på vissa sektioner eller detaljer.

I detta sammanhang anser sig lantmäteristyrelsen även böra understryka att det råder ett påtagligt samband mellan den yttre rationaliseringen och vissa åtgärder för den inre rationaliseringen. Hittillsvarande erfarenheter torde ha visat att de åsyftade åtgärderna ofta äro så förbundna med varandra att frågor därom böra handläggas tillsammans. Så är uppenbarligen fallet beträffande vissa åtgärder i samband med laga skifte. Att ett sådant samband mellan yttre och inre rationalisering föreligger även i andra sammanhang torde få anses ha belysts av jordbruksanslagsutredningen i dess nyligen avgivna betänkande angående statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. Förevarande spörsmål torde böra beaktas vid en ändamålsenlig utformning av rationaliseringsverksamheten.

Av vad revisorerna anfört och av det i det föregående sagda torde framgå, att påtagliga skäl kunna anföras för en närmare samordning mellan lantmäteri- och lantbruksnämndsverksamheten. Med hänsyn därtill synes frågan om en samordning bör ske, hur långt denna bör gå och hur en eventuellt ny organisation lämpligen kan utformas böra göras till föremål för en förutsättningslös utredning.

## 2. Den centrala organisationen

Frågan om samordningen centralt mellan bl. a. lantbruksorganisationen och lantmäteriet har aktualiserats såväl av riksdagens revisorer som av jordbruksanslagsutredningen. Revisorerna ha därvid ifrågasatt en sammanföring av lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning och lantmäteristyrelsen till ett nytt verk medan återstoden av lantbruksstyrelsen skulle sammanföras med statens jordbruksnämnd. Jordbruksanslagsutredningen har däremot endast velat säkra ett nära samarbete mellan de centrala organen genom åtgärder analoga med dem, som av utredningen ifrågasattes beträffande de regionala organen.

I och för sig är en sammanföring sådan som den revisorerna ifrågasatt tänkbar även om en motsvarande sammanföring på det regionala planet icke skulle ske. Revisorerna synas emellertid uteslutande ha betraktat organisationsändringarna beträffande de centrala ämbetsverken såsom en följd av organisationsändringarna på det regionala planet. Från administrativ och organisatorisk synpunkt förefaller det också naturligt, att ett regionalt organ helt inordnas under ett och samma centrala organ. Styrelsen delar fördenskull revisorernas uppfattning, att en eventuell regional samordning av organisationerna som följd bör få en motsvarande organisation centralt. I vad mån det kan vara lämpligt att vid en omprövning av den centrala organisationen upptaga frågan om sammanföring av statens jordbruksnämnd med del av lantbruksstyrelsen undandrar sig dock lantmäteristyrelsens bedömning.

Beträffande den av jordbruksanslagsutredningen berörda frågan om samarbetet centralt på kort sikt kan till en början anmärkas, att redan enligt gällande instruktion för lantbruksstyrelsen (SFS 553/1956, 16 §) chefen för lantmäteristyrelsen äger att personligen eller genom ombud närvara vid plenibehandling av ärenden, som beröra lantmäteristyrelsens verksamhetsområde. Denna bestämmelse jämte den allmänna bestämmelsen i 4 § verksstadgan synes styrelsen utgöra ett tillräckligt underlag för samarbetet mellan lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen. Styrelsen vill också framhålla att ett samarbete direkt mellan berörda byråer i de båda verken förekommer. I många ärenden avges också gemensamma yttranden eller yttranden vari samråd åberopas.

### *3. Överlantmätarnas ställning i förhållande till lantbruksnämnderna*

I sitt betänkande angående förslag till ändrade bestämmelser rörande statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering (del III) har jordbruksanslagsutredningen bl. a. (s. 110—111) berört angelägenheten av att ett fast samarbete organiseras såväl centralt som regionalt mellan bl. a. lantbruks- och lantmäteriorganisationerna. Lantmäteristyrelsen delar uppfattningen att ett samarbete mellan berörda organ är nödvändigt.

På det regionala planet anser utredningen att ett dylikt samarbete för nämndernas del kan ordnas exempelvis genom att bl. a. överlantmätaren knytes till lantbruksnämnden på samma sätt som nu är fallet med direktören i hushållningssällskapet. Samma syfte borde enligt utredningen också kunna uppnås genom organiserandet av länsråd i någon form, vari lantbruksnämnden och övriga i sammanhanget berörda myndigheter äro representerade. Som ett tredje alternativ framstår det av riksdagsrevisorerna ifrågasatta sammanförandet av viss del av nämnderna och lantmäteriorganisationen till ett nytt organ.

Styrelsen har i föregående avsnitt ansett sig kunna tillstyrka att sistnämnda förslag till lösning göres till föremål för en förutsättningslös utredning. I avvaktan på en sådan utredning kvarstår dock problemet att på kort sikt ge det erforderliga samarbetet lämpliga former och lämplig omfattning. Vid bedömningen av denna kortsiktiga fråga utgår styrelsen från nu gällande organisation av lantmäteriet och nu gällande lagstiftning på fastighetsbildningens område.

Det nuvarande samarbetet mellan lantbruksnämnderna och överlantmätaren regleras av allmänna verksstadgan (SFS 3/1955, 4 §), lantbruksnämndsinstruktionen (SFS 553/1956, 23 §) och lantmäteriiinstruktionen (SFS 263/1958, 31 och 35 §§). Redan dessa bestämmelser föreskriva samarbete i betydande omfattning. Samråd skall t. ex. från nämndens sida ske med överlantmätaren i frågor rörande fastighetsbildning. Denne skall också kallas att

deltaga i nämndens överläggningar i frågor av större vikt, som beröra hans verksamhetsområde. Han har därvid också rätt och skyldighet att till protokollet anteckna avvikande mening. Överlantmätaren å sin sida är t. ex. skyldig att före fastställelse av förrättningar av större jordpolitisk betydelse bereda nämnden tillfälle att ge sin uppfattning till känna.

Frågan om att överlantmätaren skall ingå såsom självskrivnen ledamot i nämnden prövades redan i samband med lantbruksnämndernas tillkomst. I prop. 75/1947 anförde föredragande departementschefen bl. a. följande (s. 318):

»De yrkanden, som från olika håll framställts om att nämnda sakkunniga skulle givas ställningen av ledamöter i lantbruksnämnden, böra sålunda enligt min mening ej beaktas. Vad angår önskemålet att överlantmätaren skulle ingå som självskrivnen ledamot i nämnden vill jag understryka, att jag till fullo beaktar den betydelse lantmåterorganisationens medverkan kommer att få för rationaliseringsarbetet och vikten av att den sakkunskap, som finnes inom denna organisation, utnyttjas för sagda arbete. Vad speciellt överlantmätaren angår må emellertid påpekas, att denne såsom lantmåteristyrelsen framhållit i sin ordinarie verksamhet kommer att få pröva fastställelsefrågor i ett flertal ärenden av fastighetsbildande natur. Av dessa ärenden torde många komma att ha föranletts av lantbruksnämndens ingripanden för främjande av den yttre rationaliseringen. Det synes under sådana förhållanden ej kunna komma i fråga, att överlantmätaren såsom ledamot i lantbruksnämnden skulle deltaga i beslut om åtgärder, vilkas lämplighet han sedan själv skulle ha att bedöma. Sakligt sett synes det ej heller finnas anledning att befara, att lantbruksnämndens arbete skulle behöva lida av att överlantmätaren ej har ställning som ledamot i nämnden. Det väsentliga torde vara, att nämnden får tillfälle att tillgodogöra sig den sakkunskap, som överlantmätaren besitter, och att överlantmätaren genom 'deltagande i nämndens överläggningar' får möjlighet att framföra sina synpunkter.»

De överlantmätare, som yttrat sig till lantmåteristyrelsen över jordbruksanslagsutredningens förslag i nu berörda avseende, ha nära nog enhälligt uttalat, att den år 1947 beslutade ordningen varit lämplig och nu borde bibehållas. Det har bl. a. framhållits, att överlantmätarnas möjligheter att vinna förståelse för sina synpunkter i de frågor, i vilka de kallats att deltaga, redan äro fullt tillräckliga. Deras ställning såsom fastställelsemyndighet har också vidgats sedan 1947 och olägenheterna av ett eventuellt ledamotskap ha därigenom ökats. Ett ledamotskap torde också med hänsyn till överlantmätarens befattning med ärendet vid senare fastställelseprövning komma att skärpa kraven på den utredning och förberedande genomgång, som överlantmätaren torde anse sig böra behöva innan han deltagar i ett beslut i nämnden. Av nu anförda skäl anser sig styrelsen icke kunna tillstyrka förslaget att överlantmätaren skall ingå som självskrivnen ledamot i lantbruksnämnden. Detta utesluter emellertid icke att en viss vidgning av de ärendegrupper, vid vilka överlantmätaren medverkar, synes vara motiverad och bör återspegla sig i en ändring av lantbruksnämndsinstruktionen. För lantmåteriets verksamhet är det således bl. a. av vikt att erhålla kännedom om lantbruksnämndernas aktuella projekt och intentioner i de frågor, som påverka lantmåteriverksamheten, samtidigt som det för nämnderna borde vara av värde att få förekommande frågor av gemensamt intresse belysta ur fastighetsbildningsmyndigheternas synpunkt. I främsta rummet kommer därvid alla frågor som avse yttre rationalisering och riktlinjerna för den aktiva inköpspolitiken samt sådana frågor som på ett eller annat sätt beröra pågående eller kommande lantmåteriförrättningar. Bland andra frågor av in-



tresse med hänsyn till fastighetsbildningen kan nämnas sådana av större vikt som beröra lokaliseringsproblem, m. m.

En viss motsvarighet till de av jordbruksanslagsutredningen alternativt ifrågasatta länsråden har sedan flera år tillbaka funnits inom vissa län för gemensam behandling av frågor avseende tätbebyggelse samt fastighetsbildning för bostadsändamål m. m. Formerna för dessa länsråd ha växlat från län till län och från år till år liksom också omfattningen av deras verksamhet.

Det torde ligga i sakens natur, att länsråd av den art, som här är i fråga, icke kan få några beslutande befogenheter. Länsrådets värde ligger i stället i att olika myndigheter få tillfälle att diskutera frågor av gemensamt intresse redan på ett så tidigt stadium, att de beslutande organen kunna beakta framförda synpunkter vid de slutliga ställningstagandena. Därest samarbete i länsrådsform anses böra provas beträffande nu aktuella förvaltningsuppgifter synes det icke lämpligt att genom föreskrifter binda formerna och omfattningen av länsrådets verksamhet. Helt naturligt bör verksamheten främst inriktas på de principiella riktlinjerna för rationaliseringsverksamheten och på frågor av mera allmän betydelse. Med en sådan inriktning förefaller det också naturligt att länsrådet ledes av landshövdingen eller av landssekreteraren.

#### *4. Möjligheterna för lantmäteriets distriktsorganisation att nu biträda vid den yttre rationaliseringen*

Yttre rationalisering kan i vissa fall ske i form av ren sammanläggning av hela registerfastigheter. I andra fall däremot föranleder yttre rationalisering lantmäteriförrättning av något slag. Det är tydligt att intensiteten beträffande denna senare typ av yttre rationalisering icke kan ökas i högre grad än vad lantmäteriets resurser i fråga om förrättningsverksamheten medger.

Lantmäteriets ineliggande arbetsbalans — skiftesorganisationerna oräknade — torde vid årsskiftet 1957/58 ha motsvarat ca 1,2 års arbete. Det är då klart, att även om den årligen avverkade arbetsmängden är lika stor som den tillströmmande, ett betydande dröjsmål med förrättningshandläggningen måste uppstå. I genomsnitt skulle vid ett sådant jämviktsförhållande tiden från ansökningsdagen för en förrättning till dagen för dess avslutande ungefär motsvara genomsnittsbalansen. Eftersom en del av balansen t. ex. bostadsavstyckningar måste ges viss förtur kommer handläggningstiden för andra förrättningar att förlängas i motsvarande grad. Även andra faktorer som förrättningens omfattning, beroende av mätningssäsonger och tillfälliga hinder av olika slag (oklara äganderättsförhållanden etc.), medverka härtill.

Lantmäteristyrelsen har i olika sammanhang framfört krav både på ökade resurser för förrättningsverksamheten och på åtgärder för att vid lantmäteriet bibehålla erforderlig personal. De åtgärder som vidtagits i fråga om bl. a. lönesättningen för lantmäteriets personal ha emellertid icke varit tillräckliga för att hindra att lantmäteripersonal av alla kategorier lämnat lantmäteriet för att söka sig till annan mera välavlönad statlig, kommunal eller enskild tjänst. Resultatet är att det f. n. föreligger en brist på utbildad personal inom lantmäteriet. Det är därför i och för sig naturligt att den redan tidigare betydande arbetsbalansen successivt ökat trots de förenklingar i olika avseenden som genomförts.

Mot denna bakgrund är det helt naturligt, att även den sektor av förrättningsverksamheten som berör jordbrukets yttre rationalisering uppvisat en betydande arbetsbalans och att många gånger en alltför lång tidsutdräkt uppstått mellan en förrättnings tillkomst (ansökningsdag) och dess avslutande.

Därtill kommer det dröjsmål med förrättningarnas fastställelse, som ofta föranledes av handläggningen i domsagorna och de sammanläggningar med vilka förrättningarna äro förknippade. Det är också klart att nämnda förhållanden lett till att rationaliseringsprocesserna ofta blivit mera utdragna än önskvärt.

För att i någon mån kunna belysa tidsutdräkten för distriktsorganisationens handläggning av de förrättningar och uppdrag, av vilka lantbruksnämnderna varit beroende, har lantmäteristyrelsen verkställt en undersökning avseende de senaste fem åren. Resultaten av denna undersökning redovisas i sammandrag i bilaga A.<sup>1</sup>

Vid bedömningen av resultaten bör — förutom här förut anförda synpunkter — vissa brister i primärmaterialet beaktas. Resultaten få för den skull icke tillmätas annat vitsord än att de ange storleksordningar.

Av de redovisade avslutade ärendena ha ca 60 procent slutförts på kortare tid än ett år. Det stora flertalet av dessa ärenden ha krävt mindre sammanlagd arbetstid än en månad. För ärenden, som krävt sammanlagt mera än en månads arbete, har tidsutdräkten varit längre. Omkring 45 procent av sådana förrättningar ha således föranlett en tidsutdräkt av mer än två år. Denna tendens att tidsutdräkten blir större för mera arbetskrävande förrättningar är i och för sig naturlig.

Av den verkställda undersökningen framgår vidare att förhållandena växla mycket starkt från län till län. Detta framgår såväl av fördelningen beträffande tidsutdräkten av avslutade ärenden som av antalet och åldern av den 1. 1. 1959 icke avslutade ärenden. Av totala antalet icke påbörjade ärenden belöper t. ex. något mer än hälften på tre av länen. Sammanfattningsvis kan sägas, att såvitt av den verkställda undersökningen framgår det stora flertalet lantbruksnämnds förrättningar avslutats inom den tid, som med hänsyn till rådande genomsnittlig arbetsbalans kan anses ofrånkomlig, men att för vissa delar av landet det förekommer att förrättningarna blivit fördröjda därutöver av brist på arbetskraft.

I förbigående må också anmärkas, att det förhållandet att en viss del av lantbruksnämnds ärendena tagit lång tid icke med säkerhet är liktydigt med att nämndernas verksamhet för yttre rationalisering för den skull blivit mindre omfattande än den kunde ha varit. Antalet handlagda förrättningar under viss tidsperiod kan som nämnts ha varit lika med nytillskottet under perioden ehuru balansen orsakat en allmän fördröjning. Styrelsen saknar för sin del material, som visar, att nämnderna måst avstå att söka förrättningar på grund av svårigheterna att få dem utförda på kort tid. Lokalt kan det dock möjligen ha förhållit sig på detta sätt. För riket som helhet anser sig styrelsen sakna säkert fog för ett sådant påstående.

Med hänsyn till önskvärdheten av ökad takt i jordbrukets yttre rationalisering och i skogsrationiseringen har lantmäteristyrelsen ansett sig böra försöka olika utvägar att åstadkomma snabbare handläggning och ökad kapacitet inom berörd sektor av förrättningsverksamheten. Detta är dock endast till viss del möjligt med nuvarande resurser utan att andra på lantmäteriet ankommande uppgifter eftersättes. Bortsett från de resultat, som kunna uppnås genom ytterligare förenklingar med hjälp av den fortgående tekniska utvecklingen, får således uppgiften att tillgodose den yttre rationaliseringen lösas genom att andra typer av förrättningar sättas i efterhand varjämte vissa av lantmäteriets nuvarande arbetsuppgifter eventuellt torde få uppges.

För att få ett begrepp om vilka anspråk, som kunna komma att ställas på lantmäteriorganisationen i framtiden, har styrelsen låtit verkställa en

<sup>1</sup> Ej avtryckt.

inventering av fastighetsregleringsbehovet. Resultatet av denna inventering torde styrelsen komma att redovisa i annat sammanhang. Till komplettering av denna undersökning har styrelsen inventerat bl. a. de rationaliseringsprojekt, som kunna förväntas bli aktuella under de närmaste fem åren. En kort redogörelse för resultatet av denna inventering lämnas i bilaga B.<sup>1</sup> Av denna framgår att de såsom aktuella bedömda projekten omfatta ca 410 000 hektar och beröra ca 10 000 brukningsenheter. I denna summa ingår såväl de projekt, som sökas av lantbruksnämnderna, som de projekt som sökas av enskilda. Ansökningar föreligga redan för en del av de redovisade ärendena.

Därest förrättning för yttre rationalisering skulle ges en allmän prioritetsställning framför förrättningar för andra ändamål skulle arbetsplanläggningen inom lantmåteridistriktet bli lidande och många angelägna förrättningar, t. ex. sådana av betydelse för bostadsförsörjningen, lätt kunna bli eftersatta. Styrelsen anser sig därför icke kunna förorda en sådan linje. Att begränsa prioritetsställningen till sådana förrättningar för yttre rationalisering, som begäras av lantbruksnämnd, medan förrättningar av samma art, begärda av enskilda, skulle sättas i efterhand, torde icke kunna komma i fråga och skulle f. ö. endast till en del eliminera olägenheterna. Ett bättre resultat torde i stället uppnås genom att förrättningar för yttre rationalisering, sökta av lantbruksnämnd eller enskilda, uppdragas åt särskilda organisationsenheter vilka huvudsakligen koncentrera sig på uppgifter av detta slag. Styrelsen har därför fortsatt en delvis tidigare påbörjad utbyggnad och förändring av förfogandelantmätareorganisationerna till specialorganisationer för viss verksamhet. Förfogandelantmätareorganisationer för yttre rationalisering, däri inräknat skogsrationalisering, ha således redan inrättats eller kommer under våren att inrättas i Uppsala och Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Detta är ett led i styrelsens pågående strävanden att söka i möjligaste mån omfördela arbetskräften för att främja verksamheten för yttre rationalisering i landets olika delar. Dessa organisationsenheter skola huvudsakligen ägna sig åt förrättningar för yttre rationalisering samt andra förrättningar som aktualiseras i samband därmed. Det bör emellertid framhållas att även detta sätt att lösa problemet medför att handläggningen av vissa av lantmåteriets övriga ärenden blir i viss utsträckning ytterligare fördröjd.

I detta sammanhang kan också nämnas att förutom förfogandeorganisationer av hittills vanlig typ, av vilka en del i stor utsträckning syssla med yttre rationalisering, tidigare inrättade s. k. skiftesorganisationer finnas i Kalmar, Kopparbergs och Norrbottens län varjämte särskilda organisationer inrättats eller planerats för att biträda med ägoutbyten m. m. i anslutning till de nya motorvägarna (f. n. en i Malmöhus län; ytterligare en planerad). Förefintligheten av förfogandeorganisationer för handläggning av ärenden avseende yttre rationalisering innebär icke att inga förrättningar för yttre rationalisering i fortsättningen skulle handläggas av lantmåteridistriktet. De inrättade nya förfogandeorganisationerna böra främst avlasta arbetsbalansen å de mest arbetstyngda distriktet samt ombesörja brådskande rationaliseringsuppgifter, som icke lämpligen kunna passas in i distriktsrutinen. Till dessa enheters arbetsuppgifter bör också räknas sådana förrättningar för andra ändamål än yttre rationalisering, som aktualiseras i samband med av enheten handlagda rationaliseringsförrättningar eller som eljest äga sådant samband därmed att de icke lämpligen böra anförtros andra enheter. De normalt belastade distriktet torde i regel kunna liksom hittills handlägga inom distriktet förekommande, icke alltför omfattande förrättningar för yttre rationalisering. Det bör här därjämte framhållas att de här aktuella för-

<sup>1</sup> Ej avtryckt.

fogandeorganisationerna i kritiska skeden måste kunna utnyttjas för förrättningsuppgifter av annat slag, t. ex. för av arbetsmarknadssituationen framtvingade åtgärder för en vidgad bostadsproduktion.

Styrelsen vill slutligen anmäla, att styrelsen som ett led i strävandena att söka intensifiera förrättningsverksamheten för yttre rationalisering avser att i anslutning till nästa års petita framlägga synpunkter på en begränsning av lantmäteriets engagemang i vissa avseenden. Såvitt styrelsen nu kan förutse torde en sådan begränsning få avse viss verksamhet inom städer och samhällen.

##### 5. Lantbruksnämndernas fastighetsinnehav

Den av lantbruksnämnderna bedrivna aktiva inköspolitiken har lett till att nämndernas fastighetsinnehav ökats år från år. Den arealmässiga stegringen har dock varit relativt måttlig — under senare år 3 å 4 000 hektar eller ca 6 å 7 procent per år. Den väsentligt kraftigare stegringen beträffande innehavets taxeringsvärde torde delvis få förklaras av under perioden höjd taxeringsvärdenivå.

Lantbruksnämndernas aktiva inköspolitik torde få ses i samband med bl. a. gällande jordförvärvslagstiftning. Problemen kring bl. a. detta lagkomplex utredes f. n. av jordlagskommittén. I viss mån framstår det som rimligt gentemot fastighetssäljarna att statsverket, då förvärvstillstånd nekats en presumtiv köpare, bjuder säljaren ett försäljningsalternativ, som icke innebär ett klart underbud. Det är möjligt att många inköp från nämndernas sida kan ha grundats på ett sådant betraktelsesätt. I den mån det förhåller sig så, synes också en restriktivare inköspolitik från nämndernas sida som praktisk konsekvens få en mildare tillämpning av förvärvslagstiftningen. Det synes i första hand ankomma på jordlagskommittén att belysa om en sådan effekt av en ändrad inköspolitik skall anses ur allmän synpunkt lämplig.

Nämndernas fastighetsförvärv och fastighetsinnehav kan ha betydelse för den yttre rationaliseringen ur skilda synpunkter. Med äganderätten till en fastighet följer t. ex. formell initiativrätt till sådana lantmateriförrättningar, som beröra fastigheten. En följd av nämndens fastighetsinnehav kan därför bli att fastighetsregleringar många gånger kunna komma till stånd, även i sådana fall, då de enligt gällande rätt skulle ha strandat på att ingen av de egentligen berörda fastighetsägarna vill stå för ansvaret av att ha sökt förrättningen. Viktigare med hänsyn till den yttre rationaliseringen är emellertid, att ökade förutsättningar kunna skapas för en förstärkning av ofullständiga brukningsenheter, för mera radikala lösningar av markanvändningsproblemet och för förenklade förfaranden vid de förrättningar, som erfordras för rationaliseringens genomförande.

Det förstnämnda syftet, förstärkningssyftet, kan åtminstone i viss utsträckning vinnas redan genom ett kortvarigt fastighetsinnehav eller i vissa fall utan att nämnden formellt inträder som köpare. Förutsättningen härför är då i praktiken, att tillskottsajorden kan direkt tillföras de förstärkningsbehövande enheterna och i vart fall kortsiktigt införlivas i den löpande produktionen utan mera genomgripande lantmateriförrättningar. Även i många fall, då ett sådant tillvägagångssätt skulle vara ur saklig synpunkt möjligt och lämpligt, kan formella eller psykologiska hinder föreligga, som motivera att nämnderna inträda som ägare under en övergångsperiod. Därtill kommer alla de fall, då en utbjuden fastighet lämpligen bör fördelas på flera förstärkningsbehövande enheter men någon av dessa icke för tillfället biträder förvärvet.

Med fixering av markanvändning förstås vid fastighetsregleringar en plan

för hur olika markområden i framtiden lämpligen böra utnyttjas med hänsyn till naturlig beskaffenhet, läge i förhållande till brukningscentra och vägnät samt behovet av ägor av olika slag totalt (d. v. s. antal och storlek av bestående enheter) och relativt (ägoslagsbalansen) m. m. Inom områden, där betydande arealer dåliga inägor skola överföras till skog, är det viktigt att de brukningsenheter, som skola bestå, få ersättning för utslagen åker i den utsträckning som erfordras för att tillförsäkra dem ett tillräckligt produktionsunderlag i inägorna. En ändamålsenlig fixering av markanvändningen kan endast ske oberoende av fastighetsgränserna. Den åker, som slås ut, kommer därigenom i regel att fördela sig både på brukningsenheter som skola bestå och på sådana enheter som skola läggas ner (bortrationaliseras). Samtidigt förutsätter kravet på bibehållet produktionsunderlag för de bestående enheterna, att inägojord som skall bibehållas som sådan överföres från enheter, där jordbruksdriften upphört, till enheter, där jordbruksdriften skall bestå. Sistnämnda krav torde endast i begränsad utsträckning och på mycket kort sikt kunna tillgodoses genom nyttjanderättsupplåtelse. En rationell lösning av problemet för ett större område — t. ex. en by — torde förutsätta fastighetsreglering, vid vilken inägojorden till fastigheter i rationaliseringsreserven samt andra fastigheter å vilka jordbruksdriften skall läggas ner eller redan nedlagts kan utnyttjas för att kompensera de bestående brukningsenheter för inägoortfallet. Även om det nu avsedda syftet till en del kan uppnås genom att vissa vid regleringen bestående fastigheter, t. ex. av bolag ägda fastigheter, omvandlas till rena skogsfastigheter torde större förutsättningar för ett lämpligt resultat föreligga om en rationaliseringsreserv av inägojord anskaffats i förväg genom en aktiv inköspolitik från nämndens sida eller på annat sätt.

Möjligheterna att förenkla ett fastighetsregleringsförfarande sammanhänger i stor utsträckning med möjligheterna att på frivillighetens grund göra avsteg från ett stelt och formbundet fördelningssystem. I princip skall t. ex. var och en vid ett skifte erhålla ägor efter visst delaktighetstal, vanligen bestämt av innehavet. Om marginalerna för avsteg från delningsgrunden äro stora, kan fastighetsindelningen utformas mera efter tekniska synpunkter än efter den formella delningsgrunden. Det är i regel lättare att uppnå frivilliga och formellt giltiga överenskommelser härom om de bestående enheterna — givetvis mot vederlag i pengar — erhålla större tilldelning än vad delningsgrunden anger. Tillgången på en rationaliseringsreserv, som kan utnyttjas för detta ändamål, kan fördenskull i hög grad främja ett snabbare och enklare förfarande utan att någons rätt trädes för när.

Det är vanskligt att ange något visst mått på hur stor rationaliseringsreserven bör vara vid en fastighetsreglering. Behovet växlar givetvis från fall till fall. Styrelsen håller dock före att reserven för de här sist nämnda syftena bör uppgå till minst 5 å 10 procent av arealen för att åsyftad nytta skall vinnas. Dessutom gäller givetvis som förutsättning att reserven i tillräcklig utsträckning får disponeras för nu avsedda ändamål.

Fastigheterna inom ett område utbjudas i regel till försäljning en och en vid olika tidpunkter. En rationaliseringsreserv av den storlek, som erfordras för en fastighetsreglering inom ett större område, torde därför i regel få byggas upp successivt. De fördelar, som vinnas genom en rationaliseringsreserv, få därför betalas genom de besvär och de risker, som äro förknippade med ett splittrat och heterogent fastighetsinnehav. Bortsett från de fall då andra möjligheter stå till buds för att tillgodose nu berörda syfte synas dock fördelarna av en rationaliseringsreserv enligt styrelsens uppfattning klart överväga nyss berörda olägenheter i alla de fall en fastighetsreglering kan bedömas såsom sannolik inom den tid, som erfordras för att åstadkomma en reserv.

De av styrelsen nu framförda synpunkterna leda närmast till slutsatsen, att det kan finnas skäl för att bedöma den aktiva inköspolitiken olika för de sannolika regleringsområdena och för landsbygden i övrigt. För regleringsområdena bör inköspolitiken syfta till att en rationaliseringsreserv av lämplig omfattning åstadkommes och finnes tillgänglig vid den framtida tidpunkt då fastighetsregleringen bedömes kunna ske. De av revisorerna (s. 17 H) anförda synpunkterna synas ge utrymme för en sådan ståndpunkt. För övriga områden skulle det däremot kunna ifrågasättas att, såsom revisorerna yrkat, begränsa inköpsverksamheten eller till större delen ersätta den med förmedlingsverksamhet vid vilken köpare och säljare sammanföras utan att nämnden formellt inträder som part. Även om lantmäteristyrelsen i princip ansluter sig till denna uppfattning vill styrelsen dock framhålla, att även i sistnämnda fall en aktiv inköspolitik inriktad på en relativt snabb förmedling av tillskottsjord kan vara ett verksamt medel att förenkla och underlätta rationaliseringar.

Därest den här förut antydda riktade aktiva inköspolitiken skall kunna genomföras fordras en bedömning av var och när större fastighetsregleringar kunna väntas. Frågan härom beror förutom av rådande fastighetsförhållanden bl. a. av den tidpunkt då området kan anses regleringsmoget med hänsyn till ägareförhållandena m. m. samt av förrättningsorganisationernas resurser. En bedömning av dessa förutsättningar, av en eventuell turordning och av behovet av rationaliseringsreserv bör föregå utformningen av nämndernas långsiktiga inköspolitik. Med hänsyn bl. a. till beroendet av förrättningskapaciteten torde denna bedömning böra ske i samråd med lantmäteriet.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit tf. generaldirektören Öjborn, byråcheferna Magnusson, Corlin och Wallner samt tf. byråchefen Dahlstrand, föredragande. Stockholm den 31 januari 1959.

LARS ÖJBORN

*Sven Dahlstrand*

### Hushållningssällskapens förbund

Genom remiss den 19 december 1958 har Kungl. Maj:t berett Hushållningssällskapens förbund tillfälle att inkomma med underdånigt utlåtande över § 33 »Lantbruksnämnderna» i den av riksdagens revisorer avgivna berättelsen. Med anledning härav får förbundets styrelse anföra följande.

Som revisorerna påpekat ha sedan lantbruksnämndernas tillkomst år 1948 flerfaldiga gånger yrkanden eller förslag framställts om ändringar i vad avser organisationen av de statliga och statsunderstödda åtgärderna för jordbrukets rationalisering. Senast behandlades frågan av förra årets B-riksdag i anledning av väckta motioner om utredning angående ernående av en samslagning av den nuvarade dubbelorganisationen i fråga om rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område. I sitt den 2 oktober 1958 till riksdagens jordbruksutskott över dessa motioner överlämnade yttrande anförde förbundsstyrelsen följande:

»Som förbundsstyrelsen i tidigare avgivna yttranden över likasyftande motioner anført ha de gångna årens erfarenheter givit belägg för att den lokala organisationen av de utav det allmänna understödda åtgärderna för jordbrukets rationalisering icke är i alla avseenden fullt tillfredsställande ordnad. Orsaken härtill torde främst vara att söka i det förhållandet att olika organ handha likartade och med varandra sammanhängande åtgärder. Sär-



skilt påtagligt är detta för vissa av de arbetsuppgifter, som hushållnings-sällskapen handhar på driftsrationaliseringens område och lantbruksnämnderna i fråga om den inre rationaliseringen. Under årens lopp ha sällskap och nämnder visserligen genom olika anordningar, varigenom samarbetet dem emellan befrämjats, lyckats bemästra en del av olägenheterna, men oaktat detta äro bristerna utav nuvarande organisationsförhållanden sådana att de uppbarligen påverka såväl verksamhetens sammanlagda effektivitet som kostnaderna för densamma.

I ett den 28 februari 1952 till jordbruksutskottet avgivet yttrande över väckta motioner angående sammanslagning av hushållningssällskap och lantbruksnämnder till ett organ framhöll förbundsstyrelsen bl. a. att driftsrationaliseringen och den inre rationaliseringen som regel hörde så intimt samman att det vore mest ändamålsenligt att de härmed sammanhängande åtgärderna handhades av ett och samma organ. Då däremot den yttre rationaliseringen omfattade spörsmål och åtgärder av annan och mera fristående karaktär, ansågs några skäl för en sammanslagning ej föreligga utan vad som framkommit borde i stället ge anledning till en ändrad gränsdragning mellan sällskapens och nämndernas arbetsuppgifter.

Under de år som förflutit sedan nyssnämnda yttrande avgavs ha icke några förhållanden framkommit, som ger förbundsstyrelsen anledning att ändra sin uppfattning i berörda spörsmål. Som ovan påpekats är bristerna i organisationshänseende allt fortfarande sådana att de påverka rationaliseringsverksamhetens effekt. Orsaken härtill torde bl. a. sammanhänga med att genom den rådande uppdelningen av arbetsuppgifterna mellan sällskap och lantbruksnämnder många av berörda jordbrukare ej får den fortlöpande rådgivning och vägledning, som erfordras för att de skall kunna draga full nytta av den investering, som den inre rationaliseringsåtgärdens genomförande innebär.»

De synpunkter, som revisorerna nu framfört beträffande rationaliseringsverksamhetens organisation och då speciellt lantbruksnämnderna, sammanfalla i vad avser den inre rationaliseringen helt med den mening, som förbundsstyrelsen hyser. I anslutning till det av revisorerna gjorda uttalandet anser sig styrelsen likväl böra något ytterligare utveckla de skäl, som tala för ett sammanförande av den inre rationaliseringen och åtgärderna för driftsrationaliseringen. Det må då framhållas, att den nuvarande uppdelningen alltför mycket bygger på den gamla, hävdvunna uppfattningen om enhetlighet i vårt jordbruk och dess produktion. Den ökade specialiseringen i driftsinriktningen, som i vissa avseenden ganska starkt kännetecknat de gånga åren och som för framtiden torde bli än mer markerad, gör vidare att sambandet mellan å ena sidan vad som förbättras och investeras i byggnader och andra åtgärder av mera bestående karaktär samt å andra sidan driftens uppläggning blir allt starkare. Med hänsyn till detta intima samband är rådande uppdelning på två organ icke den lämpligaste lösningen. Jordbrukaren, som hela verksamheten är till för, ser rationaliseringen på sin gård i ett sammanhang, men han måste för att få det statliga, ekonomiska stödet vända sig till ett organ och för att få råd om det praktiska utnyttjandet av den med hjälp av stödet verkställda åtgärden till ett annat. Det har också visat sig, att i de fall ekonomiskt stöd icke påkallas rådfrågas sällskapen mycket ofta även i vad avser de inre rationaliseringsåtgärdernas planering och utförande. De påtalade olägenheterna ha — som ovan framhållits — begränsats genom undan för undan ökat samarbete och arbetsuppdelning nämnder och sällskap emellan och säkerligen kan åtskilligt ytterligare göras i detta syfte. Det av revisorerna förordade sammanförandet till ett organ skulle emellertid skapa väsentligt bättre förutsättningar för att de inre ra-

tionaliseringsåtgärderna på en gård bli beaktade som det led i en större eller mindre driftsomläggning, som de i praktiken ändock äro.

Vad åter angår den yttre rationaliseringen, som är lantbruksnämndernas huvuduppgift, är det givetvis riktigt att — som revisorerna påpekat — en stor del av vad som sker på detta område försiggår oberoende av ingripanden eller impulser från nämndernas sida. Något annat torde icke heller ha varit förutsett. Den fortsatta, mycket kraftiga nedgången av antalet jordbrukare, som enligt föreliggande prognoser torde äga rum under närmaste decennier, komma emellertid att framtvunga strukturella omläggningar i en starkt ökad omfattning och i en takt, som blir långt mer uppdriven än den hittillsvarande. Nämnda omständigheter synes — icke minst ur jordbrukets egen synpunkt — påkalla att det alltjämt finns särskilda allmänna organ, som leder och stödjer omvandlingsprocessen. Det är självklart, att i dessa organ måste jordbrukarna äga ett betydande medinflytande. Att lösa frågan — som i andra sammanhang föreslagits — genom att uppdraga även de nuvarande, med den yttre rationaliseringen sammanhängande uppgifterna åt hushållningssällskapen torde knappast låta sig göra. Detta skulle nämligen ganska säkert förutsätta sådana organisatoriska omläggningar av sällskapen, som skulle ändra deras status på ett sätt, som ingen önskar. Ej heller förefaller revisorernas propå om en överflyttning av de yttre rationaliseringsåtgärderna till lantmäteriet realistisk. En sådan förändring kräver nämligen inte bara en väsentlig omorganisation av lantmäteriets lokala förvaltning genom tillkomsten av lekmanrepresentanter utan även en omfattande utökning av resurserna. Redan nu är där eftersläpningen i ärendenas handläggning på många håll alldeles för stor. Av nu anförda skäl synes därför en omläggning eller omorganisation i vad avser lantbruksnämndernas befattning med jordbrukets yttre rationalisering vare sig motiverad eller tänkbar. Det förtjänar vidare framhållas, att nämnderna nu fått sådan erfarenhet att de handlägga de många gånger svåra ärendena rörande den yttre rationaliseringen med allt större säkerhet.

Enligt förbundsstyrelsens mening skulle således i fråga om rationaliseringsverksamheten den väsentligaste av de påtalade bristerna i organisationshänseende kunna hävas genom en ändrad gränsdragning mellan hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas arbetsuppgifter. En sådan förändring torde emellertid icke kunna ske utan en mera allmän översyn av hela den regionala länsorganisation, som är verksam på berörda områden. Då tillräcklig erfarenhet nu föreligger för en sådan översyn, får förbundsstyrelsen tillstyrka att denna verkställs. — I detta ärendes handläggning hava deltagit styrelsens samtliga ledamöter utom herr Pålsson. Stockholm den 21 januari 1959.

REIMER JOHANSSON

*Sten Zachrison*

## § 34 Den centrala lantbruksadministrationen

### Statskontoret

Statskontoret får erinra, att ämbetsverket i anledning av de av revisorerna omnämnda, vid 1957 års riksdag väckta likalydande motionerna (I: 53 och II: 61) angående utredning om sammanslagning av statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen avgav yttrande den 4 mars 1957. Därvid uttalade statskontoret (se jordbruksutskottets utlåtande 1957: 27 s. 1), att ämbetsverket icke vore övertygat om att en sammanslagning av de båda

myndigheterna skulle medföra personalbesparing eller rationalisering i en omfattning, som kunde anses uppväga de nackdelar, vilka voro förenade med den ifrågasatta omorganisationen. Statskontoret ansåg, att en sådan gemensam organisation skulle bli alltför otymlig och tungrodd. Därest en upplösning av jordbruksnämnden dock ansågs önskvärd, borde enligt ämbetsverkets mening övervägas en sammanslagning av delar av jordbruksnämnden även med andra organ än lantbruksstyrelsen, exempelvis med kommerskollegium — utrikeshandelsbyrån — och fiskeristyrelsen — fisksektionen. Med hänsyn till att jordbruksnämndens organisation då nyligen varit föremål för översyn (prop. 1956: 40) och enär några på det nya pris-sättningsystemet på jordbrukets område grundade erfarenheter förutsattes ännu ej ha vunnits, kunde ämbetsverket ej förorda, att den av motionärerna väckta organisationsfrågan upptoges till utredning. Såsom närmare framgår av den av revisorerna lämnade redogörelsen föll frågan om berörda sammanslagning vid 1957 års riksdag.

Även här föreliggande förslag avser organisationsändring berörande såväl lantbruksstyrelsen som jordbruksnämnden. Emellertid förordas nu icke längre en fullständig sammanslagning av de båda ämbetsverken. I stället föreslås att lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning infogas i lantmäteristyrelsen samt att huvudparten av lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning sammanföres med jordbruksnämnden. Vad beträffar förslaget i förstnämnda hänseende må framhållas, att enligt direktiven för 1956 års lantmäterikommitté icke obetydliga fördelar förutsättas kunna vinnas genom en sammanslagning av lantmäteriet och rikets allmänna kartverk, varför kommittén har att pröva lämpligheten av en dylik åtgärd. En sammanslagning enligt antydda riktlinjer skulle emellertid enligt statskontorets mening medföra så omfattande arbetsuppgifter för det nybildade verket, att skäl kunna anföras mot att tillföra detta organ ytterligare uppgifter. Vidare kan resultatet av 1954 års fastighetsbildningskommittés arbete komma att påverka verksamheten inom lantmäteriväsendet. Nu nämnda utredningars förslag böra därför avvaktas, innan ställning togs till frågan om överförande på lantmäteristyrelsen av de göromål, som nu åvila lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning. Denna uppfattning ansluter sig till vad statskontoret i utlåtande den 7 januari 1959 över revisorernas uttalande rörande lantbruksnämnderna (se under § 33) anfört beträffande en översyn av den regionala lantbruksadministrationens uppgifter och utformning. I detta sammanhang vill statskontoret endast helt allmänt uttala sin tveksamhet beträffande ändamålsenligheten av att på lantmäteriorganisationen överflytta uppgifterna i fråga om jordbrukets yttre rationalisering. Enär lantmäteriets arbetsuppgifter huvudsakligen äro av rent teknisk eller juridisk natur, synes det nämligen kunna ifrågasättas, om denna organisation är lämpad att bl. a. bedriva en aktiv jordbrukspolitik på detta område. Vissa betänkligheter torde för övrigt även kunna anföras mot att nu splittra det organisatoriska sambandet mellan den inre och den yttre rationaliseringen.

I anslutning till vad nu sagts må även framhållas, att föredragande departementschefen i den numera framlagda statsverkspropositionen till innevarande års riksdag under nionde huvudtitelns anslag till lantbrukets rationalisering och befrämjande av dess produktion m. m. (s. 8) förklarar sig ha för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen en särskild proposition med förslag rörande jordbrukets rationalisering, m. m. Departementschefen uttalade, att därvid även vissa organisatoriska frågor berörande lantbruksnämnderna syntes böra upptagas till övervägande.

Vad därefter angår spörsmålet om sammanförande av lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning med jordbruksnämnden synes det nära sambandet mel-

lan den produktionsfrämjande verksamhet som ankommer på lantbruksavdelningen och den prisreglerande verksamhet som handhaves av jordbruksnämnden i och för sig utgöra grund för ett dylikt sammanförande. Ett sådant sammanförande kunde även tänkas medföra administrativ förenkling och besparingar. I likhet med revisorerna anser statskontoret dock, att resultatet av den av revisorerna föreslagna översynen av den regionala lantbruksorganisationen bör avvaktas, innan ställning togs till förevarande spörsmål.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommissarien Rudhe. Stockholm den 21 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Gösta Widén*

Föredragande

*Elsa Werelius*

**Statens organisationsnämnd.** Se yttrandet över § 33, s. 257.

**Lantbruksstyrelsen.** Se yttrandet över § 32, s. 243.

#### Statens jordbruksnämnd

Genom remiss den 19 december 1958 har Kungl. Maj:t anbefallt statens jordbruksnämnd att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer under § 34 i sin berättelse för år 1958 anfört om en undersökning rörande förutsättningarna för och lämpligheten av ett organisatoriskt samgående mellan lantbruksstyrelsens lantbruksavdelning och statens jordbruksnämnd. Jordbruksnämnden får med anledning härav anföra följande.

I skrivelse den 26 mars 1957 har nämnden avgivit yttrande över motionerna nr I: 53 och II: 61 till 1957 års riksdag angående en utredning om sammanslagning av jordbruksnämnden med lantbruksstyrelsen. Angående de omständigheter som under nuvarande förhållanden enligt nämndens mening talar för eller emot en sådan sammanslagning får nämnden hänvisa till angivna skrivelse.

Riksdagens revisorer har emellertid i förevarande sammanhang angripit frågan om en sammanslagning mellan myndigheterna från en delvis ny utgångspunkt, därigenom att revisorerna som en förutsättning angivit, att lantbruksnämndernas nuvarande befattning med jordbrukets yttre rationalisering överförs till länslantmäterikontoren och i anslutning därtill lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning infogas i lantmäteristyrelsen.

I sitt förenämnda yttrande redovisade nämnden som skäl för en sammanslagning bland annat det nära samband, som föreligger mellan den prisreglerande verksamheten och rationaliseringsverksamheten, och vilket i och för sig måste anses tala för att de båda verksamhetsgrenarna skulle handhas av ett och samma centralorgan. För den händelse att lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning inordnas i ett tredje verk, bortfaller uppenbarligen det av nämnden sålunda anförda skälet för en sammanslagning av lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden. Å andra sidan minskas givetvis — i samma mån som lantbruksstyrelsens uppgifter och organisation över huvud krympes — de betänkligheter mot en sammanslagning, som

förestavats av farhågor för att därigenom skulle bildas en administrativt otymplig och svårhanterlig anordning. Skulle rationaliseringsavdelningen frångå lantbruksstyrelsen, är sålunda en sammanslagning med jordbruksnämnden lättare tänkbar.

Nämnden vill dock i detta sammanhang — ehuru frågan ej direkt omfattas av den till nämnden lämnade remissen — framhålla att nämnden för sin del starkt ifrågasätter lämpligheten av att överföra den statliga verksamheten på den yttre rationaliseringens område från lantbruksnämnderna till lantmäteriorganisationen. Såväl på kort som på lång sikt måste det anses som ett betydande samhälleligt intresse att jordbrukets struktur skall anpassas efter de ändringar, som inträtt i driftsförhållandena. Det måste emellertid betvivlas, att den av revisorerna ifrågasatta överföringen skulle vara ägnad att underlätta en sådan anpassning. Med den arbetsbelastning, som nu åvilar lantmäteriorganisationen, torde det icke vara möjligt för denna att utan personalförstärkning övertaga någon del av de arbetsuppgifter på den yttre rationaliseringens område, som nu omhänderhas av lantbruksnämnderna, och över huvud taget synes det knappast lämpligt att till en organisation, som för närvarande endast har tekniska och judiciella uppgifter på fastighetsbildningens område, överföra någon annan del av nämndernas mångskiftande verksamhet på rationaliseringsområdet än möjligen den som direkt tar sikte på den jordpolitiska kontrollen. Även en sådan överföring ter sig för övrigt med hänsyn till det samband, som föreligger mellan sagda kontroll och den egentliga rationaliseringsverksamheten, som tveksam. Åtgärder, som åsyftar att underlätta och främja rationaliseringssträvandena i jordbruket — och detta bör enligt jordbruksnämndens uppfattning vara riktpunkten för varje eventuell omorganisation på ifrågavarande område — bör i stället enligt jordbruksnämndens mening utformas så, att de dels underlättar den av jordbruket självt bedrivna rationaliseringsverksamheten, dels begränsar lantbruksnämndernas kontrollerande verksamhet till de områden där denna kan anses ha påtaglig betydelse och på så sätt ger lantbruksnämnderna ökade möjligheter att aktivt stödja och främja den yttre rationaliseringen.

Den av revisorerna framförda organisationstanken innebär även en enligt jordbruksnämndens mening olämplig sönderbrytning på det lokala planet av det organisatoriska sambandet mellan den inre och den yttre rationaliseringen. Uppdelningen av rationaliseringen i inre och yttre är rent formell och rationaliseringsarbetet måste i praktiken ses som en enhetlig verksamhet, vars splittring på olika organ skulle leda till allvarliga svårigheter. Med de utvecklingstendenser, som för närvarande gör sig gällande, finner nämnden det tvärt om angeläget, att instrument skapas för en allsidig och enhetligt ledd landsbygdsplanering.

Detta ärende har, på föredragning av byrådirektören Ekström, avgjorts av generaldirektören och samtliga ledamöter. Stockholm den 20 januari 1959.

C.-H. NORDLANDER

*Per Ekström*

Lantmäteristyrelsen. Se yttrandet över § 33, s. 257.

## § 35 Lantbruksnämndernas fastighetsinnehav

### Statskontoret

Den i ärendet lämnade redogörelsen synes ge vid handen, att ett relativt stort antal av de av lantbruksnämnderna inköpta fastigheterna kvarbliver hos nämnderna under en följd av år. Detta förhållande har vid närmare granskning befunnits sammanhånga med att i vissa fall osäkerhet rått beträffande den framtida dispositionen av berörda fastigheter. I andra fall åter har intresset för förvärv av ytterligare jordbruksjord visat sig svagt. Mot bakgrunden härav finner statskontoret att, såsom revisorerna framhållit, ökad återhållsamhet bör iakttagas vad beträffar lantbruksnämndernas förvärv av fastigheter i de fall, då ifrågasatt rationalisering icke bedömes kunna genomföras i en nära framtid. Lantbruksnämnderna synas sålunda i första hand böra inrikta sin verksamhet på att förmedla överlåtelser av jord i rationaliseringssyfte direkt mellan de enskilda intressenterna.

Angelägenheten av skarpt restriktivitet vad angår förvärvande av jordbruks- och skogsfastigheter, som under längre tid kunna komma att kvarbliva i lantbruksnämndernas besittning, bör dock enligt statskontorets mening noga vägas mot behoven av intensifierad yttre rationalisering i syfte att främja jordbruksnäringen i landet. I detta sammanhang må erinras om vissa synpunkter, som framförts av jordbruksanslagsutredningen i dess betänkande (del III) med förslag till ändrade bestämmelser rörande statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. För att en rimlig lönsamhetsmarginal skall kunna uppnås och bibehållas i fråga om avsättningsmöjligheter för jordbruksprodukter anser utredningen (s. 105) det nödvändigt med ett fortsatt utbyte av mänsklig arbetskraft mot maskiner, vilket utbyte kommer att medföra ökat behov av bl. a. yttre rationalisering. Vidare pekar utredningen på att den ekonomiska utvecklingen efter 1947 medfört en förskjutning uppåt av den storleksgrad, som erfordras för att ett jordbruk skall kunna uppnå avsedd lönsamhet. Att en tillräckligt snabb anpassning av jordbruksproduktionen ej kunnat komma till stånd tillskriver utredningen (s. 104) jordbruksnäringens nuvarande struktur med ett stort antal brukningsenheter, där inkomstmöjligheterna i hög grad äro bundna till den arbetskrävande mjölkproduktionen.

Vad beträffar de av erforderliga lantmåteriförrättningar föranledda dröjsmålen med rationaliseringsärenden på jordbrukets område ansluter sig statskontoret till revisorernas mening i fråga om önskvärdheten av att vissa förrättningsmän odelat kunna ägna sig åt förrättningar i rationaliserings-syfte. En sådan anordning förutsätter dock att icke andra och mera angelägna lantmåteriförrättningar få stå tillbaka.

Slutligen må framhållas, att föredragande departementschefen i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag under nionde huvudtitelns anslag till lantbrukets rationalisering och befrämjande av dess produktion m. m. tillkännagivit (s. 8) sin avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen en särskild proposition med förslag rörande jordbrukets rationalisering m. m. I samband därmed avsåg departementschefen att även upptaga till övervägande vissa organisatoriska frågor berörande lantbruksnämnderna.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommissarien Rudhe. Stockholm den 14 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

Gösta Widén  
Föredragande

Elsa Werelius



## Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen bifogar från lantbruksnämnderna i Värmlands, Jämtlands och Västernorrlands län inhämtade yttranden. (Bilagor A—C.)

Revisorerna har efter granskning av lantbruksnämndernas verksamhet med den aktiva inköspolitiken uttalat att denna verksamhet i huvudsak följt de riktlinjer som uppdrogs genom 1947 års jordbruksbeslut. Revisorerna har emellertid iakttagit att i vissa fall inköpta fastigheter under en följd av år fått kvarligga under lantbruksnämndernas förvaltning och anför med utgångspunkt härifrån

*att det knappast varit avsett att fastigheter under en längre tid skulle kvarligga under lantbruksnämndernas förvaltning i väntan på att komplicerade rationaliseringsfrågor skulle lösas,*

*att lantbruksorganisationen är mycket knappt rustad för förvaltningen av sina fastighetstillgångar,*

*att den aktiva inköspolitiken medför en viss risk för att hos lantbruksnämnden samlas en bottensats av sämre fastigheter, som knappast efterfrågas på marknaden,*

*att det med hänsyn härtill kan ifrågasättas, om det allmännas kostnader för ifrågasatt verksamhet uppväges av den nytta som vinnes genom rationaliseringarna,*

*att många av de jordbruk, som tillskapas genom rationaliseringen, icke heller efter förstärkningen når upp till bärkraft.*

Revisorerna framhåller därför

*att en ökad restriktivitet är önskvärd i fråga om lantbruksnämndernas förvärv av fastigheter, när ifrågasatt rationalisering icke synes kunna genomföras i en nära framtid, särskilt i fråga om bygder där intresset är svagt för utveckling av jordbruket,*

*att man i största möjliga utsträckning synes böra lösa frågor om förstärkning med tillskottsjord genom att fastigheter direkt överföres mellan de enskilda parterna utan att lantbruksnämnderna inträder som ägare,*

*att åtgärder bör övervägas i syfte att minska dröjsmålen med erforderliga lantmäteriförrättningar; i detta avseende bör undersökas om icke inom vissa län en speciell befattningshavare inom lantmäteriet kunde avdelas för hithörande spörsmål.*

Lantbruksstyrelsen får i anledning av revisorernas berörda uttalanden anföra följande.

Den aktiva inköspolitiken är av grundläggande betydelse för nämndernas strävanden att anskaffa jord och skog till den yttre rationaliseringen av jordbruksfastigheterna och därmed på frivillighetens väg främja denna verksamhet.

Verksamheten med denna inköspolitik, som används både för att tillföra jordbruken ökat produktionsunderlag (storleksrationalisering) och för att förbättra deras arrondering, har i första hand den formen att lantbruksnämnderna inom områden, där åtgärder för yttre rationalisering erfordras för att förbättra fastighetsstrukturen, inköper salubjudna egendomar som lämpligen kan användas för att komplettera ofullständiga jordbruk. Men genom inköpsverksamheten anskaffar lantbruksnämnderna även i viss omfattning mark för att användas vid markbyte med bolag eller annan markägare i området och därigenom kan man då på indirekt väg erhålla kompletteringsmark åt jordbruk i jordbruksbygderna.

Lantbruksnämnderna gör inköp i sådana fall där den salubjudna marken direkt kan förvärfvas av ägaren av det jordbruk som bör kompletteras. Det ligger i sakens natur att nämnderna i sin förmedlingsverksamhet i

första hand söker uppnå sådana direkta lösningar och att nämnderna inträder som köpare först om den åsyftade rationaliseringsåtgärden icke kan väntas komma till stånd inom rimlig tid genom överlåtelse direkt från säljaren till den jordbehövande.

Där nämnderna sålunda har anledning ingripa kan orsaken härtill vara att den salubjudna fastigheten lämpligen bör delas upp på flera jordbrukare som har behov av tillskottsjord och är intresserade av att inköpa sådan. Ofta innehåller ju fastigheterna flera skiften och sammanköp skulle därför kunna leda till en avsevärd försämring av arronderingen i området om ej en fördelning av den salubjudna fastigheten sker. Det är i sådana fall ofta nödvändigt att nämnden hjälper till med planering av rationaliseringsåtgärderna och förhandlingar med köparna. Oftast ordnas det hela enklast och bäst genom att nämnden inträder som ägare av fastigheten under denna planering. Detta medför ju även för säljaren den fördelen att affären för hans del blir klar snarast möjligt.

I andra fall kan det stå klart att salubjuden fastighet är behövlig att disponeras för den yttre rationaliseringen men den eller de jordbrukare som lämpligen kunde förvärva marken för komplettering måhända för tillfället inte förmår anskaffa erforderliga medel eller i övrigt inte är beredda att köpa. I sådana fall kan nämnden genom att inköpa fastigheten hålla den tillgänglig tills den lämpligen kan tillföras närliggande jordbruk. I allmänhet tillämpas sådana inköp endast när nämnden bedömer sig kunna inom måttlig tid placera marken på lämpligt sätt.

Jordbruksjord och skogsmark som blir till salu är ofta så belägen att den visserligen kunde tillföras jordbruk som tillskottsmark men att ur arronderingssynpunkt bättre resultat nås om marken utbytes mot annan mark och därvid tillföres en angränsande egendom, t. ex. ett industribolags skogsinnehav. Till icke ringa del sker sådant markutbyte genom att bolaget förvärvar marken i allmänna marknaden och medges tillstånd härtill i samband med att bolaget efter lantbruksnämndens anvisning och förmedling avstår mark till komplettering av jordbruk i annan trakt där tillskottsmark erfordras för jordbruk. Sådana kompensationsförsäljningar tar emellertid ofta avsevärd tid, och det är uppenbarligen opraktiskt att genomföra dem bit för bit. Bolagets fångesman kan heller inte vänta alltför länge på köpeskillingen, särskilt då han skall ha den som startkapital på annan plats. Dyliga bolagsbyten stöter även icke sällan på svårigheter till följd bl. a. av att de enskilda jordbrukarna ofta icke behärskar värderingsproblemen på det skogliga området så som är nödvändigt för att ingå i prisförhandlingar med skogsbolag eller andra större skogsägare. Lantbruksnämnderna kan därför bl. a. tack vare den tillgång till värderingsexpertis som nämnderna numera förfogar över aktivisera denna önskvärda bytesprocess mellan bolagen och bondeskogsbruket genom att förvärva mark och erbjuda denna till bolag för markbyte. Lantbruksnämnderna kan sålunda där göra betydande insatser till gagn för skogsbruket, genom att både industriskogarna och de enskilda skogarna får förbättrad arrondering, och för jordbruksrationaliseringen, genom att bärkraftiga kombinerade jordbruk skapas.

En speciell anledning för nämnden att förvärva mark föreligger där en genomgripande omreglering av fastighetsindelningen i ett område behöver förberedas. Ju mera markägarna kan få sina önskemål om utökning av fastigheterna tillgodosedda desto lättare brukar det gå att åstadkomma frivilliga överenskommelser. Och nyttan av en fastighetsreglering är givetvis i hög grad beroende av om fastigheterna därvid når en sådan storlek och sammansättning att de kan ge brukaren en tillfredsställande försörjning.

Möjligheter till dylika goda lösningar uppnås genom att nämnden i god tid före fastighetsreglering samlar en rationaliseringsreserv i området. Detta måste också enligt styrelsens mening bli ett grundläggande drag i det förfarande, som utformas för framtida fastighetsreglering.

Av den ovan givna korta redogörelsen torde framgå att ett ingripande med den aktiva inköpspolitiken kan ha tre olika huvudfunktioner, *den ena* att rent tekniskt underlätta en utdelning av en till salu varande kompletteringsjord till jordbehövande, *den andra* att, i väntan på att ett rationaliseringsobjekt skall mogna och komma i gång reservera egendomen så att den ej försäljes på sätt som innebär att den för lång tid undandrages rationaliseringsverksamheten, *den tredje* att genom byten åstadkomma förbättrad arrendering och göra kompletteringsjord disponibel. Om förvärvet skett i det förstnämnda huvudsyftet, så behöver egendomen icke kvarbli i nämndens ägo längre tid än som erfordras för att få den legala proceduren, ev. lantmåteriförrättning etc. till stånd. I en del sådana fall kan nämnden avyttra egendomen på tillämnat sätt redan innan de legala förrättningarna vidtages. Emellertid kan det i vissa fall taga avsevärd tid innan förrättningarna blir genomförda.

Om åter förvärvet skett i något av de två övriga huvudsyftena så ligger det i sakens natur att det ter sig mera ovisst hur länge egendomen kommer att kvarbli i nämndens ägo innan den kan fördelas för rationaliseringsändamål.

Fastighetsförvaltningen medför givetvis betydande ansvar och arbete. Lantbruksnämnderna har emellertid sökt att organisera detta arbete så att detta ej alltför mycket belastar dem. Tillsynen av nämndernas fastigheter har i allmänhet kunnat ske i anslutning till vederbörande tjänstemäns tjänsteresor i rationaliseringsärenden i bygden. De fastigheter som innehåser någon längre tid innehåller i allmänhet till huvuddelen skogsmark. De göromål som därvid aktualiseras för skogens skötsel verkställas som regel under medverkan av skogsvårdsstyrelsens personal. I vissa fall anlitas skogssällskapet m. fl. för förvaltningsåtgärder. Sådana göromål som utarrendering av åkerjord etc. brukar ske med ortsombudens hjälp, varigenom arbete för lantbruksnämnden inbesparas. I regel kan samma arrendator påräknas under en följd av år. Även härigenom minskar förvaltningsarbetet. Byggnaderna kan ofta säljas för sig utan avvaktan på rationaliseringen i övrigt. Sedan de viktigaste restaureringsuppgifterna å skogsmarken blivit utförda under de första åren kan övriga arbeten passas in i verksamheten så att minsta möjliga extraarbete orsakas. Det kan här även nämnas att jordfonden, där de direkta kostnaderna registreras, för tioårsperioden 1948—58 utvisar ett mindre överskott vid försäljningarna av de fastigheter, som nu är slutredovisade, sedan täckning erhållits för inköpspris och övriga bokförda kostnader för dessa fastigheter.

Avflyttningen från jordbruket har ju sedan några år tagit mycket starkare fart än man vid behandlingen av 1947 års riktlinjer för jordbrukspolitikerna räknade med. Det snabba bortfallet av jordbruk medför att situationen i vikande bygder alltmer skapar brännande problem. Det torde allmänt råda enighet om att allt annat än önskvärda konsekvenser kommer att uppstå, om uttunningen av landsbygden går för långt. Särskilt under det senaste året har sådana svårigheter framträtt, att arbetsmarknadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen funnit anledning att i nära samarbete söka praktiska handlingslinjer för att i anslutning till jordbruksrationaliseringen åstadkomma positivt verkande åtgärder. Det framstår i många fall som önskvärt för bygdens och kommunens utveckling att avfolkningen icke leder till att jordbruket helt försvinner utan att ett reducerat antal men eko-

nomiskt bärkraftiga brukningsenheter kommer att bestå för framtiden. En passiv hållning från de ansvariga myndigheternas sida under den period, då brukningsenheterna genomgående ännu är alltför svaga för att kunna bjuda tillfredsställande standard åt innehavarna och då bortflyttningen sker i snabb takt, kan medföra ur allmän synpunkt skadliga följdverkningar, inte minst för de landsbygdskommuner, som förlorar försörjningsunderlaget och därmed inte kan behålla ett tillräckligt befolkningsunderlag.

Fastighetsköp i dylika vikande bygder kan givetvis komma att medföra att lantbruksnämnden får inneha en del fastigheter tämligen länge och sedan kanske får disponera dem på annat sätt än som varit tänkt. Å andra sidan innebär en insats med markförvärv från nämndens sida att man får större möjligheter att fortlöpande stödja berättigade strävanden hos jordbrukarna såväl som kommunerna att hålla bygden levande.

De av riksdagsrevisorerna uttalade farhågorna för kvarblivande fastighetsinnehav torde avse de vikande bygderna. Den ovan berörda utvecklingen har i hög grad uppmärksammats inom lantbruksorganisationen och påverkat lantbruksnämndernas handlande. Den har föranlett att nämnderna under de senaste åren i stor utsträckning funnit sig böra avvisa hembud av fastigheter i avfolkningsbygder. Lantbruksstyrelsen kan konstatera, att nämnderna handlar med försiktighet och i sin inköpsverksamhet iakttar en restriktivitet, som på sina håll måhända drivits väl långt. Man bör nämligen enligt de för verksamheten gällande riktlinjerna icke tveka att taga ansvaret för positiva åtgärder, då sådana bedömes vara angelägna.

Vad fastighetsinnehavet beträffar, så har däri ingått rätt betydande arealer — särskilt i Västerbottens län — vilka tidigare innehades av egnahemsorganen och som till avsevärd del förvärvades redan under 1930-talet och början av 1940-talet och var avsedda för nybildning av jordbruk. De ändrade förutsättningarna har gjort det svårt att placera de kvarstående markerna för rationaliseringsändamål, och styrelsen föranstaltade därför år 1957—1958 om åtgärder för att utveckla sådana innehav. I den mån de nu återstående markerna icke inom den närmaste tiden används för att förstärka jordbruk, bör utvecklingen slutföras på annat sätt. Till större delen torde de utgöra kronomark, som överfördes till egnahemsorganen från domänstyrelsen, och i den del de utgör skogsmark torde de lämpligen böra återföras dit.

Särskilt under de allra första åren av lantbruksnämndernas verksamhet var det givetvis svårt att överblicka den utveckling, som skulle komma i olika bygder. Den snabba omdaningsprocess inom jordbruket, som ovan berörts, har utan tvivel medfört att en del inköpta fastigheter inte kunnat disponeras för det avsedda ändamålet. Lantbruksnämnderna bör i sådana fall få avyttra fastigheterna för annan lämplig användning. Under år 1958 påbörjades i sådant syfte också en genomgång av det kvarstående fastighetsinnehavet från de tidigare verksamhetsåren. Det är, såvitt styrelsen kan se, icke anledning att befara att staten icke i stort sett skulle få tillbaka sina pengar vid avyttring av denna mark. Den utgör till alldeles övervägande del skogsmark, som ju erfarenhetsmässigt röner stark efterfrågan på fastighetsmarknaden.

Här bör även påpekas att de kreditrestriktioner som tillämpats under vissa tider i viss grad försvårat försäljning av nämndfastigheter. Emellertid har omsättningsfrekvensen under senare år ökat avsevärt. År 1957 avyttrades genom försäljning eller byte drygt 2 300 ha åker och 8 200 ha skogsmark, vilket var de dittills största årsiffrorna. År 1958 var motsvarande siffror ca 2 900 ha åker och 14 600 ha skogsmark.

Nyttan och nödvändigheten av att det i jordbrukets nuvarande läge och

utvecklingsskede görs effektiva insatser för att skapa livskraftiga brukningsenheter är enligt lantbruksstyrelsens mening uppenbar och torde vara så allmänt erkänd att styrelsen inte anser det erforderligt att här närmare utveckla den frågan. Att behovet av aktiva åtgärder ökats efter 1947 års riksdagsbeslut har för övrigt klart påvisats i olika sammanhang, bl. a. i jordbruksprisutredningens betänkande för ett par år sedan och vid riksdagsbehandlingen därav. Här kan också hänvisas till jordbruksanslagsutredningens nyligen framlagda betänkande, där den meningen framförts, att av alla åtgärder för skapande av bärkraftiga brukningsenheter kommer under en lång följd av år ökning av brukningsenheter storlek att vara den väsentligaste.

Lantbruksstyrelsen kan sammanfatta de gångna årens erfarenheter så, att den aktiva inköspolitikerna är lantbruksnämndernas värdefullaste medel i strävandena att främja utvecklingen mot livskraftiga jordbruk. Genom försäljningar och byten har sammanlagt 16 300 ha åker och 64 000 ha skogsmark använts för förstärkning av jordbruk eller till arronderingsförbättringar. Eftersom lantbruksnämnderna i första hand inriktar sig på att förmedla överlåtelse från säljare till köpare innebär nämndens inköp och överlåtelser att mer svårlösta problem löses och motsättningar överbryggas, som eljest skulle ha förhindrat eller i vart fall fördröjt de önskvärda åtgärderna.

Nytan av verksamheten förringas enligt styrelsens mening på intet sätt av det förhållandet att de jordbruk, som förstärkes, i många fall därigenom ännu inte nått upp till bärkraft. Det är naturligt och riktigt att uppbyggnad av livskraftiga enheter av olika skäl, inte minst ekonomiska, sker successivt. Det blir ofta genom på varandra följande tillköp, jordförbättringar och byggnadsåtgärder, som man når fram till ett gott resultat. Verksamheten måste givetvis anpassa sig till att arbeta med de fastigheter, som blir salulidiga, och vidare till de avsedda köparnas resurser. Den är med andra ord i hög grad beroende av arbetsmarknadsläget och kreditmarknaden. Verksamheten måste därför inrikta sig på att under rörliga förhållanden och allt efter de olika bygdernas struktur undan för undan arbeta fram goda resultat.

Den, som vill lämna sitt jordbruk för att skaffa ett annat, bättre jordbruk eller för att starta inom annan näring, behöver vanligen frigöra det kapital, som är bundet i hans fastighet. Det möter emellertid ofta praktiska svårigheter. Den eller de, som lämpligen borde köpa av honom för att förstärka sina jordbruk, är — även om det är aldrig så angeläget — inte alltid i den situationen att de kan genomföra förvärvet genast på sådana villkor, att säljaren får sitt kapital disponibelt. Den aktiva inköspolitikerna innebär att lantbruksnämnden i många sådana fall hjälper till att göra övergången smidig. Om man i stället väljer en mer passiv linje kan det medföra att den, som vill flytta, får sitta kvar och fortsätta under ogynnsamma förutsättningar. Detta leder i sin tur till fortsatta investeringar, som, även om de på längre sikt är klart oekonomiska, för brukaren framstår som nödvändiga för att han skall få en dräglig tillvaro. Det vore enligt lantbruksstyrelsens mening både ur allmän synpunkt och av hänsyn till de enskilda människorna, som är bundna vid svaga jordbruk, oförsvarligt att i sådana lägen inte sätta in tillgängliga resurser på åtgärder, som bedöms sannolikt kunna leda till en positiv lösning av problemet på längre sikt. För att åstadkomma goda resultat måste man härvid våga ta vissa risker. Det bör understrykas att det ingalunda är det affärsmässiga resultatet, som bör sättas i förgrunden vid bedömning av verksamheten. Å andra sidan gör lantbruksnämnderna sina inköp och försäljningar på den prisnivå, som utformas i de olika bygderna i stort sett vid överlåtelser jordbrukare emellan. Verk-

samheten går sålunda ej ut på att bereda staten affärsmässiga vinster utan nämnderna söker vid sina försäljningar tillse att statens kostnader för inköp och förbättringsåtgärder samt andra utlägg täcks av försäljningsmedlen. Det är väl känt att andra köparintressen ofta är beredda att uppträda på marknaden och bjuda högre priser, vilket på längre sikt innebär en ganska betryggande säkerhetsmarginal för nämndernas fastighetsaffärer.

Styrelsen vill slutligen peka på att arbetet med en jordreform möter komplicerade och svårarbetade problem. Det torde vara allom bekant hur jordfrågorna och deras behandling lätt kan väcka olika kontroversiella intressen och reaktioner både hos jordägare och andra, vilket medför stor tröghet i strukturförbättringarna. Den aktiva inköspolitikerna har här visat sig särskilt värdefull därigenom att den på ett smidigt sätt och i vanliga reguljära former, frivilliga köp och försäljningar, som jordägarna av ålder är vana att använda, då de vill ändra sammansättningen av sina brukningsenheter, verksamt underlättar det allmännas strävanden att främja förbättring av jord- och skogsbrukets struktur. Verksamheten bör därför som helhet betraktad intensifieras.

Såsom framgår av det anförda bör enligt styrelsens mening sådan försiktighet iakttas att inköpen begränsas till sådana fall, där verkligen sannolika skäl talar för att egendomen direkt eller indirekt genom byten inom rimlig tid kommer till användning för rationaliseringsändamål. Å andra sidan bör försiktigheten inte drivas så långt att man försitter tillfällen att göra angelägna insatser. Den pågående utvecklingen har — som nyss nämnts — föranlett lantbruksnämnderna att inta en sådan restriktivitet i fråga om inköp i sådan utsträckning, som med hänsyn till verksamhetens syfte kan förordas. Lantbruksstyrelsen måste därför bestämt avråda från att ökad restriktivitet nu rekommenderas.

Vad statsrevisorerna anför i fråga om lantbruksnämndernas innehav bör föranleda att sådana hinder, som verkar fördröjande på omsättningen därav, snarast undanröjes eller överbyggas så långt ske kan. Härvidlag har flera förslag av betydande praktisk räckvidd redan tidigare framlagts.

Sålunda föreligger sedan flera år tillbaka ett förslag om ändringar i bolagsförbudslagen, syftande bl. a. till att förenkla och förbilliga förfarandet då frågor om utbyten av mark genom överlåtelse bolag—lantbruksnämnd—enskilda handlägges. Genomfördes förslaget i hithörande delar, skulle arbetet med många fastighetstransaktioner i sådana sammanhang nedbringas och verksamheten kunna intensifieras avsevärt. Detsamma gäller ett framlagt och remissbehandlat förslag om ändrade bestämmelser rörande skatt och stämpel vid överlåtelse av skogsmark.

Lantbruksorganisationen är, såsom statsrevisorerna uttalat, mycket knappt rustad för förvaltningen av skogsmark. Detsamma gäller i avseende å de stora arbetsuppgifterna på den yttre rationaliseringens område över huvud taget. Det mest trängande behovet av personal för de krävande uppgifterna med värdering och förhandlingar om överlåtelse av skogsmark har tillgodosetts genom att en del skoglig personal knutits till organisationen. Detta har lösts som ett provisorium inom gällande anslagsram genom att befattningar, som tidigare disponerats för inre rationalisering, vakanshållas. Det är synnerligen angeläget, att provisoriet med skogspersonalen ersätts av en varaktig anordning.

Likaså bör omskolning av personal, utbildad och använd för inre rationalisering, bedrivas så, att därtill lämpade befattningshavare kan sättas in på de växande arbetsuppgifterna i den yttre rationaliseringen.

Såsom statsrevisorerna nämnt, sammanhänger tidsåtgången vid den yttre rationaliseringen i viss utsträckning med att lantmåteriförrättningarna drö-



jer. Styrelsen får understryka, att tillståndet med lång tidsutdräkt med lantmäteriatgårdar på flera håll varit till allvarligt hinder för lantbruksorganisationens verksamhet. Styrelsen är väl medveten om att lantmäteriorganisationen har så mångskiftande och omfattande arbetsuppgifter, att det råder betydande svårigheter att fullgöra dem, särskilt som den välbehövliga revisionen av fastighetsbildningslagstiftningen ännu ligger på utredningsstadiet. Styrelsen vill härtill framhålla, att lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen står i nära kontakt i frågan hur medverkan av lantmätare bäst skall tillgodos med nuvarande resurser. Den från lantbruksnämndernas synpunkt bästa och mest rationella lösningen vore om varje lantbruksnämnd kunde få lantmätare från lantmateriets distriktsorganisation till sin disposition.

I detta ärendes handläggning har deltagit generaldirektören, överdirektörerna Ytterborn och Wetterhall, särskilda ledamöterna Hammarskjöld, Sjölander, Svensson och Persson, byråchefen Ståhlberg och byrådirektören Hansén, föredragande. Stockholm den 29 januari 1959.

SAM. B. NORUP

*B. O. Hansén*

*Bilaga A*

#### *Yttrande från lantbruksnämnden i Värmlands län*

Den av revisorerna lämnade redogörelsen för vissa fastighetsinnehav är riktig och föranleder icke något genmäle från lantbruksnämndens sida. Följande bör dock upplysningsvis anföras.

Rud, Hammarö köping. När fastigheten förvärvades var tanken att två bärkraftiga jordbruk skulle kunna bildas inom hemmanet. Utvecklingen har emellertid stagnerat och det är numera osäkert om något enda bärkraftigt jordbruk någonsin kan bildas där. I anledning därav har lantbruksnämnden varit tveksam om den lämpliga dispositionen av fastigheten. Omedelbart intill denna ligger ett sommarstugeområde, men enligt vad som erfarits från köpingens byggnadsnämnd, önskar denna ingen utsträckning av gällande byggnadsplan. Fastigheten får nu antagligen säljas till en jordbrukare, vars ägor ligga omkring 2 km norr om fastigheten, men en sådan försäljning medför icke särskilt lämplig fastighetsbildning.

Rödmossen, Våse socken. Intresse för markförvärv har numera visats av en närboende jordbrukare, till vilken en del av egendomen kan försäljas. Återstoden bör lantbruksnämnden behålla i avvaktan på att det blir ägarskifte å ett annat angränsande jordbruk, vars byggnader bör vara brukningscentrum för en större och mera välarronderad brukningsenhet.

Revisorerna framhålla att nämndernas fastighetsinnehav medföra icke obetydliga förvaltningsuppgifter vid sidan av det regelmässiga arbetet. Enligt lantbruksnämndens mening är icke arbetet med fastighetsförvaltningen så omfattande som revisorerna synes mena.

Revisorerna anse att viss risk föreligger för att hos lantbruksnämnderna samlas en bottensats av sämre fastigheter, som icke efterfrågas på marknaden. Lantbruksnämnden har i anledning därav genomgått sitt fastighetsinnehav för att utröna vilka egendomar, som skulle kunna hänföras till en sådan bottensats. Lantbruksnämnden har dock icke funnit sig inneha någon fastighet, som icke kan avyttras. Till bottensatsen skulle möjligen den ovan nämnda Rud i Hammarö köping kunna räknas. En annan fastighet, som också möjligen skulle kunna räknas dit, är Björrud i Eskilsäters socken.

Denna har förvärvats 1954 och innehåller 3,8 hektar åker och 7 hektar skogsmark. Fastigheten kan utan bokföringsmässig förlust säljas till en granne. Detta har dock ansetts mindre lämpligt utan nämnden har avvaktat att en annan grannfastighet skall få ny ägare.

Det kan ifrågasättas vad revisorerna mena med uttrycket bottensats. Avses därmed att nämnden skulle förvärva huvudsakligen sådana fastigheter, som utgöra en bottensats av länets hela fastighetsbestånd, är revisorernas uppfattning felaktig. Menas däremot att vissa av nämndens fastigheter komma att utgöra bottensats, så är denna i varje fall i detta län av mycket obetydlig omfattning i förhållande till hela omsättningen av fastigheter i nämndens ägo. Sedan nämnden 1948 började sin verksamhet och till och med år 1958 ha inköpts omkring 160 egendomar om sammanlagt cirka 1 600 hektar åker och 4 400 hektar skogsmark. Sammanlagda köpeskillingarna utgöra omkring 6,5 miljoner kronor. Om då några enstaka hektar skulle bli svärför-sålda, torde detta icke på något sätt vara anmärkningsvärt. Det är i stället ingalunda ovanligt att exempelvis smärre utskiften av fastigheter i samband med en yttre rationalisering icke kunna placeras på ett ändamålsenligt sätt och i följd därav kvarbliva i nämndens ägo i avvaktan på att lämplig fastighetsägare vill köpa markerna. Karlstad den 16 januari 1959.

### *Bilaga B*

#### *Yttrande från lantbruksnämnden i Jämtlands län*

Enligt lantbruksnämndens bestämda uppfattning är den av lantbruksnämnden bedrivna inköps- och försäljningsverksamheten det bästa medlet för att genomföra jordbrukets yttre rationalisering. Det är också det medel, som med nu gällande lagstiftning lättast och snabbast leder till den av statsmakterna åsyftade fastighetsrationaliseringen. Utan en aktiv inköps- och försäljningsverksamhet torde t. ex. näppeligen någon skogskomplettering ha varit möjlig i detta län.

Storleksrationaliseringen måste ske successivt och det är orealistiskt att tänka sig att lantbruksnämnden endast skulle engagera sig i sådana åtgärder, som omedelbart leder till färdiga brukningsenheter. Fastmer har det i många sammanhang understrukits att successiva rationaliseringsåtgärder är att föredra framför åtgärder, som omedelbart skapar fastigheter, vilka ägarerna varken har kapital eller övriga resurser till för att bruka på ett rationellt sätt. Lantbruksnämndens försäljningar av fastigheter måste därför även komma att utgöra ett led i en fortgående fastighetsrationalisering, vars huvudsyfte givetvis är att skapa sådana brukningsenheter, som efter ortens förhållanden får anses vara bestående.

Initiativ till fastighetsrationalisering kan tagas vid olika tillfällen. Ett vanligt tillfälle är att lantbruksnämnden vid ägarbyten söker åstadkomma en önskvärd rationalisering. Ett annat tillfälle uppkommer när dyrbara och omfattande investeringar planeras, t. ex. vid ladugårds- eller bostadsbyggen. Nämnden skulle vid sådana tillfällen föga följa sin uppgift om den då icke efter sunda ekonomiska principer sökt överväga hela brukningsenhetens investeringsbehov. Sådana överväganden kan leda till fastighetsrationalisering eller fastighetsbyten. Ytterligare ett tillfälle uppkommer vid de allt vanligare bolagsbytena. Det måste då ligga i sakens natur att nämnden icke alltid på en enda gång kan genomföra en önskvärd rationalisering och genast placera inköpta eller inbytta fastigheter hos lämpliga spekulanter. Det behövs stundom undersökningar och åtgärder av olika slag för att nå målet. Hade den yttre rationaliseringen varit så enkel att den enbart kunnat

ske genom en direkt fastighetsförmedling, hade nämnden ej behövt köpa någon enda fastighet.

Lantbruksnämndens arbete med jordbruks förstärkande med jord och skog genom aktiv inköps- och försäljningspolitik är ett nytt arbetsområde där man givetvis från början varken hade erfarenhet eller rutin att bygga på. Från början gick därför strävandena ut på att få det absolut bästa länkbara resultatet av ett fastighetsköp. Allt eftersom erfarenhet, rutin och arbetsuppgifter växt har nämnden ansett den näst bästa lösningen varit acceptabel och därigenom fått en snabbare omsättning av fastighetsinnehavet. Men samtidigt ökar också arbetsuppgifterna och det kan ej undvikas att fastigheter måste köpas på lager för att åstadkomma mera omfattande fastighetsregleringar, bolagsbyten och liknande.

Nämndens fastighetsinnehav, ca 0,5 % av länets totala åkerareal och ca 0,4 % av länets totala skogsmarksareal, erbjuder i och för sig icke förvaltningssvårigheter av den storleksordning, man vid en första granskning kan ha anledning att förmoda. Genom nämndens ordsombud och genom intimt samarbete med skogsvårdsstyrelsen sker förvaltningen på ett enligt nämndens uppfattning riktigt och ändamålsenligt sätt.

Verksamheten med den yttre rationaliseringen har nämnden funnit vara ett viktigt och väsentligt arbetsområde för att stärka jordbrukets ställning. Det vore givetvis önskvärt att möjligheter tillskapades för att ytterligare intensifiera denna verksamhet. I avvaktan på detta bör påtagbara hinder för verksamheten — och därmed också för en snabbare omsättning av nämndens fastigheter — undanröjas. Så t. ex. kan det inte nog starkt framhållas att gällande bestämmelser avseende beskattning av växande skog i samband med försäljning av fastighet och de dubbla stämpelavgifterna för bolagen är ett hinder för fastighetsbyten. Kreditrestriktionerna och kapitalanskaffningssvårigheter är ett annat område, som lägger många hinder i vägen. Knapphet på personal som helt kan ägna sig åt denna viktiga gren av verksamheten är ytterligare ett skäl, som kan anföras. För att fullständiga framställningen bör även framhållas att konjunkturväxlingarna kan göra att nämnden en tid med lätthet säljer fastigheter och under andra tider har svårare att göra det.

Enligt nämndens uppfattning är det emellertid icke nödvändigt med någon restriktion i fråga om inköp av fastigheter. Är man införstådd med tanken att skapa efter ortens förhållanden ekonomiskt förnuftiga brukningsenheter och därmed också försöka mildra de skadliga verkningarna av befolkningsminskningen på landsbygden är det angeläget att arbetet får fortsätta i minst den omfattning som nu sker.

Lantbruksnämnden har i annan ordning lämnat styrelsen vissa statistiska uppgifter om nämndens fastighetsinnehav.

I handläggningen av detta ärende har deltagit undertecknad landshövding, ordförande, ledamöterna Pålsson, Jonsson, Lindström, Agerberg och undertecknad lantbruksdirektör, föredragande. Östersund den 24 januari 1959.

*Bilaga C*

#### *Yttrande från lantbruksnämnden i Västernorrlands län*

Revisorerna har med stöd av gjord granskning av bl. a. fastighetsinnehavet hos Västernorrlands läns lantbruksnämnd funnit anledning att framhålla det önskvärda i ökad restriktivitet då det gäller förvärv av fastigheter, när den ifrågasatta rationaliseringen inte synes kunna genomföras inom nära framtid.

I länet finns stora områden med komplicerade fastighetsförhållanden. Brukningsenheterna är genomgående så små, att tillfredsställande resultat inte nås enbart genom omarrondering. För att storleksrationalisering i tillräcklig omfattning skall kunna ske i samband med fastighetsreglering, är det angeläget att tämligen långsiktiga markreserver läggs upp. Förhållandet gäller såväl inägojord som skog. I själva verket kommer de största beloppen att bindas i skogsfastigheter. Med stöd av två undersökningar, oberoende av varandra gjorda av lantbruksnämnden och lantmåteriorganisationen, har utretts att minst 500 000 hektar produktiv skogsmark i länet — av totalt 1 850 000 hektar — genom olämplig parcellering är oåtkomlig för modernt skogsbruk. Det är en fråga av nationalekonomisk betydelse att reda upp dessa missförhållanden. Vår omfattande erfarenhet visar, att detta inte är möjligt med mindre inom området finns en tillfredsställande markreserv i lantbruksnämndens ägo.

Lantbruksnämnden vänder sig därför emot revisorernas kritik och understryker i stället det angelägna i att nämnderna instrueras att inom områden i behov av fastighetsreglering lägga upp markreserver på längre sikt än man hittills varit benägen att göra.

Lantbruksnämnden instämmer i vad revisorerna sagt om det olämpliga i att nämnderna samlar på sig sämre egendomar, vilkas användning är oklar. Kritiken i dessa delar synes inte vara riktad mot nämnden i Västernorrlands län, eftersom sådana egendomar inte finns i nämndens ägo.

Däremot finner nämnden anledning kritisera revisorerna för den uppfattning de framfört ifråga om rationaliseringsverksamheten. Det är verklighetsfrämmande att arbeta på ett sätt som på en gång leder till »bärkraftiga och bestående brukningsenheter». Ett sådant handlingsmönster skulle leda till en orimlig anhopning av fastigheter hos nämnderna. Vem vet för övrigt vad som är bärkraftigt och bestående. Erinringarna föranleder en önskan från nämnden att för revisorerna få demonstrera jordbruksproblemet i fält.

Nämnden understryker att det är angeläget, att lantmåteriets förrättningsverksamhet omorganiserar så att specialbefattningar inrättas för att ta hand om åtminstone de större jordrationaliseringsföretagens förrättningar. Särskilt viktigt är att dessa befattningar kombineras med lönesättning, som motsvarar sluttjänst, eftersom personbyten som regel har långvariga skadeverkningar.

Beträffande lantbruksnämndens innehav har revisorerna tagit några exempel:

*Färesta 4: 1* ligger i en by, som endast storskiftats och där kartmaterial saknas. Byamännen är angelägna att förhållandena i byn klaras upp. Fastigheten är lättsåld, men nämnden avser att ännu en tid söka finna vägar att medverka till förbättrade förhållanden i byn. Distriktslantmätaren understryker det angelägna i en sådan uppläggning.

*Öppom 2: 5* är en centralt belägen egendom med nyckelposition i Öppoms by. Där täcker revisorernas redovisning inte sакlаgеt helt. Individualplanering av byn har gjorts så att man fått några fördelaktiga alternativ på egendomens disposition, men dispositionen bör om möjligt anstå till dess nämnden förfogar över ytterligare någon egendom.

Egendomen är begärlig och lättsåld.

*Gässjö 1: 25* har sålts till förstärkning av grannfastighet. Härnösand den 20 januari 1959.

## Domänstyrelsen

Styrelsen finner det naturligt att lantbruksnämnderna i början av sin rationaliseringsverksamhet sökte skaffa sig ett visst lager av fastigheter. Enligt den framlagda statistiken har emellertid det vid resp. års utgång ackumulerade fastighetsinnehavet, såväl i fråga om antal fastigheter som skogsmarksarealer, även sedan verksamheten kommit i gång, undan för undan stigit. Visserligen skulle, enligt i revisorernas berättelse (s. 4H) intagen tablå, antalet årligen sålda fastigheter under de senaste åren ha överstigit antalet inköpta fastigheter, men dessa siffror torde icke vara jämförbara, eftersom inköpta fastigheter i samband med rationaliseringsverksamheten ofta uppdelas på ett flertal salulotter.

Nämndernas skogsmarksinnehav vid 1957 års slut utgjorde drygt 60 000 ha. Lantbruksnämnderna förfogar alltså över ett mycket betydande markinnehav. Härtill kommer att innehavet är uppdelat och spritt på ett mycket stort antal enheter och därigenom måste vara svåradministrerat.

Enligt revisorernas uttalande kvarbliver de inköpta fastigheterna i tämligen stor utsträckning under lång tid i nämndernas ägo. Det måste vid sådant förhållande vara ett allmänt intresse att i möjligaste mån tillse att skogarnas skötsel därav ej blir lidande.

Styrelsen är medveten om att nämnderna i åtskilliga fall under senare år anställt skogligt utbildad personal. Likväl anser sig styrelsen böra instämma i revisorernas uttalande att i fråga om skötseln av de starkt splittrade skogsmarksinnehaven lantbruksorganisationen är mycket knappt rustad. En lättnad i denna förvaltning skulle kunna vinnas på sätt nedan sägs genom att en del fastigheter, som nu tillhöra lantbruksnämnderna, överföras till domänverkets förvaltning och andra direkt omhändertagas av domänverket. Under alla omständigheter måste emellertid den väsentligaste delen av nämndernas fastighetsinnehav fortfarande ligga under deras förvaltning enär det är uteslutet att domänverket med sin målsättning kan omhändertaga detta spridda fastighetsbestånd, som inte kan underkastas målmedveten ekonomisk förvaltning.

Mot bakgrunden av vad ovan anförts och med stöd av vad revisorerna även i övrigt uttalat synes skäl tala för att domänverket i vissa lägen borde få möjlighet att förvärva skogsfastigheter i större utsträckning än vad lantbruksnämnderna hittills stundom medgivit. Styrelsen förmenar att det i åtskilliga sådana fall — särskilt då fastigheterna äro belägna i kronoparkernas närhet — ur flera synpunkter kunde framstå som lämpligare att domänverket förvärvade de ledigblivna fastigheterna. Detta med hänsyn såväl till verkets vittomfattande organisation med dess stora förutsättningar att omhändertaga fastigheternas skötsel som till verkets bättre möjligheter att snarast möjligt genomföra nödvändiga kostnadskrävande skogliga investeringar. Det bör i detta sammanhang även betonas att kronans marker principiellt alltid står till förfogande för den yttre rationaliseringen, därest fastigheterna främdeles helt eller delvis skulle komma att behövas härför. Och skulle så icke ske framstår ifrågavarande förvärv genom domänverket endast som ett led i tillgodoseendet av 1957 års riksdagsrevisorers uttalande rörande »önskvärdheten av att det allmännas markpolitik bedrivs efter sådana linjer, att det beträffande markfondens handhavande fattade riksdagsbeslut kan praktiskt fullföljas».

Vid detta ärendes avgörande ha, förutom generaldirektören, närvarit överdirektören, byråcheferna Nyström, föredragande, och Wennmark, tf. byråchefen Olsson samt jägmästaren Gardell. Stockholm den 22 januari 1959.

ERIK W. HÖJER

*Z. Raskasov*

## INRIKESDEPARTEMENTET

### § 36 Vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen

#### Socialstyrelsen

Med hänsyn till att den kanske viktigaste förutsättningen för en rationell utveckling av den statliga ledningen av samhällslivet är decentralisering på bred front och då en dylik decentralisering lämpligast sker genom koncentration av ifrågakommande statliga uppgifter till länsstyrelsen såsom det i regel lämpligaste organet härför på länsplanet har statsrevisorerna funnit det vara angeläget att länsstyrelsens organisationsfrågor ständigt hålles i blickpunkten. Länsstyrelseorganisationen sådan den utformats enligt 1952 års beslut bör sålunda enligt revisorernas mening icke betraktas såsom definitiv. Med hänvisning bland annat härtill samt till att frågan om lekmanamedverkan i länsstyrelsen kommer att aktualiseras vid provningen av barnavårdskommitténs förslag och av de förslag, som under året torde vara att förvänta från utredningen om administrativa frihetsberövanden föreslår revisorerna — sedan de lämnat en redogörelse för tidigare organisationsförslag och anlagt vissa synpunkter på dessa förslag och på länsstyrelseorganisationen över huvud taget — att frågan om bland annat inordning i form av försöksverksamhet av en del länsnämnder i länsstyrelsen snarast upptages till övervägande. Möjligheterna att i länsstyrelsen inordna länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden och mödrahjälpnämnden anses i första hand böra undersökas. Därest en dylik försöksverksamhet icke anses böra komma till stånd föreslår revisorerna att statens organisationsnämnd erhåller i uppdrag att verkställa en noggrann genomgång av metoder, arbetsgång m. m. vid samarbetet mellan länsstyrelserna och de fristående länsorganen.

Socialstyrelsen har under det senaste decenniet i åtskilliga utlåtanden bland vilka här särskilt må nämnas utlåtande den 27 oktober 1950 över länsstyrelseutredningens betänkande och den 30 september 1957 över barnavårdskommitténs betänkande framfört sina synpunkter på frågor rörande länsstyrelseorganisationen i den mån denna haft anknytning till den sociala verksamheten. Utlåtandet över barnavårdskommitténs betänkande bygger i frågor rörande länsstyrelseorganisationen till stor del på styrelsens ställningstagande till länsstyrelseutredningens förslag. Styrelsen kan vad angår de av revisorerna anförda synpunkterna rörande länsstyrelsens organisation hänvisa till sina ställningstaganden i nämnda utlåtaden. Det kan emellertid vara motiverat att i förevarande sammanhang återge de aktuella avsnitten av det senare utlåtandet.

Till en början kan anmärkas att styrelsen i nämnda utlåtande tog avstånd från det av barnavårdskommittén diskuterade uppslaget om *ett nytt länsorgan för barnavårdsverksamheten vid sidan av länsstyrelsen*. Styrelsen anslöt sig istället till barnavårdskommitténs förslag om *aktivt verksamma socialsektioner hos länsstyrelserna* vilka sektioner i fråga om sammansättningen skiljer sig från de av länsstyrelseutredningen föreslagna. Ett av skälen för detta förslag var att länsstyrelsen vid befattningen med barnavårdsärenden borde betraktas såsom en förvaltningsdomstol. Komplicerade bar-



navårdsärenden, där garantierna för den enskildes rätt måste beaktas, ansågs kräva att andra instansen företrädde juridisk kompetens. Styrelsen anförde vidare:

»Härigenom får socialsektionen en annan karaktär än enligt länsstyrelseutredningens förslag. Denna förändring medför, att socialstyrelsen *icke längre anser det vara ändamålsenligt att socialvårdskonsulenterna flyttas in i länsstyrelserna som befattningshavare i sektionen*. Ur flera synpunkter är det nämligen avgjort lyckligare att konsulenterna behåller sin fristående ställning i förhållande till länsstyrelserna. Utöver vad som härutinnan anföres i en reservation till barnavårdskommitténs betänkande om de fördelar som följer av att konsulenterna intar en fri och oberoende ställning med därav följande möjlighet till självständigt handlande — allt synpunkter, i vilka styrelsen helt kan instämma — förtjänar särskilt följande att beaktas. Såsom socialstyrelsen tidigare har framhållit kommer förverkligandet av barnavårdskommitténs förslag till ny barnavårdslag att i hög grad öka de kommunala barnavårdsnämndernas behov av sakkunnig hjälp vid handhavandet av sina lagstadgade uppgifter. Då det enligt kommitténs uppfattning — vilken socialstyrelsen delar — icke skulle vara realistiskt att härvid bygga på barnavårdsnämndernas egna sammanslutningsorgan ute i länen, måste det enligt styrelsens mening bli en uppgift för socialvårdskonsulenterna att inträda såsom barnavårdsnämndernas hjälpare i deras förbyggande verksamhet. Genom sina — som kommittén förutsätter — årliga besök hos kommunerna skall de hålla sig noggrant förtrogna med nämndernas sätt att handlägga barnavårdsärendena. De skall i görligaste mån följa enskilda ärenden, där barnavårdsnämnden har vidtagit förberedande åtgärder, och ge erforderliga råd. Beträffande en sådan konsulterande verksamhet är det angeläget icke minst med hänsyn till barnavårdsnämndernas känsla av ansvar för sitt handlande, att dessa nämnder härvid icke möter en rådgivare som är knuten till länsstyrelsen, d. v. s. den myndighet som kan komma att i ett senare skede få till uppgift att döma i målet. En sådan ordning måste nämligen befaras ogynnsamt påverka både barnavårdsnämnden och dess rådgivare, barnavårdsnämnden genom att försvaga dess känsla av eget ansvar och rådgivaren genom att försätta honom i situationer, som kan innebära föregripande av senare beslut av den myndighet till vilken han är knuten.

Socialvårdskonsulenternas anknytning till socialstyrelsen gör det vidare möjligt för styrelsen att följa fältarbetet. I sin egenskap av kontaktmän är konsulenterna till ovärderlig nytta för socialstyrelsen, som tack vare dessa kontakter står i ständig förbindelse med den praktiska socialvården och dess problem ute i kommunerna. Om konsulenterna bleve inlemmade i länsstyrelserna, komme socialstyrelsen att bli berövad denna möjlighet till direktförbindelse med barnavårdsområdet och socialvården över huvud taget.

Av dessa skäl måste styrelsen bestämt motsätta sig barnavårdskommitténs förslag om konsulenternas inordnande i länsstyrelserna.

Då socialstyrelsen nu förordar bibehållande av konsulenternas fristående ställning, är det styrelsens förhoppning, att detta icke skall fördröja den ofrånkomliga *utvecklingen av konsulentorganisationen till att i princip omfatta en konsulent i varje län*. Styrelsen har sedan länge framfört önskemål om en dylik utökning. Konsulenternas arbetsuppgifter kommer i framtiden att vidgas både i kvalitativt och kvantitativt hänseende genom ökade anspråk på sakkunnig rådgivning och stegrade krav på snabba insatser i vägledande syfte. Härvid har man otvivelaktigt skäl att räkna med att barnavårdsnämnderna kommer att vara mera benägna att vända sig till konsulen-

terna med begäran om råd och stöd och att påkalla deras bistånd i barnavårdsärenden på ett tidigare stadium, om dessa står fria gentemot länsstyrelserna, än om de är tjänstemän hos dessa.

Socialstyrelsens tidigare framförda förslag om att länsstyrelsen skall äga maktmedel gentemot en tredskande barnavårdsnämnd skärper behovet av konsulentorganisationens utbyggnad. En sådan verkan har även förslag som styrelsen framlägger i det följande, nämligen om en barnavårdsnämnds möjlighet att hänskjuta ett ärende till länsstyrelsen. Förverkligandet av dessa två förslag skulle tillföra konsulenterna ytterligare nya arbetsuppgifter, vilka kommer att fordra tidskrävande personliga insatser från deras sida. Beträffande båda dessa grupper av ärenden torde det nämligen komma att bli konsulentens uppgift, vilken ställning han än kommer att intaga till länsstyrelsen, att fungera såsom utredningsman och rådgivare åt länsstyrelsen.

I yttrande över länsstyrelseutredningens förslag tillstyrkte socialstyrelsen *lekmanamedverkan* hos länsstyrelserna. Styrelsen har icke anledning att ändra sitt ståndpunktstagande i detta avseende, även om lekmännen nu icke kan beräknas få mer än relativt begränsade uppgifter på barnavårdsområdet område. Här liksom i alla andra sammanhang på barnavårdsområdet måste dock framhållas vikten av att personvalet sker med beaktande av de personliga förutsättningarna för goda insatser i de människovårdande uppgifterna i barn- och ungdomsvården.

Under förutsättning att länsstyrelserna erhåller biträde av lekmän och att i princip *alla länsstyrelser utrustas med särskild socialsektion*, har styrelsen intet att invända mot att *mödrahjälpssamsamheten* övertages av länsstyrelserna, en ståndpunkt som styrelsen tillkännagav i samband med sitt yttrande över länsstyrelseutredningens motsvarande förslag.»

Härtill må ytterligare framhållas att behovet av en socialvårdskonsulent i varje län torde komma att ytterligare aktualiseras vid den slutliga utformningen av organisationen av länsstyrelsens socialdetalj vid krig och krigsberedskap.

Vad slutligen beträffar revisorernas uppslag att i form av försöksverksamhet inordna bland annat mödrahjälpnsämnden i länsstyrelsen må erinras om att socialstyrelsen i utlåtandet över länsstyrelseutredningens betänkande ansett lekmanarepresentation vara ett villkor för ett definitivt genomförande av en dylik omorganisation. Detsamma bör enligt styrelsens mening även gälla vid en försöksvis genomförd inordning av mödrahjälpnsämnden i länsstyrelsen. Som revisorerna anfört är genomförandet av en försöksverksamhet av här avsett slag förenat med många vanskligheter. Socialstyrelsen anser för sin del icke erforderligt att en inordning av mödrahjälpnsämnden i länsstyrelsen föregås av någon försöksverksamhet. Däremot synes det med hänsyn bland annat till kravet på lekmanarepresentation vara lämpligt att avvakta statsmakternas ställningstagande till barnavårdskommitténs förslag och till de förslag som kommer att framläggas av utredningen om administrativa frihetsberövanden.

I detta ärendes handläggning har deltagit generaldirektören Bexelius, generaldirektörens ställföreträdare, byråchefen Rosén, tf. byråchefen Höjer, föredragande, byråcheferna Berggren och Åman samt tf. byråchefen Bolin.

Utdrag ur styrelsens protokoll, innehållande särskilt yttrande av generaldirektören Bexelius, bifogas. (Bilaga.) Stockholm den 2 februari 1959.

ERNST BEXELIUS

*Ingvar Höjer*

*Utdrag ur protokoll, hållet hos Kungl. Socialstyrelsen den 2 februari 1959*

Sedan Kungl. Maj:t genom remiss den 19 december 1958 anbefallt socialstyrelsen att avge utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört beträffande vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen föredrages nu detta ärende och beslutas yttrande av det innehåll registratoret utvisar.

Vid ärendets föredragning anför generaldirektören Bexelius, att han icke delar de synpunkter, som socialstyrelsen i sitt utlåtande den 30 september 1957 framfört beträffande frågan om inflyttning av socialvårdskonsulenterna i länsstyrelserna, utan för sin del beträffande denna fråga hänvisar till vad som anförts i barnvårdskommitténs betänkande.

**Arbetsmarknadsstyrelsen**

I sin berättelse upptar revisorerna till behandling främst vissa förslag rörande länsstyrelsens yttre organisation, som framlades av 1948 års länsstyrelseutredning i dess år 1950 avgivna betänkande angående länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen men som sedermera icke genomförts. Över betänkandet, vari förordades ett inordnande i länsstyrelsen av bland annat länsarbetsnämnden, avgav styrelsen den 27 oktober 1950 remissyttrande till Kungl. Maj:t. Styrelsen belyste ingående de olägenheter, som i åtskilliga betydelsefulla hänseenden skulle uppkomma genom ett förverkligande av utredningens förslag, såvitt gällde arbetsmarknadsverket, och avstyrkte sålunda förslaget i denna del. Styrelsen framhöll att möjligheterna att utöva arbetsförmedlingsverksamheten på det sätt, den bör utövas, nämligen som en riksangelägenhet, skulle försämrats. Sett ur allmän arbetsmarknadspolitisk synpunkt syntes det enligt styrelsens mening mycket viktigt — i all synnerhet under en arbetslöshetskris — att länsarbetsnämndens tjänstemän är i möjligaste mån obundna av lokala särintressen. Om länsarbetsnämnden införlivas med länsstyrelsen, torde nämndens tjänstemän åtminstone så småningom kunna komma att anse sig vara mera företrädare för läns- än för riksintressen. Följden av nämndens inordning i länsstyrelsen som en sektion inom en av länsstyrelsens avdelningar skulle bli en minskad självständighet för länsarbetsdirektören, vilken nu genom sin chefsställning i skilda sammanhang verkligen kan företräda arbetsmarknadsområdet och föra dess talan. En omorganisation enligt utredningens linjer skulle vidare inte göra några personalbesparingar möjliga utan snarare medföra berättigade krav på nya tjänster. Utredningens förslag i fråga om styrelsens direktiv rätt innebar enligt styrelsens mening oklarhet om befogenheter och ansvar. Styrelsen kunde slutligen icke tillstyrka utredningens förslag rörande förfarandet vid tjänstetillsättningar.

De skäl, vilka styrelsen i yttrandet år 1950 anförde för sitt avstyrkande, har i allt väsentligt allttjämt giltighet eller har fått än större tyngd. Särskilt i arbetsmarknadslägen, vilka — såsom det nuvarande — nödvändiggör snabba, hela landet ompännande åtgärder från arbetsmarknadsstyrelsens sida, skulle olägenheterna av länsarbetsnämndernas inordnande i länsstyrelserna framträda med särskild skärpa. För genomförandet av de arbetsmarknadspolitiska aktionsprogram, som utformas efter de växlande situationernas krav, är det oundgängligt att styrelsen förfogar över en regional förvaltning, som kan handla skyndsamt efter styrelsens intentioner. Så är nu fallet genom att i varje län arbetsförmedlingens huvudkontor och länsarbetsnäm-

dens kansli i det praktiska arbetet bildar en organisk enhet, vilken har den nödvändiga elasticiteten genom att omfördelning av uppgifter bland personalen fritt kan äga rum. Skulle nämndens kansli genom ett inordnande i länsstyrelsen avskiljas från huvudkontoret, framtvings en uppdelning av funktioner, vilken skulle reducera möjligheterna till snabbt handlande hos såväl kansliet som huvudkontoret. Därigenom skulle effektiviteten hos den offentliga arbetsförmedlingen på ett olyckligt sätt minskas.

Enligt revisorerna framstår det såsom önskvärt att — därest ifrågasatt lekmanamedverkan i länsstyrelsen införes — ånyo mera noggrant undersöka möjligheterna för att i länsstyrelsen i första hand inordna länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden och mödrahjälpsnämnden. En ny utredning — likartad med länsstyrelseutredningen — finner revisorerna emellertid knappast påkallad. Revisorerna framför tanken att såsom ett led i de fortsatta övervägandena rörande länsstyrelseorganisationen en försöksverksamhet med koncentrerad länsförvaltning bör komma till stånd i vissa län, sedan härför erforderlig utredning verkställes. Föremål för här avsedda försök bör enligt revisorernas mening i första hand bli en sådan organisation, som innefattar inordnandet i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpsnämnd. Därest betänkligheter skulle föreligga mot att genomföra så relativt omfattande försök, bör enligt revisorerna undersökas ett av dem angivet alternativ, enligt vilket försöket skulle avse inordning i länsstyrelsen av länsbostadsnämnd, länsarkitekt och distriktsingenjör.

De stora olägenheter, som — enligt vad styrelsen tidigare framhållit — skulle uppkomma genom ett inordnande i länsstyrelsen av länsarbetsnämnden, skulle vid en försöksverksamhet, som inbegriper länsarbetsnämnden, framträda icke blott i härav berörda län. Arbetsmarknadsproblemen och åtgärderna för deras lösande är till sina viktigaste delar icke regionalt avgränsade utan måste handläggas enligt riktlinjer för hela den svenska arbetsmarknaden, utformade efter det aktuella lägets förutsättningar. En dylik försöksverksamhet, som för en tid skapade en särställning för vissa länsarbetsnämnder och där medförde ogynnsamma verkningar, skulle därför kunna leda till allvarliga störningar i arbetsmarknadsverkets arbete, icke blott inom de av försöket direkt berörda nämnderna utan även inom styrelsen och övriga nämnder. Styrelsen får därför bestämt avstyrka en försöksverksamhet, innefattande länsarbetsnämnd.

Revisorerna erinrar om att krav redan tidigare — bland annat av revisorerna — framförts om att koncentrera hela eller större delen av länsförvaltningens kamerala verksamhet till länsstyrelsen, och detta oberoende av om någon organisatorisk samordning i övrigt kommer till stånd eller ej. Revisorerna anser sig för sin del ånyo böra framföra krav på en koncentration av den kamerala verksamheten på länsplanet. Med anledning härav får styrelsen erinna om att styrelsen i sitt yttrande år 1950 över länsstyrelseutredningens betänkande konstaterade, att någon överdimensionering av länsarbetsnämndernas arbetskraft för kamerala uppgifter icke förelåg, och satte i fråga, huruvida arbetsuppgifterna med länsarbetsnämndernas kamerala verksamhet skulle kunna handhas av länsstyrelsen till lägre kostnader än av nämnderna. Styrelsen får därjämte framhålla att den kamerala verksamheten vid nämnderna är föga personalkrävande. Skulle denna verksamhet överföras till länsstyrelsen, skulle beredningen av de flesta anordningsärenden likväl få ske på nämnderna och en viss »underkassa» på nämnderna till länsstyrelsens kassarörelse skulle bli ofrånkomlig. Detta skulle vålla omgång och dubbelarbete. Härtill kommer att ett nära samband föreligger mellan arbetsförmedlingsarbetet och vissa delar av det kamerala arbetet. Detta gäller exempelvis utbetalningar, avseende rörlighetsstimulerande åtgärder

i form av respenning, familjebidrag och starthjälp, samt utbetalningar av startlån i samband med flyktingsverksamheten. I dessa fall skulle en omgång i det kamerala arbetet äventyra effekten av arbetsförmedlingsåtgärderna. Likartade problem skulle uppkomma vid nämndernas omfattande verksamhet med utbildning och omskolning av arbetslösa och partiellt arbetsföra.

Genom statsmakternas beslut 1952 förlades tills vidare ledningen av lokaliseringsverksamheten till arbetsmarknadsstyrelsen. Däremot togs inte ställning till hur verksamheten skulle organiseras på länsstadiet.

Lokaliseringsverksamheten är en utpräglad samordningsfråga. Den förutsätter ett intimt samarbete med samtliga myndigheter och organ som sysslar med samhällsfrågor. Detta samarbete är nödvändigt såväl vid konkreta ställningstaganden i frågor angående produktionsföretagens och serviceanläggningarnas lokalisering samt utredningar i samband därmed som vid utförande av de mera översiktliga lokaliseringsutredningarna. Något annat organ än länsstyrelsen synes knappast kunna åstadkomma den samordning, som är nödvändig i detta sammanhang. De lokaliseringsutredningar som arbetsmarknadsstyrelsen utför i ett antal län sker i intim kontakt med länsstyrelsen och främst då dess planeringssektion. Att länsstyrelserna därvid endast i begränsad omfattning kunnat delta i själva utredningsarbetet sammanhänger med deras brist på härför lämplig personal och att det material som behöves för utredningarna finns hos de olika länsorganen. Länsstyrelsens främsta uppgift i sammanhanget är att fungera som samordnande organ, vilket också skett. Någon fördel synes från dessa synpunkter icke stå att vinna genom att länsarbetsnämnden inordnas under länsstyrelsen. Däremot är det angeläget att länsstyrelsens planeringssektion förstärkes med samhällsekonomisk expertis.

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit undertecknad Olsson, generaldirektör och chef, överdirektören och souschefen Montell, ledamöterna Västberg, Andersson, Adamsson, Saemund, Jönsson och Westling samt ersättaren Lindström. Därjämte har närvarit byråcheferna Rudhagen, Rooth, Neymark, Johansson, Bergh, Ringenson och Wennerberg. Ärendet har föredragits av tf. byrådirektören Leissner. Stockholm den 30 januari 1959.

BERTIL OLSSON

*Th. Å. Leissner*

### **Bostadsstyrelsen**

Styrelsen har inhämtat yttrande från samtliga länsbostadsnämnder, vilka yttranden här bilägges.<sup>1</sup> För egen del får styrelsen anföra följande.

När länsstyrelseutredningen i juli 1950 framlade sitt förslag, hade länsbostadsnämnderna tillkommit två år tidigare. Samordningen av deras verksamhet med länsstyrelsens och de övriga statliga länsorganens har sedan dess gjort betydande framsteg. Mycket skulle dock fortfarande stå att vinna med ett i vissa hänseenden mera intensivt samarbete. Det är emellertid betydelsefullt att frågan, hur detta skall åstadkommas, studeras från dess egna utgångspunkter. Sålunda bör beträffande ej endast länsstyrelsen utan även vart och ett av de övriga länsorganen undersökas, hur behovet av bättre samordning för närvarande gör sig gällande i verksamheten, och då bör denna verksamhet i dess helhet beaktas och ej endast de avsnitt av densamma, som vetter mot de andra organen.

<sup>1</sup> Ej avtryckta.

Det är desto större skäl för bostadsstyrelsen att framhålla detta som svårigheterna att lägga fram argumenten i denna fråga inom ramen för ett remissvar till stor del har sin grund däri, att det ofta är oklart om ett visst uttalande, det må vara hållet i allmänna ordalag eller icke, syftar på styrelsens lokalorgan, länsbostadsnämnderna, eller något annat länsorgan. Styrelsen begränsar sig i det följande till några frågor, som revisorerna har berört i sin redovisning av hittills vunna erfarenheter och i sitt uttalande.

Av flera skäl är det först behöfligt att närmare beskriva, hur länsbostadsnämnderna kommer i kontakt med frågor, som har med planväsendet och fastighetsbildningen att skaffa.

När det gäller bebyggelseplanerade områden (det må vara stadsplan eller byggnadsplan, som gäller för området), är samråd mellan fastighetsbildningsmyndigheter och länsbostadsnämnder icke behöfligt, om planen är ändamålsenlig. Det må erinras om att huvuddelen av bostadsproduktionen äger rum inom planlagda områden, ej mindre än nio tiondelar av antalet lägenheter, tre fjärdedelar av antalet hus.

För att ge en bakgrund till behovet av samarbete mellan planmyndigheter och länsbostadsnämnder må först anföras några mycket färska erfarenheter på gruppbyggandets område. Med detta ord avses tätbebyggelse i ett sammanhang av ett område med enfamiljshus, av en eller ett fåtal företagare. Den blivande egnahemsägaren fungerar icke som byggherre, och det är inte heller han som söker lånet. Huset överlåtes på honom av företagaren, först sedan det är färdigt. En särskilt ingående prövning behövs därför från länsbostadsnämndens sida för att förebygga oskäliga företagarinster och utgallra oekonomiska projekt. Länsbostadsnämnden kräver som förutsättning för sin medverkan till denna form av produktion, att den skall vara förebildlig. Nämnden fastställer även i lånebeslutet (som meddelas innan företaget påbörjas) ett belopp, som köpeskillingen för det färdiga huset icke får överskrida. Detta belopp fastställs i nära samarbete med företagaren, och tvånget att ta ställning till beloppets storlek, innan ännu byggena har påbörjats, tvingar i sin tur fram en tidig detaljplanering av företaget till fördel för det ekonomiska utfallet. Erfarenheterna från ett antal fall av gruppbyggande har samlats in och bearbetats i syfte att genomgå vid kurser för kommunrepresentanter och företagare. Det synes framgå, att projekteringen vinner på att bli mer total, så att frågorna om bebyggelseplanering, markval, val av hustyp och detaljprojektering av byggandet kan komma under bedömande i ett sammanhang.

Av orsaker, som i viss mån är likartade, kommer vissa slag av de brister, som kan vidlåda en stadsplan eller byggnadsplan, ibland i dagen, när länsbostadsnämnden skall behandla låneärenden rörande det planerade området, ehuru nämnden icke rutinmässigt underkastar planen någon ny granskning. Om sökanden redovisar en högre tomtkostnad än den nämnden finner sig kunna godtaga efter eljest följda bedömningsgrunder, kan argumentationen i frågan visa, att det höga beloppet till en del beror på att planen icke motsvarar rimliga anspråk på god bostadsekonomi (kostnaderna för mark, ledningar, kommunikationsleder blir onödigt höga). När vidare lån sökes för flerfamiljshus, som har fått en speciell utformning, enär det är avsett att innehålla lokaler för annat än bostad (butiker etc.), måste kreditvärdet bedömas med hänsyn till lokaliseringen i orten och den avsedda rörelsens påräkneliga befolkningsunderlag. Vidare har nämnden ofta erfarenheter om orten i fråga från den tidigare låneverksamheten liksom även från sådana samråd med kommunen rörande planeringen av dess bostadsförsörjning, som tillhör den service-betonade delen av dess verksamhet. På grund av båda dessa förhållanden kan en brist i planen komma att uppmärksam-



mas i nämnden, om den består däri, att planen är för stor jämförd med ortens utvecklingsmöjligheter eller den icke beaktar behovet att sanera ortens centrala delar och därför tillgodoser bostadsbehovet i alltför hög grad genom bebyggelse av ytterområden så att, när saneringen en gång kommer till stånd, bostäderna i ytterområdena kan befaras icke bli tagna i anspråk i full utsträckning, eller däri, att planen på ett föga framsynt sätt främjar stora hus för flera familjer på bekostnad av enfamiljshusen. Slutligen må nämnas, att länsbostadsnämnden, innan den beviljar lån, har att undersöka möjligheterna att inom rimlig tid åstadkomma gemensamhetsanordningar för vatten och avlopp. Ofta är planerna för sådana anordningar baserade på en utbyggnad i etapper, och det är då angeläget, att bostadsproduktionen så nära som möjligt följer dessa etapper. Brister planen däri, att va-frågan visar sig icke kunna inom rimlig tid lösas för det planlagda området eller del därav, kommer denna brist fram vid länsbostadsnämndens behandling av låneärendena.

En del av detta slags brister kan kanske inte iakttagas förrän i efterhand, sedan den projektering har kommit i gång som normalt utföres först när planen är fastställd, men en del av dem kan länsbostadsnämnden fästa uppmärksamheten vid på ett tidigt stadium, och nämnden kan även, med den erfarenhet den har av låneärendenas behandling, på ett tidigt stadium fästa uppmärksamheten vid frågor, beträffande vilka utredningen i ett planförslag behöver kompletteras. Det är därför angeläget, att länsbostadsnämnden i mån av tillgång på personella resurser får tillfälle att yttra sig över planförslag, innan de fastställs. Länsstyrelserna och länsarkitekterna anlitar även länsbostadsnämnderna i viss utsträckning för samråd över aktuella planförslag, men det är dock i detta avseende som samarbetet behöver intensifieras.

För fastighetsbildning utanför planlagda områden gäller ett lämplighetskrav, som nära sammanfaller med vad som bör vara förutsättning för att bebyggelsen av den nya fastigheten skall kunna finansieras med statslån. Det sammanfaller dock icke helt med dessa förutsättningar. Att en marginal förefinnes må belysas därmed, att lantmätaren icke kan avslå en ansökan om avstyckning enbart av det skälet, att sökanden kan förväntas göra en kanske relativt betydande förlust vid en framtida försäljning av tomtplatsen med därå uppförd byggnad. På grund av att det sålunda återstår någon marginal mellan lantmätarens bedömning av fastighetens lämplighet och länsbostadsnämndens av dess kreditvärde, har det ordnats ett samarbete, som innebär, att lantmätaren i alla avstyckningsärenden hör med sökanden, om han avser att söka statligt lån för att finansiera det planerade bygget. Bliir svaret jakande och är lantmätaren tveksam om förutsättningar för lån är för handen, underställer han länsbostadsnämnden frågan. Finner nämnden, att lån ej kan komma i fråga, anses det för fastighetsbildning utanför planlagda områden gällande s. k. aktualitetskravet icke vara uppfyllt och nekas avstyckning.

Revisorerna karakteriserar nu det praktiska ändamålet med den samordning de förordar så, att det gäller att tillse, att varje ärende som kan tänkas bli behandlat av mer än en myndighet får samma bedömande hos varje myndighet. En viktig uppgift för avdelningschefen i länsstyrelsen är just, fortsätter revisorerna, att vid expeditionschefsgranskningen tillse, att denna samordning fungerar. Enda sättet att motarbeta tendenser till felaktiga eller oöverensstämmande beslut är att skapa en samordningsorganisation, som fungerar så rutinmässigt som möjligt. Målet bör vara ett system, där samordningen kan vinnas rutinmässigt och där den ej som nu i så många fall kräver en omständlig kontrollverksamhet. Kan detta mål nås utan full-

ständig organisatorisk samordning, bortfaller, framhåller revisorerna, ett av de tyngst vägande skälen för nämndernas inordning under länsstyrelserna.

Till detta är att notera, att en sådan kontrollverksamhet, som omnämnes såsom omständlig, över huvud taget icke torde förekomma i förhållande till länsbostadsnämnderna och deras lånebeslut. Det nuvarande samarbetet syftar till att de bostadspolitiska organen skall anföra sina synpunkter på bebyggelseplaneringen, innan stadsplan eller byggnadsplan fastställs eller i tvivelaktiga fall ta ställning till lånefrågan, innan tillstånd till avstyckning meddelas. Initiativet till sådant samarbete ligger i flertalet fall icke hos länsbostadsnämnden, som i regel kommer i kontakt med projekten först på ett senare stadium. Brister i samarbetet kan förekomma och ge upphov till enstaka fall, i vilka nämnden kan bli försatt i ett mycket besvärligt läge, när lånefrågan skall avgöras. Det bör emellertid framgå av beskrivningen här ovan, att om i ett sådant fall ett beslut av en länsbostadsnämnd kan tydas som bevis på bristande samordning med planmyndigheterna eller fastighetsbildningsorganen, det inte kan vara fråga om en brist i handläggningen av själva låneärendet, som skulle kunna undanröjas genom en rutinmässig granskning av nämndens föredragningslistor av en byråchef i länsstyrelsen.

Endast i ett avseende har antytts, att förhållandena skulle vara de omvända, att det är länsbostadsnämnden, som genom sina beslut kan ställa planmyndigheterna inför ett fullbordat faktum. Det har framhållits, berättar revisorerna, att länsbostadsnämnderna i sin verksamhet för främjande av gruppbyggande komme in på planmyndigheternas område »och kunde komma att föregripa deras ställningstaganden».

Med gruppbyggnadsprojekten kommer länsbostadsnämnden regelmässigt i kontakt på ett mycket tidigt stadium. De överläggningar som då förekommer med projektören och kommunen omfattar även bebyggelseplanens ekonomi, vare sig det gäller ett redan förut planlagt område eller endast ett planförslag föreligger. Erfarenheten visar, att gruppbyggnadsprojekten icke sällan aktualiserar frågan om en revision i något eller några avseenden av planen, om en sådan är fastställd.

Bostadsstyrelsen har icke kunnat utröna vilket slags händelse som kan ligga bakom det citerade uttalandet. Gissningarna har gått i följande riktning. Antagligen har en projektör, som har haft kontakt med länsbostadsnämnden om sitt projekt, slarvat med att i god tid kontakta länsarkitekten och drivit projekteringen så långt, att länsarkitekten har känt sig bunden därav vid sin granskning av förslaget. Kanske projektören då också har åberopat sin tidigare kontakt med länsbostadsnämnden i saken. Sådana missöden som att kontakten med planmyndigheterna kommer i ett förhållandevis sent skede av projekteringen kan alltid inträffa, när projektet förutsätter ändring i bebyggelseplanen; gruppbyggnadsprojekten kan dock väntas bli förskonade från dem mer än andra, eftersom projektören där tar tidig kontakt med länsbostadsnämnden och denna alltså får tillfälle att antingen själv samråda med länsarkitekten eller hänvisa projektören till denne. Att en länsbostadsnämnd genom sitt beslut (alltså lånebeslutet) skulle i bokstavlig mening ha föregripit planmyndigheternas ställningstagande är knappast tänkbart.

Vad angår de administrativa skälen för en inordning av något eller några länsorgan under länsstyrelsen räknar revisorerna med att en personalminskning skulle bli möjlig; för länsbostadsnämndernas del synes detta främst gälla personal sysselsatt med kamerala göromål. Länsstyrelseutredningen hade föreslagit, att de kamerala göromålen vid nämnderna skulle överflyttas till landskontoret och hade räknat med en besparing av 24 kam-

rerstjänster. Revisorerna har uttalat, att länsbostadsnämndernas kamerala verksamhet icke syntes dem vara av så särpräglad beskaffenhet, att den behövde föranleda större svårigheter för kameralsektionens personal. På landskontoret torde finnas en viss ledig arbetskapacitet.

Bostadsstyrelsen vill framhålla, att sedan länsstyrelseutredningen framlade sitt förslag länsbostadsnämndernas kassarörelse har centraliserats till styrelsen, som ombesörjer utbetalningar av nya lån och bokföring och avisering av hela lånestocken, numera med hjälp av hålkortsmaskiner. Såvida icke förslaget skall innebära ändring häri — uttalandet gäller endast nämndernas nuvarande kamerala uppgifter — skulle det alltså icke vara rutinuppgifter av detta slag som skulle överföras till landskontoret. De kamerala uppgifter som ligger kvar hos nämnderna är arbetskrävande men har till stor del en sådan anknytning till sakfrågorna, att de icke kan överföras från nämnden till något annat tjänsteställe. Vidare har kamrerarna administrativa uppgifter av icke kameral natur, och kamrerstjänsterna är behöfliga vid nämnderna för båda dessa typer av arbetsuppgifter. Volymen av det kamerala arbete, som under nuvarande förhållanden skulle kunna tänkas överfört från länsbostadsnämnden till landskontoret, är obetydlig.

Revisorerna uttalar vidare, att möjligheterna till decentralisering blir större vid ett system med större, administrativt mer kvalificerade länsorgan. För den bostadspolitiska organisationens del är detta riktigt endast i vad det gäller frågor, som berör själva administrationen, såsom avlöningsreglementets tillämpning. Handläggningen av dem i styrelsen kräver dock icke någon större personal.

Uttalandet är däremot oriktigt i vad det gäller låneärendenas handläggning. Den ännu icke helt avslutade utläggningen på nämnderna av ärenden om lån för flerfamiljshus förutsätter en intim kontakt mellan styrelsen och nämndernas personal i tekniska frågor och även sådana juridiska och administrativa specialfrågor som uppkommer bl. a. vid bedömningen av olika slag av förvaltningsformer och som avser tryggande för framtiden av bruket av gemensamhetsanläggningar.

Det må i detta sammanhang framhållas, att revisorerna icke har berört de olägenheter som uppkommer genom uppdelningen av de bostadspolitiska organens nuvarande personalkår på 24 länsstyrelser och på bostadsstyrelsen. Länsstyrelseutredningen föreslog på sin tid, att förste byråingenjören underställda ingenjörer skulle tills vidare vara direkt underställda bostadsstyrelsen som dess tjänstemän. I sitt remissvar sökte styrelsen i korthet påvisa konsekvenserna av att en del av de med låneärenden arbetande ingenjörerna skulle vara anställd och avlönad av länsstyrelsen, en annan del av bostadsstyrelsen, att styrelsen icke skulle kunna ge de generella anvisningar som hade avseende på arbetsledningen och att länsstyrelsen skulle bestämma, hur personalen skulle disponeras för olika slag av arbetsuppgifter.

Bostadsstyrelsen står nu inför uppgiften att utfärda skriftliga anvisningar i långt större utsträckning än hittills för låneärendenas handläggning. Innan dessa ännu har utfärdats, kan någon uppdelning av personalen på länsstyrelserna icke komma i fråga. Men skriftliga anvisningar kan icke täcka hela fältet. I fortsättningen liksom hittills kommer det att vara av vikt, att de ledande tjänstemännen inom den bostadspolitiska organisationen under inbördes kontakt vinner en skolning av omdömet. Det är givet, att arten av den kontakt, i vilken bostadsstyrelsen står till länsbostadsnämndernas tjänstemän, kommer att förändras, sedan de blivit tjänstemän i länsstyrelserna, och att verksamheten kommer att bli lidande på denna förändring.

Bostadsstyrelsen framhöll i sitt utlåtande över länsstyrelseutredningens

förslag, att styrelsens och länsbostadsnämndernas huvuduppgift var av bankmässig natur och att detta gav de bostadspolitiska organen en särställning inom statsförvaltningen. Ur verksamhetens egen synpunkt skulle det vara en fördel, om densamma fortfarande kunde handhavas av organ, som icke tillika handhade förvaltningsuppgifter, i vilka statens överhöghet gentemot medborgarna bleve betonad. Detta gäller ej endast, som styrelsen då framhöll, kontakten med allmänheten utan också, och kanske numera främst, kontakten med kommunerna. För samarbetet med kommunerna är detta ett värde, som kan befaras gå förlorat genom en inordning av nämndens funktioner under länsstyrelsen.

Under rubriken Erfarenheter av den nya organisationen återger revisorerna en argumentering på följande sätt. »I stället för att — som bostadsstyrelsen (i sitt tidigare utlåtande) befarade — långivningen skulle komma att användas som ett medel för planmyndigheternas syften har tvärtom fastighetsbildningen måst rätta sig efter ställningstagandet i långivningsärendena på så sätt att avslag på låneansökan ansetts utgöra hinder för avstyckning, då aktualitetskravet därmed ej varit uppfyllt.» Orden syftar uppenbarligen på det ovan beskrivna samarbetet med lantmätarna. Det är en icke oväsentlig fråga, som denna argumentation snuddar vid.

I sitt nämnda utlåtande fann styrelsen det vara betänkligt, att den statliga långivningen nyttjas som »instrument för» planeringsarbetet. »För att skillnaden mellan dem som för sitt byggande är i behov av statliga lån och andra skall kunna utjämnas, så att de förra icke känner sig försatta i ett sämre läge, måste av de planvårdande myndigheterna krävas, att de genomför sina syften med andra medel än via långivningen vid länsbostadsnämnderna. Först härigenom kommer de inskränkningar, som bebyggelseplaneringen måste medföra för den enskilde, att drabba alla lika.»

Det gäller i den citerade argumentationen fastighetsbildning utanför bebyggelseplanerade områden, där länsstyrelsen kan ha att ta ställning till frågor om byggnadsförbud och utomplansbestämmelser eller — om sådana byggnadsreglerande bestämmelser redan har utfärdats — kan överväga att ge sökanden dispens. När sådan fråga uppkommer i samband med en avstyckningsförrättning, anmäler lantmätaren densamma för länsarkitekten. Söker lantmätaren samtidigt besked från länsbostadsnämnden, om lån kan komma i fråga, och får han ett nekande svar, bör den fortsatta behandlingen av ärendet bero på arten av nämndens motivering. Motiverar länsbostadsnämnden sitt svar med sådana synpunkter på kostnader och kreditvärde, som faller utanför den bedömning av lämplighetsfrågan, som lantmätaren själv bör göra enligt jorddelningslagen, bör avstyckningen som förut har framhållits vägras under hänvisning till aktualitetskravet. Om nämnden emellertid i sitt svar hänvisar till sådana förhållanden som planmyndigheterna har att beakta (exempelvis att en tätortsbildning är på gång, som med hänsyn till va-frågans läge eller av annat skäl är olämplig eller att det tilltänkta byggnadsföretaget skulle innebära en olämplig randbebyggelse närmast utanför gränsen för en tätort), bör avstyckningen icke vägras under hänvisning till aktualitetskravet, utan endast om planmyndigheternas ställningstagande ger anledning till avslag.

Det föreligger emellertid en tendens att betrakta ett byggnadsförbud som ett hårt ingripande, varför det, med rätt eller orätt, icke kommer till sådan användning, att olämpliga randbebyggelser eller tätortsbildningar på ett effektivt sätt förebygges. I bakgrunden ligger ett resonemang, som kan sägas gå ut därpå, att om planmyndigheterna också icke är beredda att utfärda förbud mot den olämpliga bebyggelsen, bör staten dock icke positivt bidra till att finansiera densamma, och en situation uppkommer, i vilken länssty-

relsen eller länsarkitekten eller båda, samtidigt som de avböjer tanken på att utfärda ett byggnadsförbud eller länsstyrelsen meddelar dispens från ett sådant, ser med förväntan på länsbostadsnämnden, att denna skall vägra lån och därmed få hela projektet avstyrat.

Länsstyrelseutredningen talade om bostadspolitikens centrala betydelse för planeringsverksamheten över huvud. Den är av betydelse, ty den möjliggör en bostadsproduktion, som ställer stora krav på samhällsplaneringen. och det är av betydelse för denna planering, att de bostadspolitiska organen får tillfälle att uttala sin mening om förslag till bebyggelseplaner. Men det är av väsentlig vikt för såväl planeringen som låneverksamheten, att denna senare icke uppfattas som ett medel vid sidan av byggnadslagens instrument att påverka samhällsbildningen.

Revisorernas förslag om inordnande i länsstyrelsen av vissa länsexperter och länsnämnder omfattar icke de i sammanhanget betydelsefulla verksamheter, som handhaves av lantmäteriet och lantbruksorganisationen. Under sådana förhållanden torde revisorernas syften endast delvis kunna tillgodoseas.

För bostadsverksamhetens egen del är ur de ovan nämnda mera allmänna synpunkterna den nuvarande ordningen med fristående bostadspolitiska länsorgan att föredraga. Även om lekmannainflytande infördes i länsstyrelsens avgöranden, skulle vidare lekmännens nuvarande ställning i frågor, som angår bostadspolitik i länet, komma att väsentligt förändras. Ur administrativa synpunkter skulle stora svårigheter skapas. Vad styrelsen har anfört därom, att samordningen av länsbostadsnämndernas arbete med andra länsorgans kan ytterligare förbättras, kan icke utgöra skäl för inordning under länsstyrelsen. De erfarenheter styrelsen har om kvarvarande brister och deras orsaker visar, att ytterligare förbättringar står att vinna på de vägar, som hittills har beträffats, nämligen genom länsråden och andra former av personlig kontakt mellan länsorganen, helst i formen av gemensamma tjänsteresor.

Enligt bostadsstyrelsens mening föreligger icke tillräckliga skäl för inordnande i länsstyrelsen av länsbostadsnämnd.

I handläggningen av detta ärende har deltagit generaldirektören Johansson, ledamöterna byråchefen Bernhard, fru Lewén-Eliasson, chefen för sociala sektionen Persson och herr Strandberg ävensom byråcheferna Bergman, föredragande, Grape och Strokirk. Stockholm den 29 januari 1959.

ALF JOHANSSON

*Erik Bergman*

### Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

Revisorerna redogöra sammanfattningsvis såväl för innebörden dels av länsstyrelseutredningens betänkande (SOU 1950: 28), kallat 1950 års förslag och däröver avgivna remissyttranden, dels av 1951 års förslag till partiell länsstyrelsereform, dels och av 1952 års riksdagsbeslut i frågan, som även för erfarenheterna av den sedan 1953 gällande ordningen. Revisorerna framföra därefter sina synpunkter på behovet av ytterligare reformer beträffande länsförvaltningen. Enligt revisorerna bör ånyo undersökas möjligheterna att i länsstyrelsen inordna i första hand länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden och mödrahjälpsnämnden. En förutsättning härför är lekmanamedverkan i länsstyrelsen. Beträffande experterna anse revisorerna att frågan om distriktsingenjörernas för vatten och avlopp, skyddskonsulenternas,

socialvårdskonsulenternas och länsarkitekternas inordnande i länsstyrelsen bör upptagas till prövning. Revisorerna framföra tanken att ombilda den nuvarande planeringssektionen i landskansliet till en planeringsbyrå, bestående av tre sektioner, en teknisk (länsarkitekt- och distriktsingenjörskon-toren), en juridisk-samhällsekonisk (den nuvarande planeringssektionen) och en bostadspolitisk (länsbostadsnämnden). I anslutning härtill behandla revisorerna bl. a. frågorna om chefsskapet för planeringsbyrån och om länsstyrelsens förstärkning med samhällsekonisk expertis. — I andra hand (efter inrättandet av en planeringsbyrå) och såsom möjligt att omedelbart genomföra anse revisorerna lämpligt, att tills vidare endast distriktsingenjörerna inordnas i den nuvarande planeringssektionen.

Revisorerna föreslå bl. a. att den av dem föreslagna organisationen försöksvis prövas i några län under medverkan av statens organisationsnämnd. Inordning av distriktsingenjören i länsstyrelsen anses dock kunna ske utan att försöksresultat behöver avvaktas.

Befinnes försöksverksamhet icke böra komma till stånd, bör i varje fall organisationsnämnden erhålla i uppdrag att verkställa en noggrann genomgång av metoder, arbetsgång m. m. vid samarbete mellan länsstyrelsen och de fristående länsorganen. Om det nuvarande systemet inom länsförvaltningen skall bibehållas, anse revisorerna en dylik undersökning vara en förutsättning för den närmare och mera enhetliga regleringen av länsrådets organisation och arbetsmetoder som torde bli ofrånkomlig. Revisorerna föreslå avslutningsvis att de av dem berörda organisationsförslagen snarast upptagas till övervägande.

Spörsmålet om inordnande i länsstyrelserna av nu fristående länsorgan torde bl. a. böra bedömas ur följande tre frågeställningar. Kommer vid ett inordnande i länsstyrelsen av fristående länsorgan fördelarna att överväga nackdelarna i fråga om handläggningen av ärendena på länsplanet, arbetsorganisationen, samarbetet med de centrala ämbetsverken, rekrytering och fortbildning av personal med specialiserade uppgifter m. m.? Äro kostnadsbesparingar möjliga? Bör, även om de två föregående frågorna besvaras nekande, ett inordnande likväl ske med hänsyn till allmänhetens och kommunernas intresse av en koncentration av länsförvaltningen till länsstyrelsen?

Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppfattning ge revisorernas berättelse en något ensidig belysning av det aktuella spörsmålet genom att de enbart uppehållit sig vid de fördelar, som ansetts möjliga att uppnå genom ett inordnande i länsstyrelsen av berörda nämnder och experter. Den större delen av experternas arbete är av den art att beträffande detsamma intet står att vinna genom deras infogande i länsstyrelsen. Uppenbarligen skulle inordnandet i länsstyrelsen av alla de statliga organ och arbetsuppgifter inom länsförvaltningen, som nu ligger utanför länsstyrelsen, leda till en avsevärd tungroddhet. Det kan icke bortses ifrån att mindre organisationsenheter med mera begränsade och enhetliga arbetsuppgifter kunna i fråga om effektivitet och smidighet vara att föredraga framför stora organisationer med mångskiftande verksamhet. Det synes därför angeläget att ett eventuellt inordnande i länsstyrelsen av nu fristående länsorgan föregås av en noggrann prövning av vilka länsorgan och vilken kombination av länsorgan vars inflytning i länsstyrelsen skulle medföra de största rationaliseringsvinsterna.

Det av revisorerna åberopade förhållandet att såväl kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation (SOU 1950:45) som 1946 års vatten- och avloppssakkunniga (SOU 1951:26) biträtt länsstyrelseutredningens förslag att inordna distriktsingenjören i länsstyrelsen, torde böra ses mot bakgrunden av att dessa med länsstyrelseutredningen samtidigt arbetande special-



utredningar knappast hade anledning att hysa någon avvikande mening från länsstyrelseutredningens huvudlinje att i länsstyrelsen inordna ett flertal fristående organ. Det torde följaktligen sannolikt vara under förutsättning att länsarbetsnämnd och länsbostadsnämnd samtidigt inordnas i länsstyrelsen, som förenämnda utredningar biträtt förslaget om distriktsingenjörernas inordnande. I varje fall delar styrelsen icke den av revisorerna uttalade meningen, att tiden nu skulle vara mogen för ett definitivt beslut om dennes överflyttning till länsstyrelsen utan ytterligare utredning. Revisorernas uttalande, att styrelsen »i samband med prövningen av den senast aktuella frågan om vattenvårdens organisation givit uttryck för att styrelsen numera tillstyrker denna förändring, som därför torde böra genomföras», är missvisande. Styrelsen anförde i utlåtande till chefen för jordbruksdepartementet den 17 mars 1958, varav avskrift bifogas, i denna fråga följande.

»Styrelsen ansluter sig helt till den av vattenvårdskommittén liksom tidigare av vatten- och avloppssakkunniga framförda meningen, att tillsynsuppgifterna i största möjliga utsträckning böra decentraliseras ut till länsplanet och att länsstyrelserna och distriktsingenjörerna samt övriga berörda länsexperter tagas i anspråk för vattenvårdsarbetet på i huvudsak det sätt, som anges i betänkandet. För att i möjlig mån förenkla arbetet på länsplanet och icke onödigt betunga länsstyrelse synes det ändamålsenligt att, såsom vattenvårdskommittén berört, länsstyrelsen i lämplig utsträckning uppdrager åt distriktsingenjör att vara föredragande i vattenärenden. För den långsiktigare lösningen enligt alternativ 1 med vatten- och avloppsorganisationen överförd till fiskeristyrelsen torde måhända böra prövas, om icke distriktsingenjörerna böra helt inordnas i länsstyrelserna.»

Någon organisationsförändring beträffande distriktsingenjörernas ställning i länsförvaltningen anser styrelsen icke böra vidtagas så länge vattenvården och samarbetet mellan länsstyrelserna, statens vatteninspektion och väg- och vattenbyggnadsverkets vatten- och avloppsorganisation endast är provisoriskt ordnade. Först i samband med en slutlig prövning av denna organisationsfråga kan ställning lämpligen tagas till spörsmålet huruvida och på vad sätt distriktsingenjörerna eventuellt skola inordnas i länsstyrelserna.

Styrelsen vill jämväl erinra att såväl länsstyrelseutredningen (s. 251) som vatten- och avloppssakkunniga (s. 362) icke funno att distriktsingenjören lämpligen kunde eller borde direkt inordnas i planeringssektionen utan borde sortera direkt under chefen för landskansliet.

Styrelsen vill vidare här återgiva vad styrelsen i utlåtande den 20 november 1950 över länsstyrelseutredningens förslag anförde beträffande länsstyrelseexperterna.

»I fråga om experternas ställning till länsstyrelsen ha under årens lopp följande tre former prövats inom vägväsendet:

vägkonsulent, närmast motsvarande en ställning som länsstyrelsens tjänsteman;

vägingenjör, det centrala verkets tjänsteman; samt

vägdirektör, det centrala verkets tjänsteman med föredragning i länsstyrelsen.

Erfarenheterna från vägväsendet ge styrelsen anledning framhålla, att med hänsyn till synpunkter som rekrytering, fortbildning, befordran m. m. expert icke utan starkt vägande skäl bör inordnas i länsstyrelsen som dess tjänsteman. Styrelsen vill understryka vad utredningen framhållit, att experts medverkan i länsstyrelsens inre arbete bör utformas på sådant sätt, att *dels* dennes möjligheter såväl att fullgöra sina praktiska uppgifter ute på fältet som att verkligen företräda de fackliga synpunkterna icke inskränkas, *dels* expert icke onödigtvis betungas med rent administrativa göromål till

men för den övriga verksamheten. Styrelsen tillmäter dessa synpunkter den största betydelse och finner sig i anslutning härtill böra framhålla, att de tekniska uppgifter, som åvila vissa länsstyrelseexperter, äro av sådan utomordentlig vikt i vårt nutida samhälle, att de icke få eftersättas.

Styrelsen förutsätter, att vad utredningen under inspektionsverksamhetens samordning föreslagit för länsstyrelseexperter och centrala myndigheter icke har avseende å väg- och vattenbyggnadsverket, då styrelsen icke kan se, huru ett sådant förslag skulle kunna genomföras i den praktiska verksamheten under tillfredsställande former, och några som helst praktiska resultat ej heller vore att vinna härmed.»

Beträffande distriktsingenjören anförde styrelsen bl. a.

»Om distriktsingenjören inordnas i länsstyrelsen, skulle detta vidare föra med sig komplikationer i fråga om rekrytering och fortbildning samt personalens omflyttning mellan länen m. m. Styrelsen anser därför, att om man i princip skulle taga ställning till distriktsingenjörens placering med hänsyn till de förhållanden, som nu äro kända, övervägande skäl tala mot att denne inordnas i länsstyrelsen.»

I sitt utlåtande den 13 juni 1952 över vatten- och avloppssakkunnigas betänkande anförde styrelsen bl. a.

»Erfarenheten från vägväsendet ger vid handen, att man med hänsyn till sådana förhållanden som rekrytering, fortbildning, befordran m. m. bör undvika att inordna teknisk expert i länsstyrelsen som dess tjänsteman. Erfarenheten visar vidare att expert mycket väl kan inträda som föredragande i länsstyrelse för vissa grupper av ärenden utan att vara länsstyrelsens tjänsteman. På denna grund avstyrker väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förslaget i denna del. Styrelsen anser i stället, att tjänstemännen ute i lokalförvaltningarna bör vara direkt underställda det centrala va-organet men med föredragningskyldighet i länsstyrelsen.»

Bland distriktsingenjörspersonalen torde den uppfattningen vara helt övervägande, att den nuvarande ställningen såsom fristående expert är att föredraga.

Vidare må i detta sammanhang framhållas, att några ekonomiska besparingar på det kamerala området genom överflyttning av distriktsingenjör från vägförvaltning till länsstyrelse icke äro möjliga.

Den dubbla diarietöningen — vars betydelse revisorerna synas ha överbetonat — liksom annat rutinartat dubbelarbete beträffande ärenden, som handläggas såväl hos distriktsingenjören som inom landskansliet förekommer i så begränsad omfattning, att frågan härom knappast kan anses relevant beträffande distriktsingenjörens överflyttning till länsstyrelsen.

Ej heller synes allmänhetens och kommunernas i och för sig berättigade intresse av en koncentration av länsförvaltningen i detta hänseende vara av sådan storleksordning, att det kan tillmätas någon avgörande betydelse.

Ehuru styrelsen i enlighet med vad ovan anförts finner åtskilligt tala emot ett överflyttande av distriktsingenjörerna till länsstyrelserna, anser styrelsen obetingat att frågan bör allsidigt prövas i samband med en definitiv utformning av vattenvårdens organisationsfråga och i belysning av de utredningar och erfarenheter beträffande andra länsorgan som kunna framkomma. Styrelsen vill här endast erinra att beträffande 1:e provinsialläkarna, med vilka distriktsingenjörerna ha ett betydande samarbete, vissa förslag framlagts i SOU 1958: 15. — Styrelsen tillstyrker i princip revisorernas förslag om närmare utredning och försöksverksamhet beträffande en koncentrerad länsförvaltning. Styrelsen ifrågasätter dock om icke — i enlighet med vad revisorerna alternativt föreslagit — i första hand bör åt organisationsnämnden uppdragas att verkställa en genomgång av metoder, arbetsgång

m. m. vid samarbetet mellan länsstyrelserna och de fristående länsorganen. Det förefaller icke osannolikt, att ett därpå grundat förslag beträffande *dels* experternas utnyttjande såsom föredragande eller adjungerande deltagare — med rätt och skyldighet att i förekommande fall anföra reservation — vid länsstyrelsens behandling av ärenden inom vederbörandes fackområde, *dels* reglering av länsrådets organisation och arbetsmetoder, kommer att innebära en bättre lösning av de aktuella samarbetsfrågorna än inflyttning av ett flertal länsorgan i länsstyrelsen.

Slutligen får styrelsen i likhet med revisorerna understryka betydelsen såväl för samarbetet inom länsförvaltningen som för allmänhet och kommunala representanter av att länsorgan med närliggande eller av varandra beroende arbetsuppgifter om möjligt erhålla tjänstelokaler i samma byggnad eller i varje fall så nära varandra som möjligt. Det kan ifrågasättas om icke detta är den av olika tänkbara åtgärder som kan förväntas medföra den största rationaliseringsvinsten.

Med hänsyn till den samverkan som på vattenvårdens område äger rum mellan väg- och vattenbyggnadsverkets vatten- och avloppsorganisation och statens vatteninspektion får styrelsen föreslå att beträffande distriktsingenjörernas ställning utlåtande inhämtas även från vattenvårdsnämnden.

I detta ärendes slutliga handläggning ha deltagit generaldirektören Vahlberg och överdirektören Hall samt byråcheferna Petrelius och Fjellström. Stockholm den 29 januari 1959.

GUST. VAHLBERG

*Bengt Petrelius*

*Bilaga*

*Yttrande från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen angående vattenvårdens organisation*

Genom remiss den 1 mars 1918 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anmodats avgiva utlåtande över av vattenvårdskommittén samma dag avgivet betänkande med förslag angående vattenvårdens centrala och lokala organisation. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Styrelsen vill inledningsvis erinra att redan i statsrådsprotokollet den 1 november 1946 med direktiv för 1946 års vatten- och avloppsutredning betonades, att för ett effektivt arbete inom den statliga sektorn av vatten- och avloppsområdet — bl. a. i fråga om kontroll av avloppsverkets skötsel — betydande krav på administrativ samordning uppstode. I utredningens betänke (SOU 1951: 26, s. 277 o. 344—49) föreslogs bl. a., att väg- och vattenbyggnadsverkets vatten- och avloppsorganisation och fiskeristyrelsens tillsynsavdelning skulle brytas ut från respektive verk och sammanföras under gemensam ledning (med viss, beträffande bl. a. bidrags- och tillsynsverkssamheten huvudsakligen endast kameral anknytning till byggnadsstyrelsen). Utredningen uttalade (s. 348), att enbart en samordning av vatten- och avloppsorganisationen och tillsynsavdelningen borde vara likvärdig med viss personalförstärkning till båda och ge en väsentligt rationellare och effektivare organisation än om de bibehölles åtskilda.

Även vattenvårdskommitténs av det stora flertalet remissinstanser förordade huvudförslag i organisationsfrågan (SOU 1955: 6, s. 58—61) innebar, att tillsynsverkssamheten och väg- och vattenbyggnadsverkets verksamhet på vatten- och avloppsområdet skulle sammanföras — till ett helt fristående organ underställt inrikesdepartementet — och att distriktsingenjörorganisat-

tionen därmed skulle bli lokalorgan även för tillsynen över sjöar och vattendrag.

I proposition nr 49 år 1957 föreslog Kungl. Maj:t att tillsynsavdelningen och vatten- och avloppsorganisationen skulle överföras till och helt inordnas i byggnadsstyrelsen och dess länsorganisation samt att byggnadsstyrelsen i samband därmed skulle förordnas att tillika vara statens vatteninspektion. Förslaget avslogs av riksdagen, som godkände statsutskottets utlåtande nr 166, vari bl. a. angavs, att avsikten med förslaget om en anknytning av den sammanförda vattenorganisationen till ett befintligt ämbetsverk främst syntes ha varit att härigenom ernå vissa besparingar. Huruvida sådana vore möjliga undandroge sig utskottets bedömande, men torde i vart fall icke vara av sådan storleksordning att de enligt utskottet i och för sig motive- rade en förläggning till byggnadsstyrelsen. Ej heller hade utskottet funnit övriga till förmån för en förläggning till byggnadsstyrelsen åberopade om- ständigheter tillräckligt bärande för att kunna tillstyrka en sådan anord- ning.

Utskottet vore emellertid ej heller berett att tillstyrka inrättande av ett fristående ämbetsverk för vattenvårdsfrågornas handläggning. I stället borde nuvarande organisationsform t. v. i stort sett bibehållas, d. v. s. med vatten- och avloppsbyrån samt distriktsingenjörsorganisationen förlagda till väg- och vattenbyggnadsverket och tillsynsavdelningen till fiskeristyrelsen. Detta förutsatte en effektiv samordning av de nuvarande organisationsenheterens verksamhet, vilken enklast syntes kunna ske genom att vattenvårdsnämnden gäves en samordnande funktion och vidgade befogenheter samt eventuellt ändrad placering och sammansättning. I avvaktan på en mera definitiv lösning av organisationsfrågan syntes slutligen vattenvårdsorganets arbets- uppgifter, befogenheter och samarbetsformer med övriga myndigheter böra närmare klarläggas.

I statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 31 januari 1958 fram- hölls, att frågan om vattenvårdsnämndens placering i organisatoriskt av- seende och dess befogenheter och frågan om en effektivare samordning av verksamheten på vattenvårdens område av förvaltningsrättsliga skäl måste behandlas som i stort sett skilda problem. Det borde undersökas huruvida icke vattenvårdsnämnden borde ersättas genom att fiskeristyrelsen finge en speciell sammansättning vid vattenvårdsärendenas behandling, i huvud- sak överensstämmande med den nuvarande vattenvårdsnämndens. Det borde även prövas hur en dylik styrelse kunde fylla en samordnande funktion på hela området för vattenvården. Vad gällde vattenvårdens lokala organisa- tion, syntes länsstyrelsen böra vara den samordnande myndigheten på läns- planet. Vissa justeringar kunde slutligen finnas motiverade i den perso- nalplan för vatteninspektionen som framlagts för 1957 års riksdag.

I det nu remitterade betänkandet uttalar vattenvårdskommittén (s. 9) att den för sin del finner det beklagligt, att det icke varit möjligt att uppnå en mera definitiv lösning som direkt genom själva organisationsformen kunde tillgodose de uppenbara behoven av samordning mellan vattenvårdens olika intressen, främst ett sammanförande centralt av vattentillsynen och vat- ten- och avloppsverksamheten i en gemensam organisation. Väg- och vat- tenbyggnadsstyrelsen vill helt instämma i och kraftigt understryka detta uttalande. Att till undvikande av dubbelarbete och tungroddhet och för vin- nande av en rationellare organisation genomföra en av två sakkunnigutred- ningar föreslagen och av det helt övervägande antalet remissinstanser till- styrkt åtgärd av så pass enkel och föga kostnadskrävande art, som att un- der gemensam ledning sammanföra två organisationsenheter med naturligt sammanhörande arbetsgifter, borde kunna ske utan ett dröjsmål av den

omfattning, varom nu uppenbarligen blir fråga. Dröjsmålet med en så pass självfallen rationaliseringsåtgärd överensstämmer föga med statsmakternas berättigade krav på effektivitet och rationella arbetsformer hos förvaltningsmyndigheterna.

För det fortsatta provisoriet på vattenvårdsadministrationens område föreslår vattenvårdskommittén två alternativ beträffande den centrala ledningen. Enligt alternativ 1 skall ledningen av tillsynsverksamheten utövas av en fiskeristyreelse, bestående av överdirektören och fem ledamöter för vattenvårdsärenden. Enligt alternativ 2 skall ledningen utgöras av en vattenvårdsnämnd, bestående av en av Kungl. Maj:t särskilt utsedd ordförande samt sex andra ledamöter.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i första hand prövat, om icke alternativ 1 kan anses innebära sådana fördelar, att detta alternativ bör förordas framför alternativ 2. Genom inordnande av tillsynsverksamheten i reguljära former i ett bestående ämbetsverk, borde grunden kunna läggas till en framtida vatteninspektion enligt vattenvårdskommitténs huvudförslag. En grundförutsättning härför är emellertid att vatten- och avloppsbyrån och distriktsingenjörorganisationen snarast möjligt överföras till fiskeristyrelsen-vatteninspektionen. Såväl tillsynsavdelningen som vatten- och avloppsbyrån måste emellertid med hänsyn ej mindre till sina nära kontakter med ett flertal andra centrala myndigheter och organ än till det inbördes samarbetet vara förlagda till stockholmsområdet, medan fiskeristyrelsen är förlagd till Göteborg. Då emellertid fiskeristyrelsen i dess för vattenärenden avsedda sammansättning regelmässigt torde böra förlägga sina sammanträden till Stockholm-Drottningholm, blir det huvudsakligen endast för ordföranden-överdirektörens arbete som verksamhetens uppdelning på Storstockholm och Göteborg kommer att innebära en belastning liksom i viss mån även för handläggningen av de kamerala och personaladministrativa uppgifterna. Olägenheterna härav torde dock icke böra tillmätas avgörande betydelse, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan därför icke dela vattenvårdskommitténs uppfattning (s. 12), att lokaliseringen av fiskeristyrelsen i och för sig skulle utgöra något huvudskäl för att förkasta alternativ 1 såsom en efter vatten- och avloppsorganisationens överförande till fiskeristyrelsen-vatteninspektionen acceptabel lösning.

Innan så skett, innebär emellertid alternativ 2 enligt styrelsens uppfattning vissa bestämda fördelar. En mera fristående nämnd under en av Kungl. Maj:t särskilt utsedd ordförande synes bättre ägnad att, i avvaktan på ett sammanförande av tillsyns- och vatten- och avloppsverksamheten under gemensam ledning enligt alternativ 1, samordna fiskeristyrelsens och väg- och vattenbyggnadsverkets arbetsuppgifter. Detta gäller såväl centralt som på länsplanet. Den synes vidare likaledes mera lämpad att klarlägga vattenvårdsorganets arbetsuppgifter, befogenheter och samarbetsformer med övriga myndigheter i enlighet med vad statsutskottet anfört. Denna uppgift anser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen särskilt angelägen, icke minst med hänsyn till den slutliga lösningen av förevarande administrationsproblem.

Med stöd av de erfarenheter en vattenvårdsnämnd enligt alternativ 2 gör under ett par år, bör det vara möjligt för nämnden att framlägga ett slutligt förslag i organisationsfrågan. Enligt styrelsens bestämda uppfattning bör ett dylikt uppdrag ingå i nämndens uppgifter, varvid det bör förutsättas att detta uppdrag fullgöres inom viss tid, förslagsvis två à tre år.

Då samarbetsformerna såväl centralt som lokalt icke synes utan närmare överväganden kunna preciseras, torde det böra ankomma på vattenvårdsnämnden att successivt meddela anvisningar, framlägga förslag och göra eventuellt erforderliga framställningar härutinnan. — Vattenvårdskommit-

tén har anfört (s. 15), att vatten- och avloppsbyrån bör kunna lämna vatteninspektionen biträde i vattentekniska frågor genom direkt samverkan mellan vederbörande tjänstemän och sålunda utan formellt remissförfarande. Detta kan givetvis vara lämpligt i viss utsträckning, men med hänsyn till icke minst ansvarsfördelningen torde skriftliga yttranden eller signerade samrådskoncept vara erforderliga i ett betydande antal fall.

I detta ärendes slutliga handläggning ha deltagit överdirektören Hall, byråchefen Braune, överingenjören Klingberg, byråchefen Ekström, överingenjören Lyckeberg, förrådsdirektören Morting, byråchefen Fjellström och ff. byråchefen Frisk. Stockholm den 17 mars 1958.

### Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen torde ha att yttra sig över revisorernas förslag huvudsakligen i vad avser länsarkitekternas ställning i förhållande till länsstyrelserna. Styrelsen har tidigare framfört vissa synpunkter på denna fråga i det yttrande som styrelsen den 2 november 1950 avgav över 1948 års länsstyrelseutrednings betänkande angående länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen. Styrelsen framhöll därvid att det ur flera synpunkter vore önskvärt och praktiskt att länsarkitekten bereddes tillfälle att delta vid länsstyrelsens handläggning och beslut i frågor som rörde hans verksamhetsområde. Huruvida och i vilken omfattning länsarkitekten borde vara föredragningskyldig vore enligt styrelsens mening icke en fråga av avgörande vikt. Huvudsaken vore att länsarkitekten finge tillfälle att närvara då frågor rörande samhällsbildningen och byggnadsverksamheten avhandlades i länsstyrelsen och därvid erhöles möjlighet att göra sin mening hörd. Styrelsen underströk även utredningens uttalande att länsarkitekten i lämplig omfattning borde kunna anförtros att å länsstyrelsens vägnar ensam meddela beslut i vissa ärenden. Enligt styrelsens mening talade inga vägande skäl för lekmanamedverkan i länsstyrelsen vid avgörandet av planerings- och byggnadsärendena.

Under den tid som förflutit sedan sagda yttrande avgavs synes de vunna erfarenheterna i allt väsentligt ha bekräftat riktigheten av styrelsens år 1950 gjorda uttalanden. Enligt styrelsens mening har de partiella reformer på området som vunnit tillämpning i praxis under 1950-talet klart ådagalagt såväl behovet av länsråd i en eller annan form i plan- och byggnadsärendena som i all synnerhet behovet av samråd i svåriga former mellan de olika organ och experter som för närvarande är mer eller mindre fast knutna till länsstyrelserna. Såvitt styrelsen kunnat finna är emellertid tiden ännu knappast mogen att fastslå de närmare formerna för detta samarbete. Styrelsen anser övervägande skäl tala för att ytterligare erfarenheter bör vinnas, innan en ändring beträffande organisationen författningsmässigt fastslås. Härför talar även det förhållandet att byggnadslagstiftningen för närvarande är föremål för revidering, och det synes för närvarande svårt att bedöma vilka följdverkningar i organisatoriskt hänseende som den förväntade nya lagstiftningen kan komma att medföra.

Av uppgifter som byggnadsstyrelsen erhållit från länsarkitekterna har framgått att länsråd i en eller annan form numera finnes i så gott som alla län. Den i 29 och 40 §§ i gällande länsstyrelseinstruktion intagna möjligheten att göra länsarkitekten till föredragande hos länsstyrelsen har utnyttjats av länsstyrelserna praktiskt taget endast inom ett län, vilket torde bero på att länsstyrelserna ändock på ett enkelt och obundet sätt haft tillgång till länsarkitektens sakkunskap. Ingen av länsarkitekterna har uttalat sig för ett organisatoriskt inordnande i länsstyrelserna. Däremot har åtskilliga



länsarkitekter understrukit att belägenheten av deras tjänstelokaler för närvarande i stor utsträckning försvårade kontakten med länsstyrelserna. Många länsarkitekter har även understrukit värdet av den fria ställning de nu hade i förhållande till länsstyrelserna samt betydelsen av det organisatoriska sambandet med byggnadsstyrelsen.

Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen ovan anfört beträffande sina egna och länsarkitekternas erfarenheter anser styrelsen icke att det för närvarande är påkallat att vidtaga några mera genomgripande ändringar beträffande länsarkitekternas ställning. Styrelsen vill emellertid framhålla att, därest ett infogande i länsstyrelserna av andra länsorgan eller länsexperter skulle anses böra upptagas till prövning, en närmare utredning därvid även bör ske beträffande länsarkitekternas ställning inom länsorganisationen. Om så sker torde särskild uppmärksamhet böra ägnas frågan om fortsatt möjlighet för länsarkitekterna att bedriva arkitekt- och annan uppdragsverksamhet för statsverkets räkning samt att handha värden av kronans byggnader inom länet, vilka frågor icke berörts av statsrevisorerna.

I handläggningen av detta ärende har deltagit generaldirektören Larsson, byggnadsrådet Quiding, föredragande, och byråchefen Wirseen. Stockholm den 27 januari 1959.

SIXTEN LARSSON

*Hans Quiding*

*Sigurd Lang*

#### Statskontoret

I sitt utlåtande den 19 oktober 1950 över det av 1948 års länsstyrelseutredning avgivna betänkandet angående länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen anslöt sig statskontoret i princip till tanken på en koncentration och samordning av länsförvaltningen. Ämbetsverket finner det alltjämt angeläget, att en koordination av den splittrade statsförvaltningen på länsstadiet kommer till stånd. I sammanhanget vill statskontoret emellertid icke underlåta att framhålla de svårigheter som en direkt inordning i länsstyrelserna av skilda länsnämnder kan väntas få icke minst med hänsyn till subordinationsfrågan i förhållande till de centrala ämbetsverken. Ämbetsverket ifrågasätter om icke för angivet syfte åtskilligt stode att vinna genom ett lagfästade av det i flera län tillämpade, oreglerade systemet med särskilt samarbetsorgan, på sina håll kallat länsråd.

Som statskontoret i sitt förenämnda utlåtande också angivit bör ett reglerande av länsrådsorganisationen följas av andra åtgärder för att förenkla och rationalisera länsförvaltningen. Ett tillsättande av en ny särskild länsstyrelseutredning för ändamålet synes emellertid såsom revisorerna framhållit icke erforderligt. Länsstyrelserna torde härvid själva kunna framkomma med rationaliseringsförslag. Material för förenklingar på området torde även kunna hämtas från pågående och redan avslutade specialutredningar. Revisorerna ha i sin berättelse bland annat berört taxeringsintendentens relativt självständiga ställning. Statskontoret kan för sin del icke finna, att någon rubbning i bestående ordning på denna punkt i varje fall för närvarande vore påkallad.

I likhet med revisorerna anser statskontoret definitiva ställningstaganden till ändringsförslag på här ifrågavarande område i regel böra föregås av försöksverksamhet.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommissarien Rudhe. Stockholm den 28 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Hans Hiort*  
Föredragande

*Gustav-Adolf Wastesson*

## Statens organisationsnämnd

Revisorernas uttalanden synas kunna indelas i tre huvudavsnitt, nämligen ett avsnitt om länsstyrelsernas yttre organisation, ett om länsstyrelsernas inre organisation och ett om metoder för fortsatta överväganden med avseende på förenämnda organisationsspörsmål.

I det första avsnittet aktualiseras med smärre avvikelser 1948 års länsstyrelseutrednings förslag om inordnande av vissa länsnämnder och länsstyrelseexperter i länsstyrelserna. Vidare draga revisorerna på nytt upp det av revisorerna tidigare i olika sammanhang väckta förslaget om koncentration till länsstyrelserna av den kamerala verksamheten på länsplanet.

Beträffande frågan om inordnande av vissa länsnämnder och länsstyrelseexperter anförde nämnden i sitt yttrande över 1948 års länsstyrelseutrednings betänkande följande synpunkter, vilka i lika mån gälla med avseende på revisorernas förslag:

»Organisationsnämnden har i princip icke något att erinra mot de av utredningen i förevarande avseende föreslagna organisatoriska åtgärderna, enär dessa synas ägnade att skapa en mera lämplig organisation för länsförvaltningen i dess helhet än vad nu är fallet. Särskilt torde behovet av samordning i stort av de olika verksamhetsgrenarna inom länsförvaltningen därigenom komma att bli bättre tillgodosett. Den avsedda ökade koncentrationen av den statliga verksamheten inom länen under länsstyrelsens centrala ledning synes även rent principiellt sett medföra ökade möjligheter dels att inom länsförvaltningen åstadkomma en effektivisering och förenkling av förvaltningen dels att decentralisera arbetsuppgifter från Kungl. Maj:t och centrala förvaltningsorgan till länsstyrelsen, i de fall en decentralisering är lämplig.

För att till fullo uppnå de med en dylik koncentration av den statliga verksamheten inom länen avsedda syftena är det emellertid enligt nämndens uppfattning av vikt, att samordningen av de olika arbetsuppgifter, vilka närmast skola ankomma på länsorganen, i organisatoriskt avseende sker under i möjligaste mån enhetliga former.

Oavsett i vilken omfattning länsförvaltningens olika organ organisatoriskt samordnas med länsstyrelsen, anser nämnden, att alla möjligheter till en koncentration av länsorganens förvaltningslokaler böra tillvaratagas. Icke oväsentliga rationaliseringsmöjligheter kunna enbart härigenom ernås icke endast vad avser formerna för handläggning av för de olika organen gemensamma ärenden utan även ifråga om vissa kontorsgöromål av enahanda natur, såsom maskinskrivningsarbete, budtjänst m. m. Gemensamma förvaltningsbyggnader torde även vid den storleksordning, varom här är fråga, medföra mindre total kapitalinvestering och lägre förvaltningsomkostnader än eljest.

Av betydelse är vidare att en klar gränsdragning i fråga om verksamhetsområden och funktioner göres såväl mellan länsstyrelsen och de övriga fristående länsorganen som mellan länsstyrelsen och vederbörande centrala myndigheter, enär risk finnes för att de genom de organisatoriska förändringarna avsedda vinsterna eljest gå förlorade.»

Vidkommande förslaget att koncentrera den kamerala verksamheten på länsplanet till länsstyrelserna har nämnden i yttrande över 1955 års revisorers förslag härom framhållit, att någon vinst av en isolerad sådan åtgärd knappast kunde förväntas. Yttrandet var baserat på tidigare undersökningar både vid länsstyrelserna och flertalet länsnämnder. Vid dessa undersök-

ningar hade även prövats frågor om centralisering av vissa verksamheter. Några ändringar av natur att påverka nämndens uppfattning med avseende på detta spörsmål ha sedan icke inträffat.

I avsnittet om länsstyrelsernas interna organisation behandla revisorerna i första hand planeringssektionens organisation. Revisorerna göra därvid gällande, dels att behov föreligger eller inom en relativt nära framtid kommer att föreligga av förstärkning av den högre kvalificerade arbetskraften och dels att, alldeles oavsett om sektionen tillföres ytterligare arbetsuppgifter genom ändring av länsstyrelsernas yttre organisation, sektionen behöver tillföras samhällsekonomiskt utbildad expertis. Det av revisorerna antagna behovet av förstärkning av den högre kvalificerade personalen skulle då kunna fyllas genom att befattningar inrättades för den ifrågavarande expertpersonalen. Vidare skisseras en tänkbar organisation av sektionen, därest vissa länsorgan skulle inordnas i länsstyrelsen.

Vad först beträffar frågan om personalbehovet, är det visserligen riktigt att arbetsmängden inom planeringssektionen ökat proportionsvis mera än inom andra sektioner på landskansliet. Nämnden, som i viss utsträckning varit i tillfälle att följa utvecklingen vid länsstyrelserna, är emellertid icke av den uppfattningen att det genomgående skulle föreligga något akut, av arbetsmängden föranlett behov av förstärkning av den högre kvalificerade personalen. Däremot tala flera skäl för att länsstyrelserna i olika sammanhang böra få tillgång till samhällsekonomisk expertis. — Nämnden förutsätter, att revisorerna använt uttrycket expertis i vedertagen mening och således icke avse personal med i huvudsak endast grundläggande ekonomisk skolning. — Nämnden ställer sig emellertid tveksam till förslaget att inrätta befattningar vid länsstyrelserna för dylik personal. Enligt nämndens uppfattning måste man nämligen räkna med stora svårigheter att rekrytera personal för dessa befattningar, som tillägnat sig sådana kunskaper och erfarenheter på detta omfattande område, att avsedd vinning för planeringsarbetet erhålles. För det löpande arbetet torde ständig tillgång till samhällsekonomisk sakkunskap dessutom icke erfordras. I de fall samhällsekonomisk expertutredning är erforderlig torde därför utomstående expertis böra anlitas.

En ändring av planeringssektionens organisation bör enligt nämndens mening föregås av jämförelsevis omfattande försöksverksamhet. Denna synpunkt gäller även vad revisorerna anfört om sektionsindelning m. m. av landskansliet i övrigt. I detta sammanhang vill nämnden understryka faran av att inom en sådan myndighet som en länsstyrelse bilda alltför små sektioner. Små självständiga arbetsenheter motverka en rationell arbetsledning och rationellt utnyttjande av personalen.

Beträffande planeringssektionen framhålles slutligen angelägenheten av att bilregistreringen och bilskatteuppbörden rationaliseras. I dessa synpunkter instämmer nämnden.

Revisorerna framhålla vidare att önskemål föreligger om en närmare organisatorisk samordning mellan civilförvarssektionen och ekonomiska försvarssektionen (försörjningssektionen).

Sektionernas arbetsområden torde i vissa delar mycket nära beröra varandra. Huruvida samordning av dessa frågor krävs utöver den samordning, som sker på avdelningschefsplanet och genom samråd mellan sektionerna, och på vad sätt en samordning i så fall bör ske får en fortsatt utredning visa.

I revisorernas uttalande att landskansliet icke bör uppdelas på flera avdelningar instämmer nämnden.

För landskontorens del ta revisorerna först upp frågan om taxeringsinten-

dentens ställning. Revisorerna erinra om att det vid olika tillfällen påtalats, att vissa olägenheter äro förenade med den utpräglad självständiga ställning, som tillkommer taxeringsintendenten. Vidare konstateras att taxeringsintendenten i sin handläggning av skattemål icke kan underställas landskamreraren-ordföranden i prövningsnämnden. Revisorerna framkasta tanken att viss ytterligare tillsynsmyndighet i detta avseende skulle kunna tilläggas landshövdingen. Enligt nämndens mening kan det varken anses lämpligt eller ens möjligt att landshövdingen övar tillsyn över handläggningen av skattemålen. Frågan om taxeringsintendentens ställning m. m. har f. ö. varit föremål för statsmakternas prövning så sent som år 1956 i samband med behandlingen av 1955 års taxeringssakkunnigas förslag till ändrad taxeringsorganisation, varför skäl knappast torde föreligga att nu ånyo ta upp denna fråga.

Beträffande kameralsektionen framhålla revisorerna önskvärdheten av att frågan om mera allmänt införande av maskinell bokföring föres vidare. Förslag i detta avseende har utarbetats inom nämnden i samband med organisationsundersökningarna vid länsstyrelserna och kommer inom den närmaste tiden att framläggas.

I det tredje avsnittet framhålla revisorerna att de aktualiserade frågorna icke kunna bringas till sin lösning inom några få år, men att de snarast böra upptagas till närmare överväganden. Revisorerna anse det emellertid icke påkallat att tillsätta en ny utredning utan att erforderligt underlag för vidare bedömanden i den mån det icke redan finns till hands i tidigare utredningsmaterial och vunna erfarenheter, bör anskaffas i första hand genom försöksverksamhet.

Med hänsyn till de uppdragna frågornas komplicerade karaktär och svårigheterna att bedöma utfallet av föreslagna ändringar i länsstyrelsernas yttre och inre organisation torde enligt nämndens mening försöksverksamhet vara den enda möjliga utvägen att vinna tillförlitligt underlag för ett slutligt bedömande.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Björck, Elofsson, Löfqvist och Göran Petterson samt såsom föredragande byrådirektören E. Norberg. Stockholm den 15 januari 1959.

C. TARRAS SÄLLFORS

*B. Samuelsson*

### Överståthållarämbetet

Det under år 1952 meddelade beslutet om länsstyrelsernas organisation gällde icke överståthållarämbetet. Med tillämpning av de principer, som ligga till grund för beslutet, har emellertid även inom överståthållarämbetet genomförts en sektionsindelning, vilken dock i fråga om sektionernas antal och arbetsuppgifter avsevärt skiljer sig från sektionsindelningen vid länsstyrelserna. Sålunda finnas vid kansliavdelningarna sammanlagt sju sektioner: socialsektionen och civilförsvarssektionen, vilkas arbetsuppgifter i huvudsak överensstämja med motsvarande sektioners vid länsstyrelserna, tre specialsektioner, nämligen överexekutors-, utlännings- och trafiksektionerna, samt en allmän sektion vid vardera avdelningen. Erfarenheterna av sektionsindelningen äro också för ämbetets del övervägande goda, trots att konsekvenserna av indelningen, bl. a. beträffande delegationsrätten, ännu icke i alla avseenden kunnat tagas.

De förbättringar i den inre organisationen som sektionsindelningen med-

fört utgöra enligt överståthållarämbetets mening en god grund för ett fortsatt reformarbete med beaktande av den positiva inställning till länsstyrelsernas betydelse inom förvaltningen, varåt statsrevisorerna i olika sammanhang givit uttryck. — Såsom statsrevisorerna jämväl framhållit, kunna ändringar i organisationen vara betingade av omläggningar i de arbetsuppgifter, som redan nu tillhöra länsstyrelsernas verksamhetsområde. Sedan 1952 års omorganisation trädde i kraft, ha redan vissa jämkningar i organisationen påkallats av beslutade ändringar i taxeringsförfarandet, och omdaning av civilförsvaret kan knappast undgå att påverka även länsstyrelsernas civilförvarssektioner, varvid även samordningen med andra på länsstyrelserna ankommande frågor rörande det civila försvaret blir aktuell. För ämbetets del ha dessa sistnämnda frågor fått särskild betydelse genom det ökade kravet på nära samarbete med länsstyrelsen i Stockholms län, vilket bl. a. föranlett överståthållarämbetet och länsstyrelsen att framlägga ett förslag om inrättandet av en gemensam förvarssektion. — Vidare kommer sannolikt den pågående utredningen om administrativa frihetsberövanden att aktualisera frågan om länsstyrelsernas arbetsformer vid handläggning av olika slags ärenden, tillhörande socialsektionens verksamhetsområde. Då överståthållarämbetet utgår ifrån att ämbetet skall få tillfälle att i anslutning till utredningens blivande förslag framföra sina synpunkter på denna fråga, har ämbetet ansett sig sakna anledning att nu ingå på vad statsrevisorerna i detta avseende anfört. På samma sätt torde utredningen om redogöransvaret böra avvaktas, innan någon ståndpunkt kan tagas beträffande omläggningen av den kamerala verksamheten. De förslag till ändringar i länsstyrelsernas organisation, som statsrevisorerna i dessa sammanhang framfört och som vittna om revisorernas intresse för att stärka länsstyrelsernas ställning, torde få upptagas till närmare överväganden, när förutsättningar härför föreligga.

Statsrevisorerna ha emellertid icke inskränkt sig till att beröra frågor, som tillhöra länsstyrelsernas nuvarande ämbetsbefattning, utan ha också förordat, att spörsmålet om inordnandet i länsstyrelsen av vissa länsnämnder och länsstyrelseexperter upptages till förnyad prövning. Därvid synas revisorerna i främsta rummet ha tagit sikte på behovet av en ytterligare sanering av den verksamhet som av olika länsorgan bedrivs på samhällsplaneringens område. Såsom ett led i de fortsatta övervägandena rörande länsorganisationen ha revisorerna föreslagit en försöksverksamhet inom några av länen. Föremål för dessa försök borde enligt revisorernas mening i första hand bliva en sådan organisation, som innefattade inordnandet i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpsnämnd, men därest betänkligheter skulle föreligga mot att genomföra så relativt omfattande försök syntes försöken böra inskränkas till att pröva en ifrågasatt omorganisation av länsstyrelsernas planeringssektion, vari länsbostadsnämnden, länsarkitektkontoret samt distriktsingenjören för vatten och avlopp skulle inordnas.

Innan överståthållarämbetet ingår på den av revisorerna förordade försöksverksamheten, får överståthållarämbetet ytterligare understryka de skiljaktigheter, som alltjämt föreligga mellan överståthållarämbetet och länsstyrelserna och som främst torde göra sig gällande inom det område, som planeringssektionens verksamhet omspänner. Dessa skiljaktigheter hänföra sig främst till det förhållandet, att överståthållarämbetet omfattar endast *en* kommun, vilken tillika besitter en i hög grad utvecklad förvaltningsapparat, vari såväl lekmannaintresset som behovet av tjänstemannexpertis är väl tillgodosett. De till huvudstaden förlagda centrala ämbetsverken äga vidare möjlighet — och ofta väl även särskild anledning — att

mera direkt få kontakt med staden berörande frågor. På grund av dessa omständigheter torde allmänt taget behovet av en direkt ledande verksamhet från överståthållarämbetets sida på olika till samhällsplaneringen hörande områden vara mindre än i vad gäller länsstyrelserna. Ämbetets uppgifter med avseende å kommunalförvaltningen, vilka representera en relativt obetydlig del av ämbetets samlade arbetsvolym, komma härigenom att mera ligga på det övervakande och kontrollerande planet enligt vad som för-anledes av gällande författningsföreskrifter. De samordningsfrågor, som be-träffande planeringsverksamheten äro aktuella för Stockholms vidkomman-de, äro närmast sådana som äro gemensamma för Stockholm och dess grannkommuner. — Inom överståthållarämbetet finnes icke heller inrättad någon särskild planeringssektion utan de ärenden, som vid länsstyrelserna handläggas vid denna sektion, äro uppdelade mellan trafiksektionen och första kansliavdelningens allmänna sektion. Vidare saknas inom Stockholm direkta motsvarigheter till de länsorgan, som enligt statsrevisorerna skulle kunna tänkas inordnade i planeringssektionen.

Skulle emellertid den nu påbörjade utredningen om länsindelningen re-sultera i en sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län — en möjlighet, varmed ämbetet anser sig ha anledning att räkna — blir förhållandet ett annat, och den av statsrevisorerna föreslagna försöksverksamheten skulle då även på planeringsområdet få betydelse för Stockholm. Överståthållarämbetet tillstyrker därför att åtgärder vidtagas för att en sådan försöksverksamhet skall komma till stånd jämsides med utredningen om ändrad länsindelning. Hur försöksverksamheten skall ord-nas torde få bliva föremål för närmare överväganden. Statsrevisorerna ha understrukit, att försöken böra äga rum vid den eller de länsstyrelser där gemensamma lokaler kunna ordnas. Då det knappast torde kunna antagas, att lokalfrågan inom överskådlig tid skall kunna ordnas för samtliga läns-styrelsens del, torde det dock kunna ifrågasättas, om det icke för en allsidig bedömning av möjligheterna att i praktiken genomföra en reform av an-tytt slag skulle vara av värde att försöksverksamheten även ägde rum vid någon länsstyrelse, där lokalförhållandena äro mindre gynnsamma.

I detta ärendes handläggning ha, förutom undertecknade, jämväl skatte-direktören Bækkevold och kanslidirektören Widmark deltagit. Stockholm den 30 januari 1959.

J. HAGANDER

*Sten Waller*

### Länsstyrelsen i Stockholms län

Revisorerna ha till granskning upptagit erfarenheterna av den nya läns-styrelseorganisation, som blev följden av 1948 års länsstyrelseutredning. Ef-ter redovisning därav ha revisorerna i sitt uttalande till behandling upp-tagit flera spörsmål rörande länsstyrelsernas såväl yttre som inre organisa-tion. Revisorerna framhålla att enligt deras mening åtskilliga skäl tala för att de sålunda aktualiserade spörsmålen snarast upptagas till närmare över-väganden, dock utan att någon ny utredning skulle behöva tillkallas. Där-emot rekommenderas en försöksverksamhet, liknande den som föregick länsstyrelsereformen. Ifråga om denna försöksverksamhet, som förutsättes äga rum under medverkan av statens organisationsnämnd, antydas alterna-tiva lösningar.

När länsstyrelsen den 7 november 1950 avgav utlåtande över länsstyrelse-utredningens förslag, tillkännagav länsstyrelsen en i huvudsak positiv in-



ställning till utredningens förslag. Länsstyrelsen framhöll emellertid bl. a., att den föreslagna reformen icke kunde komma till sin fulla rätt, förrän lokalfrågorna lösts så att alla avdelningar inom den utvidgade länsstyrelsen även lokalt kunde sammanföras. Där detta ej kunde ske, saknades en väsentlig förutsättning för samordningen. Vissa skäl talade för att man endast successivt utbyggde länsstyrelsen, och till en början begränsade samordningen till de organ, beträffande vilka lämpligheten av en dylik åtgärd kunde anses mera oomtvistlig. Närmast syntes då ifrågakomma mödrahjälp- och länsnykterhetsnämnderna. Dessutom syntes även länsbostadsnämnden kunna inordnas under länsstyrelsen. En bestämd gränsdragning mellan bebyggelseplaneringen och bostadspolitiken vore i det närmaste omöjlig.

Länsstyrelsen har alltså i princip en positiv inställning till förslagen om en organisatorisk samordning mellan länsnämnderna och länsstyrelsen. Vad som i detta avseende åstadkoms genom 1951 års förslag (1952 års beslut) har visserligen underlättat samarbetet men kan icke anses tillräckligt för åstadkommande av önskvärd samordning. Skäl torde emellertid finnas för att såväl lantbruksnämnden med dess speciella arbetsuppgifter som länsarbetsnämnden med dess anknäpning till arbetsförmedlingen alltså få bibehålla sin ställning vid sidan av länsstyrelsen med i stort sett nuvarande samordningsregler. Övriga länsnämnder synas vara mera ägnade för ett direkt inlemmande i länsstyrelsen.

En lekmanamedverkan inom länsstyrelserna förefaller ligga närmare till hands i fråga om socialvården än övriga verksamhetsgrenar. Länsstyrelsen som i princip icke har något att erinra mot att en lekmanamedverkan kommer till stånd, anser att lekmanaelementet närmast borde givas ställningen av rådgivande nämnd men har ej heller något väsentligt att invända mot en lösning huvudsakligen efter länsstyrelseutredningens förslag. Arbetet blir självfallet emellertid därigenom mera tungrodd. Beträffande ärenden som beröra planeringsväsendet må också erinras om den allsidiga bedömning av lekmän med stor lokalkännedom som ärendena fått såväl i kommunalförvaltningen som genom utställningsförfarandet.

Beträffande länsexperter, som icke äro knutna till förut berörda länsnämnder, torde vissa svårigheter vid ett inordnande av dem i länsstyrelsen med all sannolikhet komma att uppstå, dock förmodligen i mindre mån så vitt angår socialvården än beträffande planeringsverksamheten.

Den fria ställning, experterna intaga såväl i förhållande till varandra som till länsstyrelsen är inom planeringsväsendet av stort värde. Inom denna länsstyrelse har under senare år tillämpats en form av samråd genom att ur länsrådet utbrutits en mindre krets av experter (länsarkitekt, överlantmätare, lantbruksdirektör och distriktsingenjör), som tillsammans med sektionschefen å planeringssektionen utgöra länsrådets planeringsutskott. Detta utskott har visat sig vara ett smidigt forum för överläggning i sådana planeringsfrågor, där ett större pådrag av hela länsrådet ej kan anses erforderligt. Inom planeringsutskottet bibehålla experterna sin självständiga ställning och genom att deltagandet begränsats till en liten krets blir behandlingen av ärendena ej så tungrodd.

Revisorerna förorda i första hand en inordning i länsstyrelsen av länsarkitekten och distriktsingenjören. Vad beträffar länsarkitekten föreslås därvid, att han göres till föredragande å sektionen. Mot detta kan emellertid vissa erinringar riktas. Sålunda kan det väl knappast tänkas, att länsarkitekten då kan fortsätta sin uppdragsverksamhet. Länsstyrelsen bör ej utgöra ett organ som sysslar med uppgörande i detalj av bebyggelseplaner. Någon verklig rådgivning skulle knappast längre kunna äga rum. Vidare skulle det förhållandet att länsarkitekten vore (huvud)föredragande kunna

medföra konflikter med andra länsexperter; först och främst med den honom underordnade distriktsingenjören, men även med övriga experter, som icke skulle anse, att deras synpunkter bleve tillräckligt beaktade. I detta sammanhang må nämnas att intima kontakter nu äga rum mellan länsarkitektkontoret och vederbörande befattningshavare på planeringssektionen och att detta arbetssätt — lokalerna ligga intill varandra — utan tyngande former visat sig mycket ändamålsenligt. Det kan vidare påpekas, att länsarkitekten med nuvarande organisation har stora och viktiga uppgifter, som vid honom åvilande större föredragningssskyldighet troligen komme att få efterdras. Då för övrigt i de flesta ärenden, där länsarkitekten skulle vara föredragande, dels en föredragningspromemoria och dels ett beslut måste uppsättas och beslutet därjämte i många fall också måste granskas av jurist, förefaller det som om någon nämnvärd tidsvinst knappast härigenom skulle ernås. Om en expert — exempelvis länsarkitekten — icke anser sig kunna förorda bifall till en ansökan eller till anförda besvär, kommuniceras nu i flertalet fall handlingarna med sökanden-klaganden, som på så sätt får tillfälle att bemöta eller tillrättalägga. Detta måste för rättssäkerheten vara synnerligen värdefullt och hos den enskilde ingiva förtroende för den avgörande myndigheten. Det torde bli svårt att beakta detta viktiga led i handläggningen, då experten också är föredragande. Härtill kommer att experten — därest en kommunikering av en eventuell promemoria anses skola kunna ske — i många fall av den enskilde och för övrigt även av de kommunala organen skulle komma att betraktas som part i målet. Slutligen må helt allmänt framhållas det stora värde, som ligger i att experten framför allt får företräda de fackliga synpunkterna, medan den avgörande myndigheten måste såväl väga de olika experternas ej alltid till samma slutresultat ledande uppfattningar som taga hänsyn till andra faktorer, som kunna påverka de aktuella frågorna.

En aktiv planeringsverksamhet torde emellertid förutsätta en omorganisation även beträffande planväsendets experter. Mycket torde kunna vinnas redan genom fastare regler för de s. k. länsrådets verksamhet och undvikande av dubbel diarieföring. Länsarkitektkontorets biträdespersonal skulle kunna inordnas i länsstyrelsen och diariet vara gemensamt liksom kartarkivet redan är det i detta län.

Länsstyrelsen finner inte att socialvårdskonsulenternas organisationsfråga bör vila, »så länge icke varje eller åtminstone flertalet län har egen konsulent». Organisationsfrågan, vari länsstyrelsen innefattar även frågan om lämplig samordning av konsulenternas och barnvårdsassistenternas verksamhet, torde vara den primära och dess lösning direkt ge anvisning om erforderliga antalet konsulenttjänster. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang uttala sig för en snar lösning av denna fråga, som varit aktuell under många år och som ter sig som ett av de mest betydelsefulla praktiska reformprojekten på den statliga socialförvaltningens område. Eftervårdsutredningens väntade förslag beträffande skyddskonsulenternas ställning torde uppenbarligen inte böra hindra frågans lösning.

Om förste provinsialläkarens och länsveterinärens organisatoriska ställning ha revisorerna inte uttalat sig. Med hänsyn till framlagt kommittéförslag (SOU 1958: 15) om ny hälsovårdsorganisation på länsplanet hade detta varit naturligt. Länsstyrelsen har i utlåtande över förslaget, i vad det berör samordningsfrågorna, bl. a. hänvisat till möjligheten att reglera länsrådsinstitutionen men därvid närmast utgått från nuvarande organisatoriska uppbyggnad av länsförvaltningen. Vid den fortsatta behandlingen av kommitténs förslag bör hänsyn tagas till de principiella uttalanden, som revisorerna nu framfört.

Frågan om taxeringsintendentens ställning har nyligen varit föremål för statsmakternas prövning. Tillräckliga skäl föreligga enligt länsstyrelsens mening icke att nu upptaga denna fråga till förnyad behandling.

Länsstyrelsen instämmer i revisorernas uttalande om fördelarna med maskinell bokföring. Länsstyrelserna böra i erforderlig utsträckning utrustas med moderna bokföringsmaskiner. Med hänsyn till att dylika maskiner ställa sig förhållandevis dyrbara i inköp är det angeläget att alla möjligheter tillvaratagas att verkställa inköpen till priser, som äro förmånliga för statsverket. Länsstyrelsen vill ifrågasätta om ej vissa besparingar, exempelvis i form av rabatter, skulle kunna göras därest inköpen verkställdes centralt för samtliga länsstyrelser. Därigenom skulle även möjliggöras att utbyten av föråldrade maskiner samordnades.

För att några reformer i av revisorerna angiven riktning över huvud skola medföra avsedd verkan, tarvas oeftergivligt att lokalförhållandena anpassas efter den uppkomna situationen. Det är helt enkelt nödvändigt att i första hand ordna ett lokalmässigt sammanförande av verksamhetsgrenarna. Detta skulle också medföra större möjligheter att utnyttja experter för muntlig föredragning. Ett organisatoriskt sammanförande av den art revisorerna antytt med bibehållande av nuvarande lokalförhållanden skulle enligt länsstyrelsens mening innebära en försämring av det nuvarande tillståndet.

Slutligen vill länsstyrelsen understryka revisorernas uttalande om vikten av att länsstyrelsernas organisationsfrågor ständigt hållas aktuella och framhålla att den nuvarande utformningen icke bör anses definitiv. Till belysande av länsstyrelsens allmänna principiella inställning till organisationsfrågor av denna art vill länsstyrelsen erinra om att länsstyrelsen jämte överståthållarämbetet den 31 december 1958 ingivit underdånigt förslag om organiserande av en för båda myndigheterna gemensam sektion för alla frågor rörande det civila försvaret; något som innebär ett helt nytt grepp på detta organisationsproblem.

Länsstyrelsen tillstyrker alltså revisorernas förslag att här berörda organisationsfrågor snarast upptagas till övervägande. Stockholm den 27 januari 1959.

GÖSTA FALK

ALARIK WIGERT

### Länsstyrelsen i Uppsala län

Länsstyrelsen kan ansluta sig till revisorernas å s. 47 E gjorda uttalanden, att länsstyrelseorganisationen sådan den utformats enligt 1952 års beslut icke kan anses definitiv och att det är av vikt att länsstyrelsens organisationsfrågor ständigt hållas i blickpunkten. Med den omfattning förvaltningsarbetet i vår tid tagit och med den utveckling som ständigt pågår mot allt mer komplicerad förvaltning torde för all såväl offentlig som enskild förvaltning vara en angelägenhet av största vikt att ständigt ställa frågan: Är förvaltningsorganisationen ändamålsenlig? Bedrives förvaltningsarbetet rationellt?

Något material av värde för besvarandet av frågan huruvida den nuvarande länsförvaltningens organisation är ändamålsenlig eller icke, synes revisorerna icke ha lämnat. De synpunkter och förslag som framförts ha huvudsakligen hämtats från de delar av 1948 års länsstyrelseutrednings betänkande, som lämnades å sido vid länsstyrelsereformens genomförande 1952. Argumenten för en organisatorisk samordning av hela länsförvaltningen synes knappast ha gjorts mera övertygande genom det sätt på vilket tankegångarna nu ånyo framförts. De senast gångna årens erfarenheter synas närmast bekräfta att erforderlig samordning kan vinnas utan sammanslagning.

Länsstyrelsen ifrågasätter om man så kort tid efter länsstyrelserreformens genomförande har anledning att ta upp frågan om länsnämndernas inlemmande i länsstyrelsen till förnyad diskussion. En objektiv granskning av de för och mot sammanslagning anförda argumenten torde, så länge några nya mera tungt vägande argument icke tillförts debatten, icke kunna leda till annat ställningstagande än det statsmakterna kom fram till i 1952 års beslut. Länsstyrelsen skall därför ej här gå in på någon utförlig kritik av länsstyrelseutredningens idéer och argument.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang endast framhålla en principiellt viktig invändning. Själva den bärande grundtanken i utredningens förslag om de fristående länsorganens inlemmande i länsstyrelsen är att man därigenom skulle giva länsstyrelsen en starkare ställning såväl inom länet som gentemot den centrala regeringsmakten. Länsorganens inlemmande i länsstyrelsen skulle emellertid medföra att länsstyrelsen i betydande delar av sin verksamhet skulle bli beroende av direktiv från de centrala verken. Resultatet av reformen skulle alltså i ett mycket väsentligt avseende bli rakt motsatt det åsyftade.

I kort sammanfattning vill länsstyrelsen redovisa sina synpunkter på *behovet av samordning* så, att den redan genomförda reformen rent organisatoriskt sett ger fullt tillfredsställande — fast på sina håll måhända icke fullt utnyttjade — möjligheter till samordning av de olika länsorganens arbetsinsatser i stort och till erforderligt samarbete i ärenden, som beröra flera organs verksamhetsområden. Behovet av samordning har såväl i länsstyrelseutredningens som i statsrevisorernas allmänt hållna formuleringar givits proportioner, för vilka det icke finns täckning i de faktiska förhållandena. Det synes länsstyrelsen angeläget att man, innan diskussionen fortsättes, skaffar fram ett på en ingående undersökning av de verkliga förhållandena grundat material, som kan ge svar på frågan vad som är tomma slagord och vad som är saklig nödvändighet. Länsstyrelsen vill därför i anslutning till vad revisorerna anföra mitt på s. 58 E förorda, att en organisationsundersökning med särskild inriktning på länsorganens behov av och möjligheter till inbördes samarbete verkställes genom statens organisationsnämnd, innan frågan om sammanslagning ånyo upptages till omprövning. Skulle denna undersökning ge till resultat, att det föreligger ett behov av samordning, som icke kan tillgodoses med nuvarande organisation och som möjligen bättre skulle kunna tillgodoses efter en organisatorisk samordning, vill länsstyrelsen förorda en försöksverksamhet enligt ungefär de linjer, som revisorerna å s. 57 E uppdragit, för att klarlägga och praktiskt lösa de många problem av olika slag, som en sammanslagning av länsorganen till ett enhetligt verk otvivelaktigt komme att medföra. Att länsstyrelseorganisationen i dess nuvarande utformning icke kommer att räcka till för den till helt nya och starkt skiftande arbetsområden utvidgade »lantregeringen» är uppenbart, då den särskilt i de större länsstyrelserna redan är synnerligen hårt ansträngd. En uppdelning av landskansliet torde vid en sammanslagning bli ofrånkomlig.

Vad beträffar *lekmannamedverkan* inom länsstyrelsen har länsstyrelsen i princip intet att erinra däremot under förutsättning att den begränsas till deltagande i avgörandet av sådana ärenden, där lekmannadeltagande är sakligt motiverat. Som en saklig motivering kan länsstyrelsen godtaga t. ex., att lekmän enligt mellanfolkliga rättskonventioner bör deltaga i vissa beslut om frihetsberövande. För tydlighetens skull bör framhållas att lekmannabegreppet omfattar även andra utifrån tillkallade bisittare än sådana, som man normalt räknar till lekmän.

Ett mera omfattande lekmannadeltagande i länsstyrelseärendenas avgö-

rande kan länsstyrelsen ej förorda. Dels skulle detta obestriddigen medföra kännbara olägenheter i form av omständlighet och tidsutdräkt och därav föranledda ökade kostnader för förvaltningen. Dels skulle risk för oenhetlighet och planlöshet i besluten uppkomma, om olika lekmannadelegationer bildades, i vilka besluten fattades genom omröstning och majoriteten i en delegation kunde vilja driva en politik, som avvek från vad majoriteten i en annan delegation ville hävda. Man bör över huvud taget kritiskt granska värdet av sådana argument, som att man borde införa lekmanamedverkan för att »förstärka länsstyrelsens kompetens», skaffa länsstyrelsen »bättre ords- och personkännedom» eller »bevara och utveckla förtroendet för länsstyrelsen och dess verksamhet». Sådana syften torde i första hand böra tillgodoses på andra vägar. När det gäller fackkunskap torde länsstyrelsen vara bättre betjänt av att ha tillgång till verkliga experter. Ords- och personkännedom bör länsstyrelsens chefstjänstemän och övriga befattningshavare först och främst skaffa sig genom direkta kontakter med de kommunala förtroendemännen och allmänheten, med representanter för näringsliv, ideella och kulturella organisationer o. s. v. i det dagliga arbetet, vid tjänsteresor, konferenser och sammanträden. Förtroendet för länsstyrelsen och dess verksamhet torde framför allt vara beroende av den större eller mindre skicklighet och oväld, varmed verksamheten utövas, och av den allmänanda, som karakteriserar verkets ledning och dess enskilda befattningshavare. Vill man upprätthålla och förbättra förvaltningens kvalitet, bör man se till att rekryteringen till föredragande- och chefsbefattningar blir den bästa tänkbara. Med den demokratiska sammansättning, som tjänstemannakåren i våra dagar har, torde en förtroendefull kontakt med allmänheten kunna upprätthållas utan förmedling av särskilda lekmannabisittare. Med dessa kritiska anmärkningar gentemot länsstyrelseutredningens argumentering har länsstyrelsen endast velat framhålla, att man även på detta område bör gå försiktigt fram och strikt hålla sig till verkliga sakskäl.

Frågan om *länsstyrelseexperternas ställning* är ett synnerligen komplicerat problem, som icke torde kunna lösas efter någon enhetlig linje utan mycket omfattande organisationsändringar såväl på länsplanet som i de centrala verken. En primär fråga är emellertid om det verkligen föreligger ett behov av att alla länsexperter givas en likartad ställning. Likriktandet får icke bli något självändamål. Frågan om experternas ställning bör enligt länsstyrelsens uppfattning avgöras i första hand efter vad som är ändamålsenligt med hänsyn såväl till experternas arbetsuppgifter i deras egenkap av biträden åt länsstyrelsen som till deras arbetsuppgifter i övrigt. Man torde knappast beträffande någon av experterna kunna helt bortse från dessa sistnämnda uppgifter även om proportionerna mellan de båda skilda grupperna av arbetsuppgifter starkt växlar vid en jämförelse mellan t. ex. socialvårdskonsulenten å ena sidan och vägdirektören eller länsarbetsdirektören eller länsbrandinspektören å andra sidan.

Man torde vid övervägandet av experternas ställning också böra ta hänsyn till de ytterligare experter med speciell sakkunskap, som länsstyrelsen i framtiden kan behöva tillgång till vid särskilda ärendegrupperns bedömande. Alla torde icke kunna beräknas bli heltidssysselsatta av länsstyrelsen.

Det viktigaste för länsstyrelsen torde icke vara att experterna äro anställda i länsstyrelsen utan att de enligt sin instruktion skola biträda länsstyrelsen och att de ha tillräcklig tid att ägna åt länsstyrelsens arbetsuppgifter.

Även i de fall där experterna helt skulle kunna sysselsättas med arbetsuppgifter, som äro att anse såsom eller lämpligen kunna göras till länsstyrelseuppgifter, kan man ifrågasätta om expertens inlemmande i länsstyrel-

sen i och för sig är ur alla synpunkter önskvärt. Väsentliga synpunkter kunna tala emot ett sådant inlemmande. Experternas fria ställning är i flera avseenden en klar fördel.

Länsstyrelsens väsentligaste uppgifter ligger på den administrativa rättsskipningens område. Det är utövat av denna rättsskipande myndighet, som ger länsstyrelsen dess vid jämförelse med övriga länsförvaltningsorgan säregna auktoritativa ställning. Det torde för länsstyrelsens »centrala ställning» i länet vara viktigare att länsstyrelsen vårdar sig om sin nämnda domareställning till främjande av rättsvärden och rättssäkerheten än att länsstyrelsen inlemmas i sig och identifierar sig med så många som möjligt av övriga förvaltningsorgan och experter.

När länsstyrelsen avgör ett mål eller ärende är det ingalunda säkert att länsstyrelsen alltid kan följa expertens sakkunnigutlåtande även om så i regel är fallet. Länsstyrelsen kan bli tvungen att desavouera sin expert även då denne i ett tidigare skede såsom inspektionsorgan eller såsom konsult åt kommuner eller enskilda starkt engagerat sig för en viss lösning. Det är under sådana förhållanden bättre att experten handlat såsom ett självständigt organ än att han handlat på länsstyrelsens vägnar.

I vissa fall spelar experten en roll snarlik åklagarens. I dylika fall är det självfallet direkt olämpligt att experten kan identifieras med länsstyrelsen.

Även andra argument kunna anföras för ett bibehållande av experternas fristående ställning i förhållandet till länsstyrelsen. Icke minst torde denna ha sin betydelse för tjänsternas rekrytering. Det självständiga ansvaret vid utfärdandet av sakkunnigutlåtanden torde också vara till förmån för sakens allsidiga belysning. Expertens ojävighet kan alltför lätt bli illusorisk om experten ställes direkt i länsstyrelsens tjänst.

Vad *länsrådsinstitutionen* beträffar vill länsstyrelsen nämna, att länsstyrelsen regelbundet brukar en gång i månaden sanla en relativt vid krets (ca ett 30-tal personer) av experter (även andra än de egentliga länsstyrelseexperterna) till överläggningar rörande aktuella länsfrågor av allmänt intresse. Som exempel på karaktären av dessa överläggningar kan nämnas ämnet för nästa länsråd: »Vilka åtgärder kan för närvarande vidtagas för att reglera grusexploateringen med hänsyn till natur- och kulturvärden?» Såsom underlag för diskussionen av detta ämne ligger den nyligen genomförda inventeringen av länets grusåsar. Dessa länsrådssammanträden ägnas uteslutande åt orienteringar och genomgångar i stort av aktuella arbetsuppgifter inom skilda grenar med särskild inriktning på s. k. initiativärenden. Löpande mål och ärenden upptagas icke till behandling vid länsråd.

Expertdiskussionen av särskilda löpande ärenden sker i huvudsak på förberedelsestadiet vid informella kontakter i det dagliga arbetet mellan två eller flera experter inbördes eller emellan föredraganden och en eller flera experter allt efter ärendenas beskaffenhet. Endast i ärenden av större vikt deltar en eller flera experter i föredragningar inför landshövdingen. Att binda detta fria och smidiga samarbete med experterna i lagfästa regler, skulle uppenbart vara till mera skada än nytta.

Statsrevisorerna omnämna i olika sammanhang *länsförvaltningens lokalfrågor* och framhålla bl. a. att den fulla rationaliseringsvinsten av samordningen icke kan uppnås utan att de olika länsmyndigheterna erhålla gemensamma tjänstelokaler. Länsstyrelsen anser för sin del att samlandet av länsmyndigheterna till gemensamma eller nära varandra liggande tjänstelokaler skulle vara av allra största värde för underlättandet av ett intimt dagligt samarbete. Särskilt gäller detta planeringssektionen och de experter, som företrädesvis medverka i samhällsplaneringen, nämligen överlantmätaren, länsarkitekten, distriktsingenjören för vatten och avlopp samt väg-



direktören. Det nära sambandet mellan samhällsplaneringen och hälsovården gör det angeläget att även förste provinsialläkaren och hans blivande medarbetare samt länsveterinären samlas till samma gemensamma förvaltningsbyggnad. Detta synes för Uppsala läns vidkommande böra ske så snart som möjligt, eftersom lokalproblemet för närvarande icke för någon av de nämnda myndigheterna är löst på ett tillfredsställande sätt. Om de nämnda experternas expeditioner sammanfördes, skulle icke endast mycken tid, som nu ödslas bort på väg till sammanträden, vinnas åt experterna utan även möjligheter öppnas till rationaliseringar i form av gemensam kontorspersonal, maskinell utrustning o. d.

Vad beträffar möjligheterna att koncentrera hela eller större delen av *länsförvaltningens kamerala verksamhet* till länsstyrelsen, anser länsstyrelsen att frågan bör göras till föremål för närmare undersökning. Det synes icke uteslutet att en sådan koncentration oberoende av länsorganets i övrigt fristående ställning skulle kunna genomföras åtminstone i något fall.

Någon olägenhet av *taxeringsintendentens självständiga ställning* har icke kommit till synes vid denna länsstyrelse.

Vad beträffar *landskansliets inre organisation* hänföra sig de rent organisatoriska bristerna främst till avsaknaden av enhetlig ledning och tillräcklig personal för den omfattande beredskapsplanering, som åligger länsstyrelsen. Arbetet med att leda och samordna denna på alla sektioner irrationellt spridda verksamhet utgör en svår belastning för avdelningschefen, som redan utan detta åliggande har en alltför stor arbetsbörda. Det är att beklaga, att icke frågan om en gemensam försvarsberedskapssektion på allvar tagits upp i samband med utredningen om civilförsvarets organisation.

De mest kända olägenheterna i övrigt med nuvarande organisation hänföra sig dels till bristen på kvalificerad personal, som vad beträffar planeringssektionen beröres av statsrevisorerna å sid. 52 E—53 E, och dels till bristen på tillräckliga och ändamålsenliga tjänstelokaler. Länsstyrelsen anser det särskilt angeläget att personalförstärkning snarast kommer till stånd.

Länsstyrelsen vill till sist framhålla, att de i statsrevisorernas utlåtande berörda organisationsfrågorna diskuterats vid länsråd den 26 januari 1959. De närvarande representanterna för länsnämnderna och expertorganen uttalade sig enhälligt mot en organisatorisk samordning av länsorganen men för ett sammanförande till en gemensam förvaltningsbyggnad.

I handläggningen av detta ärende inom länsstyrelsen ha, förutom undertecknade landshövding E. Håstad, landssekreterare S. J. Nilsson och landskamrerare H. Jansson, deltagit förste länsassessor S. Heimer, länsassessor N. Söderberg och civilförsvarsdirektör G. Minell. Uppsala den 14 februari 1959.

ELIS HÅSTAD

S. J. Nilsson

H. Jansson

### Länsstyrelsen i Södermanlands län

Redan i det förslag rörande omorganisation av länsstyrelserna, vilket förelades riksdagen 1952, framhöll dåvarande departementschefen, att länsförvaltningarna voro splittrade på ett flertal från varandra fristående länsorgan och att detta medförde vissa olägenheter inte minst för allmänheten. Även om de särskilda länsorganen hade möjligheter att koncentrera sig på sina specialuppgifter, kunde man dock inte befria sig från den olägenhet, som splittringen vållade.

Den i och för sig ganska betydande rationaliseringen av länsstyrelseverk-

samheten, som föranleddes av riksdagens beslut 1952, har utan tvivel varit till gagn för de samlade länsintressena. Det torde emellertid å andra sidan vara ganska uppenbart, att samordningen av länsstyrelsernas och de olika länsnämndernas verksamhet är behäftad med betydande svagheter. Den omständigheten att statsrevisorerna i sin senaste berättelse tagit upp frågan om förhållandet mellan länsstyrelsen och de fristående länsnämnderna till förnyad prövning understryker det faktum, att olägenheterna trots rationaliseringen av verksamheten alltjämt anses så betydande, att de bör underkastas fortsatt prövning.

Den bristande samordningen förklarar statsrevisorernas önskemål att föra samordningsproblemet så långt, att de för närvarande fristående länsnämnderna infogas i länsstyrelsernas verksamhet. Mellan å ena sidan den relativt lösliga samordning, som nu förekommer, och å andra sidan den mycket långt drivna fusion av länsintressena, som statsrevisorerna förordar, ges det självfallet utrymme för en rad olika önskemål, som mer eller mindre kraftigt hävdar behovet av samordning, men som gemensamt klargör, att den nu rådande situationen inte är helt tillfredsställande. Mot den bakgrunden är det förklarligt, att önskemålen om en samordning av den statliga administrationen på länsplanet röner förståelse på de flesta håll, även om meningarna starkt skifta kring frågan, huru långt denna samordning bör drivas. Samordningsbehovet gör sig gällande med olika styrka på olika områden av den statliga verksamheten och tveksamheten gäller närmast i vilken utsträckning och på vilket sätt den önskvärda samordningen bör genomföras.

Under alla förhållanden synes det önskvärt, att den ansvällning på skilda områden av den statliga administrationen, vilken blivit en följd av statsverksamhetens utökning, hålles under fortlöpande uppsikt och kontroll. Ur kostnadssynpunkt är det angeläget, att förvaltningen även i de regionala sammanhangen organiseras i rationella enheter. Allmänhetens behov av en effektiv och samtidigt förenklad service är ytterligare ett starkt stöd för kravet på en modernt arbetande administration.

Med den vidsträckt omfattning länsstyrelsens ämbetsåligganden har enligt länsstyrelseinstruktionen synes det i princip vara väl förenligt att de olika länsnämnderna sortera under länsstyrelsen. De bästa samordningsmöjligheterna torde på detta sätt kunna skapas. Man undviker även genom en sammanslagning av länsnämnderna med länsstyrelsen den olägenhet, som följer av att jävsförhållande för landshövdingen uppstår, om han såsom ordförande i länsnämnd deltagit i ärende, som jämväl kommer under behandling av länsstyrelsen (37 § länsstyrelseinstruktionen jämförd med 4 kap. 13 § mom. 7 rättegångsbalken).

Frågan är emellertid, huruvida den ifrågasatta omorganisationen av länsförvaltningen ur andra synpunkter kan anses medföra nackdelar eller över huvud taget möta praktiska svårigheter. Av stor vikt är givetvis också därvidlag frågan i vad mån det administrativa arbetet, på sätt statsrevisorerna förutsatt, kan i mera väsentlig grad rationaliseras genom en sammanslagning av de olika länsorganen.

Emot den ifrågasatta sammanslagningen talar måhända i främsta rummet att man därigenom löper risken att åstadkomma ett alltför stort och otympligt ämbetsverk. Denna olägenhet bör dock, åtminstone i viss mån, kunna motverkas om man begagnar möjligheten att göra den stora mängden ärenden av rutinbetonad art till sektionsärenden eller enmansärenden. De ärenden, som kräva deltagande av landshövdingen och lekmannanämnd torde icke vara särskilt talrika. Saken synes kunna instruktionsmässigt ordnas efter vad som visar sig lämpligt med hänsyn till de olika ärendegrupper-

nas beskaffenhet. För att den eftersträvade arbetsrationaliseringen skall kunna vinnas torde det vara nödvändigt att lokalfrågan kan ordnas så, att arbetslokalerna kommer att ligga relativt nära varandra. Detta möter speciella svårigheter i detta län, där länsarbetsnämnden icke är förlagd till residensstaden. Även om lokalfrågan kan ordnas, torde dock knappast någon större inbesparing av personal vara att vänta.

Inordningen av de speciella länsorganen i länsstyrelserna för emellertid med sig en del principiella problemställningar, som det torde vara nödvändigt att ägna särskild uppmärksamhet. Länsstyrelserna sköter för närvarande sina uppgifter — bortsett från civilförsvaret — inom författningsmässigt fixerade gränser utan några som helst centrala direktiv. Inordningen i länsstyrelserna av t. ex. länsarbetsnämnderna, mödrahjälpnämnderna, eventuellt lantbruksnämnderna eller andra organ, som är underordnade centrala ämbetsverk, skulle kunna försätta länsstyrelserna i den situationen, att de för sin verksamhet helt är beroende av direktiv från de centrala ämbetsverkens sida. Det innebär i grund och botten, att länsstyrelserna kommer i beroende ställning till ämbetsverken och därmed också förlorar sin självständighet. Länsstyrelserna löper därmed risken att endast bli regionala expeditiionsorgan under de centrala ämbetsverken. De blir strängt taget endast i tillfälle att expediera ärendena på grundval av angivna direktiv och utan något nämnvärt utrymme för den fria prövningsrätten. Det medför å andra sidan risken, att länsstyrelserna kommer att uppfattas på ett helt annat sätt än för närvarande och att därmed allmänhetens respekt för länsstyrelsernas insatser eller beslut i olika sammanhang kommer att minska. En sådan utveckling ter sig ur länsstyrelsernas synpunkt såsom den principiellt mest besvärande i det förslag, som nu står under debatt.

Länsstyrelsen, som i och för sig gärna ser en fortsatt rationalisering av verksamheten i den riktning revisorerna förordat, anser det i högsta grad önskvärt, att förhållandet mellan en utvidgad länsstyrelseorganisation å ena sidan och de centrala ämbetsverken å andra sidan regleras så, att länsstyrelsernas självständighet icke kommer i fara. Direktivrätten från de centrala ämbetsverken bör därför enligt länsstyrelsens mening ersättas med enbart allmänna anvisningar, innebärande full rätt för länsstyrelserna att efter eget bedömande träffa avgörande. Därest man kan åstadkomma en samordning under dessa förutsättningar skulle det uppenbarligen vara till gagn både för statsorganens verksamhet och för den allmänhet, som på skilda sätt är beroende av deras beslut.

Beträffande återigen frågan om lekmannainflytandet i de sålunda omorganiserade länsstyrelserna har länsstyrelsen i princip ingenting att invända mot denna tanke. Visserligen kan man löpa risken, att lekmannainstitutet fördröjer själva behandlingen av ärendena — den invändningen har i varje fall framförts vid tidigare remisser — men farhågorna härför torde säkerligen få uppfattas såsom överdrivna. I och för sig syftar den tilltänkta rationaliseringen av verksamheten till en snabbare behandling av ärendena genom de snabbare kontakterna, som kan genomföras mellan de olika länsorganen. En på praktiska grunder genomförd organisation av ärendenas samordning och behandling inom länsstyrelserna torde underlätta den snabbare behandlingen, liksom också koncentrationen av de principiellt mera betydelsefulla problemen till lekmannaorganet bör kunna leda till en skyndsam behandling av de mera väsentliga länsfrågorna. Till dessa mera väsentliga problem torde man i så fall få hänföra de näringspolitiska och ekonomiska frågorna, lokaliseringsproblemen, beredskapsfrågor av skilda slag och för skilda förhållanden jämte andra för hela länet gemensamma frågor. Till dessa skulle det måhända vara tänkbart att också hänföra de i princip så bety-

delsefulla frågor, som gäller jordbruket och som i första hand har med rationaliseringsverksamheten att göra.

De länsnämnder, som med minsta svårighet kan anslutas till länsstyrelsen är mödrahjälpsnämnd, länsvägnämnd och länsnykterhetsnämnd. Mödrahjälpsnämndens verksamhet har ett så nära samband med länsstyrelsens uppgifter på socialvårdens område, att det enligt länsstyrelsens mening saknas anledning att bibehålla ett fristående organ för detta ändamål. Tillkomsten av den nya sjukförsäkringslagen borde till och med göra det naturligt att frågan om mödrahjälpsärendenas överflyttning till sjukkassorna underkastas särskild prövning.

Länsvägnämndens införlivning med länsstyrelsen torde i huvudsak innebära, att kommunikationen med länsstyrelsen kommer att ske muntligen i stället för skriftligen i form av framställningar och remisser. En övergång till en dylik mera direkt samverkan är utan tvekan en fördel.

Vad slutligen beträffar länsnykterhetsnämndens inarbetande i länsstyrelseorganisationen så torde detta förutsätta att en ändring i nämndens ställning enligt nykterhetsvårdslagen genomföres.

I fråga om länsstyrelseexperternas inordning i länsstyrelsen så torde de starkaste skälen för en dylik åtgärd gälla distriktsingenjören och länsarkitekten, då deras verksamhet så gott som helt avser biträde åt länsstyrelsen. Om svårigheter anses föreligga att inordna dessa befattningshavare under planeringssektionen, synes det kunna övervägas att låta dem bilda en särskild teknisk sektion inom landskansliet.

För att utröna i vilken utsträckning och på vad sätt länsnämnderna och länsstyrelseexperterna bör ingå i länsstyrelsen måste det vara av stort intresse att en försöksorganisation prövas i något eller några län. Endast på detta sätt synes det vara möjligt att bilda sig en mera bestämd uppfattning om värdet av den ifrågasatta organisationen.

Därest någon sammanslagning av länsnämnderna med länsstyrelsen ej anses böra ske, synes det önskvärt att formerna och metoderna för en samverkan mellan de olika organen närmare utredes och preciseras. De s. k. länsråden kan i regel knappast anses hava åstadkommit en samordning av länsorganens verksamhet i den omfattning man tänkt sig. Länsstyrelsen är därför av den uppfattning, att vissa allmänna anvisningar eller rekommendationer om samordningen är önskvärda, även om det icke kan vara lämpligt att binda myndigheterna genom några alltför långt i detalj gående föreskrifter.

Enligt revisorernas uppfattning är vissa olägenheter förenade med taxeringsintendentens utpräglat självständiga ställning. Med anledning härav anser de, att en undersökning bör ske för att utröna, om icke en viss tillsynsbefogenhet skulle kunna tilläggas landshövdingen i fråga om taxeringsintendentens handläggning av skattemålen. Revisorerna har icke uttalat sig om, vilken form en sådan tillsyn bör givas. Det torde icke vara möjligt för landshövdingen att utan biträde av en med taxeringsväsendet väl förtrogen person utöva den tillsyn, som avses.

Länsstyrelsen har för sin del icke gjort den erfarenheten, att någon tillsyn över taxeringsintendentens verksamhet utöver den författningen inrymmer, skulle vara behövlig. Av revisorernas uttalanden framgår icke heller, vilka olägenheter i fråga om taxeringsintendentens ställning, som är avsedda att avhjälpas. Under sådana förhållanden har länsstyrelsen icke funnit anledning gå in på denna fråga, som för övrigt kan visa sig vara av ömtålig natur.

Vad kameralsektionen beträffar har revisorerna framhållit önskvärdheten av ett mera allmänt införande av maskinell bokföring.

Länsstyrelsen delar helt revisorernas åsikt om fördelarna med maskinell bokföring. Vid härvarande länsstyrelse är emellertid kameralsektionens verksamhetsområde icke så omfattande, att det för närvarande finns anledning att införa sådan bokföring. Frågan kommer emellertid i ett annat läge, om verksamhetsområdet utvidgas exempelvis genom att andra länsorgans kamerala uppgifter överflyttas till länsstyrelsens kameralsektion. Det bör emellertid förutskickas, att införande av maskinell bokföring icke kommer att här medföra minskning av sektionens personal. Däremot synes en minskning av länsnämndernas personal tänkbar vid överflyttning av arbetsuppgifter till länsstyrelsens kameralsektion.

Revisorerna förutsätta, att en viss ledig arbetskapacitet borde förefinnas vid kameralsektionerna sedan länskolnämnderna övertagit vissa arbetsuppgifter därifrån, närmare bestämt granskningen av rekvisitioner av statsbidrag till skolväsendet. Någon ledig arbetskapacitet å härvarande kameralsektion är emellertid icke att räkna med. Behov av ytterligare arbetskraft har föränlett länsstyrelsen att i skrivelse den 30 augusti 1958 med förslag till anslagsäskanden göra framställning om inrättande av en länsnotarietjänst i lönegrad Ao 19, avsedd för kameralsektionen.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit landshövdingen Ossian Sehlstedt, landssekreteraren Sven Ekbohm och landskamreraren Arne Norman, de två sistnämnda såsom föredragande. Nyköping den 14 februari 1959.

OSSIAN SEHLSTEDT

*Sven Ekbohm*

*Arne Norman*

### Länsstyrelsen i Östergötlands län

I syfte att utreda möjligheten att återgiva länsstyrelserna ställningen som verklig lantregering ha riksdagens revisorer föreslagit vissa åtgärder, nämligen i första hand försöksverksamhet beträffande en sådan organisation av länsförvaltningen, som innefattar inordnandet i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpnämnd.

Alternativt föreslås försöksverksamhet innebärande inordning i planeringssektionen vid länsstyrelserna av länsbostadsnämnd, länsarkitekt och distriktsingenjör för vatten och avlopp, dock anses den sistnämnde kunna inflyttas i respektive länsstyrelse utan försöksverksamhet.

Därest dylika försök icke anses böra komma till stånd, bör enligt riksdagens revisorer statens organisationsnämnd erhålla i uppdrag att verkställa en noggrann genomgång av metoder, arbetsgång m. m. vid samarbetet mellan länsstyrelserna och de fristående länsorganen i syfte att vinna mera enhetlig reglering av länsrådets organisation och arbetsmetoder.

Även andra problem inom länsstyrelserna behandlas, men då vad härom anförts — delvis av rent hypotetisk karaktär — icke synes innebära förslag av revisorerna utan omnämnts för att snarast upptagas till närmare övervägande, beröas icke dessa problem i det följande.

Beträffande *länsarbetsnämnds* inordnande i länsstyrelse förklarade sig arbetsmarknadsstyrelsen i yttrande över länsstyrelseutredningens förslag, här nedan kallat 1950 års förslag, icke kunna tillstyrka förslaget. Motiven härför framgå av s. 14 i revisorernas berättelse. Bl. a. anfördes att landssekreterarna endast hade begränsad erfarenhet av arbetsmarknadsproblemen och det vore därför olämpligt, att länsarbetsdirektörerna underordnades dem. Den kamerala verksamheten borde bibehållas hos länsarbetsnämnden; redogörartjänsterna kunde ej indragas. Kansliassistenterna vore de enda ad-

ministrativa tjänstemännen och kunde ej heller undvaras. Någon besparing kunde man därför ej räkna med. Även länsstyrelsen här i länet avstyrkte förslaget liksom 15 andra länsstyrelser.

Efter det riksdagens revisorer avlämnat sin berättelse har Kungl. Maj:t i brev till arbetsmarknadsstyrelsen den 19 december 1958 (nr 648) meddelat byggnadstillstånd enligt 2 § lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete för varje slag av byggnadsarbete. Detta tillstånd gäller tills vidare från och med den 1 januari 1959. Såsom villkor för bedrivande av byggnadsarbete gäller numera endast att länsarbetsnämnden skall besluta om tid för arbetets igångsättande samt, därest så finnes erforderligt, om avbrott i detsamma. Nämnden har vidare att bestämma storleken och sammansättningen av den arbetsstyrka, som vid varje tid må sysselsättas i arbetet. För Linköpings del erfordras efter den 1 april i år icke ens igångsättningstillstånd.

Byggnadstillståndsgivning var förut ett medel i den statliga lokaliseringsverksamheten. Genom förenämnda beslut står numera icke möjligheten öppen att använda tillståndsgivningen som dylikt medel. Industrilokaliseringssynpunkterna kunna därför numera icke — bortsett från rådgivning — hävdas annorledes än i samband med samhällsplaneringsfrågor.

För att lokaliseringssynpunkterna skola kunna göra sig gällande är det av större vikt att länsstyrelserna förses med personal med speciell kompetens på det samhällsekonomiska området än att länsarbetsnämnderna införlivas med länsstyrelserna. Länsstyrelsen här i länet har numera fått medel till förfogande för anställande av särskild utredningsman i planeringsfrågor och denne har under sistlidna månad börjat sin verksamhet. Genom det samarbete som äger rum här i länet mellan länsstyrelsen å ena och övriga länsorgan å den andra sidan har denne utredningsman samma möjlighet att erhålla underlag för sin verksamhet som om samtliga nu fristående länsorgan vore inlemmade i länsstyrelsen.

Under normala förhållanden torde arbetsförmedlingen med den därtill anslutna yrkesvägledningen och arbetsvården vara länsarbetsnämndernas huvudsakliga arbetsuppgifter. I dessa avseenden lär närmare samarbete mellan länsstyrelse och länsarbetsnämnd knappast vara påkallad. Annorlunda blir förhållandet vid större arbetslöshet och vid krigstillfälle. Emellertid gäller numera, att länsarbetsnämnd i sistnämnda fall skall ingå som en särskild sektion i länsstyrelsen. För detta fall är således samarbete säkrat. Genom att landshövdingen är ordförande i länsarbetsnämnden och landssekreteraren eller annan tjänsteman, som därtill förordnas, har möjlighet att närvara vid nämndens sammanträden, kan länsstyrelsen erhålla erforderlig information och föreslå åtgärder lika väl som om länsarbetsnämnden vore en del av länsstyrelsen. Då endast en liten del av länsarbetsnämndens verksamhet kan anses påkalla närmare samarbete med länsstyrelsen, finns knappast anledning att sammanföra nämnden med länsstyrelsen. Påpekas må också att länsarbetsdirektören har rätt och skyldighet att närvara vid handläggningen inom länsstyrelsen av länsarbetsnämnden berörande ärenden. En verksamhet för att pröva möjligheten att inordna länsarbetsnämnd i länsstyrelse måste medföra åtskilliga lagstiftningsåtgärder. Någon utredning om vilka åtgärder som erfordras har dock icke skett.

Länsarbetsnämnden och länsstyrelsen ha här i länet icke gemensamma eller angränsande lokaler. Redan på grund härav måste försöksverksamhet inom länet vara utan värde.

Någon nämnvärd besparing torde icke stå att vinna genom en sammanslagning. Endast arvoden till ordförande och vice ordförande torde komma att bortfalla.



*Länsbostadsnämnderna* föreslås enligt båda alternativen för försöksverksamheten bära inordnas i länsstyrelserna. I yttrande över 1950 års förslag avstyrkte bostadsstyrelsen preliminärt förslaget och hävdade, att ytterligare erfarenhet av det pågående samarbetet borde avvaktas. Bedömningen borde enligt bostadsstyrelsen uppskjutas i avvaktan på utredningarna om stadsplaneväsendet och om näringslivets lokalisering. Nämda två utredningar ha ännu icke lett till något resultat. Och efter det riksdagens revisorer avlämnat sin berättelse har förslag framlagts om förenkling av långivningen till egna hem, innebärande tillskapande av ett statligt kreditgarantisystem för ny- och ombyggnad av en- och tvåfamiljshus samt rad- och kedjehus i stället för statliga egnahemslån. Därest detta förslag genomföres, torde länsbostadsnämndernas verksamhet icke ökas utan så småningom begränsas och personalbehovet hos länsbostadsnämnderna minskas. Övergång till kreditgarantisystem kommer också att medföra att länsbostadsnämndernas kamerala verksamhet framdeles reduceras.

Länsbostadsnämndens prövning av olika låneansökningar har ofta anknytning till övriga lokaliserings- och planläggningsfrågor i länet. Den fortskridande detaljplanläggningen för en nybebyggelse medför emellertid successivt en minskning av behovet av samverkan länsmyndigheter emellan i sagda frågor.

Erfarenheterna från Östergötlands län har visat, att det samarbete, som erfordras mellan länsbostadsnämnden och övriga planmyndigheter kan ske fullt tillfredsställande även under nuvarande organisation. En inordning av länsbostadsnämnden i länsstyrelsen kan därför ej betraktas medföra några fördelar ur samordningssynpunkt utöver dem som, oavsett organisationsform, kan vinnas genom koncentrerings av de olika planmyndigheternas lokaler.

Länsbostadsnämndens verksamhet synes till stor del vara av bankmässig natur. Då länsstyrelserna för övrigt ej har att handlägga ärenden av liknande natur, synes en inordning av länsbostadsnämnderna i länsstyrelserna ej innebära en lämplig lösning.

Någon större besparing kan icke heller erhållas genom att införliva länsbostadsnämnd med länsstyrelse. Endast arvoden till ordförande och vice ordförande torde genom sådan åtgärd inbesparas. Gemensamma lokaler finnas icke här i länet.

Även försöksverksamhet vid nu ifrågavarande hänseende fordrar uppenbarligen lagstiftningsåtgärder, varom utredning icke ägt rum.

*Mödrahjälpsnämnden.* Vid anmälan av frågan om anslag till mödrahjälp för budgetåret 1958/59 framhöll föredraganden enligt statsverkspropositionen följande:

»Mödrahjälpsens framtida ställning inom vår socialpolitik behandlades av statsmakterna i samband med genomförandet av moderskapsförsäkringen och socialhjälpslagen. Därvid beslöts, att mödrahjälpen skulle bestå som självständig hjälpform. Sedermera har emellertid mödrahjälpen ånyo upptagits till behandling. 1956 framlade sålunda familjeberedningen förslag till en genomgripande omorganisation av mödrahjälpen. Förslaget innebar bl. a. att mödrahjälpen skulle anknytas till den av de allmänna sjukkassorna administrerade moderskaps hjälpen och utgå som förhöjd grundpenning enligt schematiserade regler — inkomster och barnantal — och alltså utan mera individualiserad behovsprövning. Mödrahjälpsnämnderna skulle härigenom bli överflödiga. Vid remissbehandlingen kritiserades detta förslag under påpekande av vissa nackdelar, som föreföll svåra att undvika, därest det föreslagna systemet komme att genomföras.

Därefter utarbetades inom socialdepartementet ett alternativt förslag som

i huvudsak innebar att mödrahjälpen skulle behållas som en särskild behovsprövd hjälpform men att administrationen av densamma skulle helt överföras till barnavårdsnämnderna. Kostnaderna för mödrahjälpen skulle härvid fördelas mellan staten och kommunerna på samma sätt som kostnaderna för bidragsförskotten och utfyllnadsbidragen, d. v. s. kommunerna skulle svara för 1/4. Mödrahjälpnämnderna skulle även enligt detta förslag avskaffas. Promemorian i fråga har remissbehandlats, varvid meningarna varit starkt delade.»

I samband med anmälan av frågan om anslag till mödrahjälp för nästkommande budgetår redogjorde föredraganden för nyss omnämnda överväganden rörande mödrahjälpens ställning i vårt sociala system och dess utformning i vissa hänseenden. Föredraganden erinrade dessutom om att inom socialdepartementet, såsom underlag för en prövning av den sociala biståndsverksamhetens mål och metoder planerades en statistisk kartläggning i nära överensstämmelse med tankegångar, som framlagts av statsutskottet med anledning av vissa av riksdagens revisorer anförda synpunkter på socialvården och socialpolitiken (utl. 1957: 93).

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande har chefen för socialdepartementet i maj 1958 tillkallat utredningsmän för en socialpolitisk översyn (socialpolitiska kommittén). Dessa utredningsmän skola enligt föredraganden utföra det grundläggande utredningsarbete, som bör föregå en omprövning av bl. a. mödrahjälpens ställning och utformning. Med hänsyn till det sålunda påbörjade översynsarbetet bör mödrahjälpen enligt statsverkspropositionen även under nästa budgetår utgå enligt nu gällande bestämmelser.

Enligt länsstyrelsens uppfattning torde det redan nu stå klart, att mödrahjälpnämndernas verksamhet, efter moderskapsförsäkringens genomförande, blivit av så begränsad betydelse, att nämnderna nu borde avvecklas. Arbetsuppgifterna torde lämpligen kunna uppdragas åt barnavårdsnämnderna.

Då emellertid mödrahjälpnämndernas verksamhet kommer att bli föremål för ovan nämnda utredningsuppmärksamhet, synes i varje fall anledning icke finnas att i anledning av riksdagens revisorers nu ifrågavarande förslag vidtaga särskild åtgärd eller försöksverksamhet för mödrahjälpnämndens inordnande i länsstyrelserna.

Länsstyrelsen finner således att riksdagens revisorers förslag om försöksverksamhet beträffande en organisation, som innefattar inordnandet i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpnämnd, icke bör föranleda någon åtgärd.

*Planeringssektionen.* Men icke heller revisorernas förslag beträffande planeringssektionen synes för närvarande förtjäna beaktande. I detta avseende vill länsstyrelsen beträffande länsbostadsnämndens inordnande i planeringssektionen återropa vad här ovan anförts i fråga om länsbostadsnämndens inlemmande i länsstyrelsen.

Revisorernas förslag innebär två alternativ. Det ena är att planeringssektionen ombildas till en byrå, bestående av tre sektioner, nämligen en teknisk (länsarkitektkontoret och distriktsingenjören för vatten och avlopp), en juridisk-samhällsekonomisk (den nuvarande planeringssektionen) samt en bostadspolitisk (länsbostadsnämnden).

Revisorerna ha själva pekat på svårigheter att lösa frågan om chefskapet för en byrå av angiven beskaffenhet.

Länsstyrelsernas ställningstagande i olika planläggnings- och byggnadsfrågor innebär i stor utsträckning en avvägning mellan olika intressen t. ex. sanitära, trafiktekniska, estetiska, kulturella och ekonomiska.

Var och en av länsstyrelsens experter har givetvis i första hand att tillvarata de intressen, vederbörande närmast få anses företräda. Enligt läns-

styrelsens mening synes det därvid lämpligare att experterna intaga en självständig ställning än vad som skulle bliva fallet om de skulle inordnas i länsstyrelserna.

Med hänsyn härtill anser länsstyrelsen det fördelaktigt att länsarkitekterna och distriktsingenjörerna även i fortsättningen få bibehålla sin fristående ställning och att samarbetet med övriga länsmyndigheter sker i stort sett i de former som redan praktiseras här i länet.

Det andra alternativet är att distriktsingenjören för vatten och avlopp omedelbart och utan försöksverksamhet inordnas i planeringssektionen, oavsett om sektionen ombildas till en byrå enligt första alternativet. Revisorerna framhålla vidare, att distriktsingenjören även bör få till uppgift att biträda allmänna sektionen (respektive socialektionen).

Efter det revisorerna avlämnat sin berättelse har Kungl. Maj:t den 30 december 1958 fastställt nya diarieplaner jämte anvisningar för diarieföringen vid länsstyrelserna från och med den 1 januari 1959. Enligt denna diarieplan ha ärenden angående vattenförsörjning och avlopp, vilka tidigare handlagts å planeringssektionen, överförts till gruppen G. Hälso- och sjukvård under socialektionen. De ärenden som distriktsingenjören har att handlägga hänföras därför icke vidare till planeringssektionen och någon anledning att inordna honom i denna sektion finnes således icke. För erhållande av erforderlig samordning har länsstyrelsen här i länet uppdragit åt distriktsingenjören för vatten och avlopp att vara föredragande i länsstyrelsen i ärenden angående tillämpning av förprovningsskugörelsen, tillsynslagen och 8 kap. vattenlagen. Denna åtgärd måste anses till fyllest för vinnande av syftemålet med revisorernas framställning i nu ifrågakarande del.

Antalet distriktsingenjörer i landet är för närvarande 21. Samtliga län ha således icke egna distriktsingenjörer. Utan utökning av antalet kan revisorernas förslag icke realiseras. Samordning enligt den här i länet tillämpade ordningen kan däremot ske.

*Länsråd.* Den samordning mellan länsstyrelsen å ena sidan och övriga länsorgan å den andra, som riksdagens revisorer eftersträva och som utan tvekan är av synnerligen stor betydelse, sker här i länet genom s. k. länsråd. I detta deltaga representanter för länsstyrelsen (landshövdingen, landsekreteraren och chefen för planeringssektionen), representant för länsbostadsnämnden, länsarbetsnämnden och vägförvaltningen ävensom länsarkitekten, biträdande länsarkitekten, distriktsingenjören för vatten och avlopp, överlantmätaren, förste provinsialläkaren, lantbruksdirektören och företagareföreningens konsulent. På grund av tjänstemännens i länsorganen vilja till samarbete har detta länsråd här i länet synnerligen stor betydelse och för länets del saknas all anledning att meddela författningsbestämmelser rörande länsrådets sammansättning och arbetsförhållanden. Ej heller finns anledning att lämna uppdrag åt statens organisationsnämnd att verkställa genomgång av metoder, arbetsgång m. m. vid samarbetet mellan länsstyrelsen här i länet och de fristående länsorganen.

Länsstyrelsen begagnar tillfället att framhålla betydelsen av koncentration av *länsorganens förvaltningslokaler*. Den splittring som för närvarande råder i lokalhänseende såväl inom länsstyrelsen som mellan länsstyrelsen och övriga länsorgan innebär betydande nackdelar men har trots upprepade försök icke kunnat elimineras. För länsstyrelsens del torde dock något bättre förhållande inträffa omkring nästa årsskifte, särskilt för landskontoret. Genom anslutning i rent lokalt hänseende av länsarkitektkontoret, expeditionen för distriktsingenjören och länsbostadsnämndens expedition till länsstyrelsens planeringssektion skulle stora fördelar vinnas och det är därför av mycket stor vikt att länsstyrelsens och nämnda länsorgans lokalfråga snarast möjligt löses.

Revisorerna ha framfört krav på att hela eller större delen av länsförvaltningens kamerala verksamhet koncentreras till länsstyrelsen, oavsett om någon organisatorisk samordning i övrigt kommer till stånd eller ej. För att detta krav skall kunna förverkligas torde emellertid i första hand erfordras att länsstyrelsens lokalfråga löses på ett sådant sätt att de olika förvaltningslokalerna komma att inrymmas i en gemensam landsstatsbyggnad eller i varje fall i byggnader, som äro belägna i närheten av varandra. Innan så sker torde revisorernas förslag i detta avseende för härvarande länsstyrelses vidkommande svårligen låta sig genomföras i praktiken.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang särskilt framhålla att fördelen av gemensamma lokaler för länsstyrelsen och övriga länsmyndigheter ej endast ligger däri att samarbetet mellan de olika tjänstemännen underlättas utan även däri att de olika planer, ritningar m. m., vilka finnas t. ex. hos länsarkitekt och överlantmätare, bliva lätt tillgängliga för andra länsmyndigheter. Med den stora splittring av lokaler som föreligger ha de olika länsmyndigheterna ofta blivit tvungna att för egen del lägga upp olika samlingar av ritningar och dylikt. Även om mycket arbete nedlättes för att hålla dessa samlingar aktuella kunna de dock som regel ej bliva så fullständiga som länsarkitektens och överlantmätarens material. En centralisering av de olika arbetslokalerna skulle även underlätta gemensamt utnyttjande av olika kontorsmaskiner och dylikt.

Länsstyrelsen vill också starkt understryka revisorernas uttalande, att det är av vikt, att *länsstyrelsernas organisationsfrågor* ständigt hållas i blickpunkten och att uppmärksamhet kontinuerligt ägnas organisationens sätt att fungera, så att brister härutinnan snabbt kunna avlägnas. Länsstyrelsen måste tyvärr konstatera att nyligen gjord framställning om ökade personalresurser å landskansliet icke föranlett någon departementschefens åtgärd. Rättssäkerheten och allmänhetens berättigade intresse av snabb behandling av förekommande ärenden kräva att tillräckliga personella resurser ställas till länsstyrelsens förfogande. Ytterligare personal erfordras för att sektionssystemet skall bliva effektivt och länsstyrelserna böra ges större frihet att fördela personalen mellan sektionerna. Detta gäller framför allt biträdespersonalen, om vilkens fördelning i viss utsträckning å sektioner beslut meddelats av Kungl. Maj:t.

Revisorerna ha ansett önskvärt med en undersökning huruvida icke en viss ytterligare tillsynsbefogenhet i fråga om taxeringsintendentens handläggning av skattemålen skulle kunna tilläggas landshövdingen. Frågan om taxeringsintendentens ställning har varit föremål för behandling så sent som i samband med genomförandet av den taxeringsreform, som trädde i kraft den 1 januari 1958. Med hänsyn härtill och i betraktande av den mångfald maktpåliggande ämbetsgörömmål, som åvila en landshövding, anser länsstyrelsen skäl för ett aktualiserande av denna fråga icke förefinnas.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit underdecknade landshövding och avdelningschefer, föredragande envar för sin avdelning, ävensom vederbörande sektionsschefer. Linköping den 13 februari 1959.

PER ECKERBERG

N. Rosenius

Harald Whitefield

### Länsstyrelsen i Jönköpings län

Länsstyrelsen kan i huvudsak ansluta sig till de av revisorerna anförda allmänna synpunkterna. Länsstyrelsen delar sålunda revisorernas mening att frågan om länsförvaltningens organisation i stort bör göras till föremål

för förnyat bedömande i anslutning till prövningen av de av revisorerna berörda utredningsförslagen. I vart fall torde man få utgå från att frågan måste aktualiseras i samband med den i dagarna beslutade utredningen om ny länsindelning.

Länsstyrelsen är emellertid icke beredd att på det föreliggande materialet ta slutlig ställning till detaljerna i revisorernas förslag. För egen del har länsstyrelsen dock intet att erinra mot att den av revisorerna berörda försöksverksamheten beträffande planeringssektionen kommer till stånd. I vart fall bör understrykas att denna sektion snarast bör förstärkas med samhällsekonomisk expertis och att möjligheter på något sätt bör skapas för en mera fullständig integration mellan länsstyrelsens verksamhet å ena sidan samt länsarkitektens, länsbostadsnämndens och distriktsingenjörens verksamhet å andra sidan. Som revisorerna anfört torde i vart fall tiden nu vara mogen att fullfölja tanken på inordnande av den sistnämnde i länsstyrelsen.

Vidare torde i anslutning till revisorernas redogörelse vissa kompletterande synpunkter böra anföras. Genom inordnande av de fristående, i vissa avseenden mindre fullgott administrativt utrustade länsorganen i länsstyrelsen skulle dessa organ automatiskt få tillgång till högre kvalificerat biträde särskilt på det allmänt administrativa och kamerala området. Därigenom skulle säkerligen en avsevärt utvidgad decentralisering kunna ske inte minst av de många personalärenden, kamerala ärenden o. dyl., som nu handläggs centralt.

Beträffande de fristående s. k. experterna har som revisorerna påpekat stundom gjorts gällande att dessa bäst fyller sin uppgift genom att leverera sakkunnigutlåtanden som sedan ligger till grund för länsstyrelsens administrativa tjänstemäns ställningstaganden. Bortsett från det härav betingade remissväsendet följer även andra nackdelar med en alltför självständig ställning för experterna. I den mån deras — i inspektionsrapporter eller remissutlåtanden tillkännagivna — yrkanden frångås av länsstyrelsen blir deras auktoritet och prestige i den fortsatta verksamheten lätt undergrävd. Det är bättre om de nödvändiga avvägningarna kan ske internt och på ett förberedande stadium och sålunda resulterar i ett gemensamt ståndspunkts-tagande.

I handläggningen av detta ärende har förutom landshövdingen deltagit landskamreren Harry Sterner, förste länsassessorn Wilh. Rönström, länsassessorn Sten Hydén och tf. länsassessorn Ragnar Forss med Rönström som föredragande. Jönköping den 14 februari 1959.

ALLAN NORDENSTAM

*Wilh. Rönström*

### Länsstyrelsen i Kronobergs län

Efter en redogörelse *dels* för det betänkande som 1948 års länsstyrelseutredning avgav i juli 1950 angående länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen (benämnt 1950 års förslag), *dels* för den promemoria, som framlades den 14 juli 1951 med vissa förslag (benämnda 1951 års förslag) till en partiell länsstyrelsereform, och *dels* för den omorganisation av länsstyrelserna, som trädde i tillämpning den 1 januari 1953, ha revisorerna uttalat den meningen, att de så kallade länsnämnderna böra inordnas i länsstyrelsen så att länsstyrelsen återfår ställningen som en verklig lantregering. Försöksverksamhet med koncentrerad länsförvaltning bör enligt revisorernas förslag anordnas vid någon eller några länsstyrelser. I

första hand böra vid dessa försök undersökas möjligheterna att i länsstyrelsen inordna länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden och mödrahjälpnämnden. Därest betänkligheter skulle föreligga mot att genomföra så relativt omfattande försök, syntes enligt revisorernas mening försöksverksamheten alternativt böra avse inordning i länsstyrelsen av länsbostadsnämnd, länsarkitekt och distriktsingenjör. Omorganisationen skulle i det sistnämnda fallet avse planeringssektionen, som skulle ombildas till en byrå, bestående av tre sektioner, en teknisk (länsarkitektkontoret och distriktsingenjören), en juridisk-samhällsekonisk (den nuvarande planeringssektionen) samt en bostadspolitisk (länsbostadsnämnden). Försöket borde äga rum vid den eller de länsstyrelser, där gemensamma lokaler kunde ordnas för hela den genom inordningen bildade byrån. Revisorerna ansåge sig jämväl böra framföra krav på koncentration av den kamerala verksamheten på länsplanet och detta oberoende av om någon organisatorisk samordning i övrigt komme till stånd. Därvid framhölls att länsbostadsnämndens kamerala verksamhet icke syntes vara av den särpräglade beskaffenhet, att den behövde föranleda större svårigheter för kameralsektionens personal. Revisorerna hyste vidare den uppfattningen att tillfället för närvarande skulle vara gynnsamt att pröva en överflyttning av kameralluppgifter till länsstyrelsen, då vid kameralsektionerna borde finnas en viss ledig arbetskapacitet sedan länskolnämnderna nu övertagit vissa arbetsuppgifter därifrån.

Länsstyrelsen har i sina yttranden den 31 oktober 1950 över 1950 års förslag, den 8 september 1951 över 1951 års förslag och den 29 december 1955 över 1951 års skolstyrelseutrednings betänkande om skolväsendets lokala och regionala ledning uttalat den uppfattningen, att flertalet fristående länsnämnder med statliga förvaltningsuppgifter borde inordnas i länsstyrelsen. Som en konsekvens av detta ståndpunktstagande har länsstyrelsen även tillstyrkt förslagen om lekmanamedverkan inom länsstyrelsen.

Länsstyrelsen hyser alltjämt samma uppfattning i denna fråga. Enligt länsstyrelsens mening hade det utan tvekan varit lyckligast om länsstyrelse-reformen kunnat genomföras i ett sammanhang i huvudsaklig överensstämmelse med 1948 års länsstyrelseutrednings förslag. Det måste för allmänheten vara lättare att direkt kunna vända sig till länsstyrelsen och där få sitt ärende centralt behandlat än att i tur och ordning få vända sig kanske till lantbruksnämnd, länsbostadsnämnd, länsarbetsnämnd och länsstyrelse för att sedan av var och en av dessa statliga länsmyndigheter erhålla vederbörliga tillstånd avseende samma ärende.

Frågan synes numera vara lättare att bedöma än vid tiden för länsstyrelseutredningens förslag, då de fristående nämnderna hade varit i verksamhet endast några år. Sedan dess har större erfarenhet vunnits om länsnämndernas verksamhet. Vidare har den nya länsstyrelseorganisationen vunnit stadga. Behovet av samverkan å länsplanet har hos såväl nämnder som länsstyrelse under årens lopp vuxit i styrka. För att åstadkomma en dylik samverkan har såväl vid denna som flertalet andra länsstyrelser inrättats ett så kallat länsråd. I detta deltaga chefstjänstemännen i länsnämnderna under landshövdingens ordförandeskap i handläggningen av sådana länsstyrelse-ärenden, som beröra nämndernas verksamhetsområden. Länsstyrelsen anser det icke erforderligt för närvarande att lagfästa länsrådets verksamhet, då samarbetssyftet i denna form bäst torde främjas av att låta verksamheten utvecklas mera obunden och med möjligheter till hänsynstagande till skiftande lokala förhållanden.

Såsom revisorerna framhålla, synes emellertid alternativet med en fullständig organisatorisk samordning, d. v. s. inordning av länsnämnderna, erbjuda större fördelar. Erfarenheterna av länsnämndernas verksamhet under



senare år äro av sådan art att förutsättningar för en dylik inordning kunna anses föreligga vare sig man ser frågan från nämndernas eller från länsstyrelsens synpunkt.

Lekmännens medverkan i länsstyrelsen skulle vara en principiell nyhet och innebära ett avsteg från länsstyrelsens hävdvunna arbetsformer samt inskränka landshövdingens beslutanderätt. Dessa följder av lekmannamedverkan synas dock enligt länsstyrelsens mening icke böra hindra den föreslagna moderniseringen av länsstyrelsen och utökningen av dess verksamhetsområde. Lekmännens medverkan torde tvärtom innebära väsentliga fördelar för länsstyrelsen genom en mera allsidig belysning av ärendena och genom att länsstyrelsen får en starkare förankring i det allmänna medvetandet. Att lekmannamedverkan skulle innebära tungroddhet och omständlighet vid ärendenas handläggning äro farhågor, som gjorts gällande, men som torde vara betydligt överdrivna att döma av erfarenheterna från de befintliga läsnämndernas verksamhet.

Vissa betänkligheter ha även framförts i fråga om den direktiv rätt för vissa centrala ämbetsverk gentemot länsstyrelserna, som blir en följd av att de fristående nämnderna inordnas i länsstyrelsen. Länsstyrelserna ha emellertid sedan länge erfarenhet av detta problem genom den direktiv rätt, som civilförsvarsstyrelsen har gentemot länsstyrelsen i civilförsvarsfrågor. För denna länsstyrelses vidkommande ha icke förmärkts några olägenheter av nämnda direktiv rätt. Om direktivrätten utövas genom uppdragande av principiella riktlinjer och utfärdande av allmänna föreskrifter för det regionala arbetet, synes enligt länsstyrelsens mening en utsträckning av direktivrätten till flera centrala verk icke böra möta några allvarligare betänkligheter.

Under senare år ha framförts önskemål om ökad decentralisering inom statsförvaltningen. Enligt länsstyrelsens mening skulle möjligheterna till decentralisering väsentligt underlättas om de fristående läsnämnderna inordnades i länsstyrelsen, som otvivelaktigt har större administrativ kunnighet och erfarenhet än de relativt nybildade läsnämnderna. Till länsstyrelsen skulle efter nämndernas inordning kunna överlämnas både kvalificerade och omfattande arbetsuppgifter till lättnad för berörda departement och centrala verk.

I kameralt avseende torde betydande fördelar kunna vinnas genom läsnämndernas inordning i länsstyrelsen, särskilt efter ett mera allmänt införande av maskinell bokföring, som ökar bokföringskapaciteten och spar personal.

Starka skäl tala sålunda enligt länsstyrelsens mening för en omorganisation av länsstyrelserna, innebärande att de läsnämnder som angivits i länsstyrelsens ovan berörda yttranden, inordnas i länsstyrelsen. Länsstyrelsen avser alltså ej blott länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpnämnd utan även lantbruksnämnd och länskolnämnd.

Beträffande lantbruksnämnderna hava riksdagens revisorer i annat sammanhang ifrågasatt *dels* överförande till lantmateriorganisationen av de delar av lantbruksnämnderna, som närmast handha den yttre rationaliseringen, *dels ock* ett sammanförande i en eller annan form av hushållningssällskapen och lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering. Länsstyrelsen vill i anledning härav avstyrka ett överförande till lantmateriorganisationen av någon del av lantbruksnämnderna och vill i övrigt endast förorda en klarare gränsdragning mellan lantbruksnämnd och hushållningssällskap. Därefter bör enligt länsstyrelsens mening lantbruksnämnden kunna inordnas i länsstyrelsen.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att anordna försöksverksamhet med koncentrerad länsförvaltning. Försöksverksamheten synes kunna omfatta

både en större organisation med inordning i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd, lantbruksnämnd, länsstämmanämnd och mödrakommissionen och den av revisorerna föreslagna mindre organisationen med inordning i endast länsbostadsnämnd, länsarkitekt och distriktingenjör. Länsstyrelsen ifrågasätter om icke även övriga experters ställning i förhållande till länsstyrelsen bör prövas vid denna försöksverksamhet. Ett önskemål är att gemensamma lokaler kunna ordnas för hela den förvaltning, som försöksverksamheten skall omfatta.

Mot ett överförande av andra länsorgans kamerala arbetsuppgifter till länsstyrelsens kameralsektion oberoende av om någon organisatorisk samordning i övrigt kommer till stånd eller ej har länsstyrelsen icke något att erinra. En sådan omorganisation kommer med största sannolikhet att kräva en utökning av den nuvarande personalstyrkan å sektionen, vilket i sin tur kan medföra vissa lokalproblem. Ökningens storlek beror givetvis i första hand på vilka nya arbetsuppgifter, som komma att överföras till sektionen. Huruvida länsstyrelsen och av samordningen berörda länsorgan erhålla gemensamma lokaler eller icke kan även inverka härpå. En reform i enlighet med revisorernas förslag måste emellertid enligt länsstyrelsens mening innebära en minskning av den för berörda länsorgan sammanlagt nu erforderliga personalen.

Revisorerna ha påpekat att en viss ledig arbetskapacitet numera torde finnas å kameralsektionen i och med att länsstämmanämnden övertagit vissa arbetsuppgifter. Gentemot detta vill länsstyrelsen framhålla att å kameralsektionen tidigare förefunnits en icke ringa överbelastning i arbetet. Särskilt har detta gällt för de mindre länsstyrelserna med en relativt fåtalig kvalificerad personal. Överförandet av arbetet med granskningen av statsbidragsrekvisitioner för skolväsendet har givetvis inneburit en minskning av denna överbelastning men ingalunda av den storleksordning, att någon ledig arbetskapacitet nu skulle föreligga.

Dessa problem torde dock komma att belysas närmare om den försöksverksamhet kommer till stånd, som enligt revisorernas förslag är avsedd att påbörjas under medverkan av statens organisationsnämnd.

I övrigt har länsstyrelsen icke något att erinra i anledning av vad revisorerna anfört.

I handläggningen av detta ärende hava jämväl landssekreteraren E. Gunnar Hellström och landskamreraren Gustaf-Adolf Kroon deltagit. Växjö den 14 februari 1959.

THORWALD BERGQUIST

*Tage Kilander*

### Länsstyrelsen i Kalmar län

Den snabba utveckling, som inom samhällslivets olika områden ägt rum under de senaste decennierna, kommer — såvitt nu kan bedömas — i en alltmer accelererad takt att fortgå inom den närmaste framtiden. Denna samhällsutveckling kommer otvivelaktigt att ställa ökade krav på såväl den statliga som kommunala administrationens förmåga att smidigt lösa de arbetsuppgifter, som det alltmer invecklade samhällsmaskineriet ålägger den. Dessa arbetsuppgifter kommer sannolikt att i väsentliga delar innebära en ökad ledning och tillsyn från det allmännas sida gentemot den enskilde. För att nu nämnda uppgifter över huvud skall kunna bemästras måste tyngdpunkten därav förläggas i den regionala och lokala instansen. Detta

förutsätter bland annat en stark decentralisering från centrala till regionala och lokala organ.

Med utgångspunkt från nu angivna allmänna synpunkter finnes anledning förutsätta en väsentlig utökning av länsstyrelsernas arbetsuppgifter i framtiden. Det måste därför betraktas som en angelägenhet av största vikt, att statsrevisorerna nu ägnat uppmärksamhet åt de organisatoriska problem inom länsinstansen, som är förknippade med dessa omständigheter.

Länsstyrelsen i Kalmar län vill för sin del livligt instämma i de synpunkter, som från statsrevisorernas sida anförts beträffande länsstyrelsernas allmänna ställning inom länsförvaltningen och behovet av en koncentration av länets administration till länsstyrelsen.

I sitt utlåtande över länsstyrelseutredningens förslag 1950 intog länsstyrelsen i Kalmar län en positiv ställning till förslaget om *inordning av länsnämnderna* i länsstyrelsen. Länsstyrelsens i Kalmar län erfarenheter av 1952 års reform överensstämmer i stort med de uttalanden, som statsrevisorerna gjort, dock med den reservationen, att en samordning genom landssekreterarens eller annan länsstyrelsetjänstemans närvaro vid nämndernas sammanträden till följd av tidsnöd endast kunnat ske mycket sporadiskt. Initiativet till de samråd, som på tjänstemannaplanet tagits med de olika länsnämnderna, har praktiskt taget alltid utgått från någon av länsstyrelsens tjänstemän. Nödvändigheten av samråd har i allmänhet icke insetts av vederbörande tjänstemän inom de olika länsnämnderna, vilket måhända är naturligt med hänsyn till den relativt ringa överblick över de regionala sammanhangen, som vinnes inom nämnderna med deras begränsade arbetsuppgifter.

Enligt länsstyrelsens i Kalmar län uppfattning kan en fullständig organisatorisk samordning — vilken i princip bör eftersträvas — endast uppnås genom en inordning i länsstyrelsen av länsnämnderna. Alternativet med ett lagfästade av länsråden är ur många synpunkter en sämre lösning. Länsråden har nog i allmänhet visat sig icke fylla de förväntningar, som från början ställdes på dem. Länsstyrelsen i Kalmar län har sedan några år tillbaka tillämpat en från normalfallet något avvikande ordning. Vid handläggningen av vissa planärenden äger s. k. lantmäterisamråd rum på länslantmäterikontoret med deltagande av överlantmätaren, planeringsassessorn, länsarkitekten, länsbostadsdirektören, länsarbetsdirektören och berörda distriktslantmätare. Vid behandlingen av vissa hälsovårdsärenden äger motsvarande »hälsovårdssamråd» rum med deltagande av förste länsassessorn, förste provinsialläkaren, länsveterinären, distriktsingenjören och en av länets hälsovårdsförbund anställd hälsovårdskonsulent. Länsråd med deltagande av samtliga experter jämte landshövdingen, landssekreteraren och sektionscheferna sker endast ett fåtal gånger om året och oftast i sammanhang med någon resa till en kommun, som av någon anledning har särskilda problem att dryfta.

Om länsstyrelsen således i princip vill förorda en inordning i länsstyrelsen av länsnämnderna, vill länsstyrelsen dock såsom en förutsättning härför framhålla nödvändigheten av att nämnderna lokalt kan inrymmas i landsstatshuset. Brister denna förutsättning undanryckes en väsentlig grund för reformen.

Även om länsstyrelsen således i princip tillstyrker en inordning i länsstyrelsen av länsnämnderna är länsstyrelsen av den uppfattningen att detta inordnande icke av praktiska skäl kan ske annat än under en relativt lång övergångstid. I första hand bör enligt länsstyrelsens bedömande länsbostadsnämnden, mödrahjälpnämnden och länsnykterhetsnämnden komma i fråga, då dessa nämnder dels har arbetsuppgifter, som intimt berör läns-

slyrelsens nuvarande arbetsfält, och dels har en organisation, som icke är alltför omfattande. Länsstyrelsen ställer sig däremot mera tveksam till förslaget om att redan i första etappen inordna länsarbetsnämnden med dess vittfamnande arbetsuppgifter och betydande kansliorganisation. Länsstyrelsen är närmast böjd för att låta därmed anstå till dess erfarenheter vunnits från de tre ovan angivna nämndernas inordning i länsstyrelsen.

Den allmänna uppfattningen är, att ett inordnade av länsnämnderna kräver *lekmannamedverkan* i länsstyrelsen. Det berättigade i detta krav kan knappast ifrågasättas, men ur länsstyrelsens synpunkt är det av vikt, att lekmännens medverkan icke får föranleda, att förvaltningsförfarandet tyngs och därigenom förorsakar ökat arbete och tidsutdräkt. Lekmannamedverkan måste begränsas till de viktigaste ärendena och till sådana, där en lekmannainsats kan vara av verkligt värde för ärendets allsidiga bedömning. Även ur kostnadssynpunkt måste lekmännens medverkan begränsas. I vissa fall finnes anledning att förmoda, att lekmännens medverkan kan förorsaka direkta olägenheter. Så t. ex., då det gäller fattande av beslut om omhändertagande på nykterhetsvårdsanstalt av en av polismyndigheten som farlig anhållen alkoholist. För att undvika att den omhändertagne icke längre än nödvändigt skall behöva vistas i polisarrest brukar länsstyrelsen senast dagen efter det polismyndighetens utredning kommit länsstyrelsen till handa låta inställa den omhändertagne till förhör inför länsstyrelsen och därefter omedelbart fatta beslut i ärendet. Skulle i dessa ärenden lekmannanämnd inkallas, kan det icke undvikas, att beslutet kommer att fördröjas ett antal dagar, såvida icke lekmännen är bosatta å residensorten eller dess omedelbara omgivning och redo att omedelbart inställa sig till tjänstgöring. Denna fördröjning i handläggningen kan man icke utan vidare bortse ifrån.

I fråga om *experternas ställning* är länsstyrelsen beredd att instämma i de synpunkter, som kommit till uttryck i statsrevisorernas uttalanden. Länsstyrelsen är av den uppfattningen, att genom experternas inordning i länsstyrelsen betydande organisatoriska fördelar är att vinna. Länsarkitektens inordnande i planeringssektionen eller en blivande planeringsbyrå torde icke bereda oöverstigligen organisatoriska svårigheter. Med hänsyn till en planeringsbyrås storlek och mångskiftande viktiga uppgifter torde chefen böra placeras i byråchefsggraden. Till chef för byrån bör utses en för planeringsuppgifter särskilt intresserad och duglig person; denne må sedan vara jurist, tekniker eller samhällsekonom. Emellertid bör framhållas behovet av att till byrån snarast knytes person med speciell kompetens på det samhällsekonomiska området.

I sammanhang med sektionsindelningen inom landskansliet vill länsstyrelsen aktualisera den i inrikesdepartementets promemoria den 16 oktober 1956 väckta frågan om civilförsvarssektionens utbyggnad till en försvarssektion med uppgift att handlägga alla på länsstyrelsen ankommande ärenden rörande den civila sektorn av totalförsvaret. Den nuvarande splittringen på en civilförsvarssektion, en ekonomisk försvarssektion och särskilda föredragande i ärenden rörande krigssjukvård, psykologiskt försvar och krigstrafiken är i längden ohållbar. Det åligger enligt gällande ordning landssekreteraren att samordna planläggningen inom hela den civila sektorn av totalförsvaret. Dessa arbetsuppgifter blir tyvärr ofta eftersatta, då andra till synes mera trängande poeka på sin lösning. Ett inlemmande av alla dessa uppgifter i en försvarssektion måste därför anses påkallad.

Någon *uppdelning av landskansliet* bör icke ifrågakomma med anledning av den nu övervägda reformen. Länsstyrelsen delar i denna punkt helt revisorernas uttalanden.

Beträffande *landskontoret* erinrar statsrevisorerna om att det vid olika tillfällen påtalats, att vissa olägenheter är förenade med den utpräglat självständiga ställning, som tillkommer taxeringssektionens chef, och föreslår en undersökning huruvida icke en viss ytterligare tillsynsbefogenhet i berörda hänseende skulle kunna tilläggas landshövdingen. Länsstyrelsen har i och för sig icke något att erinra mot en sådan undersökning, men ifrågasätter huruvida icke de vid olika tillfällen under årets lopp av provningsnämndens kansli upprättade förteckningarna över balanserade mål skulle kunna överlämnas jämväl till landshövdingen för dennes bedömande, om anledning finns till särskild åtgärd.

Beträffande kameralsektionen skulle införandet av maskinell bokföring i hög grad underlätta det nuvarande arbetet och medföra en rationalisering. Behovet av en sådan utrustning framträder i än högre grad, om den av statsrevisorerna föreslagna koncentrationen av den kamerala verksamheten på länsplanet kommer till stånd. Länsstyrelsen har icke något att erinra mot att det genom en försöksverksamhet prövas, huruvida en överflyttning av kamerala uppgifter kan ske till länsstyrelsen.

Vad angår den av statsrevisorerna ifrågasatta försöksverksamheten inom länsförvaltningen tillstyrker länsstyrelsen, att en sådan kommer till stånd, oavsett vilket resultat man kan komma till i fråga om en ny länsindelning.

Avslutningsvis vill länsstyrelsen beröra den *direktivrätt*, som för närvarande tillkommer vissa centrala verk (arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen etc.) gentemot de organ, som ifrågasättes skola införlivas med länsstyrelsen. Det vore enligt länsstyrelsens mening beklagligt, om en sådan direktivrätt bibehölls efter en införlivning. Ett av argumenten för förslaget om inlemmande av de nu fristående länsorganen i länsstyrelsen är ju att man därigenom skulle upprätthålla länsstyrelsens auktoritet. Vad man sålunda önskar undvika skulle emellertid med säkerhet uppnås om länsstyrelsens beslut och handlande gjordes beroende av direktiv från de centrala verken. Att direktivrätt redan lämnats åt civilförvarsstyrelsen kan icke tagas till intäkt för att inrymma samma rätt åt andra centrala verk, enär de uppgifter, som är gemensamma för civilförvarsstyrelsen och länsstyrelserna, är av en art, som i vissa situationer nödvändiggör en central ledning. Så är icke förhållandet med de övriga verk varom här är fråga. Rätten att utfärda för länsstyrelserna *bindande* anvisningar bör i dessa fall förbehållas Kungl. Maj:t. Att de centrala verken meddelar råd och anvisningar *till ledning* för behandling av vissa ärenden i syfte att vinna enhetlighet i ärendenas handläggning finner länsstyrelsen däremot enbart vara till fördel. Beträffande de centrala verkens direktivrätt bör vidare framhållas, att densamma motverkar tillgodoseendet av önskemålet om en decentralisering inom statsförvaltningen. Direktivrätten kommer i själva verket att fastlåsa avgörandet vid det centrala organet och på så sätt innebära en centralisering i stället för motsatsen.

I handläggningen av detta ärende har förutom undertecknade, landshövding och landssekreterare, deltagit landskamreraren Bror Alvin. Kalmar den 14 februari 1959.

IVAR PERSSON

*Gösta Hanning*

### Länsstyrelsen i Gotlands län

I nämnda del av revisorernas berättelse upptages till behandling frågor rörande ytterligare rationalisering och förbättring inom den statliga länsförvaltningen, varvid uttalas, att länsstyrelsen bör återgivas sin ställning

av verklig lantregering. Under åberopande bland annat av dels synpunkter som framförts i samband med tillkomsten av den nuvarande, på 1952 års riksdagsbeslut grundade länsstyrelseorganisationen, dels erfarenheter av denna organisation, aktualisera revisorerna frågorna om inordnande i länsstyrelsen av de fristående länsorganen, i första hand länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden och mödrahjälpsnämnden, samt i samband därmed frågan om medverkan i länsstyrelsen av lekmän och av länsstyrelsens experter. Frågan om det så kallade länsrådets ställning behandlas därjämte.

För egen del har länsstyrelsen vid läsningen av revisorernas framställning icke kunnat värja sig för intrycket att revisorerna genomgående starkt framhållit de fördelar, som böra kunna vinnas vid ett genomförande av en organisatorisk samordning inom länsförvaltningen, medan revisorerna tagit med lätt hand på de farhågor, som från åtskilliga håll och enligt länsstyrelsens mening icke utan grund framförts med tanke på vissa olägenheter, som otvivelaktigt äro förenade med en mera fullständig samordning. I detta sammanhang vill länsstyrelsen framhålla endast ett par omständigheter.

Med uttrycket lantregering torde väl vara förenad tanken på ett direkt under Kungl. Maj:t lydande länsorgan, som har att såväl verkställa Kungl. Maj:ts befallningar som att — och härutinnan med stor självständighet — direkt hos Kungl. Maj:t företräda länsinvånarnas och länets intressen. Där est länsförvaltningens samordnande i länsstyrelsen skulle medföra, att länsstyrelsen i förhållande till de centrala verken blev i huvudsak endast verkställande organ, kan följden härav befaras bli att länsstyrelsens position hos länsopinionen försvagas. I detta avseende blir utformningen av de centrala verkens direktivrätt av väsentlig betydelse.

Den vid länsstyrelserna genomförda sektionindelningen utgör otvivelaktigt — särskilt för landskanslierna — ur rationaliseringssynpunkt det väsentliga i 1952 års organisationsbeslut. Den nya organisationsformen torde möjliggöra att — såsom revisorerna framhålla — nya arbetsuppgifter upp- tagas av länsstyrelserna medelst för ändamålet nyinrättade sektioner. Att man vid en sådan utbyggnad av länsstyrelserna — därest lokalsamband etableras — kan vinna möjlighet till rationaliseringar och besparingar beträffande kansli- och kameralarbetet torde allmänt sett vara troligt. En av sådan rationalisering — totalt sett — föranledd minskning av den i nyssnämnda arbete hos de olika länsorganen sysselsatta personalen kan likväl beräknas medföra en icke obetydlig personalökning för länsstyrelserna. Därigenom torde bland annat möjligheterna öka att inom verket utjämna vissa säsongmässiga arbetstoppar. Här må nämnas den för landskansliernas planeringssektion under sommartid normalt inträffande arbetsökningen i avseende å bil- och körkortsärenden. Ju fåtaligare en länsstyrelses kontorspersonal är, ju svårare är det att utan användande av extrapersonal och tillgripande av övertid i dylika fall ordna arbetsförhållandena på ett för både allmänheten och länsstyrelsens personal rimligt sätt. Länsstyrelsen har härvid icke tagit hänsyn till möjliga organisationsändringar, som beröra bilregistrering, bilskatteuppbörd och körkort.

Utöver de möjliga fördelarna ur besparingssynpunkt innebär givetvis en fullständig samordning på länsplanet också ökad möjlighet till överblick av ärendena.

Länsnämndernas inordnande i länsstyrelsen förutsätter även enligt länsstyrelsens mening att lekmanamedverkan i länsstyrelsen kan ordnas i den omfattning, som föranledes av nämndernas nuvarande organisation. Skulle därutöver ökad lekmanamedverkan anses erforderlig i länsstyrelsen i samband med ändrad lagstiftning rörande administrativa frihetsberövanden, har dock länsstyrelsen den bestämda uppfattningen, att man i dylikt fall



måste räkna även med nackdelar. Att lekmanamedverkan i ärenden angående administrativa frihetsberövanden måste föra med sig icke oväsentliga inslag av tungroddhet och omständlighet finner länsstyrelsen uppenbart. Den av riksdagens revisorer gjorda jämförelsen med erfarenheterna från länsnämndernas verksamhet synes länsstyrelsen icke vara hållbar. Länsnämndsärendena ha en från ärenden angående administrativa frihetsberövanden alltför avvikande karaktär för att man på erfarenheterna av deras handläggning skall kunna grunda uttalanden, enligt vilka farhågorna för vissa olägenheter av lekmanamedverkan bedömas vara betydligt överdrivna.

Länsnämndernas inordnande i länsstyrelsen kan vidare förmodas medföra, att på vissa tjänstemän kommer att vila en icke oväsentligt ökad arbetsuppgift.

Sistnämnda fråga beröres icke i revisorernas berättelse.

Länsstyrelsen har i det föregående ansett sig böra framhålla vissa olägenheter, som kunna vara förenade med ett genomförande av de av revisorerna diskuterade, mera omfattande rationaliseringsåtgärderna. Detta innebär icke, att länsstyrelsen motsätter sig åtgärderna. Länsstyrelsen vill tvärtom förordna att åtgärderna allvarligt övervägas.

Med hänsyn till de även av revisorerna beaktade svårigheterna att ordna gemensamma lokaler för en samordnad länsförvaltning, synes man emellertid i denna sak stå inför nödvändigheten att under en avsevärd tid nödgas avstå från det principiellt önskvärda och få nöja sig med det praktiskt möjliga. Revisorernas uttalande utmynnar också i vissa begränsade förslag, avseende bland annat planeringssektionens utbyggnad till byrå på tre sektioner ävensom anordnande av viss försöksverksamhet vid en eller flera länsstyrelser samt såsom ett alternativ, som anses kunna omedelbart genomföras, att i planeringssektionen tills vidare inordnas endast distriktsingenjören för vatten och avlopp.

Beträffande dessa förslag vill länsstyrelsen i avseende å landskansliet anföra följande:

Härvarande landskansli, vilket i sin helhet är organiserat som en sektion, har trots sin ringa storlek icke kunnat beredas lokaler i ett våningsplan och har icke i sin helhet kunnat beredas plats i kansliets huvudbyggnad. Kansliets huvuddel är fördelad på tre våningsplan i nämnda byggnad. I två närbelägna byggnader ha barnavårdsassistenten och priskontoret sina lokaler. På grund av de ogynnsamma lokalförhållandena har bland annat icke heller landsfogden kunnat beredas plats i kansliets huvudbyggnad.

I samma byggnad, som hyser barnavårdsassistenten, ha i övrigt inrymmts dels länsarkitektkontoret, dels taxeringssektionen samt folkbokförings- och uppbördssektionen ävensom härads skrivarernas kontor.

Det kan kanske synas som i detta fall genom lokalbyte mellan landskansliet och någon av landskontorets nämnda två sektioner skulle kunna erhållas gemensamma lokaler — dock knappast å samma våningsplan — för landskansliets huvuddel och länsarkitektkontoret. Emellertid skulle härvid — oavsett att ett ökat lokalbehov inom kort torde bli aktuellt för de båda sektionerna — den nuvarande relativt gynnsamma lokalsituationen för sektionerna upphöra och ersättas av en uppdelning — helt eller delvis beträffande någon av sektionerna — på landskansliets nuvarande spridda utrymmen, varjämte länsstyrelsens kassarörelse skulle få uppdelas på två byggnader. Vad som skulle vinnas för landskansliet skulle förloras för landskontoret. Uppenbarligen skulle härvid icke vinnas en lämplig rationalisering. Av liknande skäl skulle ett lokalbyte mellan kameralsektionen — nu inrymd i samma byggnad som landskansliets huvuddel — och länsarkitektkontoret icke vara en lycklig lösning.

För den av revisorerna tänkta, till byrå på tre sektioner utökade planeringssektionen skulle utrymmena icke alls förslå, även om personal- och lokalbehovet för bilregistrering och bilskatteuppbörd skulle avsevärt nedbringas genom rationaliseringar. På grund härav och med hänsyn till lokalförhållandena i övrigt i Visby föreligga härstädes för närvarande icke möjligheter att anordna den av revisorerna föreslagna försöksverksamheten.

Härvarande landskanslis unika organisation på en sektion med en sektionschef i byrådirektörs lönegrad aktualiserar bland annat frågan vem som skall vara avdelningschefens ställföreträdare, därest kansliet organiseras som en byrå, omfattande dels de i revisorernas förslag nämnda tre sektionerna, dels eventuellt en civilförsvarssektion med den nu provisoriskt organiserade ekonomiska försvarssektionen.

Revisorerna ha beträffande länsarkitektens ställning i förhållande till länsstyrelsen framhållit, att det framstår såsom säreget och medför tyngande formaliteter att på sätt som är fallet en tjänsteman, vars verksamhet i själva verket utgör en integrerande del av en myndighets ämbetsbefattning skall ha en från denna fristående ställning. Länsstyrelsen har i detta avseende nödgats konstatera, att länsstyrelsens del av länsarkitektens verksamhet har att utstå svår konkurrens av hans verksamhet för övriga ändamål. Länsarkitekten har ju att handa även värden av kronans byggnader inom länet. Han har vidare i praktiken att fungera som expert även åt andra länsorgan, och han har möjlighet att bedriva arkitekt- och annan uppdragsverksamhet för statsverkets räkning. Särskilt den sistnämnda möjligheten torde böra ägnas uppmärksamhet vid en översyn av länsarkitektens ställning.

Emellertid torde såväl länsarkitektens som det så kallade länsrådets ställning i länsförvaltningen böra tills vidare anstå i avbidan på slutförandet av den pågående revideringen av byggnadslagstiftningen.

Den av revisorerna i andra hand nämnda och såsom möjlig att omedelbart genomföra betecknade åtgärden att tills vidare endast distriktsingenjören för vatten och avlopp inordnas i planeringssektionen förutsätter för länet tillkomsten av en särskild sådan ingenjör.

Från distriktsingenjören för vatten och avlopp i Stockholms och Gotlands län har inkommit en den 22 januari 1959 dagtecknad PM, som bifogas.

Länsstyrelsen finner sig kunna i huvudsak ansluta sig till de i promemorian framförda synpunkterna.

Beträffande de frågor, som riksdagens revisorer upptagit till behandling med avseende å landskontorets verksamhet, må anföras följande.

Länsstyrelsen är fullt ense med revisorerna om att kameralsektionens övertagande av vissa förut på landskansliet ankommande kamerala göromål visat sig lämpligt och ändamålsenligt. Dock må framhållas att detta övertagande för kameralsektionen i härvarande län icke medförde någon utökning av biträdespersonalen.

Det är visserligen riktigt att numera viss avlastning i kameralsektionens arbetsuppgifter skett därigenom att skolrekvisitionerna icke längre såsom tidigare behöva underkastas saklig granskning. Detta granskningsarbete utfördes till stor del av biträdespersonalen, och omläggningen har icke för länsstyrelsens vidkommande medfört någon minskning i arbetet av större betydelse. Det förtjänar även att framhållas att den kassarörelse som tidigare åvilat landskansliet, sedan den överförts till kameralsektionen, år från år ökat bland annat till följd av det växande bilbeståndet samt den alltjämt tilltagande frekvensen av körkortsansökningar. Även om det av revisorerna uttalade önskemålet kan realiseras, nämligen att bilregistreringen och bilskatteuppbörden rationaliseras med nedbringande av personal- och lokalbehovet som följd, är därmed icke sagt att kameralsektionens befattning

med dessa arbetsuppgifter minskas. Måste man vidare räkna med förstatligande av polisväsendet inom en icke avlägsen framtid, kan detta enligt revisorernas uttalande »tänkas komma att medföra en större ökning av kameralsektionens arbetsmängd».

Redan i tidigare sammanhang har av riksdagens revisorer framförts krav om att koncentrera hela eller större delen av länsförvaltningens kamerala verksamhet till länsstyrelsen och detta oberoende av om någon organisatorisk samordning i övrigt kommer till stånd eller ej. Detta krav framföres nu ånyo av revisorerna.

Närmast skulle väl härmed avses ett övertagande av arbetsuppgifter från länsarbetsnämnden och länsbostadsnämnden. För att bilda sig en uppfattning om arten och omfattningen av de kamerala uppgifter, som åvila dessa institutioner har länsstyrelsen besökt desamma. Därvid har länsstyrelsen funnit att egentlig kassarörelse av de båda nämnderna bedrivs endast i mycket ringa utsträckning, varför en avlastning härav icke skulle bereda nämnderna någon märkbar lättnad. Övriga kamerala uppgifter synas så intimt knutna till nämndernas verksamhet att ett särskiljande härav för separat behandling av personal utanför nämnden ovillkorligen måste vålla omgång och tidsutdräkt.

Så länge nämnderna i fråga icke disponera gemensamma lokaler med länsstyrelsen är det enligt länsstyrelsens mening helt uteslutet att från dem till länsstyrelsen överflytta andra kamerala uppgifter än sådana som äro att hänföra till ren kassarörelse. Såsom här redan framhållits skulle detta emellertid endast innebära en högst obetydlig avlastning för nämnderna utan möjlighet till personalindragning. — Det bör i detta sammanhang måhända även framhållas, att det inte ens med gemensamma lokaler alltid är rationellt eller ens möjligt att avskilja de rent kamerala uppgifterna från handläggningen i övrigt av ett ärende. Ett dylikt förhållande föreligger redan inom länsstyrelsens nuvarande verksamhetsområde, nämligen i fråga om förfarandet vid exekutiva auktioner. Dessa ärenden handläggas av tjänsteman å landskansliet och huvudparten av de transaktioner med avseende å penningar och värdehandlingar som därvid förekomma ombesörjas av denne. En uppdelning av ärendet skulle utan tvivel bliva mera arbets- och tidskrävande. På samma sätt skulle enligt länsstyrelsens mening tungroddhet och omständlighet uppstå om alla de kamerala uppgifter, som åvila länsarbetsnämnd och länsbostadsnämnd överflyttades till länsstyrelsens kameralsektion. I varje fall skulle en sådan överflyttning icke kunna beräknas medföra någon minskning i personalbehovet.

Några olägenheter beträffande den ställning som tillkommer taxeringssektionens chef, taxeringsintendenten, ha icke förmärkts i detta län. Vad gäller taxeringsintendentens ståndpunkttagande till rättsfrågorna i taxeringsprocessen torde det vara ofrånkomligt att han som part i processen intager en fullt självständig ställning. Vidkommande taxeringsintendentens arbete i övrigt åligger det denne som föredragande närmast under landshövdingen tillse att taxeringsarbetet ordnas och bedrivs på ett ändamålsenligt sätt. Landshövdingen har sålunda redan nu möjlighet att i sistnämnda avseende ge de direktiv, vartill han finner fog. Enligt länsstyrelsens mening finns inte anledning att tillägga landshövdingen ytterligare tillsynsbefogenheter i förhållande till taxeringsintendenten.

Länsstyrelsen vill slutligen framhålla, dels att länsstyrelsen ansluter sig till revisorernas uttalande, att det i och för sig är önskvärt, att tanken på en organisatorisk samordning av länsförvaltningen av bättre kvalitet än den nuvarande även fortsättningsvis hålles aktuell, dels att länsstyrelsen icke har anledning motsätta sig, att revisorernas organisationsförslag upptagas

till övervägande, varvid emellertid en noggrannare prövning än vad som hittills skett vore önskvärd för överbyggande av de svårigheter som otvivelaktigt komma att möta vid realiserandet av samordningstanken.

I länsstyrelsens slutliga handläggning av detta ärende ha deltagit landssekreteraren Richard Laurin, landskamreraren M. Heljestrand och taxeringsintendenten Sture Lerinder samt såsom föredragande i vad ärendet berör landskontoret länsassessorn N. V. Nilsson och såsom föredragande av ärendet i övrigt länsassessorn Arne Decker. Visby den 13 februari 1959.

#### RICHARD LAURIN

*Arne Decker*

#### *Yttrande från distriktsingenjören för vatten och avlopp i Stockholms och Gotlands län*

Statsrevisorerna ha särskilt framhållit att samordningen inom länsförvaltningen måste göras mera rationell och ha beträffande experterna och deras medverkan i detta syfte föreslagit, att de skola inordnas som tjänstemän inom länsstyrelsen. Beträffande övriga länsorgan skulle denna inordning icke beslutas nu utan först efter ytterligare utredningar eller såsom ett provisorium under en viss prövotid. Beträffande distriktsingenjören däremot har statsrevisorerna ansett att tiden nu bör vara mogen för ett definitivt beslut, utan att några försöksresultat behöver avvaktas, att inordna distriktsingenjören i länsstyrelsen och då närmast i planeringssektionen.

Distriktsingenjören delar för sin del statsrevisorernas uppfattning att samordningen inom länsförvaltningen måste göras så effektiv som möjligt och att förbättringar kan och bör göras i detta syfte. Distriktsingenjören kan dock icke dela statsrevisorernas uppfattning att samordningen kan göras mera rationell genom att experterna inordnas som tjänstemän inom länsstyrelsen. Betydligt bättre resultat skulle kunna nås genom direkta samråd under hand eller under bestämda former inom den ram som numera tillämpas för länsrådet, lämpligen inom olika grupper eller delegationer av länsrådet samt genom bättre utnyttjande av föredragningskyldigheten för experterna. En första förutsättning för effektivare samordning är dock att lokalfrågorna för länsförvaltningen ordnas så att länsstyrelsen och deras experter kunna beredas lokaler inom samma byggnad eller i omedelbar närhet av varandra. Beträffande förslaget om distriktsingenjörernas omedelbara inflyttning i länsstyrelsen utan särskild prövotid synes detta förslag delvis bero på missuppfattningar beträffande tidigare utredningar och uttalanden.

Ett inordnande av länsexperterna såsom tjänstemän inom länsstyrelsen skulle undanrycka själva grunden för experternas speciella arbete. Experterna skola fungera dels såsom kontaktorgan för de centrala verken, dels såsom speciella experter, var och en inom sitt ämbetsområde som rådgivare åt länsstyrelsen. Detta kräver en fristående ställning med eget ansvar för att sätta sig in i alla de frågor inom vederbörandes verksamhetsområde i länet för att såväl länsstyrelsen som det centrala verket skall kunna få underlag för sina bedömningar genom experternas försorg. Om experterna inordnas i länsstyrelsen såsom underordnade tjänstemän kommer denna möjlighet att automatiskt bortfalla och experterna huvudsakligen bli sysselsatta med löpande rutinärenden, statistiska uppgifter o. d. Just den anknytning till det praktiska livet, som nu är det väsentliga för experternas verksamhet, kommer sålunda att förloras. Det kan också anmärkas att mycket tyder på att

experterna ha lättare att komma till tals med kommuner och enskilda personer och få de uppgifter som äro nödvändiga för en allmän orientering om han kommer såsom expert utanför länsstyrelsen och med skyldighet att giva de råd och upplysningar som vederbörande behöver, vilket kan ge en lösning på ett tidigt stadium, än att han kommer som länsstyrelsens tjänsteman. Han kan då uppfattas som en inspekterande tjänsteman med uppgift att giva ålägganden eller representera en dömande myndighet. Vissa erfarenheter tyder på att så kan bliva förhållandet.

Beträffande speciellt distriktsingenjörernas inordning i länsstyrelsen kan följande framhållas.

Statsrevisorerna anse distriktsingenjörernas inflyttning i länsstyrelserna redan utredd och hänvisar då till att såväl länsstyrelseutredningen som kommittén för stadsplaneväsendets omorganisation och 1946 års vatten- och avloppssakkunniga ha föreslagit att distriktsingenjören skall inordnas i länsstyrelsen. Såväl länsstyrelseutredningen som stadsplaneutredningen synes därvid ha stött sig på vatten- och avloppssakkunnigas förslag, vilket innebär en inordning under vissa speciella förutsättningar. Förslaget innebär sålunda en fristående ställning för distriktsingenjören inom länsstyrelsen direkt under landssekreteraren med föredragning av förrättningsärenden enligt den vatten- och avloppslag som de sakkunniga föreslogo samt med en lönesättning motsvarande nuvarande B 1. Då ingen av dessa förutsättningar för vatten- och avloppssakkunnigas förslag genomförts, synes sålunda icke heller något av sakkunnigekommittéernas förslag om distriktsingenjörernas inordning i länsstyrelsen kunna åberopas.

Statsrevisorerna ha som särskilt motiv för en inflyttning av distriktsingenjörerna uppgivit att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen numera — i yttrande den 17 mars 1958 över förslag till vattenvårdens centrala och lokala organisation — tillstyrkt denna förändring. Denna uppgift är emellertid icke riktig. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen rekommenderar där i första hand att länsstyrelse för att förenkla arbetet på länsplanet i lämplig utsträckning uppträder åt distriktsingenjör att vara föredragande. »För den långsiktigare lösningen», d. v. s. om vatten- och avloppsorganisationen överföres till fiskeristyrelsen, tillägger styrelsen, »torde måhända böra prövas, om icke distriktsingenjörerna böra helt inordnas i länsstyrelserna». Ett sådant yttrande får givetvis icke utnyttjas på sätt som statsrevisorerna nu gjort.

En inordning av distriktsingenjören i länsstyrelsen kompliceras därav att alljämt fyra län icke har egen distriktsingenjör. Gotlands län avses att även i framtiden inordnas i Stockholms-distriktet, varför för distriktsingenjören i Stockholms och Gotlands län egendomliga anställningsförhållanden blir följden om han skall inordnas som tjänsteman inom den ena länsstyrelsen.

Höstriksdagen 1957 avlog enhälligt den proposition (nr 49/1957) som framlagts med förslag att statens vatteninspektion och vatten- och avloppsbyrån inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med distriktsingenjörerna skulle inordnas under byggnadsstyrelsen, varvid då biavsikten torde ha varit att placera distriktsingenjören på länsarkitektkontoret. När riksdagen så enhälligt gick emot denna tankegång hösten 1957, synes egendomligt att statsrevisorerna omedelbart på nytt tar upp frågan om distriktsingenjörernas inordning under planeringssektionen eventuellt med länsarkitekten som chef, eftersom denna form av samordning sålunda redan bedömts såsom olämplig. Distriktsingenjörens samarbete med länsarkitekten har blivit en allt mindre del av distriktsingenjörens arbetsuppgifter.

Enligt beslut av 1958 års riksdag (prop. 133/1958) skall den nytillsatta vattenvårdsnämnden på grundval av efter hand vunna erfarenheter framlägga definitivt förslag beträffande vattenvårdens organisation såväl centralt

som på länsplanet. Statsrevisorernas nu framförda förslag strider mot detta beslut och föregriper de förslag som vattenvårdsnämnden enligt dessa direktiv skall avgiva.

En inordning av distriktsingenjören i planeringssektionen synes mindre välbetänkt speciellt som samtliga vattenfrågor från den 1 januari 1959 överförts till socialsektionen (allmänna sektionen). Det är visserligen riktigt som statsrevisorerna påpekat att distriktsingenjören har uppgifter inom såväl socialsektionen (allmänna sektionen) som planeringssektionen, men detta borde snarast vara ett skäl för att distriktsingenjören placeras utanför de båda sektionerna.

Distriktsingenjörernas egna huvuduppgifter måste anses gälla den allmänna vattenvården med den vattenrättsliga lagstiftningen som grund samt handläggning av statsbidragsärenden för vatten och avlopp. Detta innebär allmänna övervaknings- och tillsynsuppgifter för vattenvården, byggnadskontroll av vatten- och avloppsanläggningar, fortlöpande drift- och skötselkontroll av vattenverk och reningsverk, speciella undersökningar som bedrivs av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beträffande sådana anläggningars funktion m. m., d. v. s. uppgifter som icke utan olägenhet kan inordnas under någon sektion på länsstyrelsen. Icke heller kan någon av övriga experter anses lämpad som chef för sådana uppgifter. Om distriktsingenjören sålunda skall vara expert för länsstyrelsen inom det vattenrättsliga området dit vattenvården hör, kan det varken ur teknisk synpunkt eller rationell synpunkt anses acceptabelt att han inordnas under en tjänsteman med andra arbetsuppgifter. Med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning bör i stället tillses att distriktsingenjören snarast får samma löneställning som andra experter såsom länsarkitekt och förste provinsialläkare då dessa experter böra vara likställda.

Någon som helst rationaliseringsvinst ur kameral synpunkt — i och för sig en bagatell i sammanhanget —, vilket statsrevisorerna synas ha fäst stort avseende vid, torde icke kunna uppnås. Den nuvarande kamerala anknytningen till vägförvaltningen synes snarast vara bättre och innebär med hänsyn till personalens vid förvaltningen vana vid teknisk verksamhet icke någon merbelastning.

Slutligen kan distriktsingenjören icke underlåta att påtala att redan nu föreligger mycket svåra rekryteringsmöjligheter inom vatten- och avloppsorganisationen och vakanser ha ideligen uppstått. För närvarande är en distriktsingenjörstjänst vakant i brist på kompetent sökande. Eftersom en inflyttning i länsstyrelsen, speciellt som underordnad tjänsteman, i praktiken måste innebära ett totalt lönestopp och då tjänsten är en sluttjänst kommer otvivelaktigt rekryteringsmöjligheterna att ytterligare avsevärt försvåras, sannolikt därhän att experter över huvud taget icke torde finnas tillgängliga för dessa tjänster. Den avsedda hjälpen för länsstyrelserna i de ytterligt komplicerade tekniska problem — t. ex. atomindustrin — som vattenvården och vattenlagstiftningen omfattar kommer sålunda att upphöra. Att utnyttja tekniska personalen på länsbostadsnämnden eller länsarkitektkontoret för distriktsingenjörskontorets räkning eller tvärtom torde endast i undantagsfall vara möjligt och innebär icke någon teknisk rationalisering.

Distriktsingenjören måste sålunda bestämt avstyrka nu föreslagen inordning av distriktsingenjören inom länsstyrelsen. Inga fördelar vinnas därmed, däremot finnas en rad nackdelar med ett sådant arrangemang av vilka några ovan antytts. En samordning av länsarbetet synes kunna ordnas mera rationellt på ett enklare sätt. Första villkoret synes dock vara att lokalfrågan för länsstyrelserna och experterna ordnas på tillfredsställande sätt. Ett samråd kan enkelt ordnas inom nu tillämpade länsråds ram endera genom un-



derhandskontakter eller genom regelbundna sammanträden i delegationer av länsrådet, varigenom remissförfarandet kan minskas i största möjliga utsträckning. Av vissa typer av ärenden bör experternas föredragningskyldighet utnyttjas mera, vilket måste bidra till närmare kontakt och en bättre orientering mellan länsstyrelsen och experterna. En klarare gränstdragning mellan de olika experternas arbetsområden är önskvärd för att undvika dubbelarbete. Först sedan dessa och liknande relativt enkla förändringar i länsarbetet vidtagits och prövats under någon tid, synes anledning finnas att taga upp till prövning frågan om experternas inordning i länsstyrelsen med utbyggnad av länsstyrelsen till ett inom länet centralt ämbetsverk. Stockholm den 22 januari 1959.

### Länsstyrelsen i Blekinge län

I likhet med statsrevisorerna anser länsstyrelsen tiden vara inne att frågan om länsförvaltningens organisation tagas upp till förnyad behandling. Såsom revisorerna anmärka kan organisationen sådan den utformats enligt 1952 års beslut icke anses definitiv. Vad som revisorerna och tidigare länsstyrelseutredningen framhållit angående angelägenheten av att åstadkomma ett fastare sammanhållande av den statliga verksamheten inom länet är länsstyrelsen beredd att understryka.

Revisorerna ha till en början övervägt, huruvida ett lagfästade av länsråden skulle vara en framkomlig väg för att åstadkomma den behövliga samordningen men förkastat detta alternativ till förmån för en fullständig organisatorisk samordning, d. v. s. inordning av länsnämnderna. Länsrådsorganisationen har tidigare prövats vid denna länsstyrelse och erfarenheterna därav blevo icke goda utan länsrådssammanträdena upphörde så småningom. Däremot förekommer att alla länsexperterna eller en del av dem sammankallas till informell överläggning med länsstyrelsen i någon speciell fråga. Dessa överläggningar ha visat sig värdefulla och tidsbesparande men någon fast länsrådsinstitution är det icke fråga om. En sådan bleve alltför tungrodd. Länsstyrelsen avstyrker alltså att länsrådsinstitutionen legaliseras.

Vad beträffar länsnämnderna utgör den omständigheten att landshövdingen i regel är ordförande i de viktigaste av dem en viss garanti för att samordning mellan dessa och länsstyrelsen kunnat upprätthållas, och det samarbete, som i Blekinge län praktiseras i övrigt mellan myndigheter inom planväsendets område, har hittills givit relativt tillfredställande resultat. Därmed är dock icke sagt att man bör låta sig nöja därmed för framtiden. I och med att det statliga ingripandet i samhällslivet i form av tillståndsprovning, bidragsgivning samt övervaknings- och kontrollverksamhet stegras på olika områden kommer det att visa sig allt svårare att på detta sätt samordna de skilda länsorganens verksamhet och förebygga motstridiga beslut och åtgärder.

Länsstyrelsen är det centrala länsorganet och utrustad med mera allmänna befogenheter och förpliktelser. Den allmänna överblick som länsstyrelsen behöver för att fullgöra sitt åliggande att »giva noggrann akt på länets tillstånd och behov samt i allt söka främja länets utveckling och dess befolknings bästa» är icke möjlig, om stora delar av statsverksamheten försiggår utom länsstyrelsens ämbetsområde. Decentralisering av ärenden från Kungl. Maj:t och centrala verk ned till länsplanet som numera eftersträvas, skulle betydligt underlättas om de olika länsorganen sammanfördes under länsstyrelsen. Fördelarna härmed, sett ur rationaliserings- och besparings-synpunkt, liksom för allmänhetens del ha framhållits i olika sammanhang.

Innan länsstyrelsen närmare ingår på hur enligt länsstyrelsens mening en effektivare länsmyndighet skall kunna skapas vill länsstyrelsen uppehålla sig vid en fråga som enligt länsstyrelsens mening har nära samband med ifrågavarande organisationsproblem, nämligen rationalisering av arbetet inom länsförvaltningen och därav följande besparing.

Det nu synnerligen ansträngda statsfinansiella läget och de oroande framtidsutsikterna för landets näringsliv göra det väl mer än någonsin angeläget att söka nedbringa statens utgifter för förvaltningsapparaten. Detta syfte kan främjas på olika sätt, bland annat genom rationalisering i allmänhet, som ju sedan länge är föremål för statsmakternas intresse. En särskild typ av rationaliseringsåtgärder, som torde ha stor betydelse i detta sammanhang, är begränsning av den statliga verksamheten. Länsstyrelsen syftar härmed på *dels* att en förnyad författningsöversyn säkerligen skulle ge till resultat att tillståndsprövning i olika avseenden skulle kunna betydligt inskränkas, *dels ock* på att en begränsning och sanering — minskning av antalet bidragsformer — av det statliga bidrags- och subventionssystemet, såväl inom jordbruket som på det sociala området skulle medföra en avsevärd reducering av administrationsarbetet.

I vad gäller mödrahjälpen har länsstyrelsen tidigare — i yttrande den 14 januari 1956 över 1954 års familjeutrednings betänkande rörande samhället och barnfamiljerna — ifrågasatt, huruvida icke den behovsprövade mödrahjälpen borde kunna slopas, helst i samband med en förstärkning av moderskapsförsäkringen. Länsstyrelsen anförde härom följande: »Genom 1954 års lag om moderskaps hjälp har den tidigare moderskaps hjälpen och moderskapspenningen ersatts av moderskapsförsäkring, vilket medfört betydande förbättringar för mödrarna. Förutom en avsevärt högre ersättning än den som utgick tidigare har man genom denna lagstiftning vunnit förmånen att slippa en ingående individuell behovsprövning. I valet mellan skilda former av samhällelig hjälp är försäkringsformen i regel att föredraga framför den behovsprövade understödsformen. En påfallande standardhöjning, särskilt i vad avser de tidigare sämst situerade grupperna i samhället, har ägt rum i vårt land under de senaste årtiondena, något som bidragit till en kraftig minskning av socialvårdsklientelet. Det kan i anledning därav antagas, att det stora flertalet mödrar med den hjälp, som den nuvarande moderskapsförsäkringen lämnar, icke är i oundgängligt behov av ytterligare bidrag. De enstaka fall, där försäkringen icke täcker hjälpbehovet, torde få ses som rena fattigvårdsfall och böra lämpligen behandlas som sådana. Länsstyrelsen finner med hänsyn härtill anledning ifrågasätta, huruvida icke den behovsprövade mödrahjälpen borde kunna slopas, helst i samband med förstärkning av försäkringsformen. Utöver vad som nu anförts i ämnet böra här beaktas jämväl de förhållandevis stora kostnaderna för mödrhjälpsnämndernas verksamhet samt den arbetsbelastning, som barnavårdsnämnderna åsamkas genom dem åliggande förberedande utredningar.» Länsstyrelsen vidhåller den uppfattning som uttalats i detta yttrande.

Utom mödrhjälpsnämnden är det länsarbetsnämnden och länsbostadsnämnden som statsrevisorerna finna främst böra bli föremål för undersökning rörande deras inordnande i länsstyrelsen. Beträffande däremot lantbruksnämnderna har behov av deras inordnande ej ansetts vara så framträdande. Länsstyrelsen delar statsrevisorernas uppfattning beträffande länsarbetsnämnden och länsbostadsnämnden. Dessas verksamhet berör delvis intimt samhällsplanerings- och lokaliseringsproblem och bör lämpligen ligga under enhetlig ledning samt samordnas med annan planering.

Inom varje landstingsområde finnas en lantbruksnämnd, ett hushållings-sällskap och en skogsvårdsstyrelse med var sin styrelse, sina tjänstemän

och sitt kansli. Lantbruksnämnderna ha anförtrotts uppgifterna med jordbrukets yttre och inre rationalisering, vari ingå utvecklingsplanering inom jordbrukets område, inköp och försäljning å statens vägnar av mark för rationaliseringsändamål, jordförmedling, låne- och bidragsgivning till yttre och inre rationalisering m. m. samt handhavandet av jordförvärvs- och uppsiktslagarnas tillämpning. Hushållningssällskapen ansvara för jordbrukets driftrationalisering i alla dess former samt jordbrukets binäringar såsom fiske, trädgårdsskötsel, hemslöjd m. m. Sällskapen bedriva en betydande låne- och bidragsverksamhet, varjämte försöksverksamhet och undervisning utgöra en viktig del av verksamheten. Skogsvårdsstyrelserna bedriva en betydande undervisningsverksamhet på det skogliga området, bedriva plantskoleverksamhet, lämna råd och biträde beträffande uppbyggnad, vård och avverkning å de enskilda skogarna samt ansvara för skogsvårds-lagens efterlevnad.

De tre nämnda institutionernas verksamhetsområden tangera eller gripa in i varandra på flera punkter. Sålunda är lantbruksnämndens viktigaste uppgift att medverka i strukturrationaliseringen för uppbyggnad av ändamåls-enliga brukningsenheter. I ett län som Blekinge, där mer än 90 % av jorden och skogsmarken äges av enskilda och till övervägande del består av alltför små brukningsenheter, blir sammanläggning av småfastigheter eller dessas uppgående i grannfastigheter den i huvudsak framkomliga vägen. Förhållandena äro likartade i stora delar av landet. Det alldeles övervägande antalet fastigheter består av kombinationen jordbruk-skogsbruk, där skogen under de senaste årtiondena fått allt större betydelse. I lantbruksnämndernas inköps-, försäljnings-, jordförmedlings- och låneverksamhet och i strukturrationaliseringen över huvud taget spelar skogen en allt större roll. Behovet av skogligt utbildad personal gör sig alltmer gällande. Av denna anledning har lantbruksstyrelsen anställt en jägmästare och ett antal skogsmästare till lantbruksnämndernas förfogande. I den inre rationaliseringen mötas lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen på driftrationaliserings område. Hushållningssällskapen och skogsvårdsstyrelserna ha gemensamma intressen, kanske i första hand i fråga om undervisningen, t. ex. traktor- och hästkörarkurser, men skogens skötsel i form av plantering, röjning, gallring och avverkning kan i princip sägas ligga på samma plan som jordbruksdriften, även om omloppstiden är betydligt längre i skogsbruket.

Av vad ovan anförts torde framgå, att betydande besparing, förenklad administration och även möjlighet till bättre service åt jordbruksbefolkningen vunnas om hushållningssällskapens verksamhet kunde sammanföras med större delen av skogsvårdsstyrelsernas och vissa delar av lantbruksnämndernas verksamhet till ett organ. Den omständigheten att hushållningssällskapen äro sammanslutningar av medlemmar, som i allmänhet äro jordbrukare, bör beaktas och mana till viss försiktighet vid eventuell omorganisation så att icke sällskapens »fria ställning» äventyras. Dock synes rådgivning, upplysning och undervisning, teknisk och biologisk service såväl i jordbrukets samtliga grenar som på det skogliga området, planering av strukturrationaliseringen samt statlig låne- och bidragsgivning kunna anförtros åt ett organ. Däremot bör handhavandet av jordförvärvs-, uppsikts- och skogsvårdslagarna icke anförtros nämnda organ. Det torde knappast vara lämpligt att uppdraga åt nämnda organ att handha lantbruksnämndernas statliga inköps- och försäljningsverksamhet av mark för rationaliseringsändamål. Ansvar för de sistnämndas verksamhet torde böra åvila ett helt statligt organ, i första hand länstyrelsen i intimt samarbete med ovannämnda organ. Kontakt och samarbete med lantmåteriorganisationen förutsätts.

För att länstyrelsen skall kunna på ett effektivt sätt leda utvecklingen

av länets näringsliv är det av vikt att länsstyrelsen tillförsäkras ett ökat inflytande på vägväsendet och icke mindre nödvändigt är detta för att länsstyrelsen skall kunna medverka till och samordna åtgärder för beredande av sysselsättning vid arbetslöshet. Denna länsstyrelsens uppfattning grundas på de senare årens erfarenhet. Blekinge län är ett arbetslöshetslän, som dessutom har undergått befolkningminskning på grund av utflyttning. Den angelägnaste uppgiften för länsstyrelsen har därför varit att försöka vidga länets näringsliv och att få fram sådana beredskapsarbeten, som kunna stimulera näringslivet, bl. a. förbättring av vägnätet. Härvid ha stora svårigheter och hinder yppats på grund av att företag lämpliga som beredskapsarbete icke varit projekterade eller färdiga att igångsättas, då arbetsmarknads-läget så krävt. Landsvägskommunikationerna bilda över huvud taget en så viktig förutsättning för näringslivet att det är nödvändigt att den myndighet, som har att svara för näringarnas förkovran, även äger att besluta i fråga om vägarnas byggnad och underhåll. Länsstyrelsen förmenar nämligen att beslutanderätten beträffande vägföretag, som icke beröra mer än det egna länet, bör tillkomma länsstyrelsen. Mot en invändning att avvägning av angelägenhetsgrad hos vägföretag i olika län måste ske av central myndighet kan framhållas att fördelning av anslag länen emellan borde kunna ske genom en formel, vari ingår bl. a. länens bilbestånd, längden av vägnätet i länet och folkmängd.

Beträffande de s. k. experternas ställning kunna olika meningar ha fog för sig. En inordning av dessa i länsstyrelsen medför den fördelen att anledning till befogade invändningar mot en vidsträckt decentralisering av beslutanderätten till länsstyrelsen undanröjes. Angeläget är dock att experternas fria ställning och självständiga möjlighet att bedöma och fritt uttala sig om de frågor de ha att behandla icke inskränkes. Farhågor som möjligen kunna hysas i detta avseende torde ej behöva anses välgrundade. Länsstyrelsen i detta län har icke begagnat sig av möjligheten att förordna experterna såsom föredragande. Anledningen härtill är att länsstyrelsen velat förebygga sådana konfliktsituationer, som kunna tänkas uppkomma på grund av experternas ställning som å ena sidan befattningshavare under central myndighet och å andra sidan föredragande hos länsstyrelsen. Erfarenheten av vägdirektören såsom föredragande har visat att dylika situationer äro möjliga och att de kunna förorsaka att föredraganden råkar i en mindre behaglig mellanställning. Om vägförvaltningen inordnades i länsstyrelsen och vägdirektören alltså bleve länsstyrelsens tjänsteman skulle det antydda missförhållandet undanröjas. Länsstyrelsen förordar alltså att ytterligare utredning beträffande experternas ställning verkställes enligt statsrevisorernas förslag. Beräffande fiskeriintendenterna var länsstyrelsutredningen inne på frågan om de skulle anses som länsstyrelsens experter men betecknade detta som tveksamt. Den fortsatta utredningen bör uppmärksamma detta förhållande och föreslå åtgärder till undanröjande av tvekan. I detta sammanhang bör påpekas, att indelningen av deras tjänstgöringsområden i sötvattens- resp. kust- och havsdistrikt är mindre ändamålsenlig. Distriktsindelningen bör ändras därhän, att distrikten komma att sammanfalla med ett eller flera län med stationsort inom distriktet. Även i fråga om landsantikvaren bör klarläggas hans skyldighet att biträda länsstyrelserna i frågor som beröra hans verksamhetsområde.

I och med inlemmande i länsstyrelsen av länsnämnderna synes det bli ofrånkomligt att anordna lekmannarepresentation i länsstyrelserna. Länsstyrelsen vill dock framhålla såsom önskvärt att lekmännens deltagande ordnas på sådant sätt att ärendenas handläggning icke onödigtvis försvåras eller fördröjes. Lekmannagruppernas antal synes kunna begränsas till två,

en för planeringsfrågor och en för sociala ärenden. Beträffande sättet för utseende av lekmannarepresentanterna är det önskvärt att detta om möjligt kan ske utan att politiska hänsyn göra sig gällande.

I fråga om den inre organisationen synes icke någon tvekan behöva råda om att länsarbetsnämnden, vägförvaltningen, länsbostadsnämnden ävensom de delar av lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen, som eventuellt komma att övergå till länsstyrelsen, böra sammanföras till en enhet tillsammans med den nuvarande planeringssektionen. Det är angeläget att den verksamhet, som utövas av företagareföreningen, samordnas med övrig länsplanering, och utredningen bör därför även inriktas på hur en sådan samordning lämpligen kan åstadkommas. Statsrevisorerna ha tänkt sig sektionen ombildad till en byrå, bestående av tre sektioner. Om såsom länsstyrelsen nu föreslagit även vägförvaltningen skulle ingå i detta planeringsorgan torde det vara lämpligast att detta finge utgöra en särskild avdelning inom länsstyrelsen, förslagsvis kallad planeringsavdelningen.

Det kan diskuteras om icke även länskolnämnden bör ingå i planeringsavdelningen. Måhända är det lämpligare att nämnden inordnas i landstinget, där andra skol- och utbildningsfrågor handläggas. I sådant fall bör planeringsavdelningens chef få säte i länskolnämnden så att erforderligt samband upprätthålles.

I övrigt bör den nuvarande inre organisationen i huvudsak bibehållas.

Vad angår frågan om överförande av andra länsorgans kamerala uppgifter till länsstyrelsernas kameralsektioner får länsstyrelsen framhålla, att de med mödrahjälpsnämndernas och länsarkitektkontorens verksamhet förenade kamerala uppgifterna i stort sett redan torde åvila länsstyrelserna. Förutsättningen för att länsstyrelsen skall kunna övertaga de kamerala uppgifterna synes vara att länsstyrelse och berörda länsorgan ha tjänstelokaler i samma byggnad samt att frågan om redogöransvaret löses. En försöksverksamhet avseende lämpligheten av en dylik överflyttning anser sig länsstyrelsen kunna tillstyrka liksom att en närmare undersökning verkställas avseende ett mera allmänt införande av maskinell bokföring vid länsstyrelsernas kameralsektioner i syfte att öka bokföringskapaciteten och åstadkomma personalbesparingar.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit landshövding von Heland, landssekreterare Wik och landskamrerare Cederberg. Karlskrona den 13 februari 1959.

ERIK VON HELAND

G. Wik

### Länsstyrelsen i Kristianstads län

1952 års riksdagsbeslut angående länsstyrelserna och den regionala förvaltningen i övrigt innebar utåt i stort sett ett fastslående författningsvägen av länsstyrelsens ställning som allmänt samordnande organ inom länet.

Däremot står det klart, att beslutet samtidigt gav upphov till en inre omorganisation av länsstyrelserna, som i praktiken visat sig medföra obestridliga fördelar. Såsom statsrevisorerna även påpekat är det självklart att länsstyrelsens egna arbetsformer med hänsyn till samhällsutvecklingen aldrig kan fixeras utan ständigt påkallar överväganden. Här rör man sig dock inom ett begränsat fält och de frågor som tid efter annan uppstå torde i och för sig icke vålla alltför stora bekymmer.

Vad den yttre organisationen angår, mötte ju länsstyrelseutredningens förslag att inordna den större delen av den regionala statliga administratio-



nen i länsstyrelsen kraftigt motstånd från åtskilliga håll. 1952 års beslut innebar också bl. a., att frågan om en organisatorisk samordning av länsstyrelsen och länsnämnderna då fick förfalla.

Riksdagens revisorers nu föreliggande propos bygger i fråga om inordnande av länsnämnderna i princip på länsstyrelseutredningens förslag. Revisorerna synas emellertid i första hand förorda att länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden och mödrahjälpnämnden skola uppgå i länsstyrelsen, varjämte frågan om läns skolnämndens ställning anses böra övervägas. I samband härmed betonas, att en förutsättning för ett inlemmande är att lekmanamedverkan i fortsättningen kan ordnas inom länsstyrelsen.

De s. k. länsexperternas ställning är en annan huvudfråga, som aktualiserats av revisorerna. Länsstyrelseutredningen ansåg att — bortsett från lappfogdarna — endast socialvårdskonsulenten skulle ingå i länsstyrelsen som dennas tjänsteman. I övrigt föreslog utredningen, att landsfogde, länsarkitekt, förste provinsialläkare, länsveterinär, distriktsingenjör för vatten och avlopp samt länsbrandinspektör skulle kunna förordnas att vara föredragande eller eljest åläggas att deltaga i handläggningen i länsstyrelsen av dem berörande ärenden. Även överlantmätaren och lantbruksdirektören skulle på anmodan vara skyldiga att närvara. Utredningen anförde vidare, att det framdeles kunde aktualiseras att samtliga experter inordnades i länsstyrelsen. 1952 års beslut anslöt sig såtillvida till utredningsförslaget, att härvid bestämdes, att länsstyrelsen äger uppdraga åt flertalet länsexperter att vara föredragande i länsstyrelsen samt föreskriva att samtliga experter och flertalet chefstjänstemän inom länsnämnderna skola närvara vid handläggning av ärende inom länsstyrelsen, som berör vederbörandes verksamhetsområde.

Riksdagens revisorer hävda att av experterna böra skyddskonsulents, socialvårdskonsulents, länsarkitekts och landsfogdes placering vid lämplig tidpunkt upptagas till övervägande. Vad angår distriktsingenjören tala enligt revisorernas mening skäl för att denne redan nu inordnas i länsstyrelsen. Att märka är att länsstyrelseutredningen icke ansåg sig böra föreslå att länsarkitekten fränkandes sin nuvarande friare ställning.

I anslutning till sitt utlåtande i november månad 1950 över länsstyrelseutredningens betänkande hävdar länsstyrelsen alljämt, att någon fara ej föreligger för att länsstyrelsen i framtiden skulle behöva riskera att se sin hittillsvarande centrala ställning inom länsförvaltningen äventyrad. Det synes så långt ifrån vara fallet som det icke torde vara möjligt att i verkligt betydelsefulla frågor bortse från den samlade erfarenhet i fråga om länets tillstånd och behov, som länsstyrelsen ensam torde besitta. Det måste kunna anföras mycket starka skäl innan man beslutar sig för ett inlemmande av ett annat länsorgan — länsnämnd eller länsexpert — i länsstyrelsen. I sitt nyssnämnda utlåtande framhöll länsstyrelsen också, att länsstyrelsen icke kunde finna sådana skäl vara för handen beträffande länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden, mödrahjälpnämnden eller länsnykterhetsnämnden. Erfarenheterna från den tid som förflutit sedan länsstyrelsen avgav detta utlåtande har icke kunnat ändra denna länsstyrelsens inställning.

Det är ej enbart den omständigheten, att en alltför stark ansvällning av länsstyrelsens redan förut synnerligen omfattande och sinsemellan heterogena uppgifter skulle bli den naturliga följderna av länsnämndernas inordnande, som ställer länsstyrelsen avvisande till en organisatorisk samordning. Ytterligare två omständigheter måste, såsom även i de tidigare meningssutbytena ofta betonats, härvid beaktas.

Riksdagens revisorer ha framhållit, att inga ansträngningar böra skys för att återgiva länsstyrelsen »ställningen som en verklig lantregering». Med en »lantregering» måste, om ordet ges sin rätta innebörd, förstås en regional



myndighet, som — bortsett från vissa i lag och författning angivna gränser för sitt handlande — har att utan direktiv från central eller regional myndighet själv träffa sina avgöranden inom ett vidsträckt förvaltningsområde. Det har tidigare vid särskilda tillfällen påpekats men bör än ytterligare framhåvas, att ett inordnande i länsstyrelserna av länsnämnderna självfallet skulle betyda, att nämnds dittillsvarande skyldighet att följa anvisningar och direktiv från det centrala ämbetsverk, varunder det lytt, skulle övergå till vederbörande länsstyrelse. Följden härav bleve då den, att länsstyrelserna i likhet med vad som nu gäller länsnämnderna i realiteten komme att i allt väsentligt sakna inflytande på avgörandet av hithörande frågor. Vad nu anförts gäller i första hand de direktiv, som för närvarande centralt utfärdas för en riksomfattande reglering av arbetsmarknads- och bostadsförsörjningsfrågorna samt övriga investeringsområden. Länsstyrelsens verksamhet har hittills utmärkts av relativt stor självständighet, vilket varit nödvändigt för vidmakthållande av auktoritet, initiativförmåga och handlingskraft. Då det ej torde erbjuda större svårigheter att utfärda allmänna råd och anvisningar i sådan form, att länsstyrelserna även i det enskilda fallet bli bundna i sin handlingsfrihet, torde lätt inses att denna direktivrätt kan komma att medföra allvarliga kompetenskonflikter eller i varje fall ställa länsstyrelsen i en beroendeställning i förhållande till de centrala verken, som mycket illa rimmar med begreppet lantregering.

Inledningsvis har antytts att ett inordnande av de fristående nämnderna i länsstyrelsen enligt såväl länsstyrelseutredningens som riksdagens revisorers mening förutsätter att lekmannamedverkan kan anordnas i länsstyrelsen. Såsom revisorerna konstaterat ha några erfarenheter av dylik medverkan i länsstyrelserna ej kunna redovisas. Länsstyrelsen anser sig emellertid kunna anknyta till den uppfattning rörande hithörande frågor, som länsstyrelsen avgav i sitt ovannämnda yttrande över länsstyrelseutredningens förslag. Behovet för länsstyrelsens del av ett lekmannamässigt medinflytande *kan* måhända någon gång föreligga i ärenden, som avse administrativa frihetsberövanden, där lekmännens närvaro får anses vara ägnad att, såsom utredningen uttrycker sig, »öka de enskildas förtroende för sådana avgöranden som beröra för den enskilde livsviktiga frågor». Men att, som föreslogs även i 1951 års förslag, till länsstyrelsen knyta lekmannabisittare i bebyggelseplaneringsfrågor förefaller åtminstone länsstyrelsen meningslöst. En dylik medverkan skulle endast vara ägnad att göra handläggningen av hithörande ärenden omständlig och tungrodd utan att på något sätt öka rättssäkerheten. Offentlighetsprincipen är för övrigt redan med nuvarande beredningsformer väl tillgodosedd i planärendena därigenom, att berörda intressenter kallas till sammanträde å den ort, där planfrågan är aktuell, samt att sedan experterna avgett sina utlåtanden, det upprättade planförslaget utställes för yttrande innan det antages.

Rent allmänt vill länsstyrelsen framhålla, att betydelsen av lekmannamedverkan, varhelst den än anordnas inom den regionala administrationen, ej får överskattas. Den person- och lokalkännedom, som medlemmarna av en länsnämnd besitter, täcker ej på lång väg länets yta. Det blir oftast en tillfällighet om upplysning står att vinna genom nämndledamöterna. Vidare gäller beträffande åtskilliga nämnder, att anhopningen av ärenden är så stor, att behandlingen av det enskilda ärendet måste i hög grad begränsas för att sammanträdet skall kunna slutföras inom rimlig tid. Den tidsspillan, som sammanträdena ofta nog medför för den enskilde ledamoten, är i och för sig en belastning på systemet med lekmannamedverkan. Inom domstolsväsendet har man också under senare år strävat efter en ökning av de små nämnderas befogenheter och i motsvarande mån reducerat de »vanliga» nämndernas verksamhetsområden.

Innan länsstyrelsen lämnar länsnämnderna och deras ifrågasatta inlemmande i länsstyrelserna har länsstyrelsen ansett sig böra något beröra lantbruksnämndens ställning. Riksdagsrevisorerna ha funnit sig icke böra förorda ett inordnande av nämnden i länsstyrelsen, enär enligt revisorernas mening det praktiska behovet härav ej synes så framträdande med nuvarande inriktning av nämndens verksamhet. Länsstyrelsen anser att lantbruksnämnden, lika litet som övriga länsnämnder, bör inordnas i länsstyrelsen. Beträffande lantbruksnämnden ifrågasätter länsstyrelsen för övrigt om den överhuvudtaget bör kvarstå som självständig nämnd, även vid ett bibehållande av gällande jordförvärvslagstiftning. Frågan har aktualiserats av riksdagens revisorer i deras innevarande år avgivna berättelse. Såsom Hushållningssällskapens förbund anför i yttrande över revisorernas uttalande i frågan kan den uppdelning på lantbruksnämnd och hushållningssällskap av åtgärder för lantbrukets inre rationalisering icke utgöra en lämplig lösning av hithörande spörsmål. Förbundet anför som motivering härför bl. a. följande:

»Jordbrukaren, som hela verksamheten är till för, ser rationaliseringen på sin gård i ett sammanhang, men han måste för att få det statliga, ekonomiska stödet vända sig till ett organ och för att få råd om det praktiska utnyttjandet av den med hjälp av stödet verkställda åtgärden till ett annat. Det har också visat sig, att i de fall ekonomiskt stöd icke påkallas rådfrågas sällskapen mycket ofta även i vad avser de inre rationaliseringsåtgärdernas planering och utförande. De påtalade olägenheterna har begränsats genom undan för undan ökat samarbete och arbetsuppdelning nämnder och sällskap emellan och säkerligen kan åtskilligt ytterligare göras i detta syfte. Det av revisorerna förordade sammanförandet till ett organ skulle emellertid skapa väsentligt bättre förutsättningar för att de inre rationaliseringsåtgärderna på en gård bli beaktade som det led i en större eller mindre driftsomläggning, som de i praktiken ändock äro.»

Vad angår den yttre rationaliseringen har riksdagens revisorer ifrågasatt ett överflyttande av hithörande ärende till lantmäterikontoren. Länsstyrelsen vill för sin del förorda att en förutsättningslös utredning kommer till stånd med uppgift att undersöka om jämväl den yttre rationaliseringen kan överföras på hushållningssällskapen.

Vad härefter angår länsexperternas placering inom den regionala verksamheten får länsstyrelsen erinra om att 1952 års beslut i princip innebar rätt för länsstyrelsen att förordna expert att inom länsstyrelsen föredraga ärenden inom dennas verksamhetsområde. Mot denna anordning kan inga invändningar göras och länsstyrelsen har i viss utsträckning, trots ett påfallande dåligt lokalsamband i Kristianstad, använt sig av den anvisade möjligheten, framförallt i ärenden som innefattat yttranden över utredningsförslag. Vidare bör framhållas att landsfogden, som har sin tjänstlokal i samma fastighet som större delen av landskansliet, förordnats att vara föredragande i vissa ärenden rörande landsfiskalsorganisationens personal.

Med de möjligheter som med numera gällande regler således föreligga för länsstyrelsen att när den så finner lämpligt inkalla expert att vara särskild föredragande finner länsstyrelsen att frågan om experternas ställning blivit på ett smidigt sätt tillfredsställande löst. En expert bör enligt länsstyrelsens mening ej i sin verksamhet tyngas av den beroendeställning, som ett inordnande i länsstyrelsen skulle innebära. I åtskilliga fall, där det gäller att bedöma ett ärende ej enbart ur expertens synpunkt utan även med beaktande av andra under utredningen framkomna omständigheter, vinner otvivelaktigt handläggningen i värde om föredragningen ombesörjes av annan föredragande än experten.

Ett av de motiv för experternas inordnande, som revisorerna hämtat från länsstyrelseutredningen, är att det nuvarande systemet med skriftliga yttranden i stort sett kunde avskaffas. En konsekvens härav blir då att vad experten muntligen anför då han personligen är närvarande vid handläggningen av ett ärende måste protokollföras. I mera invecklade fall — och dessa äro många — måste detta protokoll sedermera godkännas av experten och återställas till länsstyrelsen. Det förefaller sannolikt att ett dylikt system skall visa sig ytterst tyngande och tidskrävande. Eftersom särskilt länsarkitektens och förste provinsialläkarens yttranden i mycket stor utsträckning beröra för den enskilde känsliga områden, är det oftast nödvändigt att låta den enskilda parten avge påminnelser. Då inträder, därest skriftligt utlåtande ej tidigare avgivits, den av utredningen berörda nödvändigheten att göra en sammanfattning av expertens synpunkter och tillställa sökanden eller klaganden denna. Det säger sig självt, att detta tar tid, varjämte alltid den risken uppstår, att vederbörande expert, därest han ej kontrasignerat sammanfattningen, sedan ej godtar densamma. Sakkunnigutlåtanden böra enligt länsstyrelsens mening uppsättas av den sakkunnige själv. En annan sak är att dessa utlåtanden icke böra göras omständligare än vad som oundgängligen kräves i det särskilda fallet.

Med sin nära anknytning till länsstyrelsen intager otvivelaktigt landsfogden en särskild ställning i förhållande till övriga experter. Frågan om ett inordnande av denne i länsstyrelsen bör dock lämpligen anstå i avbidan på en kommande utredning om en tänkt uppdelning av landsfogdetjänsten på en länspolis- och en länsåklagarebefattning.

Upplysningsvis får länsstyrelsen i detta sammanhang meddela, att vid ett nyligen hållet länsråd för behandling av föreliggande frågor närvarande experter samt företrädare för länsnämnderna enstämmigt uttalat sig mot revisorernas förslag.

När länsstyrelsen således på ovan anförda skäl alltjämt ställer sig avvisande mot ett överförande av såväl länsnämnder som länsexpertisen till länsstyrelseorganisationen har länsstyrelsen desto lättare ansett sig ha skäl för en sådan inställning som länsstyrelsen för detta läns vidkommande med tillfredsställelse kunnat konstatera, att ett smidigt och effektivt samarbete rått och alltjämt råder såväl i förhållandet mellan länsstyrelsen samt länsnämnder och experter som mellan nämnder och experter inbördes, allt ägnat att underlätta för länsstyrelsen att i den omfattning, som de personella resurserna medger, taga initiativ till åtgärder av skilda slag. Då riksdagsrevisorerna i detta avseende anse sig böra uttala, att specialorganen ofta icke ha samma känsla för behovet av samordning som länsstyrelserna, innebär detta uttalande en tämligen stor överdrift.

Beträffande de s. k. länsråden får länsstyrelsen framhålla, att länsstyrelsen i regel funnit denna form av samordning på länsplanet alltför tungrodd och att bättre resultat uppnåtts genom att till länsstyrelsen inkalla en för de aktuella frågorna mera begränsad expertgrupp. Såsom exempel kan nämnas att ett s. k. litet länsråd med jämna mellanrum sammanträder å länsstyrelsen för att behandla vattenvårdsärenden. Härvid kallas förste provinsialläkaren, distriktsingenjören för vatten och avlopp samt fiskerikonsumlenten. Jämförelsevis ofta sammanträda även länsarkitekten, överlantmätaren och distriktsingenjören inför landssekreteraren eller sektionschefen för att behandla inom plansektionen förekommande ärenden. Vid dessa sammanträden är i mån av behov även andra experter samt representanter för länsnämnder närvarande. Systemet har fungerat tillfredsställande. Remissförfarandet har emellertid — av skäl som länsstyrelsen ovan närmare utvecklat — i den omfattning, som länsstyrelsen funnit erforderligt, bibehållits.

1952 års beslut medförde bl. a. en rätt för landssekreteraren eller annan av länsstyrelsen därtill förordnad befattningshavare att *närvara* vid länsnämndernas sammanträden — därjämte äger landssekreteraren, om han så önskar, att i landshövdingens frånvaro leda sammanträde med länsarbetsnämnd samt i förekommande fall anmäla erinran mot beslut hos arbetsmarknadsstyrelsen. Det kan diskuteras, huruvida ej, för att ytterligare stärka samordningen mellan länsstyrelsen och länsnämnderna, den genom 1952 års beslut landssekreteraren tillagda rätten borde utsträckas på sådant sätt, att landssekreteraren förordnas till *ledamot*, tillika vice ordförande, av nämnden. Vid förfall för landsekreteraren skall hans ställföreträdare äga utöva nu berörda funktioner.

För att stärka länsstyrelsens möjligheter att såsom länets samordnande organ taga praktiska initiativ till åtgärder till länets bästa är det ovedersägligt, att länsstyrelsen behöver till sitt biträde en befattningshavare med huvudsaklig uppgift att närmast under landshövdingen tillhandagå med erforderliga utredningar av samhällsekonomisk art samt utföra statistiska sammanställningar o. dyl. Länsstyrelsen vill erinra om att denna fråga 1957 gjordes till föremål för förberedande överväganden inom Kungl. inrikesdepartementet. I sitt yttrande över en i ämnet upprättad promemoria framhöll länsstyrelsen bl. a., att ifrågakvarande befattningshavare självfallet borde besitta erforderliga kunskaper inom omnämnda ämnesområden men att det ej syntes vara nödvändigt att kräva avlagd akademisk examen. Länsstyrelsen vidhåller denna sin uppfattning och vill föreslå, att befattningshavarna i mån av tillgång och lämplighet rekryteras från motsvarande institutioner vid universitetet och högskolor. Med hänsyn till att det självfallet ej kan bli fråga om inplacering av dessa experter i länsstyrelsekarriären synas de under sin anställningstid hos länsstyrelsen böra givas arvodesanställning med relativt hög avlöning. För detta län med sin synnerligen bekymmersamma befolkningsutveckling och sitt på många håll föga differentierade näringsliv måste behovet av en samhällsekonomisk utredningsexpert betecknas såsom trängande.

Riksdagens revisorer föreslå i slutet av sitt utlåtande, att såsom ett led i de fortsatta övervägandena rörande länsstyrelseorganisationen en mera omfattande försöksverksamhet inom länsförvaltningen än den länsstyrelseutredningen på sin tid genomförde bör komma till stånd.

Länsstyrelsen är medveten om att här liksom på andra samhällslivets områden förhållandena ständigt förändras och att formerna för skilda slag av samordning inom den allmänna sektorn från tid till annan måste överses. Även om — såsom länsstyrelsen för detta län vidkommande hävdar — samordningen under länsstyrelsen av myndigheternas åtgärder i skilda avseenden smidigast äger rum i stort sett i den ordning, som fastställdes i 1952 års beslut, är det naturligt, att nya tendenser i utvecklingen måste uppmärksammas. Länsstyrelsen anser dock, att förhållandena ännu ej påkalla den försöksverksamhet, som revisorerna förordat. Skulle emellertid så ändå anses vara fallet, vill länsstyrelsen ej motsätta sig att den äger rum. Föremål för försöket bör enligt länsstyrelsens mening bli en sådan organisation, som innefattar inordnandet i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpnämnd. Verksamheten bör anordnas vid minst tre länsstyrelser av olika storleksordning och struktur. Härvid böra sådana länsstyrelser utväljas, som ha sin lokalfråga så löst, att samordningen ej äventyras på grund av sambandssvårigheter. Länsstyrelsen i Kristianstads län torde någon gång under senare halvåret 1960 inflytta i ett nytt landsstatshus. Länsstyrelsen har intet att erinra mot att länet tilldelas rollen som försökslän.

Revisorerna ha slutligen framfört krav på en koncentration till länsstyrelsen av den kamerala verksamheten på länsplanet. En sådan tänkt större kameral avdelning skulle med säkerhet möjliggöra utnyttjande av arbetsbesparande kontorsmaskiner i en helt annan utsträckning än som är möjligt vid en mindre enhet och totalt sett medföra inbesparing av personal — huvudsakligast biträdespersonal. Länsstyrelsen anser sig därför böra förorda, att frågan om möjligheterna att sammanföra kamerala arbetsuppgifter på länsplanet göres till föremål för särskild utredning. Härvid synes emellertid även böra undersökas i vad mån rationaliseringsvinster kunna göras genom att kamerala rutinuppgifter överflyttas till vederbörande centrala verk från dess lokala organ i länen.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit undertecknade, landshövding och tjänsteförrättande landssekreterare, ävensom landskamreraren Gösta Löfstedt. Kristianstad den 13 februari 1959.

PER WESTLING

*N. Ekblom*

### Länsstyrelsen i Malmöhus län

Länsstyrelsen har införskaffat bilagda<sup>1</sup> yttranden och promemorior från länsarbetsnämnden och länsbostadsnämnden i länet, mödrahjälpsnämnderna i Malmö och Hälsingborg, landsfogden, länsarkitekten och distriktsingenjören för vatten och avlopp i länet samt skyddskonsulenten i Skåne-Blekinge distrikt.

För egen del får länsstyrelsen anföra följande.

Innan länsstyrelsen närmare ingår på statsrevisorernas förslag vill länsstyrelsen söka i korthet redogöra för länsstyrelsens erfarenheter av den nuvarande organisationen i yttre avseende med den av statsrevisorerna påtalade splittringen på skilda länsorgan.

Inom detta län har det icke ansetts nödvändigt att för vinnande av erforderligt samarbete på länsplanet sammankalla länsråd av den sammansättning som i statsrevisorernas berättelse antydes. Den samordning av verksamheten som är påkallad har som regel kunnat vinnas genom mera informellt anordnade överläggningar mellan berörda myndigheter och experter. I vissa fall begränsas samrådet till enstaka ärenden — inom länsstyrelsens lokaler eller i samband med besök på platsen — medan ibland ett flertal ärenden samlas till ett sammanträde, som regel med landshövdingen som ordförande och med närvaro från samtliga berörda myndigheter. Enligt länsstyrelsens mening har detta informella samarbete visat sig fungera väl. I den mån så i enstaka fall icke varit förhållandet, torde anledningen närmast vara att söka i tillfälliga förbiseenden, sammanhängande med den i förhållande till arbetsuppgifterna alltför begränsade personalstyrkan.

Om en inordning av de fristående länsorganen i länsstyrelserna anses böra äga rum, kan därför knappast — i varje fall såvitt avser detta län — som motivering anföras att erforderlig samordning ej kan vinnas med nuvarande ordning. Å andra sidan kan icke förnekas, att det i och för sig skulle te sig lockande ur organisatorisk synpunkt att till en enda länsmyndighet — länsstyrelsen — koncentrera all statlig regional verksamhet inom länet av större betydelse för samhälle och enskilda. I så fall borde man emellertid vidga diskussionen även till exempelvis väg- och skolväsendet, där ju planeringsfrågorna är särskilt framträdande.

<sup>1</sup> Ej avtryckta.

Såsom närmare framgår av länsstyrelsens yttrande i det följande anser länsstyrelsen emellertid sådana olägenheter vara förenade med den av statsrevisorerna föreslagna koncentrereringen, att länsstyrelsen för närvarande närmast är böjd för att i huvudsak avstyrka densamma. Länsstyrelsen har dock icke något att erinra mot att förslaget, om så är möjligt, göres till föremål för försöksverksamhet. Denna bör dock i så fall äga rum vid flera länsstyrelser med olika storlek och struktur. Länsstyrelsen utgår från att en eventuell försöksverksamhet föregås av noggranna utredningar rörande behovet av erforderliga författningsändringar m. m.

Ytterligare ett skäl, som enligt länsstyrelsens mening helt allmänt talar mot mera genomgripande förändringar i länsstyrelsens yttre organisation, är att den nuvarande organisationen är av så sent datum att skäl talar för ytterligare någon tids erfarenhet av densamma.

Länsstyrelsen övergår härefter till att närmare yttra sig över statsrevisorernas skilda förslag.

I. Såsom av det anförda torde framgå kan länsstyrelsen icke tillstyrka ett *lagfästade av länsråden*.

II. Vad därefter angår *frågan om inordnande av de så kallade länsorganen* i länsstyrelserna, vill länsstyrelsen inledningsvis erinra om de allmänna synpunkter mot ett sådant inordnande, som redan länsstyrelseutredningen anförde (SOU 1950: 28, s. 39):

»Slutligen må här framhållas, att dessa utredningens allmänna överväganden icke utan vidare få tagas till intäkt för att förorda inkorporering i länsstyrelsen av vilka organ som helst. Hänsyn måste tagas bland annat till att länsstyrelsen icke belastas med vidlyftiga uppgifter, vilka ej ha någon nämnvärd betydelse för länsstyrelsens verksamhet i stort och vilkas handläggning i länsstyrelsen ej heller skulle medföra speciella fördelar ur exempelvis arbetsbesparingssynpunkt. Dessa synpunkter få ökad betydelse ju större länsstyrelsen blir. Det gäller att tillse att länsstyrelsens ledning icke betungas med chefsuppgifter på dylika ur länsstyrelsens synpunkt mindre väsentliga arbetsområden till förfång för mera betydelsefulla uppgifter. De på denna grund fotade betänkligheterna växa med storleken av det organ, vars inordnande i länsstyrelsen ifrågasättes, samtidigt som behovet ur exempelvis allmänna rationaliseringssynpunkter av ett inordnande i samma mån minskas.»

Enligt länsstyrelsens uppfattning är dessa synpunkter även fortsättningsvis värda beaktande icke minst för denna länsstyrelses vidkommande, som är en av de största i riket.

De nya länsorganens verksamhetsområden underkastas tid efter annan förändringar av sådan art att ett inlemmande i länsstyrelserna av arbetsuppgifter, av vilka flertalet löses från helt andra utgångspunkter än de inom länsstyrelsens nuvarande verksamhet förekommande, ej utan vidare kan bedömas såsom lämpligt.

Beträffande de särskilda länsnämnderna får länsstyrelsen anförda följande.

Det är för länsstyrelsen väl känt, att *länsbostadsnämnderna* är underkastade en omfattande direktivgivning från Kungl. bostadsstyrelsen. Enligt länsstyrelsens uppfattning är en långt i detalj gående och växlande direktivgivning gentemot länsstyrelserna i vart fall under normala förhållanden ägnad att undergräva både den auktoritet länsstyrelserna besitter i länen och den självständiga ställning i förhållande till de centrala verken som av ålder tillkommit och ansetts skola tillkomma länsstyrelserna. Denna länsstyrelsernas auktoritet och självständighet är för den länsledande verksamheten av den största betydelse. Redan av detta skäl men även med beaktande av vad ovan i ingressen till detta avsnitt anförts anser sig länsstyrelsen böra



avstyrka att länsbostadsnämnderna inordnas i länsstyrelserna. Den inom länsbostadsnämnderna bedrivna verksamheten av betydelse för lokal och regional planering bör liksom hittills på ett effektivt sätt kunna samordnas med övrig verksamhet på länsplanet.

I fråga om *länsarbetsnämndernas* verksamhet vill länsstyrelsen vitsorda, att vissa delar av densamma har betydelse för länsstyrelsernas planeringsverksamhet. Dessa delar torde emellertid utgöra allenast en ringa del av den totala verksamheten hos nämnderna, där arbetsuppgifter sådana som med arbetsförmedlingen, inklusive yrkesvägledning och arbetsvård, sammanhängande helt dominerar. Sist angivna arbetsuppgifter är för länsstyrelsernas hittillsvarande verksamhet främmande och något behov av samordning med länsstyrelseverksamheten kan ej sägas föreligga. Av huvudsakligen nu anförda skäl ifrågasätter länsstyrelsen behovet och lämpligheten av att länsarbetsnämnderna inordnas i länsstyrelserna.

*Mödrahjälpsnämndernas* verksamhet utgör allenast en detalj av den vittutgrenade, samhällseliga sociala verksamheten i stort. Det synes med skäl kunna ifrågasättas, om ej större fördelar skulle vinnas, därest en ökning av den kommunala självbestämmanderätten inom förevarande område kunde åstadkommas och mödrahjälpsnämnderna därmed avskaffas. Länsstyrelsen är ej övertygad om att nämnvärda fördelar uppnås genom inlemmande av mödrahjälpsnämnderna i länsstyrelserna.

III. I fråga om spørsmålet beträffande *lekmannamedverkan* i länsstyrelserna vill länsstyrelsen inledningsvis åberopa vad länsstyrelseutredningen i sitt betänkande (s. 111) anförde om de med sådan medverkan förknippade olägenheterna:

»*Vissa olägenheter* följa emellertid också med lekmannamedverkan. Först och främst innebär lekmannamedverkan — i varje fall i form av medbeslutanderätt — en övergång till de kollegiala beslutsformer, som man på andra områden tidigare av praktiska skäl sett sig nödsakad att frågå. Det råder ingen tvekan att lekmannamedverkan medför en viss tungroddhet och minskar tempot i ärendenas behandling. Att ordna sammanträdena kan ofta visa sig besvärligt, särskilt om lekmännen bo mera avlägset. Av skäl som senare utvecklas böra sammanträdena ej hållas alltför ofta. Det blir nödvändigt att skjuta på behandlingen av vissa ärenden längre än som varit erforderligt, därest lekmännens inställelse ej behövt avvaktas.»

Länsstyrelsen, som i förevarande sammanhang lämnar på politiska värderingar fotade ställningstaganden i ämnet helt åsido och icke heller ingår på den i olika sammanhang aktualiserade frågan om administrativa frihetsberövanden, är för sin del tveksam om de av länsstyrelseutredningen angivna och sedermera av statsrevisorerna antydda fördelarna med lekmannamedverkan verkligen kunna anses övertväga de nackdelar som följer av ett beslutsförfarande, vilket måste betecknas såsom handläggningsmässigt omständligt. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör man ej utan tvingande skäl vidtaga åtgärder, ägnade att tynga arbetsformerna, särskilt som dessa för landskansliernas del nyligen varit föremål för en översyn som i olika hänseenden medfört ett förenklat handläggningsförfarande. Icke minst av statsfinansiella skäl synes det vara angeläget att alla möjligheter att rationalisera och genom härför tjänliga åtgärder om möjligt förbilliga administrationen och förvaltningen tillvaratas. En lekmannamedverkan i länsstyrelserna efter det av 1948 års länsstyrelseutredning föreslagna mönstret synes helt oförenlig med nu antydda strävanden.

IV. Därest emellertid någon eller några av länsmyndigheterna skulle komma att inordnas i länsstyrelserna samt lekmannamedverkan hos länsstyrelserna kommer till stånd, torde det bli oundgängligen nödvändigt att länssty-

relsernas inre organisation utbygges. Härvid gör sig i första hand den synpunkten gällande, att länsstyrelserna torde kunna åtaga sig nya arbetsuppgifter av någon omfattning endast under förutsättning att länsstyrelsernas därav betingade behov av personell utbyggnad tillgodoses.

Statsrevisorerna har ägnat landskansliets *planeringssektion* ett särskilt intresse och konstaterar beträffande denna sektion, att den icke i allo synes ha blivit vad länsstyrelseutredningen på sin tid åsyftade, »nämligen ett verkligt planeringsorgan med huvuduppgift att initiera, samordna, syntetisera och komplettera annan samhällsplanering i länet».

Länsstyrelsen är för sin del väl medveten om, att vissa brister kan sägas vidlåda den nuvarande planeringsverksamheten å länsplanet. Till övervägande del måste emellertid dessa brister sägas bero av förhållanden, varöver länsstyrelserna ej kunnat råda. Länsstyrelsen åsyftar härvid den även av revisorerna berörda, sedan lång tid bestående underdimensioneringen av högre kvalificerade befattningshavare. Det synes kunna ifrågasättas, om ej länsstyrelserna borde ges möjlighet att med en mot arbetsbördan — vars omfattning i förevarande avseende ej kan utläsas ur antalet diarieförda ärenden — svarande personalstyrka bemästra hithörande arbetsuppgifter, innan mera vittgående och sannolikt mera kostnadskrävande utvägar prövas.

Under alla förhållanden synes emellertid, vad angår frågan om distriktsingenjörens för vatten och avlopp inplacering å planeringssektionen, böra beaktas att huvuddelen av de länsstyrelsens verksamhet berörande ärenden, varmed denne har att taga befattning, numera efter en av Kungl. Maj:t den 30 december 1958 vidtagen ändring i diarieplanen för landskanslierna handläggas å socialsektionen. Även andra av distriktsingenjörens här i länet i dennes vidfogade yttrande anförda praktiska och principiella skäl kan med fog åberopas mot en ändrad placering för denne befattningshavares vidkommande.

V. I fråga om de av revisorerna uttalade önskemålen om en *koncentration av länsförvaltningens kamerala verksamhet till länsstyrelserna* synes en dylik möjlig att genomföra utan betydande organisatoriska förändringar av kameralsektionen. Dock torde förevarande spörsmål böra bedömas i sammanhang med frågan om de berörda länsorganens inordnande i länsstyrelsen. En uträkning av lönerna förutsätter riktiga och aktuella uppgifter om utnämningar, förordnanden, ledigheter, avsked m. m. Om vederbörande tjänsteman icke är direkt underställd länsstyrelsen, måste dessa uppgifter lämnas av den myndighet, varunder tjänstemannen lyder. Det har tidigare ålegat länsstyrelsen att på grundval av sådana uppgifter uträkna och utanordna löner. Så har fallet varit med häradsrätterna, distriktslantmätarorganisationen, provinsialläkarna, fartygsinspektörerna, yrkesinspektörerna, bergmästaren, socialkonsulenten m. fl. Härav kunna erfarenheter ger vid handen, att avlöning genom länsstyrelsen icke kan ske friktionsfritt utan att tjänstemannen organisatoriskt är inlemmad i länsstyrelsen. Även inom andra grenar av den kamerala verksamheten kan en ordning, som innebär, att länsstyrelsen disponerar anslagen och tjänstemannen lyder under annan myndighet än länsstyrelsen, medföra nackdelar. Såsom exempel behöver endast nämnas dispositionen av expensanslag. Koncentration till länsstyrelserna av enbart utbetalningen för fristående länsorgans räkning, medan organen således svarar för riktigheten av de beslut, varå utbetalningen grundar sig, kan givetvis ske utan liknande komplikationer.

I samband med kravet på kameral koncentration har revisorerna antagit att en viss ledig arbetskapacitet finnes vid länsstyrelsens kameralsektion, sedan läns skolnämnden övertagit vissa arbetsuppgifter därifrån. Med anledning av detta uttalande vill länsstyrelsen framhålla följande.

De arbetsuppgifter som avses är i huvudsak granskningen av ansökningar om statsbidrag till skolväsendet. Det kvalificerade momentet av denna granskning torde å flertalet länsstyrelser ha ålegat jurist. Genom beslut den 30 oktober 1958 har Kungl. Maj:t meddelat förbud tills vidare för länsstyrelserna att vid vakans å länsnotariatjänst på kameralsektionen återbesätta tjänsten utan särskilt medgivande av Kungl. Maj:t. Detta beslut torde bland annat ha samband med inrättandet av läns skolnämnderna. I den mån vakanser uppstår har den av revisorerna påtalade, frigjorda arbetskapaciteten således redan neutraliserats åtminstone tills vidare genom förenämnda beslut.

Vid denna länsstyrelse är läget dock delvis även ett annat. Sålunda har berörda arbete med granskning av ansökningar om statsbidrag till skolväsendet de senaste åren icke utförts av jurist utan av förste landskanslist. Anledningen härtill är att landskontoret genom inrättandet av prövningsnämndens kansli tillförts nya arbetsuppgifter av beskaffenhet att böra anföras jurist utan att den juridiskt skolade arbetskraften ökats. Detta har nödvändiggjort, att en jurist överflyttats till prövningsnämndens kansli från kameralsektionen i övrigt. Även andra kvalificerade arbetsuppgifter har tillkommit utan ökning av arbetskraften. Genom lagändring 1955 har sålunda de sista åren cirka 750 pensionsstiftelser ställts under länsstyrelsens tillsyn. Detta innebär, att antalet stiftelser under länsstyrelsens tillsyn nästan fördubblats, varjämte de nytillkomna på grund av sin natur ställa betydligt större krav på den ansvarige granskningsmannens kvalifikationer än de stiftelser som tidigare stått under länsstyrelsens tillsyn.

Om man tar hänsyn till de nytillkomna arbetsuppgifterna och den därav framtvingade omorganisationen för den kvalificerade arbetskraftens effektiva utnyttjande, föreligger icke här någon möjlighet att utnyttja frigjord arbetskapacitet på kameralsektionen.

VI. Statsrevisorerna föreslår som ett alternativ till den av dem förordade försöksverksamheten, att statens organisationsnämnd erhåller i uppdrag att verkställa en noggrann *genomgång av metoder, arbetsgång m. m.* vid samarbetet mellan länsstyrelserna och de fristående länsorganen.

Länsstyrelsen anser sig ej ha anledning betvivla, att en dylik undersökning — i de delar den ej redan kan anses utförd genom den inom nämnden den 1 januari 1956 utarbetade redogörelsen »Länsstyrelsen» — kan komma att lämna vissa resultat. Emellertid vill länsstyrelsen som sin uppfattning uttala, att om en sådan undersökning skulle ge vid handen att samarbete och samverkan i sidled inom länsförvaltningen ej i alla avseenden är så väl ordnad som önskvärt är, så torde — såsom ovan redan framhållits — förhållandet mera bero av de tidigare berörda bristande resurserna i fråga om kvalificerad arbetskraft än av den svaghet som kan vara förbunden med den yttre organisationen av de nu samarbetande länsorganen. I nuläget torde man emellertid i förevarande avseende flerstädes vara helt inställd på att så långt som möjligt bygga samarbetet de olika länsmyndigheterna emellan på vilja till och förmåga av samverkan olika länsorgan emellan.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit landssekreteraren O. Hulterström, landskamreraren C. A. Norgren, förste länsassessorn Sten Lundberg samt förste taxeringsinspektören Carl-Fredrik Bergström, Norgren och Bergström dock endast såvitt avser med landskontorets verksamhet sammanhängande frågor. Malmö den 14 februari 1959.

G. A. WIDELL

*Ove Sundelius*

## Länsstyrelsen i Hallands län

Riksdagsrevisorernas nu framlagda synpunkter på länsförvaltningens organisation innebära i stort sett ett aktualiserande av 1948 års länsstyrelseutrednings betänkande angående länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen. Över utredningens förslag avgav länsstyrelsen den 31 oktober 1950 utlåtande.<sup>1</sup>

Beträffande länsstyrelsens allmänna syn på frågan om länsförvaltningens organisation hänvisas till vad länsstyrelsen anfört i nämnda utlåtande, varav avskrift bifogas. Med anledning av vad riksdagsrevisorerna anfört och med ledning av under tiden vunna erfarenheter vill emellertid länsstyrelsen i det följande göra vissa tillägg till och ändringar i sitt tidigare utlåtande.

En inordning av länsnämnderna i länsstyrelsen skulle innebära en i det närmaste fullständig organisatorisk samordning av de statliga länsorganens verksamhetsgrenar. Detta skulle bl. a. medföra ett väsentligt ökat arbete för länsstyrelsens ledning — d. v. s. för landshövdingen och landssekreteraren och i viss mån även för landskamreraren. För reformens genomförande torde det därför vara nödvändigt att personellt förstärka länsstyrelsens ledning genom inrättande av nya chefsbefattningar som överdirektör eller biträdande landssekreterare. Men även om så sker kan ej bortses ifrån att en länsstyrelse, som skall svara för praktiskt taget hela den statliga länsförvaltningen, blir ett mycket tungrott förvaltningsorgan, där icke minst landshövdingens närmaste medarbetare, som tillika skall vara dennes ställföreträdare, näppeligen kan på ett tillfredsställande sätt gå iland med att dels leda och samordna de olika verksamhetsgrenarna, dels svara för uppgifter av expeditionschefsnatur.

En annan synnerligen viktig förutsättning för att den av riksdagsrevisorerna förutsatta reformen skall kunna genomföras är vidare att de länsnämnder, som tillföras länsstyrelsen, kunna inrymmas i länsstyrelsens lokaler eller i lokaler i omedelbar anslutning till länsstyrelsens.

Utän en ovan antydd förstärkning av länsstyrelsens ledning och en tillfredsställande lösning av lokalfrågan riskerar man att länsnämndernas inordning i länsstyrelsen blir allenast en reform på papperet. Länsstyrelsen vill vidare framhålla att enligt dess uppfattning är vinsterna av ett inordnande av länsorganen icke på långt när så stora som kommit till uttryck i riksdagsrevisorernas promemoria. I detta län t. ex. är landshövdingen ordförande i länsarbetsnämnd, lanthbruksnämnd och mödrahjälpnämnd samt landssekreteraren i länsbostadsnämnden. Härigenom har man en god samordning på beslutsplanet. Det är emellertid av vikt att ärendena samordnas även på beredningsstadiet. Av denna anledning har länsstyrelsen inrättat ett s. k. länsråd för samordning av ärenden rörande byggnadsplanerings- och jorddelningsfrågor. Länsrådet sammanträder i allmänhet en gång i månaden. Även i övrigt sker samråd på tjänstemannaplanet mellan länsstyrelsens tjänstemän samt dess experter och direktörerna för länsnämnderna. De senare samråda även sinsemellan.

Enligt länsstyrelsens uppfattning torde man därför kunna på ett tillfredsställande sätt avhjälpa eventuellt föreliggande brister beträffande samordningen av de statliga länsorganens verksamhet genom utfärdande av bestämmelser om att länsstyrelsen skall vara företrädare i samtliga länsnämnder och att direktörerna för länsnämnderna skola kallas att närvara vid länsstyrelsens behandling av ärende som berör vederbörande länsnämnds verksamhetsområde. Vidare kan ifrågasättas ett lagfästande av länsråden.

Riksdagens revisorer har ifrågasatt huruvida icke länsstyrelsens planeringssektion, i samband med inordning i länsstyrelsen av länsbostadsnäm-

<sup>1</sup> Ej avtryckt.

terna, kunde ombildas till en byrå, bestående av tre sektioner: en teknisk, en juridisk-samhällsekonisk samt en bostadspolitisk. Länsstyrelsen vill för sin del avstyrka detta förslag av följande skäl. Länsarkitekten torde ha de största förutsättningarna att fullgöra sin viktiga uppgift med bibehållande av ställningen som fristående expert med möjlighet enligt gällande länsstyrelseinstruktion att i förekommande fall tjänstgöra som föredragande eller att närvara, då länsstyrelsen fattar beslut i vissa ärenden. Länsstyrelsen, som finner starka skäl tala för att distriktsingenjören för vatten och avlopp får närmare anknytning till länsstyrelsen, anser emellertid att denne befattningshavare kan inordnas i länsstyrelsen utan att man därför uppdelar planeringssektionen på olika underavdelningar. Länsstyrelsen har nämligen behov av distriktsingenjören medverkan i minst lika stor utsträckning inom den allmänna sektionens verksamhetsområde som inom planeringssektionens. Det kan i detta sammanhang erinras om att i bilaga till Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1958 angående diariplaner för länsstyrelsernas landskanslier ha ärenden rörande vattenförsörjning och avlopp, vattenvård m. m. hänförts till allmänna sektionen.

Vad angår länsbostadsnämndens anknytning till länsstyrelsen vill länsstyrelsen i anslutning till dess yttrande över länsstyrelseutredningens förslag framhålla att övervägande skäl tala för att det tills vidare får anstå med länsbostadsnämndens inordnande i länsstyrelsen och att man i stället inriktar sig på att samordna beredandet av den del av länsbostadsnämndens ärenden, som berör byggnadsplaneringen, med i främsta rummet länsarkitekten och distriktsingenjören för vatten och avlopp.

Med anledning av riksdagsrevisorernas framhållande av att fördelar skulle kunna vinnas genom att länsbostadsnämndens kamerala göromål överflyttas till landskontoret vill länsstyrelsen påpeka att den övervägande delen av det kamerala arbete, som berör länsbostadsnämndens verksamhet, är centraliserat till bostadsstyrelsen. Sålunda handhar bostadsstyrelsen 1) utbetalning av avlöningar till länsbostadsnämndernas personal, 2) utbetalning av lån och bidrag enligt länsbostadsnämndens beslut, 3) avisering av samtliga lån, 4) huvudbokföring och 5) central ledning av den kamerala verksamheten hos länsbostadsnämnderna och de kommunala förmedlingsorganen. De uppgifter av kameral natur, som handläggas av länsbostadsnämnden, äro med undantag av pantvärden huvudsakligen frågor om bottenlånens storlek och placering, fastställande av in-teckningsgränser, relaxering och postponering av in-teckningar, granskning av handlingar som skola förefas för utbetalning av lån och bidrag, godkännande av köpeskilling vid försäljning av belånad fastighet och ränteeftergiftsberäkningar. Dessa senare ärenden äro i allmänhet av den natur att de icke kunna avgöras utan ingående samråd med tjänsteman (enligt revisorernas förslag tjänstemän på planeringssektionen) som föredragit eller förberett låneärendet. En uppdelning av länsbostadsnämndsärendena på olika avdelningar inom länsstyrelsen skulle därjämte för låntagarna innebära den olägenheten att i samma ärende behöva hålla kontakt med tjänstemän på såväl landskansliets planeringssektion som landskontorets kameralsektion. Statsrevisorernas förslag i denna del synes därför innebära större nackdelar än fördelar.

Vad angår frågan om länsarbetsnämndens inordnande i länsstyrelsen hänvisas till vad länsstyrelsen anfört i utlåtandet över länsstyrelseutredningens förslag.

Vad beträffar mödrahjälpsnämnden har länsstyrelsen ej förmärkt någon olägenhet av dess fristående ställning men anser, i likhet med vad länsstyrelsen gav uttryck åt i utlåtandet över länsstyrelseutredningens förslag, att denna nämnd utan olägenhet skulle kunna inordnas i länsstyrelsen.



I riksdagsrevisorernas promemoria har med avseende på taxeringsintendentens ställning ifrågasatts en undersökning huruvida icke en viss ytterligare tillsynsbefogenhet skulle kunna tilläggas landshövdingen. Enligt länsstyrelsens förmenande synes det lämpligare att en sådan tillsyn, om den anses erforderlig, utövas av riksskattenämnden.

Mot förslaget att å landskontorets kameralsektion införa maskinell bokföring synes intet vara att erinra. Länsstyrelsen kommer dock att taga närmare ställning till denna fråga vid avgivande av yttrande över statens organisationsnämnds promemoria angående bokföringar vid kameralsektionerna. Skulle revisorernas förslag om koncentration av länsförvaltningens kamerala verksamhet till länsstyrelsen genomföras, kommer detta självfallet att kräva en förstärkning av personalen i proportion till den därav föranledda ökade arbetsbelastningen.

Vad härefter beträffar frågan om lekmannamedverkan i länsstyrelsen vill länsstyrelsen till en början hänvisa till vad länsstyrelsen anfört i utlåtandet över länsstyrelseutredningens förslag. Härutöver må framhållas följande.

I den mån länsnämnderna inordnas i länsstyrelsen förutsätter länsstyrelsen att för varje nämnd utses särskilda lekmannarepresentanter för medverkan i länsstyrelsens handläggning av ärenden tillhörande respektive nämnds verksamhetsområde. Länsstyrelsen har icke funnit anledning att i detta sammanhang ingå på frågor om den beslutsordning som skall gälla vid lekmannamedverkan liksom ej heller beträffande vilka ärenden som skola anses vara av den vikt, att lekmannamedverkan är påkallad.

Beträffande det av riksdagsrevisorerna berörda spørsmålet om lekmannamedverkan även vid handläggning av ärenden, som kunna föranleda administrativa frihetsberövanden, har länsstyrelsen kommit till den uppfattningen, att betydelsen av lekmannamedverkan i dessa ärenden i allmänhet överdrivits. Länsstyrelsen har dock icke något att erinra mot att lekmän medverka vid beslut om frihetsberövande åtgärder jämlikt barnavårdslagen.

I ärenden som gälla frågor om intagande å anstalt av alkoholmissbrukare skulle lekmannamedverkan medföra vissa praktiska olägenheter. Med hänsyn till att handläggningen av dylika ärenden ofta fordrar ytterst skyndsamt behandling skulle man vid valet av lekmän få begränsa sig till personer som efter någon dags varsel äro beredda att deltaga vid förhör. Det stegrade antalet »alkoholistärenden» medverkar även det till att göra lekmannauppgiften betungande. Till dessa förhör kallas numera regelbundet representanter för länsnykterhetsnämnd och nykterhetsnämnd och i förekommande fall den förhörde närstående personer samt i viss utsträckning även företrädare för den s. k. länkrörelsen. Med den stora erfarenhet länsstyrelsen under senare år förskaffat sig beträffande handläggningen av »alkoholistärenden» framstår det för länsstyrelsen såsom mera angeläget att till länsstyrelsens förfogande ställas medicinsk expertis än medverkan av lekmän. I princip har dock länsstyrelsen ingen anledning att motsätta sig lekmannamedverkan vid handläggning av ifrågavarande ärenden.

Beträffande landsfogdens ställning i förhållande till länsstyrelsen torde anledning saknas att upptaga denna fråga till behandling innan resultatet av pågående utredning om polisväsendets förstatligande föreligger.

Länsstyrelsen vill vidare framhålla vikten av att frågan om länsnämndernas inordning i länsstyrelserna icke upptages till behandling utan föregående översyn av de centrala ämbetsverkens direktivrätt.

Under hänvisning till vad ovan anförts får länsstyrelsen göra det uttalandet att, även om länsstyrelsen icke ställer sig avvisande till en del av riksdagsrevisorernas påpekanden, länsstyrelsen anser att frågan om länsnämndernas inordnande i länsstyrelsen och lekmannamedverkan i länsstyrelsen



ännu icke är mogen för ett slutligt ställningstagande. Länsstyrelsen finner det likväl angeläget att frågan om länsförvaltningens organisation hålles aktuell genom att man undersöker möjligheter till partiella reformer. Vidare synes det angeläget att byggnadsstyrelsen vid planläggning av tjänstelokaler för till residensstaden förlagda statliga verk inriktar sig på att söka inom ett enhetligt område koncentrera den statliga byggnadsverksamheten.

Det är enligt länsstyrelsens mening över huvud taget av vikt att noga uppmärksamma de stora praktiska svårigheter och kostnader — knappast besparingar — som måste bli förknippade med ett genomförande av revisorernas förvisso ur teoretisk synpunkt beaktansvärda organisationsförslag. Halmstad den 20 februari 1959.

REIMER JOHANSSON

*Robert Magnusson*

*John Stenström*

### Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

Revisorerna har i sin skrivelse aktualiserat 1948 års länsstyrelseutrednings förslag om att återge länsstyrelsen ställningen av en verklig »lantregering» genom inordning i länsstyrelsen av flertalet nu fristående länsorgan ävensom vissa experter. Huruvida beteckningen »lantregering» skulle vara adekvat för en på föreslaget sätt organiserad länsförvaltning hänger enligt länsstyrelsens mening mindre samman med omfånget av länsstyrelsens förvaltningsområde än med graden av självständighet gentemot de centrala ämbetsverken. Lämpligheten av länsstyrelseutredningens ifrågavarande förslag blev under remissbehandlingen föremål för en hel del kritik, och meningarna angående förslagens lämplighet voro mycket delade. Denna länsstyrelse framhöll i sitt den 15 december 1950 avgivna utlåtande över länsstyrelseutredningens betänkande, att länsstyrelsen anslöte sig till önskemålet om bättre samordning de olika länsorganen emellan och att den liksom utredningen funne det naturligt, att länsstyrelsen härvid bleve den sammanhållande kraften. Däremot kunde länsstyrelsen icke tillstyrka, att denna samordning åstadkommes därigenom att redan skapade regionala organ upplöstes och deras verksamhet inordnades i länsstyrelsen. Den eftersträfvade samordningen borde enligt länsstyrelsens mening kunna åstadkommas på så sätt att de former för samråd, som efter hand utvecklats, gäves ökad stadga. Vidare framhöll länsstyrelsen, att en förutsättning för att länsstyrelsen skulle kunna på ett helt tillfredsställande sätt leda denna samordning vore att den gäves rimliga personella resurser och att dess inre organisation effektiviserades.

Vad som inträffat på förevarande område, sedan länsstyrelsen avgav sitt ovannämnda utlåtande, har ej föränlett länsstyrelsen att ändra uppfattning angående det sätt på vilket nu ifrågavarande problem böra lösas.

Önskemålet om en bättre samordning de olika länsorganen emellan kvarstår emellertid och har framstått ännu tydligare under de senaste åren. Så till exempel har utbyggnaden inom skolväsendet och tillskapandet av länskolnämnden aktualiserat ett intimt samarbete med länsstyrelsen på detta område. Även om samordningen de olika länsorganen emellan gjort vissa framsteg på senaste tiden, återstår dock här tyvärr en hel del att göra från länsstyrelsens sida. Att så ej skett torde väsentligen vara att tillskriva bristen på personal. Särskilt framträder behovet å länsstyrelsen av tjänstemän med statistisk-ekonomisk utbildning. Behovet av service för regional och lokal planering inom ett län gör sig nämligen allt starkare gällande. I områden

med starka förändringar i befolkningsförhållandena är riskerna för felin-  
vesteringar stora, därest icke hit hörande förhållanden följas med uppmärk-  
samhet. Därest icke länsstyrelserna utrustas med personal för detta ändamål  
torde det bli nödvändigt att landstingen eller kommunförbunden vid-  
taga anordningar för tillgodoseende av detta behov. Vad länsstyrelsen beträffar  
möter svårigheten att för dylika tjänstemän finna en sådan befodrings-  
gång, att dugande krafter kan förvärvas. Som sluttjänst måste man nämligen  
enligt länsstyrelsens förmenande kunna erbjuda en tjänst motsvarande  
minst länsassessors lönegrad. De juridiska problem, som merendels föreligga  
i de större planärendena, kräva emellertid att sektionsschefstjänsten å plan-  
neringssektionen är besatt med en rutinerad jurist. Man måste därför söka  
finna en annan befodringsgång för den statistiskt-ekonomiskt utbildade  
tjänstemannen.

Revisorerna ha knutit förväntningar till att landskontorets kameralsek-  
tion skulle kunna dels rationalisera sitt arbete genom maskinell bokföring,  
dels även inbespara arbetskraft i samband med överflyttande till länskol-  
nämnden av ärendena om statsbidrag till skolväsendet. Det förutsattes att  
därmed skapas möjlighet att taga om hand även länsnämndernas och icke  
endast länsstyrelsens kamerala verksamhet. I första hand åsyfta revisorerna  
länsbostadsnämndens kamerala funktioner och detta oavsett om någon or-  
ganisatorisk samordning i övrigt kommer till stånd eller ej. Länsstyrelsen  
måste emellertid gentemot denna revisorernas mening uttala, dels att den  
maskinella bokföringen icke kan väntas få sådan kapacitet, att dylik om-  
läggning kan bli något väsentligt avseende lönande, dels att det icke  
heller får antagas bli ändamålsenligt att flytta exempelvis länsbostads-  
nämndens kamerala verksamhet från Uddevalla till Göteborg, därest det sak-  
liga underlaget för arbetet alltjämt kvarstannar i Uddevalla. Men även för  
det fall att nämnden vore förlagd till samma lokal som länsstyrelsen torde  
nog praktiska synpunkter tala för att en utbrytning av de »kamerala» si-  
dorna av länsnämndernas verksamhet bör undvikas. Möjligen tala de besvär-  
liga avlöningsförfattningarna för att lönefrågor bli centraliserade till ett  
enda statligt organ i länet, därvid länsstyrelsen icke kan undgå att taga hand  
om sådana frågor även från nämnderna. Länsstyrelsen förmodar, att vidare  
utredning i denna fråga kommer att visa, att förväntningar och besparings-  
möjligheter härutinnan rymma en god portion av överdrift.

Ehuru länsstyrelsen såsom av ovan anförda framgår ingalunda är över-  
tygad om ändamålsenligheten av den av riksdagsrevisorerna skisserade om-  
organisationen av länsförvaltningen, vill länsstyrelsen ej motsätta sig ett  
klarläggande av möjligheten att anordna försöksverksamhet med koncen-  
trerad länsförvaltning. Därest det skulle visa sig möjligt att anordna en dylik  
försöksverksamhet, har länsstyrelsen ej heller något att erinra mot en sådan.  
Länsstyrelsen vill emellertid redan nu framhålla att, även om den föreslagna  
omorganisationen av länsförvaltningen skulle befinnas godtagbar för de  
mindre länsstyrelserna, den därför icke med säkerhet skulle lämpa sig för  
de större, vilka skulle komma att svälla ut till otympliga ämbetsverk. Så till  
exempel skulle denna länsstyrelse genom inordning av flertalet fristående  
länsorgan erhålla en personalkader på närmare 500 anställda eller — om  
man trots arbetsmarknadsstyrelsens avstyrkande skulle våga sig på en upp-  
delning mellan arbetsförmedlingens huvudkontor och länsarbetsnämndens  
kansli med inkorporering i länsstyrelsen av endast kansliet — omkring 370  
anställda.

Oavsett huruvida sådan utredning och försöksverksamhet kommer till  
stånd, är det enligt länsstyrelsens förmenande angeläget, att det under tiden  
i något eller några län bedrivs en försöksverksamhet, avseende ökad sam-

ordning men utan inkorporering av de fristående länsorganen samt att länsorganen i de län, där dylik försöksverksamhet anordnas, tilldelas tillräcklig personal för försöksverksamhetens genomförande. Härigenom skulle man få möjlighet att leta sig fram till den effektivaste och mest arbetsbesparande uppläggningsen av ett intimt samarbete länsorganen emellan.

I detta ärendes handläggning ha förutom undertecknade deltagit jämväl landskamreraren Birger Gillner och landssekreteraren Ernst Uddenberg. Göteborg den 11 februari 1959.

PER NYSTRÖM

*Erik Axelsson*

### Länsstyrelsen i Älvsborgs län

Såsom revisorerna framhållit har länsstyrelserna från att ursprungligen hava varit verkliga lantregeringar under årens lopp berövats alltmer av sitt inflytande. Detta har skett i den mån inom olika verksamhetsområden inrättats särskilda organ för behandling av frågor, vilka haft nära samband med olika länsstyrelseuppgifter, ofta av vital betydelse för länen. Därest länsstyrelsen rätt skall kunna fylla sin uppgift enligt länsstyrelseinstruktionen »att i allt söka främja länets utveckling och dess befolknings bästa», är det nödvändigt att länsstyrelsen återfår sin karaktär av samlande länsorgan. Att samordningen i länsförvaltningen anförtros länsstyrelserna synes naturligt. Genom en samordning av den regionala statsförvaltningen skulle dessutom skapas större förutsättningar för en rationellare och mera ekonomisk arbetsorganisation än vad som nu är möjligt med de små enheterna inom de nya förvaltningsorganen. Erfarenheterna under den tid, som nuvarande länsstyrelseorganisation varit gällande, har visat, att länsstyrelsen icke helt kunnat fylla sin i länsstyrelseinstruktionen anbefallda uppgift som samlande länsorgan. Den samordning, som vederbörande landshövding i egenskap av ordförande i andra länsorgan haft möjlighet utöva, har icke varit tillräcklig för att göra länsstyrelsen till den lantregering, som eftersträvats. Icke heller torde detta mål nås genom att landssekreterarnas nuvarande rätt att vara representerade vid länsnämndernas sammanträden utbytas mot skyldighet att deltaga i dessa. Vid dessa sammanträden behandlas nämligen endast en del av nämndernas ärenden medan återstoden avgöras i annan ordning. Det är uppenbart, att även i denna stora ärendegrupp kan finnas ärenden av den natur, att handläggningen bör äga rum i intim kontakt med andra regionala myndigheter. Å andra sidan behandlas också inom länsstyrelserna ett stort antal ärenden, som icke bliva föremål för den expeditionschefsgranskning, som landssekreteraren företager av viktigare ärenden och där landssekreterarens förtrogenhet med handläggningen av dessa ärenden inom andra länsorgan sålunda icke utnyttjas. För att länsstyrelsen skall kunna fylla sin uppgift som samlande länsorgan är det nödvändigt, att samordningsverksamheten utsträcker jämväl till det lägre tjänstemannaplanet. Detta synes icke möjligt med mindre i länsstyrelserna inordnas åtminstone de länsorgan, vilkas verksamhetsområden i mera väsentlig grad har samband med länsstyrelseuppgifterna.

Länsstyrelsen, som ansluter sig till revisorernas uppfattning att en försöksverksamhet inom länsförvaltningen bör komma till stånd i syfte att i länsstyrelserna inordna olika länsnämnder och experter, är nu icke beredd taga slutlig ställning till omfattningen av denna inordning. Resultatet av försöksverksamheten bör enligt länsstyrelsens uppfattning vara utslagsgiv-

vande. I fråga om distriktsingenjören vill länsstyrelsen emellertid redan nu förordas dennes omedelbara inordning i länsstyrelsen, då hinder häremot icke synes föreligga.

Länsstyrelsen vill understryka nödvändigheten av att den försöksverksamhet, som kan komma till stånd, förläggas till länsstyrelser, som i eller i omedelbar anslutning till landstatsbyggnaden förfogar över lokaler av den storleksordning att de organ, som försöksvis skola inordnas i länsstyrelsen, kunna beredas plats där. Gemensamma lokaler för de länsorgan, som skola samordnas, är enligt länsstyrelsens uppfattning en nödvändig förutsättning för att man genom försöksverksamheten skall kunna erhålla en tillförlitlig grund för bedömning av de vinster i form av ökad rationalisering och effektivare samordning inom länsförvaltningen, som står att vinna genom inordningen. Med hänsyn till den splittring i fråga om tjänstelokaler och det förhållandet att flera av de länsnämnder, vilkas inordning i länsstyrelsen synes böra omfattas av försöksverksamheten, äro förlagda utanför residensorten, måste länsstyrelsen med beklagande konstatera att eventuella försök icke lämpligen synas kunna förläggas hit.

I ärendets handläggning ha deltagit landshövdingen Lemne, t.f. landskamreraren Bredin och t.f. landssekreteraren Gustafsson, fördragande. Vänersborg den 13 februari 1959.

MATS LEMNE

*Svante Gustafsson*

### Länsstyrelsen i Skaraborgs län

Riksdagens revisorer ha tidigare behandlat vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen och framlagt förslag till rationaliseringar, som bl. a. direkt berört Skaraborgs län. Länsstyrelsen syftar härvid bl. a. på revisorernas förslag att flytta länsbostadsnämnden från Skara och låta residensstaden Mariestad bli dess stationsort. Att revisorerna ånyo upptagit den viktiga frågan om länsförvaltningsorganisationen i hela dess vidd till behandling finner länsstyrelsen synnerligen tillfredsställande. I flera olika sammanhang har länsstyrelsen haft anledning framföra sin uppfattning om att rådande splittring av länsförvaltningen på ett flertal organ är irrationell. Kommuner och allmänhet ha sedan gammalt varit vana att vända sig till länsstyrelsen i olika angelägenheter och kunnat få sina frågor behandlade hos *en* länsmyndighet. Det har medfört många och betydande olägenheter att utvecklingen nu lett därtill att man inom länen fått en mångfald organ, som äro av varandra oavhängiga men ha sinsemellan sammanhängande arbetsuppgifter. Detta har lett till bristande enhetlighet, planmässighet och koncentration i länsförvaltningen samt en försvagning och uttunnning av länsstyrelsens möjlighet att vara länets ledande myndighet. Olägenheterna av den sålunda splittrade länsförvaltningen bli självfallet än mer framträdande, då länsorganen, såsom fallet är i Skaraborgs län, äro förlagda till olika städer. Att denna uppdelning på flera organ av ärenden, som till sin art nära sammanhänga, medfört dubbelarbete, fördyrade administrationskostnader samt besvär och tidspillan för allmänheten torde vara ganska uppenbart. Dessa och många andra skäl, som äro väl kända, ha under årens lopp framförts i diskussionen om länsförvaltningens organisation och ha av revisorerna i deras berättelse ånyo framdragits och betonats. Länsstyrelsen har även för sin del i det nu föreliggande ärendet allenast i korthet velat relatera sina egna förut i frågan anförda argument.

Revisorerna ha ansett skäl tala för *att* vissa länsnämnder och experter inordnas i länsstyrelsen, *att* nya sektioner inrättas å landskansliet, *att* länsförvaltningens kamerala verksamhet koncentreras till länsstyrelsen *samt att* lämpligheten av de av revisorerna ifrågasatta organisationsändringarna prövas genom en vid vissa länsstyrelser anordnad försöksverksamhet.

Beträffande revisorernas förslag får länsstyrelsen anföra följande.

### *I. Inordning av länsnämnder i länsstyrelsen*

Länsstyrelsen anser lämpligt, att länsbostadsnämnd, länsarbetsnämnd och mödrahjälpsnämnd inordnas i länsstyrelsen. De ärenden, som behandlas i dessa nämnder, beröra på ett så intimt och omedelbart sätt länsstyrelsens egen och dess experters verksamhet, att länsstyrelsen anser dessa nämnders inordnande i länsstyrelsen betingade av organisatoriska och praktiska skäl. Länsstyrelsen anser överflödigt att här framföra ytterligare argument utöver dem länsstyrelsen tidigare i skilda sammanhang anført. Länsstyrelsen anser också, att länsnykterhetsnämnden skulle kunna inlemmas i länsstyrelsen. Så torde även kunna ske med länsvägnämnden, varvid vägförvaltningens ställning i länsorganisationen bör överses. Däremot torde lantbruksnämnden fortfarande kunna vara ett fristående organ ej minst med tanke på denna nämnds nära anknytning till hushållningssällskapet. Revisorerna beröra även de regionala skolorganen och framhålla att organisationsarbetet särskilt för enhetsskolan kräver medverkan från länsstyrelsens sida. Länsstyrelsen vill härvid erinra att länsstyrelsen, då länsstyrelsen yttrade sig över 1951 års skolutrednings betänkande angående skolväsendets lokala och regionala ledning, kraftigt betonade att frågor om planering av nya skolbyggnader, deras lokalisering, lokalbehov m. m. borde på länsplanet få behandlas av länsstyrelsen såsom högsta plan- och byggnadsmyndighet i länet.

### *II. Experternas ställning*

Av experterna synes distriktsingenjören för vatten och avlopp böra inordnas i länsstyrelsen och så bör ske även med förste provinsialläkaren, i varje fall då länsläkartjänsterna inrättas. Goda skäl tala för att även länsarkitekten blir en länsstyrelsens tjänsteman. Socialvårdskonsulenten bör otvivelaktigt, liksom nu är fallet med barnavårdsassistenten, ingå i länsstyrelsens organisation. Om en inflyttning sker av länsnykterhetsnämnden synes denna nämnds konsulent böra bli direkt knuten till länsstyrelsen som en dess tjänsteman.

### *III. Sektionsindelningen*

Ett inordnande i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd kräver att en särskild arbetsmarknadssektion inrättas. Övertagande av länsbostadsnämndens och länsnykterhetsnämndens ärenden torde medföra att länsstyrelsens plansektion utökas och att en socialsektion organiseras.

### *IV. Lekmannamedverkan*

Lika med revisorerna anser länsstyrelsen att ett inordnande i länsstyrelsen av länsnämnder kräver att det nu befintliga lekmannainflytandet bibehålles beträffande de ärenden, som handläggas i dessa länsorgan. Så torde t. ex. bli fallet vid handläggning i länsstyrelsen av ärenden som angå arbetsmarknadsfrågor, bostadsförsörjnings- och bostadsförbättringsverksamheten, socialvård, bebyggelseplaneringen, väg- och trafikfrågor samt vidare i ärenden om frihetsberövanden. De lekmän (bisittare), som därvid skola medverka i länsstyrelsen, torde böra utses på sätt länsstyrelseutredningen på sin tid föreslog. Av vikt är att lekmanrepresentationen blir allsidig

och att länsstyrelsens handläggning icke fördröjes genom anordningen med bisittare.

#### V. Länsförvaltningens kamerala verksamhet

Länsstyrelsen anser, att en koncentration till länsstyrelsen av övriga länsorgans kamerala verksamhet skulle vara en rationell åtgärd. Reformen låter sig väl genomföra ur länsstyrelsens synpunkt.

Med ovanstående har länsstyrelsen i stora drag redovisat sina synpunkter på revisorernas förslag. Som förut sagts anser länsstyrelsen överflödigt att hoppa ytterligare skäl och argument utöver dem som nu och förut anförts till stöd för en organisationsändring i huvudsaklig överensstämmelse med här ovan skisserade förslag. Länsstyrelsen vill emellertid livligt tillstyrka revisorernas hemställan, att ifrågavarande, för länsstyrelserna och deras verksamhet så betydelsefulla organisationsförslag måtte snarast upptagas till övervägande. Länsstyrelsen vill likaledes förorda den av revisorerna föreslagna försöksverksamheten.

I den slutliga handläggningen av detta ärende ha deltagit landshövdingen Fallenius, landskamreraren Ihrfelt och landssekreteraren Sunnerholm, föredragande. Mariestad den 22 januari 1959.

#### B. FALLENIUS

*J. Sunnerholm*

#### Länsstyrelsen i Värmlands län

Länsstyrelsen delar revisorernas uppfattning att länsstyrelsens organisation sådan den utformats enligt 1952 års beslut icke får anses definitiv, vilket emellertid icke ger länsstyrelsen anledning att utan vidare godtaga de nu framlagda förslagen till omgestaltning av länsstyrelsens organisation och till vissa därmed sammanhängande administrativa åtgärder. De erfarenheter, som vunnits efter år 1952, har icke föranlett länsstyrelsen att frångå den ståndpunkt den tidigare intagit i hithörande frågor. Länsstyrelsen är sålunda fortfarande av den uppfattningen, att 1948 års länsstyrelsesutredning avsevärt överdrivit såväl olägenheterna av den dåvarande organisationen som fördelarna av den tilltänkta nya.

I statsrevisorernas berättelse har ej ägnats tillbörlig uppmärksamhet åt de, enligt länsstyrelsens förmenande, tungt vägande invändningar, som från länsstyrelsehåll riktades mot länsstyrelseutredningens förslag. De nyinrättade länsorganen äro visserligen viktiga organ inom förvaltningen, men de äro icke av den betydelse, att de kunna anses ha minskat länsstyrelsernas inflytande i länen. Revisorernas uttalanden i detta avseende liksom beträffande behovet av en organisatorisk samordning äro icke övertygande. Några större praktiska fördelar av en samordning torde ej vara att vinna. Där emot skulle länsstyrelsens ställning som lantregering avsevärt försvagas, om vederbörande centrala verk finge direktivrätt gentemot länsstyrelsen.

Revisorerna ha icke påvisat några bärande skäl för sin uppfattning att länsråden höra lagfästas. Påståendet att det ur allmänhetens och statsnyttans synpunkt skulle vara ofrånkomligt att tillskapa en länsrådsorganisation är icke hållbart. Behov av samordning föreligger egentligen endast under själva beredningsförfarandet, då det gäller att få fram ömsesidiga informationer och meningsutbyten rörande sådana detaljärenden, beträffande vilka de olika länsorganens intressesfärer skära varandra. Att utrusta länsråden med beslutanderätt skulle, enligt länsstyrelsens förmenande, innebära en snedvridning av förvaltningsorganisationen.



Skall planeringssektionen kunna bli ett verkligt planeringsorgan med av revisorerna angivna huvuduppgifter är en arbetskraftsförstärkning nödvändig. Med anledning härav hälsar länsstyrelsen med tillfredsställelse förslaget att tillföra länsstyrelsen samhällsekonomiskt utbildad expertis. Frågan om bilregistreringens och bilskatteuppbördens rationalisering väcker likaså länsstyrelsens gillande. Om polisväsendet förstatligas, bör en särskild polissektion lämpligen inrättas på landskansliet.

Statsrevisorerna ha ifrågasatt inordnande i länsstyrelsen av mödrahjälpnämnderna samt ansett att frågan om länskolnämndernas ställning bör övervägas. Mot utredningens förslag beträffande mödrahjälpnämnderna har länsstyrelsen icke anledning framställa annan erinran än att någon lekmanamedverkan knappast torde vara nödvändig. I varje fall synes frågan om sådan medverkan först böra prövas i ett större sammanhang. Länskolnämnden åter är en så ny organisation, att det nu svårigen går att bilda sig en uppfattning om lämpligheten av dess uppgående i länsstyrelsen.

Statsrevisorerna ha vidare föreslagit inordnande av skyddskonsulentorganisationen i länsstyrelsen — eventuellt i samband med sammanslagning med socialvårdskonsulentorganisationen — ävensom av länsnykterhetsnämnderna. Enligt länsstyrelsens mening är skyddskonsulentens verksamhet av sådan art, att densamma bättre fyller sitt syfte, om den som hittills är knuten till de fångvårdande myndigheterna än underställd länsstyrelsen. Vad däremot angår socialvårdskonsulenten torde denne lämpligen kunna knytas till länsstyrelsen. En förutsättning härför är emellertid att huvudmannaskapet för ifrågavarande tjänsteman överflyttas från socialstyrelsen till länsstyrelsen samt att varje län tilldelas en konsulent. Med hänsyn till nykterhetsvårdens praktiska arbetsmöjligheter kan det knappast vara ett framsteg att inordna länsnykterhetsnämnderna i länsstyrelsen. Psykologiskt torde det vara till fördel, att det inom länet finnes en fristående central nykterhetsinstans med ett avsevärt mått av möjlighet att i fria former påverka sitt klientel, innan länsstyrelsen behöver ingripa. Länsstyrelsens ställning såsom förvaltningsdomstol inom nykterhetsvårdsområdet skulle för övrigt allvarligt rubbas, därest länsnykterhetsnämndernas tillsynsbehofgenheter överflyttades till länsstyrelserna, vilka därigenom i vissa avseenden komma att framstå som motparter till den som blir föremål för ingripanden enligt lagen om nykterhetsvård.

Då frågan om experternas inordnande i länsstyrelsen tidigare diskuterats har invänts, att experternas konsulterande verksamhet gentemot kommuner och enskilda skulle bli lidande på ett inordnande i länsstyrelserna. Experterna skulle förlora sin nuvarande relativt fria och självständiga ställning samt i sin verksamhet bli alltför bundna gentemot länsstyrelsen.

Den nya vatten- och avloppslagen samt de alltmera brännande vattenvårdsproblemen komma att ställa krav på ökad arbetsinsats från distriktsingenjörernas sida. Deras tid torde knappast komma att förslå till rådgivande och konsulterande verksamhet i samma omfattning som tidigare. Ovan återgivna invändningar mot distriktsingenjörernas inordning i länsstyrelserna äro för den skull måhända icke längre lika bärande. Länsstyrelsen vill för sin del ansluta sig till och stryka under 1946 års vatten- och avloppssakkunnigas uttalande, att en inordning i länsstyrelsen av den tekniska arbetskraften bör ge garanti för att arbetskraften i fråga blir rationellt disponerad för de inom länet mest angelägna uppgifterna och för att samarbetet med övriga länsorgan, som äro i behov av va-teknisk medverkan, blir ändamålsenligt ordnat. Några svårigheter att inordna distriktsingenjörerna under länsstyrelserna torde icke finnas. Länsstyrelsen tillstyrker därför att så sker.

Som revisorerna framhåller är frågan om länsarkitektens inordnande i länsstyrelsen mer komplicerad. Länsstyrelsen anser sig i denna fråga böra inskränka sig till att påpeka, att åtskilliga påtalade olägenheter av länsarkitekternas nuvarande ställning skulle kunna avhjälpas genom att länsarkitektens lokaler förläggas i anslutning till länsstyrelsens. Vad nu sagts om värdet av bättre lokalsamband med länsstyrelsen gäller även länsbostadsnämnden.

Länsstyrelsen finner det tveksamt, om tiden ännu kan anses vara inne för den av revisorerna förordade försöksverksamheten. I dagens läge synes i första hand en fortsatt prövning av den nuvarande länsstyrelseorganisationen böra ske, varvid målsättningen bör vara att söka ytterligare främja samarbete mellan de olika länsorganen, framför allt genom bättre lokalsamband. För en sådan ordning talar även den omständigheten att en mer genomgripande reform av planeringssektionen knappast bör komma till stånd, innan de praktiska konsekvenserna av den väntade propositionen om förenklad byggnadslagstiftning kunna helt överblickas eller innan 1951 års byggnadsutrednings uppdrag rörande regionplaneinstitutet slutförts.

Frågan om en närmare organisatorisk samordning mellan civilförsvarssektionen och försörjningssektionen har tidigare varit föremål för länsstyrelsens övervägande i samband med ett yttrande över en inom inrikesdepartementet utarbetad promemoria angående länsstyrelsernas ekonomiska försvarssektioner. I sitt utlåtande över promemorian har länsstyrelsen anfört bl. a., följande.

»Arbetet inom den ekonomiska försvarssektionen kräver en ingående kännedom om, bland annat, näringslivet, försörjningsläget, varudistributionen, trafikbehovet och transportväsendet, uppgifter som falla utom ramen för civilförsvarets normala verksamhet och som de nuvarande försvarssektionerna icke utan avsevärd personalförstärkning kunna bemästra. Vad beträffar ledningen av den ekonomiska försvarssektionen synes det angeläget, att denna redan i fred innehaves av en representant för näringslivet. Det måste vara av stor vikt att den, som skall ha det närmaste ansvaret för sektionen under krig, redan i fred fått tillfälle att som chef leda arbetet och därigenom i ansvarsställning sätta sig in i de olika spörsmålen. Under det fredsmässiga förberedelsearbetet kunna dessutom hans kontakter med olika personer av näringslivet underlätta den fortlöpande orienteringen från länsstyrelsens sida. Under krigsförhållanden kan hans ingående kännedom om näringslivets förhållanden och hans därpå grundade auktoritet vara till påtaglig hjälp då det gäller snabba avgöranden i viktiga och känsliga omställningsspörsmål. Om arbetet med den ekonomiska försvarsplanläggningen lägges under civilförsvarssektionen som en detalj och till uppdraget som detaljchef utses en från näringslivet hämtad kraft, torde det vara att befara att denne icke under det fredsmässiga planlägningsarbetet kommer att känna sig så tjänstbar och betrodd som om han vore chef för en särskild sektion. Man bör icke vara främmande för tanken att det under sådana förhållanden kan bli svårt att till uppdraget knyta verkligt kunnig kraft.»

I anslutning till det ovan anförda får länsstyrelsen uttala, att länsstyrelsen anser att den ekonomiska försvarssektionen bör bibehållas såsom hitills under ledning av en representant för näringslivet. En krigsplanläggning, som nära ansluter till fredsorganisationen, innebär påtagliga fördelar. Den fredsmässiga ledningens omfattande erfarenhet kommer att direkt tillföras planläggningen och verksamheten inom krigsorganisationen. Övergången från freds- till krigsorganisation kommer under sådana förhållanden att ske med minsta möjliga olägenhet.

Statsrevisorerna ha påyrkat, att hela eller större delen av länsförvaltningens kamerala verksamhet skall koncentreras till länsstyrelsen och detta oberoende av om någon organisatorisk samordning i övrigt kommer till stånd. En reformering av redogöraransvaret är dock enligt revisorerna en förutsättning för en sådan koncentring.

Härtill får länsstyrelsen anföra följande. Om en organisatorisk samordning kommer till stånd på så sätt att länsnämnderna eller en del av dem inordnas i länsstyrelsens organisation, blir det en given följd att de inordnade nämndernas kamerala verksamhet övertages av landskontoret. En koncentring till landskontoret av endast länsnämndernas kamerala verksamhet synes däremot vara svår att genomföra, vartill kommer att fördelarna av en dylik begränsad åtgärd torde vara tämligen ovissa.

Det synes länsstyrelsen som om de möjliga vinsterna skulle ligga enbart på det ekonomiska området. Några andra fördelar torde däremot icke kunna uppnås genom att allenast överföra de berörda länsorganens kamerala verksamhet till landskontoret. Hur stor en besparing skulle kunna bli är svårt att beräkna. Det bör här observeras, att ett överförande av t. ex. länsbostadsnämndens och länsarbetsnämndens kamerala ärenden till landskontoret kommer att kräva särskilda föreskrifter i lagstiftningsväg. Redogöraransvaret måste regleras. Besvärs- och rättskraftfrågor måste lösas. Det torde vidare bli nödvändigt att överföra större delen av den personal, som nu på de olika länsnämnderna omhänderhar kameralärendena, till landskontoren, vilket i sin tur måste på många håll medföra besvärande lokalproblem. Möjligan kan länsnämndernas nuvarande kameralpersonal minskas något vid en överflyttning till landskontoren, därigenom att den kamerala chefen i vederbörande länsnämnd ersättes av landskontorets kamerala chef samtidigt som vissa ärenden delegeras till lägre personal. Alla nu antydda omständigheter böra vägas mot den besparing, som måhända kan utvinnas genom överförandet.

Lämpligaste sättet att utröna möjligheterna till en besparing är givetvis en försöksverksamhet. Länsstyrelsen har icke något att erinra mot att en sådan kommer till stånd vid en eller ett par länsstyrelser under medverkan av statens organisationsnämnd.

Revisorerna hava framhållit, att tidpunkten synes gynnsam för att nu pröva en överflyttning av kameraluppgifter till länsstyrelsen, enär vid landskontorens kameralsektioner borde finnas viss ledig arbetskapacitet, sedan länskolnämnderna nu övertagit vissa arbetsuppgifter därifrån. Länsstyrelsen får i anledning härav framhålla, att det givetvis är riktigt, att landskontorens kameralsektioner erhållit en lättnad i arbetsbördan genom att ärenden angående statsbidrag till skolor övertagits av länskolnämnderna men att denna nedgång i arbetsbördan icke får överdrivas. Lättnaden synes länsstyrelsen kunna uppskattas till högst en årsarbetskraft.

Slutligen får länsstyrelsen meddela, att lokalförhållandena vid länsstyrelsen icke medge anordnande av sådan försöksverksamhet, som statsrevisorerna föreslagit.

I detta ärendes slutliga handläggning ha deltagit landshövdingen Nilsson, landssekreteraren Swedberg och tf. landskamreraren Dalén. Karlstad den 9 februari 1959.

GUSTAF NILSSON

*S. A. Swedberg*

*Wilhelm Dalén*

## Länsstyrelsen i Örebro län

Revisorerna erinra om att länsstyrelsen i äldre tider innehade en ställning som verklig lantregering, vilken ställning dock senare undan för undan gått förlorad genom att allt flera förvaltningsområden utsöndrats och anförtrotts fristående länsorgan, i regel lydande under central myndighet. Med sina uttalanden och förslag syfta revisorerna till att återge länsstyrelsen dess gamla centrala ställning i länet och åstadkomma en bättre samordning av verksamheten på länsplanet. I detta syfte vilja revisorerna med utgångspunkt från länsstyrelseutredningens förslag år 1951 och vunna erfarenheter av 1952 års riksdagsbeslut rörande länsstyrelsernas organisation åstadkomma en utvidgning av länsstyrelsernas verksamhets- och kompetensområde och i samband därmed en reformering av deras inre organisation. Revisorerna ha tagit upp länsstyrelseutredningens förslag att så vitt möjligt infoga de s. k. länsnämnderna i länsstyrelsen, i första hand länsarbets-, länsbostads- och mödrahjälpsnämnderna, vilket förutsätter lekmanamedverkan i länsstyrelserna. Vidare diskutera revisorerna länsexperternas ställning till länsstyrelsen och föreslå att distriktsingenjörerna för vatten och avlopp omedelbart knyts till länsstyrelsernas planeringssektioner. Revisorerna förorda också att landsfogdarna och länsarkitekterna inordnas i länsstyrelserna. Beträffande landsfogdarna föreslås att därvid bildas en särskild polissektion inom länsstyrelsen. I fråga om länsarkitekternas ställning har revisorerna bland annat tänkt sig att den nuvarande planeringssektionen skulle ombildas till en särskild byrå, bestående av tre sektioner, en teknisk (länsarkitektkontoret och distriktsingenjören), en juridisk-samhällsekonomisk (nuvarande planeringssektionen) samt en bostadspolitisk (länsbostadsnämnden). Rörande chefskapet för denna byrå framkasta revisorerna tanken att vem som helst av sektionscheferna från fall till fall kunde utses till byråchef men de tänka sig även möjligheten att byråchefen kan tillsättas utan omedelbar anknytning till någon av sektionerna. Revisorerna förorda slutligen att den skisserade reformen tillämpas på försök vid någon eller några länsstyrelser, där gemensamma lokaler kunna ordnas för hela den genom inordningen bildade byrån.

Länsstyrelsen vill för sin del först erinra om att den i sitt remissyttrande över länsstyrelseutredningens förslag 1951 i princip givit sin anslutning till grundlinjerna i förslaget. I sitt yttrande påpekade länsstyrelsen att en bristande samordning av förvaltningsuppgifterna på länsplanet inträtt genom att nya av olika centrala verk styrda länsorgan inrättats samt att länsstyrelsen till följd härav kommit att stå vid sidan av viktiga verksamhetsgrenar, vilka berör länsstyrelsens verksamhet. Då tillkomsten av de s. k. länsråden inte utgjorde någon lösning av samordningsproblemet anslöt sig länsstyrelsen till utredningens allmänna synpunkter och förordade en lösning efter dess linjer. Därvid ryggade länsstyrelsen icke tillbaka inför kravet på lekmanamedverkan i dess handläggning av vissa ärenden och ärendegrupper.

I sitt ovan nämnda yttrande pekade länsstyrelsen emellertid på att även nackdelar vidlåde en reform som den föreslagna. Särskilt uppehöll sig länsstyrelsen vid de olägenheter, som skulle följa med flera centrala verks direktivrätt gentemot länsstyrelserna. Redan förekomsten av ett sådant verk, som vid sidan av länsstyrelsens närmast överordnade myndighet, inrikesdepartementet, lämnade direktiv och föreskrifter kunde vara betänkligt, om det tog sig sådana uttryck som att en relativt underordnad befattningshavare i det centrala verket tog sig friheten eller befullmäktigades att läm-

na direktiv och föreskrifter för rikets länsstyrelser, och problemet skulle självfallet förstoras ju flera centrala verk med direktivrätt som tillkomme. Trots detta ville länsstyrelsen i huvudsak acceptera den föreslagna reformen, men ville förutsätta att direktivrätten begränsades till meddelande av allmänna föreskrifter och att decentraliseringen av beslutanderätten från centrala verk till länsstyrelserna ytterligare vidgades.

Länsstyrelsen står i allt väsentligt fast vid vad som i nämnda yttrande framhölls och har inga principiella invändningar att göra mot att flera länsorgan infogas i länsstyrelserna. Huru många och vilka länsnämnder eller länsorgan, som kunna och böra inordnas i länsstyrelserna, är en praktisk fråga som revisorerne icke mäktat klarlägga. Ett ställningstagande därtill måste därför anstå till dess att närmare utredning rörande problemkomplexet skett. Länsstyrelsen inskränker sig här till följande kommentarer och påpekanden.

*Rörande landskansliet.* Vad experterna angår tala visserligen starka skäl för att distriktsingenjören för vatten och avlopp knytes till planeringssektionen, men enbart denna åtgärd synes icke innebära så stort framsteg, att den behöves vidtagas omedelbart och oberoende av hur samordningsfrågan i övrigt löses. Svårare torde det ställa sig med ett inordnande av länsarkitektkontoret. Detta har, förutom planeringsfrågor gemensamt med länsstyrelsen och vissa andra länsorgan, uppgifter som icke naturligen höra till länsstyrelsens verksamhetsområde, till exempel vården av kronans byggnader, frågor som styras tämligen hårt från det centrala hållet. Länsarkitektkontorets inordnande i länsstyrelsen torde därför förutsätta en viss omläggning av kontorets verksamhet och även vissa förändringar på det centrala planet. En betydande decentralisering av beslutanderätt från det centrala planet till länsplanet torde bli nödvändig om ändringen skall få någon större betydelse ur arbetssynpunkt.

Revisorernas uppslag att förvandla landskansliets planeringssektion till en byrå inom länsstyrelsen, fördelad på tre sektioner, är mindre väl genomtänkt och länsstyrelsen vill bestämt avstyrka en sådan åtgärd. Den skulle för det första bryta mot de principer, som lagts till grund för länsstyrelsens inre organisation, och den skulle för det andra skapa ett nytt tjänstemannaled mellan länschefen och sektionerna. Teoretiskt kan man möjligen tänka sig en dubblering av landssekreterartjänsten så att man får en avdelningschef för juridiskt-administrativa ärenden och en för teknisk-samhällsekonomiska sådana. Praktiskt torde även detta innebära så stora svårigheter att ett försök knappast är att tillråda. Därest en eller flera länsnämnder skulle infogas i länsstyrelsen torde de få inrättas som självständiga sektioner, likställda med de förutvarande.

Den av revisorerne framkastade tanken att ett lagfästade av länsråden måhända skulle leda till en bättre samordning av arbetet på länsplanet torde vara alltför optimistisk. Som revisorerne själva konstatera, har det icke varit möjligt att genom länsråden komma från remissförfarandet. Då den verksamhet inom länen, som revisorerne behandlar, spänner över stora områden och berör många intressen, är det naturligt att man i länsråden försökt fånga in så många institutioner och intressen som möjligt, vilket gjort att länsråden blivit tämligen stora och föga lämpade för praktiskt arbete. Detta betyder icke att länsråden sakna betydelse utan blott att de blivit organ för gemensamma överläggningar i principfrågor och frågor av större räckvidd. Diskussionerna i länsrådet äro utan tvivel ägnade att vidga blicken och stimulera arbetet inom de anslutna institutionerna, länsstyrelsen icke undantagen. Ett lagfästade av länsråden kan vara motiverat men knappast nödvändigt.

*Rörande landskontoret.* Statsrevisorerna anse att taxeringsintendenten har en alltför självständig ställning i fråga om handläggningen av skattemålen. På grund av att landskamreraren är ordförande i prövningsnämnden kan taxeringsintendenten enligt deras uppfattning tydligen icke i angivna hänseende underställas landskamreraren. Det borde — säger revisorerna — undersökas, huruvida icke en viss ytterligare tillsynsbefogenhet i berörda avseende skulle kunna tilläggas landshövdingen.

Utän att i detta sammanhang ingå på frågan om huruvida något bör göras i nämnda avseende och hur, måste länsstyrelsen beteckna denna tanke som mycket verklighetsfrämmande. Dels tillsätts landshövdingarna icke på sådana grunder att de — annat än i rena undantagsfall — ha möjlighet att sätta sig in i taxeringsväsendets synnerligen invecklade bestämmelser dels äro de så överhopade med andra från taxeringsväsendet helt väsensskilda uppgifter, att de varken ha tid eller möjlighet att öva någon tillsyn över taxeringssektionen. Av de ledande befattningshavarna på länsstyrelsen har endast landskamreraren sådan kompetens och sådana insikter att han kan öva någon tillsyn i fråga om taxeringsarbetet.

För kameralsektionens del framhålla revisorerna önskvärdheten av att frågan om mera allmänt införande av maskinell bokföring föres vidare. Mot detta finns givetvis intet att erinra. Revisorerna framföra emellertid ånyo krav på en koncentration av den kamerala verksamheten på länsplanet. I fråga om sitt förslag att inordna länsbostadsnämnd, länsarkitekt och distriktsingenjör i länsstyrelsen framhålla revisorerna, att länsbostadsnämndens kamerala verksamhet icke synes vara av den särpräglade beskaffenhet, att den behöver föranleda större svårigheter för kameralsektionens personal. Vidare framhålles att tillfället för närvarande i det avseendet skulle vara gynnsamt att pröva en överflyttning av kameraluppgifter till länsstyrelsen, då vid kameralsektionen bör finnas en viss ledig arbetskapacitet, sedan länskolnämnderna nu övertagit vissa arbetsuppgifter därifrån.

Den minskning av arbetsmängden för landskontoret i Örebro län, som föranletts av att vissa arbetsuppgifter överflyttats från kameralsektionen till länskolnämnden, berör huvudsakligen biträdespersonalen. Antalet inbesparade arbetsmånader beräknas sålunda utgöra 4—5 för biträdespersonalen och 1—2 för länsnotarierna. Å andra sidan ha andra arbetsuppgifter för sektionen fortgående ökat. Vidare är för närvarande en icke-ordinarie länsnotarietjänst vakant och får icke återbesättas utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Sådant tillstånd har av länsstyrelsen begärts den 16 december 1958. Olägenheterna av vakansen har i huvudsak kunnat neutraliseras genom om disposition av personalen och omfördelning av arbetsuppgifterna. Om tillstånd till återbesättande av den icke-ordinarie länsnotarietjänsten lämnas, torde den nye tjänsteinnehavaren huvudsakligen få anlitas för biträde åt prövningsnämndens kansli och endast i mindre utsträckning för kameralt arbete.

Vid kameralsektionen i Örebro län finnes till följd av vad nyss anförts icke någon ledig arbetskapacitet. Om sektionen skall övertaga länsbostadsnämndens kamerala verksamhet, blir det sålunda nödvändigt att tillföra sektionen ytterligare personal.

Från sina utgångspunkter vill länsstyrelsen framhålla, att den icke motsätter sig en ny utredning om länsstyrelseorganisationen men att den finner problemet vara betydligt svårare än vad revisorernas uttalanden kunna ge vid handen. Länsstyrelsen vill slutligen framhålla, att fortsatta reformer på detta område icke böra motiveras med besparings- utan främst effektivitetssynpunkter. Även om en bättre organisation icke skulle medföra någon besparing, ja till och med om den skulle bli något dyrare än den nuvarande,



är den försvarlig om den leder till smidigare och effektivare arbete på länsplanet och bättre samarbete mellan de olika länsorganen.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit landshövdingen K. J. Olsson, landssekreteraren Erik Werner och tf. landskamreraren K. Gårdmark. Örebro den 2 februari 1959.

K. J. OLSSON

*Erik Werner*

*K. Gårdmark*

### Länsstyrelsen i Västmanlands län

Länsstyrelsen vill i likhet med revisorerna starkt betona vikten av att den statliga förvaltningsverksamheten på länsplanet samordnas. Skälen härför torde icke behöva närmare utvecklas, då revisorernas framställning i detta hänseende är uttömmande. Uppenbart är också att en organisatorisk gemenskap mellan de berörda länsorganen i sig själv skulle vara ägnad att främja en samordning. En sammanslagning skulle emellertid vara förenad med betydande olägenheter och bör därför enligt länsstyrelsens mening genomföras endast om den kan anses utgöra en nödvändig förutsättning för ett effektivare samarbete.

Länsstyrelsen är emellertid icke övertygad om att så är fallet. Erfarenheterna av den nu tillämpade ordningen måste nämligen betecknas som synnerligen goda. Det formlösa samarbete, som nu äger rum på tjänstemannaplanet, skulle icke undergå någon nämnvärd förändring om nämnderna inordnades i länsstyrelsen. Ett kontinuerligt samarbete utom länsstyrelsens ram bleve dessutom alltjämt nödvändigt, eftersom två av de myndigheter, med vilka länsstyrelsen har det största behovet av samverkan, fortfarande komme att stå utanför, nämligen vägförvaltningen och överlantmätaren.

Den invändning, som länsstyrelsen vill resa mot sammanslagningstanken, är främst grundad på det förhållandet att en sådan omorganisation skulle förutsätta en radikal förändring av det nuvarande förhållandet mellan länsstyrelserna och de centrala verken. Länsstyrelsen skulle genom inkorporeringen av länsarbets- och länsbostadsnämnderna få ställningen som lokalorgan åt arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen. Genom övertagandet av mödrahjälpsnämndens uppgifter bleve länsstyrelsen i ett viktigt avseende underställd socialstyrelsen. Det är länsstyrelsens övertygelse, att ett uppgivande av länsstyrelsernas traditionella ställning såsom direkt underordnade Kungl. Maj:t skulle vara till övervägande skada. Länsstyrelsens verksamhet har ett starkt inslag av rättsskipning. Vid utövandet av sin funktion som tillsynsmyndighet måste länsstyrelsen ständigt ha i åtanke att den också är besvärmyndighet. Effektivitetskravet får ej tillåtas taga överhand över rättssäkerhetskravet. För en myndighet med sådana uppgifter är det en avgjord styrka att endast vara bunden av gällande författningar och av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter. Detta utesluter givetvis icke att de centrala myndigheterna kunna utfärda allmänna anvisningar av rådgivande natur. I den mån dessa icke äro tillämpningsföreskrifter rörande tillvägagångssättet vid ärendenas administrativa handläggning eller anvisningar av teknisk natur böra de dock icke vara bindande för länsstyrelserna. En direktivrätt för de centrala myndigheterna skulle vara ägnad att minska länsstyrelsernas auktoritet, initiativförmåga och känsla av självständigt ansvar. En decentralisering till länsstyrelserna av den formella beslutanderätten i olika frågor skulle förlora i värde om länsstyrelsernas handlingsfrihet samtidigt begränsades genom direktiv från en central instans.

Undantag från regeln om länsstyrelsernas oberoende ställning gentemot centralmyndigheterna äro visserligen icke okända. Civilförsvarsstyrelsen och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap äga sålunda att för länsstyrelserna utfärda bindande anvisningar. I båda dessa fall är det emellertid fråga om en verksamhet, där behovet av en hela riket omfattande, enhetlig ledning av verksamheten ligger i öppen dag.

Om det med hänsyn till behovet att trygga samordningen eller för vinnande av betydande administrativa fördelar av annat slag befinnes nödvändigt att med länsstyrelsen införliva sådana länsorgan, som äro underställda centrala myndigheter, bör de senares direktivrätt begränsas till vad som äroundgängligen nödvändigt för åstadkommande av en likformig reglering. Det bör därvid klart utsägas, att någon principiell ändring i länsstyrelsernas ställning icke äro tillämpliga.

Länsstyrelsen har endast i ringa grad utnyttjat den möjlighet att förordna experterna till föredragande, som öppnades genom 1953 års instruktion. Skälen härtill äro av såväl principiell som praktisk art. Flera av experterna ha ställningen som inspektörer. Över de anmärkningar, som dessa inspektörer framställa genom rapporter eller årsberättelser, inhämtar länsstyrelsen yttrande av den, mot vilken anmärkning riktats eller som eljest är ansvarig för avhjälpande av påtalade brister. Inspektören kan i sådana fall komma att intaga en partsliknande ställning. Ärenden, som härröra från inspektionsverksamhet, böra därför föredragas av en helt opartisk tjänsteman, i regel någon av länsstyrelsens jurister. Principiella skäl av denna art kunna också anföras mot de inspekterande tjänstemännens inordnande i länsstyrelsen. Utifrån komme deras anvisningar och råd då lätt att uppfattas som ålägganden från länsstyrelsens sida.

Det bör dessutom i detta sammanhang nämnas, att experterna enhälligt avböjt att mottaga förordnande som ständiga föredragande i bestämda ärendegrupper.

I fråga om de experter, som icke huvudsakligen syssla med inspektionsverksamhet, föreligga inga principiella betänkligheter av detta slag. Här böra i stället praktiska synpunkter vara avgörande. För distriktsingenjörens inordnande i länsstyrelsen torde sålunda icke föreligga något hinder. I fråga om länsarkitekten synas revisorerna uteslutande ha ägnat uppmärksamhet åt de administrativa bestyren. Länsarkitekten har emellertid också att för statsverkets räkning bedriva arkitektverksamhet. Det synes mindre lämpligt att sådan verksamhet utövas inom länsstyrelsen. Främst med hänsyn till detta förhållande anser sig länsstyrelsen förhindrad att tillstyrka länsarkitektkontorets infogande i länsstyrelsen.

Revisorerna synas, liksom på sin tid länsstyrelseutredningen, ha överskattat de möjligheter till arbetsförenklingar, som experternas och länsnämndernas infogande i länsstyrelsen skulle medföra. Remissväsendet och den dubbla diarieföringen äro argument som gång på gång återkomma i revisorernas framställning. Här om är till en början att säga, att remisser mellan länsstyrelsen och länsnämnderna icke förekomma annat än i sällsynta undantagsfall. Remisserna till länsexperterna ha redan nu i stor utsträckning ersatts med formlost överlämnande av handlingarna eller muntligt samråd. De s. k. länsråden ha bland annat till syfte att undvika onödiga remisser. Emellertid visar erfarenheten att, så snart det icke är fråga om mycket enkla ärenden, experterna i allmänhet icke vilja avgiva ett yttrande vid sammanträdesbordet utan att ha fått i lugn och ro studera handlingarna. Det är detta som är orsaken till det av revisorerna iakttagna förhållandet att möjligheten att vid länsrådets sammanträden fatta gemensamma beslut användes i ytterst ringa omfattning.

Den dubla diariieföringen kan visserligen formellt avskaffas, om länsarkitekten organisatoriskt an knytes till länsstyrelsen, men den måste i så fall ersättas med anteckningar av annat slag. Det hör till god ordning att diariepersonalen skall kunna omedelbart besvara en förfrågan var ett visst ärende för tillfället ligger. Länsarkitekten bör ha tillgång till en ständigt aktuell uppgift om vilka ärenden han har under behandling och inom vilken tid han har att vidtaga anbefalld åtgärd. De anteckningar, som sålunda under alla förhållanden måste föras, skulle ej mycket skilja sig från de enkla diarieanteckningar, som nu förekomma. Arbetsbesparingen komme kanske att inskränka sig till några få dagar om året.

Det länsråd, som organiserades här år 1953, var från början avsett att få ett begränsat omfång men då nya deltagare anmälde sig kom det snart att omfatta aderton medlemmar. Ett råd av denna storlek lämpade sig endast för behandling av frågor av översiktlig natur. Det var för tungrott för att sammanträda ofta och för att befatta sig med mindre ärenden. Sedan flera år har det icke sammanträtt. Redan efter kort tid befanns det nödvändigt att vid sidan av länsrådet arrangera arbetssammanträden mellan representanter för länsstyrelsen och vissa andra länsorgan för dryftande av gemensamma ärenden inom plan-, väg- och byggnadsväsendets område. Sedan början av år 1954 hållas sålunda å planeringssektionen formlösa sammanträden med landssekreteraren, länsassessorn, vägdirektören, vägingenjören å projekteringsavdelningen, länsarkitekten, biträdande länsarkitekten, överlantmätaren och länsbostadsdirektören som regelbundna deltagare. Vid behov kunna också andra tjänstemän eller förrättningsmän finna sig efter särskild kallelse eller eget bedömande. Vid dessa sammanträden ske ibland förberedande diskussioner och detaljgenomgång av större ärenden, som senare skola föredragas för landshövdingen. Bland deltagarna i sammanträdena synes råda en enstämmig uppfattning att dessa fylla ett behov och just genom sin formlöshet äro att föredraga framför fast organiserade länsråd.

På grund av de erfarenheter som här gjorts måste länsstyrelsen avstyra ka laglig reglering av länsrådsinstitutionen.

Den möjlighet att låta experterna delta vid ärendens föredragning inför landshövdingen och därvid yttra sig muntligen i stället för att avgiva skriftliga utlåtanden, som infördes år 1953, har här utnyttjats främst när det gällt större väg- och planfrågor. Metoden är givetvis användbar men risken är att resultatet blir ett glattslipat utlåtande, som ingen är riktigt nöjd med men alla godtagit i kompromissens intresse. I själva verket blir ärendet bättre och allsidigare belyst, om var och en yttrar sig från sin egen synpunkt. I denna allsidighet ligger ett värde, som mer än väl uppväger den tidsvinst, som uppstår genom att ett eller annat tjänsteutlåtande förblir oskrivet.

I fråga om länsstyrelsens inre organisation bör fastslås att 1953 års reform haft gynnsamma verkningar. Att den betydande arbetsökningen kunnat bemästras utan ökning av den högre personalen beror främst på den fortgående delegeringen av föredragning och beslutanderätt. Möjligheterna att fortsätta på denna väg äro numera begränsade. Till belysning av arbetsmängdens ökning även i ett mindre län kunna här anföras några siffror från planeringssektionen.

	År 1953	År 1958
Körkort .....	3 769	7 125
Diariieförda ärenden .....	2 785	4 025

Tvånget att på ett eller annat sätt medverka vid behandlingen av en mängd mindre ärenden utgör en belastning på sektionschefen och minskar

den tid han kan ägna åt större uppgifter. En förstärkning av den kvalificerade arbetskraften å denna sektion blir snart ofrånkomlig. Därvid bör, såsom revisorerna framhållit, en befattningshavare med samhällsekonomisk utbildning närmast komma i fråga. Sektionschefen bör snarast möjligt placeras i byråchefsgården. Det kan i längden ej vara lyckligt att denna befattning betraktas som en passagetjänst inom landsstatskarriären.

Att placera länsarkitekten som chef för planeringssektionen vore enligt länsstyrelsens mening olämpligt. En sektionschef bör vara insatt i alla slag av ärenden, som förekomma på sektionen. Länsarkitekten bör ej tvingas att ägna tid åt annat än samhällsplanering, byggnadsväsen och därmed sammanhängande frågor.

Om distriktsingenjören inordnas i länsstyrelsen, bör han hänföras till allmänna sektionen (socialsektionen), där vatten- och avloppsärenden numera skola handläggas. Bland hans arbetsuppgifter torde vattenvårdsfrågorna mer och mer träda i förgrunden. Dessa sammanhänga minst lika nära med hälsovården som med planväsendet.

I övrigt synes revisorernas förslag rörande planeringssektionens organisation i händelse av en sammanslagning väl värt att närmare begrundas.

Socialvårdskonsulentens införlivning med länsstyrelsen föreslogs av barnvårdskommittén i dess betänkande av år 1956. Länsstyrelsen avstyrkte förslaget med hänsyn till konsulentens inspekterande uppgifter.

Beträffande länsnykterhetsnämnderna anförde länsstyrelsen i utlåtande över revisorernas berättelse å 1957, § 28, angående den statliga administrationen för nykterhetsvård följande:

»I fråga om organisationen inom länen uttala revisorerna, att det framstår som antagligt att bestämda fördelar skulle följa med en inordning av länsnykterhetsnämnderna i länsstyrelserna. Denna uppfattning kan länsstyrelsen icke helt dela. Vid handläggningen av ärenden angående alkoholmissbrukares tvångsintagning å vårdanstalt intager länsstyrelsen för närvarande ställningen som en av nykterhetsnämnderna helt oberoende, opartisk socialdomstol. Ur rättssäkerhetssynpunkt är det en avgjord fördel att den myndighet, som har att avgöra frågor om administrativa frihetsberövanden, icke samtidigt fungerar som tillsynsmyndighet. En sammankoppling av uppgifterna att vara administrativ domstol och tillsynsmyndighet förekommer visserligen på flera andra områden, exempelvis barnvården, men bör icke utan tvingande skäl utsträckas även till nykterhetsvården. De organisatoriska fördelar, som skulle kunna vinnas genom länsnykterhetsnämndernas infogande i länsstyrelserna, torde icke böra tillmätas avgörande betydelse.»

Beträffande länsnykterhetsnämnden kan länsstyrelsen icke frånga sin uppfattning. Frågan om socialvårdskonsulentens ställning är mera svårbedömd. Om en fullt tillfredsställande samverkan icke anses kunna äga rum utan att tjänstemän med närbesläktade uppgifter tillhöra en och samma myndighet, bör samordningsintresset möjligen uppväga de betänkligheter av principiell art som ovan framförts. Skyddskonsulentens inordnande i länsstyrelsen bör i så fall också övervägas.

I övrigt ha revisorerna ägnat mindre uppmärksamhet åt samordningsbehovet på det sociala området än på samhällsplaneringens fält. Även på det sociala området bör dock i framtiden beaktas, att de skilda verksamhetsgrenarna ha nära samband med varandra. Det förtjänar exempelvis uppmärksammas, att administrationen av vissa på senare tid tillkomna sociala arbetsuppgifter tillagts landstingen. Länsstyrelsen tänker därvid särskilt på den sociala hemhjälpn och den abortförebyggande verksamheten.

Frågan om landsfogdens inordnande i länsstyrelsen och om inrättande

av en polissektion anser sig länsstyrelsen sakna anledning beröra i detta sammanhang.

I utlåtande över inrikesdepartementets promemoria den 16 oktober 1956 rörande den ekonomiska försvarssektionen m. m. har länsstyrelsen uttalat sig för att samtliga försvarsfrågor inom länsstyrelsen med vissa undantag skola hänföras till en gemensam försvarssektion. Länsstyrelsen vidhåller denna sin uppfattning och vill begagna tillfället att här poängtera nödvändigheten av en personell förstärkning på det ekonomiska och administrativa försvarets område.

Då revisorerna i fråga om kameralsektionens verksamhet dels framhålla som önskvärt att en maskinell bokföring mera allmänt föres vidare, dels kräva en koncentration av den kamerala verksamheten på länsplanet, må framhållas att den förstnämnda rationaliseringen torde vara beroende av att det andra kravet förverkligas, om något skall vara att vinna. En maskinell bokföring i den utsträckning, som revisorerna tänkt sig, kan knappast vara lönsam, om icke verksamheten får större omfattning än den nuvarande organisationen har. Tänkbart är väl att en samordning av länsorganens kamerala uppgifter kan ske, även om de olika länsmyndigheterna eljest icke inordnas under länsstyrelsen. Här blir ju mest fråga om expeditionella arbetsuppgifter. Huruvida en sådan anordning skulle, som av exempelvis länsbostadsdirektören vid förhandlingar inom länsstyrelsen framhållits, för dessa myndigheter innebära en delorganisation och bristande samordning och därför försvåra dessa organs arbete, kan länsstyrelsen icke bedöma. Länsstyrelsen har dock svårt att föreställa sig att dessa olägenheter skulle vara så avsevärda att de icke skulle mer än uppvägas av de besparingar, som utan tvivel skulle vara att vinna vid en samordning av tillräcklig omfattning. På detta område bör dock försöksverksamhet i något län, där lokala förhållanden kunna vara gynnsamma, föregå en eventuell omorganisation, varvid verkningarna såväl internt för myndigheterna själva som med hänsyn till allmänhetens behov kunna studeras. Såsom revisorerna betonat, förutsätter dock en sådan organisation, att redogöransvaret först blir reformerat.

Man måste emellertid beakta att ett tillförande av arbetsuppgifter av den av revisorerna tänkta omfattningen och innebörden måste medföra en genomgripande förändring av kameralsektionen i dess nuvarande gestaltning. Verkningarna härav för den nuvarande organisationen är det svårt att få en rätt föreställning om. Då revisorerna framhålla att tillfället nu skulle vara gynnsamt för att pröva en överflyttning av kameraluppgifter till länsstyrelsen med hänsyn till den arbetskapacitet, som å kameralsektionen lösgjorts genom att arbetsuppgifter övertagits av länsstyrelsen, måste länsstyrelsen inlägga en gensaga. Landskontoren i gemen torde vara så påfrestade till följd av den takt, vari den nya taxeringsorganisationen genomföres, att för närvarande tillfället tvärtom är mindre lämpligt för att av det nu nämnda skälet tillföras nya uppgifter.

Frågan om lekmannamedverkan i länsstyrelsen kan, såsom revisorerna framhållit, väntas bli aktuell sedan vissa kommittéer slutfört sitt arbete. Den torde därför nu kunna lämnas åsido.

Av det ovan sagda torde framgå att länsstyrelsen ställer sig positiv till själva samordningstanken men på grund av betänkligheter mot en förändring av länsstyrelsernas allmänna ställning i förvaltningssystemet icke kan förorda en sammanslagning av de skilda länsmyndigheterna, förrän det övertygande visats att den nuvarande ordningen är otillfredsställande. Till en försöksverksamhet i begränsad omfattning vill länsstyrelsen dock icke ställa sig avvisande.

Frågan om den kamerala verksamheten och om arbetsorganisationen i övrigt, bör göras till föremål för närmare studier. Därest detta uppdrag lämnas åt statens organisationsnämnd, bör i direktiven klart angivas att undersökningen skall syfta till att åstadkomma den med hänsyn till arbetsuppgifternas art och omfattning lämpligaste organisationen. Mot den organisationsundersökning, som nämnden företagit å landskanslierna, kan nämligen riktas den anmärkningen, att den huvudsakligen tagit sikte på arbetets rutinmässiga sidor.

I länsstyrelsens behandling av detta ärende ha deltagit landshövdingen Ragnar Casparsson, landskamreraren Valdemar Westin och landssekreteraren Ludvig Lorichs, de båda sistnämnda föredragande, samt länsarkitekten Karl Sörensen. Västerås den 13 februari 1959.

RAGNAR CASPARSSON

V. Westin

Ludvig Lorichs

### Länsstyrelsen i Kopparbergs län

Först må nämnas att de frågor som avhandlas till helt övervägande del äga avseende å landskansliet och dess organisation.

Efter en ingående redogörelse såväl för 1950 års förslag rörande länsstyrelsens yttre och inre organisation och 1951 års förslag till en partiell länsstyrelserreform som för 1952 års beslut i fråga om omorganisation av länsstyrelserna har revisorerna lämnat en redogörelse för erfarenheterna av den nya organisationen. Mot innehållet i denna redogörelse har länsstyrelsen i huvudsak ingen erinran att göra. Den nuvarande organisationen har i stort sett fungerat på ett tillfredsställande sätt. Sektionsindelningen innebar ett betydande framsteg och de ändrade arbetsformerna har underlättat och effektiviserat arbetet inom länsstyrelserna. Om sålunda 1952 års beslut blivit av stor betydelse såväl för länsstyrelserna som för den stora allmänhet, som länsstyrelserna betjäna, är det likväl ganska uppenbart, att länsstyrelserna ännu ej funnit en i alla avseenden ändamålsenlig organisation. En ytterligare rationalisering och effektivisering av länsstyrelsernas arbete inom den nuvarande ramen är såsom statsrevisorerna framhålla önskvärd och också inom vissa gränser möjlig att genomföra. Men även en direkt utbyggnad av länsstyrelseorganisationen är av behovet påkallad. För denna länsstyrelse är det en kännbar brist att länsstyrelsen ej tillförts en särskild *socialsektion*. Denna brist har med åren blivit alltmera framträdande, och det torde för handläggningen av det stora komplex av hithörande mål och ärenden bliva ofrånkomligt att en sådan sektion inom den närmaste tiden inrättas. En viss utbyggnad av *planeringssektionen* är också påkallad. Länsstyrelsernas personella resurser är otillräckliga för att ge denna sektion den ställning inom länsstyrelseorganisationen som varit avsedd. Främst inom denna sektion anmäler sig också behovet av ett nära samarbete med andra länsorgan och en samordning av handläggningen av en mångfald ärenden.

Då 1950 års förslag, som genom inordnande i länsstyrelsen av vissa länsorgan sökte lösa sambandsfrågorna, icke i denna del kom att genomföras, har länsstyrelserna, såsom statsrevisorerna framhållit, på andra vägar sökt åstadkomma den erforderliga samordningen. Såsom samordningsorgan fungerar inom denna länsstyrelse främst *länsrådet* men även i viss utsträckning *naturskyddsrådet*. I länsrådet ingår utom representanterna för länsstyrelsen — landshövdingen, ordförande, landssekreteraren, vice ordförande, och planeringsassessorn — länsarkitekten, överlantmätaren, vägdirektören, di-



striktisingenjören för vatten och avlopp, lantbruksdirektören, länsbostadsdirektören, länsarbetsdirektören, förste provinsialläkaren, landsantikvarien och länskolinspektören. Ärendena i länsrådet — som i regel sammanträder en gång i månaden — förberedes inom en planeringskommitté, i vilken ingår planeringsassessorn, länsarkitekten, överlantmätaren, vägdirektören, distriktisingenjören, länsbostadsdirektören och lantbruksdirektören.

Naturskyddsrådet, som ej har bestämda sammanträdestider, består av landshövdingen, ordförande, landssekreteraren, vice ordförande, planeringsassessorn, länsarkitekten, överlantmätaren, vägdirektören och landsantikvarien. Dessutom ingår i naturskyddsrådet som medlemmar representanter för Svenska naturskyddsföreningen, Samfundet för hembygdsvård, kraftverken och markägarna.

Särskilt länsrådet har visat sig ha en mycket stor uppgift att fylla. Genom att beslut i länsrådet i viss utsträckning kan fattas har remissgången i många fall kunnat helt undvikas. Överläggningarna i länsrådet är av stor betydelse för en allsidig belysning av frågorna. Länsrådets betydelse ligger också däri att rådets ledamöter på sammanträdena kunna erhålla redogörelser för nyheter inom lagstiftning och praxis inom olika förvaltningsområden.

I anslutning till statsrevisorernas eget yttrande vill länsstyrelsen framhålla att inom länsstyrelserna behovet av samarbete med andra länsorgan gjort sig allt mera gällande. Då 1952 års länsstyrelseorganisation ej löste samordningsproblemet är det med hänsyn härtill önskvärt att denna fråga kunde på nytt tagas upp till övervägande. Den samordning, som nu inom flera län åstadkommits genom inrättande vid sidan av den föreskrivna organisationen av särskilda samsarbetsorgan, kan — även om fördelar ur samordningssynpunkt såsom ovan framhållits härigenom nåtts — icke sägas vara annat än en av förhållandena framtvångad nödlösning. Och ett lagfästande av länsråden anser länsstyrelsen för sin del icke vara en framkomlig väg för att få till stånd en erforderlig organisatorisk samordning på länsplanet. Länsråden har genom tillkomsten av allt flera statliga länsorgan kommit att få alltför många ledamöter för att kunna arbeta smidigt och effektivt. Flera av rådets ledamöter har dessutom ej den självständiga ställning att de kunna med bindande verkan uttala sig i föreliggande frågor. Länsrådet är enligt länsstyrelsens uppfattning ett nyttigt och — med den nuvarande organisationen — nödvändigt instrument i samordningsfrågor men kan icke slutgiltigt lösa samordningsfrågorna.

Länsstyrelsen anser därför att man ånyo bör överväga möjligheterna att inordna vissa länsorgan i länsstyrelserna för att erhålla en tillfredsställande statlig förvaltning på länsplanet.

I fråga om *lekmannamedverkan* i länsstyrelserna vill länsstyrelsen framhålla att länsstyrelsen i princip ej har något att erinra häremot, under förutsättning att denna medverkan sker i sådana former att arbetet inom länsstyrelsen ej för mycket tynges och att lekmännen utses på sådant sätt att en i möjligaste mån fullgod representation erhålles. Den av länsstyrelseutredningen ifrågasatta utformningen av lekmännens deltagande i överläggningar och beslut synes icke vara tillfredsställande, och länsstyrelsen förutsätter att även denna del av spörsmålet blir föremål för nya, grundliga överväganden.

I fråga om *experterna* kan det i första hand ifrågasättas om ej länsarkitekten och distriktisingenjören borde knytas närmare till länsstyrelsen. I detta län är länsarkitekten numera föredragande i vissa byggnadsärenden och så gott som daglig kontakt med honom måste sökas i andra ärenden, vilka huvudsakligen handlägges inom planeringssektionen. Även distriktisingenjören har att yttra sig i åtskilliga till länsstyrelsens handläggning hö-

rande ärenden. Genom den delvis nya ordningen för handläggning av vatten-  
vårdsärenden på länsplanet har distriktsingenjörens uppgifter vidgats och  
hans anknötning till länsstyrelsen ytterligare understrukt.

De överväganden som statsrevisorerna gjort har lett till, att de vid en eller  
flera länsstyrelser, där lokalförhållandena äro gynnsamma, förordat en *för-  
söksverksamhet*, som tar sikte på inordnandet i länsstyrelsen i första hand  
av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpnämnd och i andra  
hand av länsbostadsnämnd, länsarkitekt och distriktsingenjör. Genomförand-  
et av detta senare alternativ skulle ske i samband med ombildning av plan-  
eringssektionen till en byrå, bestående av tre sektioner — en teknisk, en  
juridisk-samhällsekonomisk och en bostadspolitisk.

Länsstyrelsen, som delar statsrevisorernas uppfattning i fråga om de skäl,  
som kunna tala för ett inordnande i länsstyrelsen av länsbostadsnämnd,  
länsarbetsnämnd och, för den händelse mödrahjälpnämnden kommer att  
bibehållas, även denna nämnd, vill dock — såvida ej frågan om länsstyrelse-  
organisationen bör bliva föremål för en ny utredning — förorda, att den ifrå-  
gasatta försöksverksamheten begränsas till det av statsrevisorerna ifråga-  
satta senare alternativet därvid bör undersökas om ej försöksverksamheten  
kan organiseras på annat sätt än genom planeringssektionens ombildning  
till en byrå med sektionsindelning. I detta sammanhang vill länsstyrelsen  
understryka angelägenheten av att planeringssektionen förses med samhälls-  
ekonomiskt utbildad expertis. Behovet av att en tjänsteman med statistisk-  
samhällsvetenskaplig utbildning knytes till sektionen är enligt länsstyrelsens  
mening så trängande att denna fråga bör lösas utan att resultatet av försöks-  
verksamheten avvaktas.

Att nu ändra den ställning, som tillagts *taxeringsintendenten* i taxerings-  
processen sådan denna nyligen utformats, torde vara varken ur principiell  
synpunkt acceptabelt eller praktiskt lämpligt.

Överförande av kamerala uppgifter från länsnämnderna till *kameralsek-  
tionen* har ansetts kunna ske nu, när länskolnämnderna övertagit vissa  
arbetsuppgifter från sektionen. Emellertid har härstädes en juristtjänst  
samtidigt indragits genom Kungl. Maj:ts beslut, att ledigblivande länsnotarie-  
tjänst i den reglerade befordringsgången icke får utan särskilt tillstånd  
återbesättas. Därjämte bör erinras om, att avgången av erfaren landskanslist-  
personal till de nya taxeringsassistenttjänsterna medför att ny och erfaren  
personal måste intagas och läras upp. Denna omständighet kan förväntas  
inverka försvårande på sektionens arbete under avsevärd tid framåt.

En oundgänglig förutsättning för att kameralsektionen skall kunna bliva  
i stånd att övertaga kameralt arbete från länsnämnderna är, förutom perso-  
nalförstärkning, att nuvarande otillräckliga och olämpligt belägna lokaler  
förbättras samt att maskinell bokföring införes. Huruvida någon verklig  
total arbetsbesparing av betydelse skulle stå att vinna genom den ifrågasatta  
koncentrationen av det kamerala arbetet anser länsstyrelsen sig för närva-  
rande icke i stånd att bestämt uttala sig om. Överförande av en sådan ärende-  
grupp som löneväsendet kan dock tänkas ge påtaglig arbetsbesparing. När-  
mare undersökning på specialområden och eventuellt viss försöksverksam-  
het torde erfordras innan ett bestämt omdöme kan ges i denna fråga.

Många skäl talar för en med kraft bedriven decentralisering av beslutande-  
rätten från centrala instanser till de förslärkta och omorganiserade länssty-  
relserna. Vad som vinnas genom en sådan utveckling skulle emellertid i varje  
fall till betydande del kunna på nytt förloras, ifall en långtgående direktiv-  
rätt infördes för centrala verk gentemot länsstyrelserna. Dessa företräder  
Kungl. Maj:t inför länen och länen inför Kungl. Maj:t, och en genomförd  
direktivrätt kommer utan tvivel att försvaga länsstyrelsernas ställning i båda

avseenden, minska deras arbetsmöjligheter och i betydande mån eliminera de vinster för den enskilde medborgaren som det innebär att få sin fråga prövad inför hemlänets styrelse. I stället för direktiv bör de centrala verken i förekommande fall äga att utsända allmänna riktlinjer för gällande bestämmelser tillämpning i länsstyrelserna.

Omorganisationen av länsstyrelserna torde icke böra betraktas såsom främst en ekonomisk fråga, även om vissa besparingar kommer att kunna ske. Frågan gäller en förstärkning av länsstyrelsernas ställning och en effektivisering av länsadministrationen över huvud taget. Besparingsmöjligheterna uppvägs då antagligen till icke oväsentlig del av krav på kostnadskrävande ökning av servicen gentemot allmänheten. Men även om besparingarna kommer att utvisa ett sammantaget belopp som är lägre än det som statsrevisorerna måhända haft i tankarna, torde den stegrade effektiviteten och den förbättrade servicen likväl göra en reform berättigad.

Slutligen vill länsstyrelsen framhålla att — oavsett den nu ifrågasatta omorganisationen av länsstyrelserna — en nödvändig förutsättning för att länsstyrelserna skall kunna på ett tillfredsställande och auktoritativt sätt fylla sina uppgifter som det ledande och samordnande statliga länsorganet är att länsstyrelserna erhålla de personella resurser, som erfordras, och att tjänstemännen tillförsäkras en löneställning, som gör det möjligt för länsstyrelserna att framgångsrikt konkurrera med kommunerna, de fria yrkena och näringslivet om den kvalificerade arbetskraften.

I handläggningen av detta ärende har deltagit landshövdingen Gösta Elfving, samt såsom föredragande, envar för sin avdelning, landssekreteraren Harry Carleholm och landskamreraren Olof Israelsson. Falun den 14 februari 1959.

GÖSTA ELFVING

*Harry Carleholm*

### Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Genom nådig remiss den 19 december 1958 har länsstyrelsen anbefallts att senast den 30 januari 1959 avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer i sin berättelse över den år 1958 av dem verkställda granskningen angående statsverket under § 36 anfört beträffande vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen. Genom byråskrivelse den 19 januari 1959 till länsstyrelserna i samtliga län har länsstyrelsen beviljats uppskov med remissens besvarande till den 16 februari 1959.

Såsom svar på remissen får länsstyrelsen anföra följande.

Länsstyrelsen har i tidigare yttranden över spörsmål, varom här på nytt är fråga, ställt sig tveksam inför lämpligheten av ett inordnande av flertalet övriga länsorgan i länsstyrelsen. Främsta skälet för länsstyrelsens ståndpunkttagande var en oro för att en sådan breddad länsstyrelse skulle bli alltför otymplig och ohanterlig och att de fördelar, som kunde vinnas genom en i och för sig önskvärd koncentration skulle uppvägas av samtidigt uppkommande nackdelar i svårigheten för landshövding och landssekreterare att överblicka hela arbetsfältet och utöva en fast verksledning. Länsstyrelsen ansåg, att samarbetskraven borde kunna tillgodoses genom landshövdingens ordförandeskap i länsnämnderna och genom samråd på länsplanet i form av länsråd mellan de ledande tjänstemännen inom de olika länsorganen.

De erfarenheter, som länsstyrelsen vunnit i rådande former av samarbete, tyda emellertid på att nuvarande samarbetslinjer icke äro tillräckliga. Väl

erhåller landshövdingen genom sin ledande ställning på länsplanet ingående kännedom om de olika verksamheterna, men han är också ensam i den positionen. Varken landssekreteraren eller sektionscheferna på landskansliet lära, bl. a. på grund av bristande tid för övervarande av sammanträden, kunna få sådan inblick i de andra organens arbete, att deras handlande i nämnvärd grad kan påverkas därav. Motsvarande torde gälla cheftjänstemännen i de övriga länsorganen.

Länsstyrelsen ansåg sig tidigare kunna hysa ganska stora förväntningar på det samarbete, som ägde rum genom länsråden. Tyvärr ha resultaten icke motsvarat förväntningarna. Alltför stora brister ha visat sig vidlåda denna arbetsform, i synnerhet när det gällt att vinna slutliga resultat genom överläggningarna. Länsstyrelsen har funnit samarbete på länsplanet och lösningar på gemensamma problem lättare kunna åstadkommas genom informella kontakter efter lösligare grunder mellan berörda tjänstemän än genom de vidlyftigare länsråden.

Samordning och planmässighet inom länsförvaltningen äro emellertid nödvändiga. Nuvarande möjligheter härtill få anses otillräckliga. Härtill kommer allmänhetens berättigade krav på enkelhet och större smidighet i förvaltningsarbetet.

Statsrevisorerna beröra olika möjligheter för att genomföra ett fördjupat samarbete. En sådan utväg är att inrätta ett länsråd med beslutande funktioner, vilket emellertid måste förutsätta inrättande av ett särskilt kansli till dess förfogande. Detta vore enligt länsstyrelsens mening en icke lämplig anordning, då den skulle innebära att de nuvarande länsorganen skulle omvandlas till en motsvarighet på länsplanet till de centrala verken under länsrådet såsom lantregering. Länsrådsinstruktionen bör icke vidmakthållas i annan form än som ett exklusivt diskussionsforum för vissa särskilt betydelsefulla och omfattande spörsmål.

Kvar står då möjligheten att åvägabrinda ett vidgat samarbete genom »fusion». Länsstyrelsen, som fortfarande hyser en viss oro för att organisationen skall bli för stor och otymplig till förfång för allmänhetens betjänande, har emellertid för sin del intet att erinra mot att en utredning härom kommer till stånd. Härvid bör tagas hänsyn bl. a. till principen att ställningen såsom part eller »åklagare» å ena sidan och ställningen såsom domare eller exekutor å den andra icke böra förenas hos en och samma myndighet. Uppenbart är att många svärbemästrade problem komma att uppstå vid en eventuell breddning av länsstyrelserna. Det är av vikt, att dessa problem noggrant klarläggas och att en omfattande och ingående utredning företages innan förändringar genomföras. Utredningen bör särskilt uppmärksamma rådande arbetsformer och möjligheterna att förenkla det administrativa förfarandet. Enligt länsstyrelsens mening är den viktigaste förutsättningen för en omorganisation att länsstyrelserna tillerkännas större befogenheter och att de centrala ämbetsverkens direktivrätt därför begränsas till vissa större frågor och få formen av anvisningar. Detta bör under utredningen särskilt uppmärksammas.

Länsstyrelsen, som anser lekmanamedverkan vara värdefull, vill dock fästa uppmärksamheten på att det bör närmare klargöras hur den skall kunna förenas med länsstyrelsernas nuvarande former för beslut och med behovet av en snabb behandling av ärendena. Därest en utredning kan ge förslag till lämplig lösning, borde en försöksverksamhet avseende en utvidgad länsstyrelse åstadkommas inom lämpligt län. Därmed skulle många svåra problem på ett klarläggande sätt kunna penetreras och erfarenheter vinnas.

Frågan om vilka fristående organ som lämpligen kunna inflytta i länsstyrelsen blir väl närmast beroende på de resultat, som utredning och försöks-

verksamhet kunna leda till. Länsstyrelsen vill i sådant hänseende endast anföra att bristen på samordning främst gjort sig gällande på lokaliserings- och planeringsområdena och att det därför synes önskvärt att en blivande utredning i första hand kommer att upptaga därmed sammanhängande frågor. Ett ställningstagande till lämpliga åtgärder bör dock göras beroende av pågående arbeten i fråga om en ändrad byggnadslagstiftning. I frågan om inlemmandet av länsarbetsnämnden i länsstyrelsen bör arbetsförmedlingarna och deras kontorsorganisation särskilt beaktas. Likaså bör det av statsrevisorerna framförda förslaget, att av planeringssektionen tillskapa en särskild byrå med tre sektioner, noggrant prövas. Därmed tillkommer nämligen en ny instans mellan sektionscheferna och avdelningschefen.

Därest en inflyttning av olika länsorgan i länsstyrelsen framdeles kommer att äga rum, uppstålla sig åtskilliga spörsmål, som röra länsstyrelsens inre organisation. Vissa av dessa problem ha redan påpekats av statsrevisorerna. Länsstyrelsen vill här något beröra ett annat, nämligen landssekreterarens ställning.

En inflyttning av de fristående organen i länet medför ofrånkomligen — om icke nya avdelningar ställas vid sidan av de två redan existerande — en utvidgning av ramen för det expeditionschefsansvar, som åvilar landssekreteraren. Det synes tvivelaktigt om landssekreteraren i ty fall kommer att få någon tid över för den andra av sina huvuduppgifter, nämligen den att leda landskansliets verksamhet — överdirektörsansvaret. Även om vissa möjligheter torde finnas att i vidgad omfattning överföra expeditionschefsuppgifter på förste länsassessorn, ligger dock i här påtalade förhållande en allvarlig fara för att den sammanhållning och ledning, som landssekreteraren nu utövar inom landskansliet, äventyras.

I samband härmed uppkommer också en annan fråga, nämligen ställföreträderskapet för landssekreteraren. Om nu förste länsassessorn, vilket synes antagligt, på sig får överflyttat ett antal ärenden, som tidigare avgjorts av avdelningschefen, torde hans arbetsbörda, även om en allmän nedflyttning av ärenden på andra föredragande äger rum, bliva sådan, att han får svårt att i landssekreterarens frånvaro övertaga dennes beslutanderätt ifråga om ärenden inom planeringssektionen. Den närmast till hands liggande lösningen blir då att chefen för planeringssektionen — som i sådant fall måste vara jurist — inträder såsom ställföreträdare för landssekreteraren i ärenden, som beröra planeringssektionen. Det kan betvivlas att en sådan utveckling med dubbelt ställföreträderskap skulle vara lycklig. Tydligen måste andra utvägar sökas. Det torde sålunda bliva erforderligt att landssekreteraren vid sin sida får en kvalificerad befattningshavare, som oberoende av sektionsindelningen biträder honom vid fullgörandet av hans expeditionschefsuppgifter, samtidigt som förste länsassessorn kvarstår som landssekreterarens ställföreträdare. Genom en sådan dubbling, som kan bli nödvändig, är länsstyrelsen dock medveten om att landssekreterarens möjligheter att i detalj följa arbetet komma att försämrats.

Bland de spörsmål, som berörts när det gäller frågan om inflyttning av de fristående organen inom länsstyrelsens ram, har särskilt nämnts de besparingar, som därigenom förväntas uppkomma. Helt allmänt torde väl kunna sägas att vissa sådana stå att vinna, särskilt genom inskränkningar bland biträdespersonalen genom bortfall av dubbelarbete och genom förbättrad arbetsgång, men länsstyrelsen vill redan nu anmäla sitt tvivel på möjligheterna att kunna reducera den kvalificerade personalen. Sannolikt torde, som ovan framhållits, viss förstärkning bliva erforderlig.

Beträffande revisorernas framhållande av önskvärdheten av att frågan om mera allmänt införande av maskinell bokföring för kameralsektionens del

vill länsstyrelsen endast anföra, att länsstyrelsen saknar erfarenhet av sådan bokföring och därför har svårt att närmare kunna yttra sig om de fördelar, som stå att vinna genom ett dylikt förfarande. Länsstyrelsen tar för givet, att maskinell bokföring ur rationaliseringssynpunkt har fördelar framför nu tillämpade system, men vill dock hålla för troligt att en koncentrerad till länsstyrelsen av hela eller större delen av länsförvaltningens kamerala verksamhet alla rationaliseringsåtgärder till trots komme att medföra behov av utökning av personalen å bokföringsdetaljen.

I länsstyrelsens handläggning av detta ärende ha förutom undertecknade, landshövdingen Lingman samt förste länsassessorn Rydén, föredragande inom landskansliet, och länsassessorn å kameralsektionen Öhman, föredragande inom landskontoret, deltagit landskamreraren Hellman, landssekreteraren Mattsson och länsassessorn å planeringssektionen Sundberg. Gävle den 14 februari 1959.

JOHN LINGMAN

*Carl-Axel Rydén*

*Bert Öhman*

### Länsstyrelsen i Västernorrlands län

1948 års länsstyrelseutredning framlade i sitt betänkande angående länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen (SOU 1950: 28) förslag som innefattade väsentliga förändringar i länsstyrelsernas verksamhetsformer. Beträffande den yttre organisationen avsåg förslaget att bryta den under en följd av år pågående utvecklingen av den statliga länsförvaltningen, som kännetecknades av tillkomsten av allt flera från länsstyrelsen fristående, statliga förvaltningsorgan i länsinstansen. I fråga om den inre organisationen innebar förslaget likaledes en väsentlig nyordning, bl. a. innebärande en sektionsindelning på länsstyrelserna. Det förra förslaget föranledde icke någon statsmakternas åtgärd under det att utredningens förslag beträffande länsstyrelsernas inre organisation i allt väsentligt genomfördes. Statsrevisorerna har nu på nytt aktualiserat frågan om länsnämndernas inordnande i länsstyrelsen, och då i första hand länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden och mödrahjälpsnämnden samt av experterna länsarkitekt och distriktsingenjör för vatten och avlopp, i syfte bl. a. att återgiva länsstyrelsen den ställning som en verklig lantregering, vilken länsstyrelsen under 1800-talet och tidigare faktiskt innehade. Därest icke revisorernas förslag om ett inordnande i länsstyrelsen av vissa av länsnämnderna nu lämpligen kan genomföras, föreslår revisorerna alternativt ett lagfästade av länsråden såsom en framkomlig väg till ett åstadkommande av en bättre samordning av länsförvaltningen i stort. Med hänsyn till den omfattande utredningsmateriel som redan föreligger i ämnet och de numera vunna erfarenheterna av 1952 års länsstyrelserreform synes det emellertid enligt revisorernas mening knappast nödvändigt med en ny utredning liknande länsstyrelseutredningen. Denna uppfattning delas av länsstyrelsen. Statsrevisorerna framför emellertid den tanken att såsom ett led i de fortsatta övervägandena rörande länsstyrelseorganisationen en mera omfattande försöksverksamhet inom länsförvaltningen än den länsstyrelseutredningen genomförde bör komma till stånd avseende ett sammanförande av vissa länsnämnder med länsstyrelserna.

Länsstyrelseutredningens förslag angående ett samordnande inom länsstyrelsernas ram av större delen av länsförvaltningen möttes på sin tid från länsstyrelsernas sida av övervägande negativt ställningstagande. Till de länsstyrelser som i detta avseende bestämt avstyrkte länsstyrelseutredningens förslag hörde länsstyrelsen i detta län. Sedan länsstyrelseutredningen framlade sitt förslag, har beträffande länsförvaltningen i formellt avseende den för-



ändringen inträtt att på samtliga länsstyrelser införts en sektionsindelning. Denna nyordning skulle i och för sig underlätta ett inordnande av länsnämnderna inom länsstyrelsernas ram. I materiellt avseende har emellertid intet väsentligt nytt tillkommit som skulle kunna föranleda ett ändrat ståndpunktstagande till principfrågan.

Länsstyrelsen kan givetvis icke ha något i princip att invända mot tanken på att återgiva länsstyrelserna ställningen av en verklig lantregering i länen. Formerna för samordningen av länsförvaltningen i sin helhet eller till vissa delar inom länsstyrelsernas ram samt konsekvenserna härav för länsstyrelsernas hittills mycket självständiga ställning måste emellertid vid bedömandet av hela frågan för länsstyrelsen vara av avgörande betydelse.

Skäl kan givetvis anföras såväl för som emot en dylik vittutseende reform men länsstyrelsen anser fortfarande att skälen emot övertäga. Med ett införande av länsnämnder i länsstyrelsen torde ofrånkomligt följa ett lekmannainslag i länsstyrelsen med beslutanderätt. Länsstyrelsens handläggning av ett flertal betydelsefulla ärenden kommer att bli mera »tungrodd», tids- och personalkrävande, varjämte lekmännen, därest de för att icke onödigtvis fördröja ärendenas avgörande måste stå till länsstyrelsens förfogande i betydande utsträckning. Denna organisation kommer att medföra icke obetydliga kostnader för statsverket, särskilt i Norrland med långa resor för lekmännen till och från länsstyrelsen. De skäl länsstyrelsen i sitt yttrande över länsstyrelseutredningens betänkande anfört emot lekmanamedverkan i länsstyrelserna, anser länsstyrelsen fortfarande i allt väsentligt bärande.

Förslaget om några länsnämnders inordnade i länsstyrelserna torde väl även innebära att vederbörande nämnders centrala ämbetsverk i Stockholm åtminstone skall berättigas giva länsstyrelsen vissa råd och anvisningar inom respektive ämbetsområde. Häremot vore väl icke så mycket att invända. Men om centrala ämbetsverk gäves självständig direktiv rätt gentemot länsstyrelserna skulle deras hävdvunna, självständiga ställning i länsinstansen, som fortfarande består i allt väsentligt, på ett icke önskvärt sätt komma att brytas.

Enligt länsstyrelsens mening måste en samordning av vissa länsnämnder med länsstyrelserna även medföra en förstärkning av länsstyrelsernas kvalificerade arbetskrafter, åtminstone i de större länen, därest den nuvarande indelningen av länsstyrelserna i två avdelningar skall bibehållas. Landssekreterarna äro redan så hårt arbetslyngda att väsentligt vidgade arbetsuppgifter med därav följande ansvar för nya grenar av länsförvaltningen, som hittills icke tillhört länsstyrelsernas ämbetsuppgifter, med nödvändighet måste föranleda något slags dubbling av landsekreteraretjänsterna på det sätt att landssekreteraren under landshövdingen svarar för samordningen och expeditionschefsuppgifterna på den vidgade länsstyrelsen. En biträdande landssekreterare skulle i så fall få övertaga landsekreterarens nuvarande föredragning och i första hand svara för den dagliga rutinen på länsstyrelsen. Hur arbetet närmare skulle fördelas mellan nämnda befattningshavare är i detta sammanhang av underordnad betydelse. Kvar står emellertid ett ofrånkomligt behov av en förstärkning av arbetskraft på landsekreterareplanet.

I detta sammanhang vill länsstyrelsen starkt understryka statsrevisorernas utlåtande i berättelsen att främst planeringssektionerna redan i nuläget torde vara i behov av en förstärkning med kvalificerad arbetskraft. Det sagda lär främst vara aktuellt på de större länsstyrelserna.

För landskontorens del uppgives av statsrevisorerna, att vissa olägenheter skulle vara förenade med den självständiga ställning som tillkommer taxeringsintendenten. Länsstyrelsen kan icke dela denna uppfattning. Ur rätts-säkerhetssynpunkt är det av vikt att taxeringsintendenten intar en i möjligaste mån fri ställning i förhållande till landskamreraren. Några olägenhe-

ter härmed kan länsstyrelsen icke finna ha uppkommit, och den möjlighet till tillsyn över taxeringsintendentens verksamhet, som landshövdingen bör ha, tackes av gällande bestämmelser i länsstyrelseinstruktionen.

Maskinbokföring å kameralsektionen torde vara påkallad, Enligt vad länsstyrelsen inhämtat är förslag härom att förvänta från Statens organisationsnämnd.

I vad mån en koncentration av den kamerala verksamheten på länsplanet är lämplig, finner länsstyrelsen tveksamt. Fog för en närmare utredning på denna punkt kan dock möjligen anses föreligga.

Länsrådsinstitutionen har i detta län aldrig blivit en fast organisation med given sammansättning och bestämda sammanträdestider. Vål har vid skilda tillfällen under årens lopp en rad länsstyrelseexperter samlats inför länsstyrelsen för gemensamma överläggningar rörande större frågekomplex. Men i regel tar sig samrådet uttryck på ett mera intimt och formlöst sätt genom att länsstyrelsen då och då sammankallar vissa experter företrädesvis länsarkitekt, distriktsingenjör, vägdirektör, överlantmätare och förste provinsialläkare till överläggningar före eller i direkt samband med viss fördragning. Vidare förekommer månatligen samråd mellan länsarkitekt, överlantmätare, vägdirektör, distriktsingenjör och planeringsassessorn, därvid vederbörande distriktslantmätare och distriktsarkitekt lämnas tillfälle att närvara. Vid dylika sammankomster dryftas aktuella fastighetsbildningsfrågor av principiell innebörd. Stundom kallas till dessa sammanträden även lantbruksdirektören och förste provinsialläkaren. Länsstyrelsen är fullt tillfreds med de anordningar för samråd, som tillämpas i detta län, och avstyrker statsrevisorernas alternativa förslag om ett lagfästande av länsrådsinstitutionen.

Enbart ett inflytande av länsarkitekt och distriktsingenjör i länsstyrelsen torde ur vissa synpunkter vara en lämplig åtgärd. Härigenom skulle likväl så svårlosta organisations- och personalproblem uppkomma med avseende å den utökade planeringssektionen, bl. a. med hänsyn till länsarkitektens och kanske även distriktsingenjörens tjänsteställning, att länsstyrelsen icke utan speciell utredning i detta avseende är beredd ansluta sig till statsrevisorernas förslag härutinnan.

Den av statsrevisorerna framförda tanken på en fortsatt mera omfattande försöksverksamhet inom länsförvaltningen vill länsstyrelsen icke direkt motsätta sig. Men därvid bör endast sådana län ifrågakomma där en lokal gemenskap för den vidgade länsstyrelsen kan ordnas. En vidgad länsstyrelseorganisation förutsätter nämligen enligt länsstyrelsens bestämda mening såväl personell som lokal gemenskap. En samordning allenast i personellt avseende utgör endast en halvmesyra.

Frågan om en ändrad länsindelning är f. n. föremål för särskild utredning på förslag av riksdagens år 1957 församlade revisorer. Av utredningsdirektiven framgår visserligen att utredningen närmast skall avse förhållandena inom stockholms- och göteborgsområdena. I den mån av utredningens undersökningar även eljest kan dragas slutsatser i fråga om länsindelningen av principiell innebörd eller allmän räckvidd, bör emellertid även dessa slutsatser redovisas av utredningen. Den nuvarande länsindelningen är alltså redan i vissa avseenden föremål för utredning och frågan om en ytterligare länsindelningsreform har aktualiserats. Vid sådant förhållande förefaller det länsstyrelsen naturligt att frågan om en ny länsindelning med alla tillhörande, vittutseende aspekter först utredes, innan frågan om väsentliga förändringar i länsstyrelseorganisationen upptages till förnyat övervägande — helst som den nuvarande organisationen enligt länsstyrelsens mening i allt väsentligt fungerar fullt tillfredsställande.

Under åberopande av vad länsstyrelsen sålunda anført, anser länsstyrelsen att statsrevisorernas förevarande förslag för närvarande icke måtte föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

I detta ärendes handläggning har förutom undertecknade, landshövding, och landssekreterare, föredragande, även deltagit landskamreraren Edström. Härnösand den 14 februari 1959.

ERIC WESSTRÖM

*Sune Lundborg*

## Länsstyrelsen i Jämtlands län

### *Den yttre organisationen*

Enligt § 46 i 1809 års regeringsform skall landet »förbli indelat i hövdingdömen under den vanliga lantregeringen», som numera benämnes länsstyrelsen resp. överståthållarämbetet. I uttrycket lantregering ligger, att densamma inom sitt område direkt under Kungl. Maj:t skall utöva en självständig verksamhet, som skall avse alla inom området förekommande förhållanden. Samhällsutvecklingen har emellertid — särskilt under de senaste decennierna — medfört, att vid sidan om länsstyrelsen tillskapats speciella länsorgan, vart och ett lydande under sitt centrala ämbetsverk. Denna utveckling har otvivelaktigt lett till en försvagning av länsstyrelsens tidigare starka ställning i länet. Å andra sidan kan sägas, att de ärenden, som dessa särskilda länsorgan ha att handlägga, äro av så speciell natur, att man kan ifrågasätta, huruvida det över huvud taget kan anses lämpligt att överföra dessa ärenden till länsstyrelsen, som bör lägga vidare synpunkter på ett ärende än ett speciellt länsorgan gör.

Det är emellertid uppenbart, att de frågor, som de särskilda länsorganen avgöra, äro av stor betydelse för länet och att de enskilda ärendena ofta ha nära samband med ärenden, som falla under länsstyrelsens handläggning. Detta är särskilt fallet på samhällsplaneringens område. Det är angeläget, att länsstyrelsen kan följa arbetet inom de olika länsorganen samt att samarbetet mellan dessa inbördes och med länsstyrelsen löper lätt och smidigt.

I och med ikraftträdandet den 1 januari och den 1 augusti 1953 av den nya länsstyrelseorganisationen samt genom meddelandet i samband därmed och senare av vissa föreskrifter i länsnämndernas instruktioner har sörjts för att den yttre samordningen mellan länsstyrelsen och länsnämnderna förbättrats i sådan grad, att förhållandena, enligt länsstyrelsens mening, måste betraktas som tillfredsställande.

För att uttröna chefstjänstemännens vid länsnämnderna och de s. k. länsstyrelseexperternas inställning till förevarande problem höll länsstyrelsen den 20 januari 1959 ett sammanträde med flertalet av dessa personer, därvid samtliga spontant uttalade, att den nuvarande ordningen för samarbetet mellan länsstyrelsen samt länsnämnderna och experterna helt motsvarade vederbörandes önskningsar och att någon ändring i denna ordning icke vore påkallad. Man framhöll särskilt det samråd, som i enskilda ärenden informellt togs genom telefonsamtal.

Länsstyrelsen kan för egen del vitsorda, att samarbetet mellan och inom de olika länsmyndigheterna i detta län fungerar utmärkt och att länsstyrelsen har god överblick över de frågor, som behandlas av de olika länsorganen.

Även om länsstyrelsen — i likhet med statsrevisorerna — anser, att länsstyrelseorganisationen, sådan den utformats enligt 1952 års riksdagsbeslut, icke är definitiv, är länsstyrelsen av den bestämda uppfattningen, att efter detta beslut icke tillkommit sådana nya omständigheter, som nu motivera ett förnyat övervägande av frågan om inordnandet av länsnämnder i länsstyrelsen.

Vad som dock utan tvekan skulle väsentligt främja samordningen mellan länsstyrelsen samt länsnämnderna och experterna vore att åstadkomma gemensamma lokaler för dem.

Länsstyrelsen finner det sålunda icke påkallat att — som statsrevisorerna uttala — ånyo undersöka möjligheterna för att i länsstyrelsen inordna i första hand *länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden och mödrahjälpnämnden*.

Däremot kan ifrågasättas, huruvida behov av särskilda *mödrahjälpnämnder* numera föreligger, då mödrahjälpen utgår endast i form av kontant understöd. Måhända skulle, därest denna hjälpform behålles, handläggningen av mödahjälpsärenden kunna ske i annan ordning genom att överlämnas till barnavårdsnämnderna eller sjukkassorna. I varje fall synes en undersökning i ämnet vara motiverad.

Att — som statsrevisorerna tänkt sig — nu överväga *länsskolnämndernas* ställning ter sig orealistiskt, eftersom dessa nämnder inrättats så sent som från och med den 1 juli 1958 och tillräcklig erfarenhet av deras verksamhet icke föreligger. Så mycket torde dock kunna sägas, att nämndernas verksamhet på samhällsplaneringens område icke motiverar ett inordnande i länsstyrelsen. Nämndernas övriga uppgifter äro av så speciell natur, att de böra omhänderas av ett särskilt länsorgan.

Statsrevisorerna ha alternativt föreslagit försök med inordning i länsstyrelsen av *länsbostadsnämnd, länsarkitekt samt distriktsingenjör för vatten och avlopp*.

Med sin förut tillkänagivna inställning till inordnande i länsstyrelsen av länsnämnder kan länsstyrelsen icke tillstyrka ett dylikt försök beträffande länsbostadsnämnd. Länsstyrelsen har även svårt att förstå vinsten med att inordna länsarkitekten i länsstyrelsen. Den organisatoriska samordningen beträffande samhällsplaneringen skulle inte främjas i någon större utsträckning. Inte heller torde någon besparing kunna göras genom avskaffande av den dubbla diarietföringen. Till jämförelse kan erinras om att det visat sig nödvändigt att på vägförvaltningens i länet kontor registrera ärenden, som vägdirektören har att handlägga som föredragande i länsstyrelsen. Ärendena äro nämligen ofta av sådan art, att de icke kunna behandlas förrän efter undersökning genom vägförvaltningens personal och först efter lång tid. Genom registreringen underlättas arbetet att hålla reda på ärendenas handläggning och ärendebalansen.

Därutöver må framhållas, att experterna i allmänhet böra kunna ge råd och anvisningar helt på eget ansvar och utan att framträda såsom representanter för länsstyrelsen.

Beträffande länsarkitekten så upprättar han bl. a. förslag till byggnadsplaner o. dyl. Det måste anses olämpligt, att länsarkitekten i sådana fall företräder länsstyrelsen, som skall pröva förslagen, helst som övriga experters, t. ex. överlantmätarens och distriktsingenjörens, ståndpunkter i dylika ärenden ofta strida mot länsarkitektens.

I huvudsak samma skäl kunna anföras mot att inordna distriktsingenjören i länsstyrelsen. Därtill kommer, att väg- och vattenbyggnadsverkets vatten- och avloppsorganisation enligt beslut av 1958 års riksdag alltfört skall vara knuten till väg- och vattenbyggnadsverket i avvaktan på slutlig utformning

av den statliga vattenvårdsorganisationen. Om revisorernas förslag genomföres, skulle detta innebära ett föregripande av den prövning av en rationell lösning av vattenvårdsorganisationen, som riksdagen förutskickat.

Som länsstyrelsen tidigare uttalat, skulle en bättre samordning erhållas, om gemensamma lokaler kunde beredas de berörda myndigheterna och experterna.

Statsrevisorerna ha övervägt, huruvida ett lagfästade av *länsråden* skulle vara ägnat att åstadkomma en bättre samordning inom länsförvaltningen. Länsstyrelsens erfarenhet av länsråden är, att de som regel innebära en onödig ansamling av experter, vilka måste offra tid på frågor, som kanske endast delvis eller icke alls beröra dem. Länsstyrelsen har därför under senare år icke anordnat dylika länsråd. I stället kallas, då så erfordras, de experter, som i ett visst ärende ha att yttra sig, till informella överläggningar, vilket visat sig vara avsevärt smidigare än länsrådsinstitutionen.

Vad statsrevisorerna anfört om *skyddskonsulenternas, socialvårdskonsulenternas* och *landsfogdarnas* inordnande i länsstyrelsen föranleder icke nu något länsstyrelsens särskilda uttalande, eftersom frågan om deras inordnande enligt statsrevisorerna är beroende av vissa, ännu ej föreliggande förhållanden. Dock vill länsstyrelsen beträffande landsfogdarna framhålla, att deras ställning som statsåklagare kan vara hinder mot inordnande.

### *Den inre organisationen*

Länsstyrelsens erfarenheter av den nya inre organisationen äro goda. Den har i allt väsentligt motsvarat förväntningarna. Systemet med avdelningschefernas ställning ovanför sektionerna har medfört en avsevärt bättre samordning av det inre arbetet, varjämte ökad decentralisering och annan rationalisering möjliggjorts. Över huvud taget kan sägas, att den nya organisationen är smidig och effektiv, vilket bevisas icke minst därav, att — trots ökade arbetsuppgifter — personalen på länsstyrelserna totalt sett, bortsett från taxeringssektionen, icke behövt utökas. Skulle emellertid en inordning ske av länsnämnder i länsstyrelsen står det fullt klart, att landssekreteraren icke skulle ensam medhinna alla överdirektörs- och expeditionschefsuppgifter. En uppdelning av dessa uppgifter på flera personer skulle innebära, att den nuvarande samordningen, enhetligheten och kontinuiteten inom landskansliet knappast skulle kunna upprätthållas.

Vad angår *planeringssektionen*, så delar länsstyrelsen statsrevisorernas uppfattning, att de arbetsuppgifter, som åvila denna sektion, blivit större än man från början räknat med, varför vissa förstärkningar av den högre kvalificerade personalen måst ske och även framdeles torde bli erforderlig. För denna länsstyrelsens vidkommande torde förstärkningen helst böra ske genom att sektionen tillföres samhällsekonomisk expertis. Emellertid bör denna expertis — för att bli fullt sysselsatt — vara skyldig att biträda även andra statliga länsorgan samt måhända också kommunerna. Särskilt på skolväsendets område gör sig behovet av dylik expertis gällande rörande planeringen för enhetsskolan.

Med hänsyn till länsstyrelsens ställningstagande till frågan om den yttre organisationen, saknar länsstyrelsen anledning att ingå på den av statsrevisorerna skisserade ombildningen av planeringssektionen till en byrå.

Länsstyrelsen biträder statsrevisorernas önskemål om bilregistreringens och bilskatteuppbördens rationalisering samt avvaktar i utsikt ställda förslag härutinnan.

Statsrevisorernas uttalande beträffande *allmänna sektionen* och *civilförsvarssektionen* föranleder intet yttrande från länsstyrelsens sida med hänsyn till uttalandenas delvis hypotetiska karaktär. Vid den fortsatta behand-

lingen av länsstyrelsernas inre organisatoriska problem bör dock — såsom länsstyrelsen i annat sammanhang påpekat — uppmärksammas frågan om ledningen av den på länsstyrelsen ankommande beredskapsplanläggningen, som berör skilda delar av länsstyrelsen. Härvid synes angeläget, att behovet av arbetskraft, som under landssekreterarens ledning kan mera i detalj ägna sig åt samordningsuppgifterna, tages under övervägande.

I likhet med statsrevisorerna anser länsstyrelsen, att en *uppdelning av landskansliet* icke bör ske, även om detta skulle tillväxa.

I fråga om *landskontoren* anse statsrevisorerna det böra undersökas, huruvida icke en viss ytterligare tillsynsbefogenhet gentemot taxeringsintendenten skulle kunna tilläggas landshövdingen. Länsstyrelsen finner det helt uteslutet, att landshövdingen i någon större omfattning skall kunna ägna sig åt den tillsynsverksamhet, som här avses. Härtill är landshövdingens tid alltför upptagen av andra göromål, varjämte landshövdingen i regel knappast torde äga sådan insikt i taxeringsväsendet, att tillsynen blir annat än av formell natur och sålunda till ringa nytta. Enligt 15 § tredje stycket länsstyrelseinstruktionen har landshövdingen en allmän skyldighet att utöva tillsyn över ärendenas behöriga gång inom länsstyrelsen och att övervaka att tjänstemännen med nit och noggrannhet fullgöra sina åligganden. Längre torde man i fråga om tillsyn beträffande taxeringsintendentens verksamhet knappast lämpligen kunna gå.

För *kameralsektionens* del vill länsstyrelsen understryka önskvärdheten av att frågan om mera allmänt införande av maskinell bokföring föres vidare.

Slutligen vill länsstyrelsen uttala, att *den kamerala verksamheten på länsplanet* är förtjänt att uppmärksammas. Även om de av statsrevisorerna förordade organisationsförsöken icke komma till stånd, bör utredas, huruvida icke en överflyttning av kameraluppgifter från de statliga länsorganen till länsstyrelsen bör äga rum. Detta torde emellertid förutsätta viss reformering av redogöraransvaret, varom utredning pågår. Också med nuvarande utformning av redogöraransvaret omhänderhar dock länsstyrelsen anordningsverksamheten beträffande av länskolnämnden beslutade utbetalningar.

I avgivandet av detta utlåtande ha deltagit undertecknade, landshövding och förste länsassessor, föredragande, samt landssekreteraren Åke Lindberg, landskamreraren N. Ahlberg och länsassessorn Gunnar Hallmans. Östersund den 6 februari 1959.

ANDERS TOTTIE

Åke A. Lindberg

### Länsstyrelsen i Västerbottens län

I sitt den 1 november 1950 dagtecknade yttrande över 1958 års länsstyrelseutrednings betänkande ang. länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen har länsstyrelsen åberopat sin erfarenhet av de olägenheter, som följa av nuvarande starka uppsplittring av administrativa statsuppgifter på ett flertal länsorgan och därvid ställt sig positiv till en koncentration av dessa statsuppgifter på länsplanet. Olägenheterna av den antydda splittringen framträda med särskild styrka i ett län som Västerbotten, där avstånden äro stora och bosättningen gles inom stora områden. Förhållandena här skapa speciella problem, som befolkningen och även myndigheterna kunna ha svårt att bemästra.

Härjämte må framhållas att i Västerbottens län ständiga strukturella förändringar äga rum. Den pågående rationaliseringen av jordbruk och skogsbruk friställer arbetskraft och medför svårigheter på arbetsmarknaden i lä-



net, vars näringsliv är föga differentierat. Härav följer befolkningsomflyttningar. Denna omständighet och befolkningsutvecklingen i övrigt skapar problem för bebyggelseplaneringen, byggnadsproduktionen, skolväsendet, kommunikationsväsendet och för många andra enskilda och samhälleliga uppgifter. Liknande förhållanden råder säkerligen i stora delar av vårt land. Vid sådant förhållande föreligger det för såväl allmänhet som för kommunala organ behov av samråd och vägledning i mångahanda angelägenheter, som äro beroende av de statliga organens åtgärder och beslut. I sådana situationer är det för vederbörande av värde att icke behöva vända sig till ett flertal olika länsmyndigheter. Allmänheten skulle sålunda vara betjänt av en samordning av ett flertal administrativa statsuppgifter till ett enda länsorgan. Även ur samhällsnyttans synpunkt skulle en garanterad samordning av de statliga länsuppgifterna vara av stort värde. En sådan förstärkning av länsstyrelsen genom inordning i densamma av vissa andra länsorgan, som statsrevisorerna skisserat, ter sig därför principiellt riktig. Länsstyrelsen är ju — trots tillkomsten under senare tid av ett flertal länsmyndigheter — alltjämt det centrala länsorganet med mera allmänna befogenheter än övriga länsorgan.

För att länsstyrelsen skall kunna förverkliga sin betydelsefulla uppgift att främja länets utveckling och dess befolknings bästa är det nödvändigt, att länsstyrelsen är väl införsatt i och kan överblicka skilda verksamhetsområden men länsstyrelsen måste också äga tillräckliga befogenheter att leda utvecklingen.

En förstärkning av länsstyrelsen skulle utan tvekan medföra bättre möjligheter till decentralisering av ärenden från centrala myndigheter till länsstyrelse. Länsstyrelsen skulle känna större ansvar och självständighet, om ett större antal viktiga ärenden stannade på länsplanet än vad nu är fallet. En starkt förstärkt länsstyrelse skulle säkerligen också äga förutsättningar för en bättre rekrytering av kvalificerade ämbets- och tjänstemän. Ur nu angivna synpunkter skulle en mera fullständig samordning av statliga länsorgan vara fördelaktig. Länsstyrelsen är emellertid fullt medveten om svårigheterna att för närvarande praktiskt genomföra någon långtgående samordning.

Länsstyrelsen bör vid en sådan nyordning behålla sin ställning direkt under Kungl. Maj:t och sålunda alltjämt vara självständig gentemot de centrala ämbetsverken. Dessa senares befogenheter i förhållande till länsstyrelsen böra i varje fall inskränkas till rätt att utfärda råd och allmänna anvisningar.

Emot revisorernas förslag om en sådan försöksorganisation, som innefattar inordnandet i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpnämnd har länsstyrelsen i princip intet att erinra. Då bl. a. lokalsvårigheter föreligger härstädes för en sådan försöksorganisation såvitt avser länsarbetsnämndens inordnande, vill länsstyrelsen här nedan diskutera fråga om inordnande av länsbostadsnämnd, mödrahjälpnämnd, länsarkitekt och distriktsingenjör för vatten och avlopp.

Härvid vill länsstyrelsen först upplysa därom, att för närvarande tillgängliga lokaler här icke utgöra hinder för inordning av dessa myndigheter.

Länsbostadsnämndens uppgifter avser låne- och bidragsärenden och har därigenom en bankmässig karaktär. Verksamheten är nära anknuten till bebyggelselokalisering, fastighetsbildning och samhällsplanering. Med hänsyn härtill bedriver nämnden ett intimt samarbete med andra länsmyndigheter såsom länsstyrelsen, länsarkitekten, distriktsingenjören för vatten och avlopp och lantmäteriet. Samarbetet äger rum bl. a. vid regelbundna länsråd med representanter för vederbörande länsmyndigheter. Det nu rådande samarbetet fungerar fullt tillfredsställande.

Länsbostadsnämnden lyder under bostadsstyrelsen såsom central myndighet. Ärendenas handläggning är redan i hög grad decentraliserad till länsbostadsnämnden, varför man här icke torde kunna göra någon väsentlig vinst genom ytterligare decentralisering. Icke desto mindre anser länsstyrelsen en inordning av verksamheten under länsstyrelsen vara riktig med hänsyn bl. a. till verksamhetens nära anknytning till bebyggelseplaneringen och samhällsplaneringen och till tillämpningen i övrigt av byggnadslagstiftningen. Länsstyrelsen är angelägen framhålla, att en inordning under länsstyrelsen av länsbostadsnämnden icke får medföra en byråkratisering av ärendenas handläggning. Lekmannainflytandet avses skola bibehållas och kan utgöra ett värdefullt tillskott till länsstyrelsens organisation bl. a. såvitt avser kontakten med bygderna. Med hänsyn till vad ovan principiellt anförts blir en närmare utredning angående länsstyrelsens ställning i förhållande till bostadsstyrelsen nödvändig, då länsstyrelsen näppeligen kan frångå sin gentemot centrala ämbetsverken självständiga ställning direkt under Kungl. Maj:t. Såsom revisorerna påpekat, uppkommer även vissa svårigheter såvitt avser besvärregler och rättskraftfrågor. Länsstyrelsens nämnda ställning direkt under Kungl. Maj:t medför ju, att besvär över länsstyrelsebeslut — bortsett från vissa specialmål, som gå till domstol — avgöres av Kungl. Maj:t och ej av centrala ämbetsverk. Det må i detta sammanhang erinras därom, att civilförsvarsstyrelsen i det totala försvarets intresse (som ett undantag från allmänna principer om förhållandet mellan centrala ämbetsverk och länsstyrelse) erhållit bemyndigande att redan i fredstid lämna allmänna direktiv åt länsstyrelse men att civilförsvarsstyrelsen trots denna direktivrätt ej är besvärinstans i förhållande till länsstyrelse.

Den kamerala verksamheten inom länsbostadsnämnden hänför sig främst till nämndens låneverksamhet. Övriga kamerala uppgifter såsom löneutbetalningar, granskning och utbetalning av reseräkningar, handhavandet av utgifter för expenser m. m. dylikt skötas i stort sett av bostadsstyrelsen. Ett överförande av sistnämnda kamerala uppgifter till länsplanet torde emellertid relativt lätt låta sig göra.

Mödrahjälpnsnämndens uppgifter kunna utan svårigheter tillföras länsstyrelsen. Vad ovan anförts angående lekmannamedverkan gäller även mödrahjälpnsnämnden. Nämndens kamerala verksamhet handhaves redan nu av länsstyrelsen.

Länsarkitekten är — som revisorerna framhållit — den av experterna, med vilken länsstyrelsen har det ojämförligt mest omfattande samarbetet och ett inordnande av denne tjänsteman i länsstyrelsen skulle medföra en bättre organisatorisk samordning av samhällsplaneringen i länet. Å andra sidan möter vid genomförandet av en sådan anordning svårigheter bl. a. i vad avser frågor om chefskapet för planeringssektionen och om länsarkitektens ställning som rådgivande respektive i beslut deltagande tjänsteman. Dessa frågor måste bli föremål för ett närmare övervägande. Länsstyrelsen anser emellertid försöksverksamhet med länsarkitektens inordnande i länsstyrelsen befogad. Allmänheten torde redan nu ofta betrakta länsarkitekten som en länsstyrelsens tjänsteman. En försöksverksamhet med inordnande av länsarkitekten i länsstyrelsen torde även ha sitt givna intresse med tanke på väntade ändringar i byggnadslagstiftningen, innebärande bl. a. ökad decentralisering av ärenden till länsstyrelserna och kommunerna.

Länsarkitektens kamerala verksamhet handhaves redan nu till sin huvudsakliga del av landskontorets kameralsektion.

Distriktsingenjören för vatten och avlopp bör utan svårigheter inordnas i länsstyrelsen, och länsstyrelsen delar revisorernas mening att detta synes

kunna genomföras omedelbart utan att något försöksresultat behöver avväntas.

Kamerala uppgifter inom distriktsingenjörens verksamhet såsom löneutbetalningar, granskning och utbetalning av reseräkningar, handhavandet av expenser och dylikt skötes nu av vägförvaltningen. Uppgifterna kunna överföras till landskontorets kamerala sektion.

Revisorernas förslag att ombilda planeringssektionen till en byrå, bestående av tre sektioner, en teknisk, en juridisk-samhällsekonisk och en bostadspolitisk, förefaller länsstyrelsen värt att övervägas. Med hänsyn till vad ovan anförts angående länsbostadsnämnder och länsarkitektens ställning måste organisationsfrågan emellertid närmare utredas. Olika alternativ torde därvid kunna komma i fråga. En lösning vore måhända att sammanföra länsarkitektkontor, länsbostadsnämnd och distriktsingenjör till en sektion med länsarkitekten som chef för samhällsplanering och byggnadsväsende i övrigt samt bibehålla nuvarande planeringssektionens återstående del (väg- och trafikfrågor m. m.) som en sektion med en länsassessor som chef.

Vid behandlingen av frågan om planeringssektionens utformning ha statsrevisorerna berört frågan om förstärkning av sektionen med speciell kompetens på det samhällsekoniska området. Med anledning därav erinras därom, att Kungl. Maj:t bemyndigat länsstyrelsen tillsätta arvodesbefattning med dylik kompetens. Tillgången till sådan befattningshavare utgör ett gynnsamt moment i fråga om genomförande av försöksverksamhet härstädes.

Beträffande den kamerala verksamheten enligt organisationsförsöket kan sammanfattningsvis sägas, att denna utan svårighet torde kunna genomföras under förutsättning att den nuvarande personalstyrkan bibehålles. Det förutsättes därvid, att själva låneverksamheten tillföres planeringssektionen.

I stort sett kan länsstyrelsen instämma med statsrevisorerna däri, att en koncentration av den kamerala verksamheten på länsplanet skulle innebära vissa fördelar ur organisatoriska och i viss mån ekonomiska synpunkter.

Statsrevisorerna ifrågasätta om icke en viss ytterligare tillsynsbefogenhet gentemot taxeringsintendenten skulle kunna tilläggas landshövdingen och skulle detta då närmast gälla handläggningen av skattemålen. Med hänsyn till målens mångfald och speciella karaktär är det emellertid icke möjligt att belasta landshövdingen med sådana arbetsuppgifter, även om en utvidgad tillsyn skulle begränsas att avse allenast mer principiella spörsmål. Vidare bör taxeringsintendenten, som enligt den nuvarande taxeringsorganisationen intar partsställning i skatteprocessen, vara helt obunden av eventuella direktiv från länsstyrelsen i detta hänseende. Slutligen torde kravet å rättssäkerhet få anses vara fullt tillgodosett genom målens handläggning i prövningsnämnden och den möjlighet till ytterligare utredning, som kan ske genom prövningsnämndens försorg.

Länsstyrelsen har ovan berört frågan om lekmannamedverkan vid länsstyrelsen, och statsrevisorerna framhålla, att en förutsättning för att nämnderna skola inflyttas till länsstyrelsen synes vara att lekmannamedverkan kan ordnas här. Enligt ovan har länsstyrelsen intagit en positiv ställning till denna fråga såvitt avser de aktuella nämnderna.

Frågan om lekmannamedverkan i länsstyrelserna har varit föremål för diskussion i samband med olika utredningar, och förslag därutinnan har mött åtskillig kritik. Bl. a. har framhållits, att lekmannamedverkan skulle medföra tungroddhet och minskat tempo i ärendenas behandling och föranleda ökad arbetsbörda för tjänstemän i föredragandeställning. Denna kritik torde emellertid främst avse lekmannamedverkan i sådana ärenden, som redan nu handläggas av länsstyrelsen, särskilt ärenden av synnerligen bråds-

kande natur såsom omhändertagande för vård av alkoholister eller skydds-  
uppfostringsärenden.

Vid inordnande i länsstyrelsen av de enligt ovan ifrågasatta nämnderna skulle en lekmanamedverkan kunna ske i ungefär samma ordning som nu sker inom nämnderna, varför man icke kan tala om några uppkommande olägenheter för ärendenas handläggning. Däremot innebär lekmanamedverkan ett frångående av urgammal princip i fråga om länsstyrelsens organisation med landshövdingen som ensam beslutande i viktigare frågor.

Som en sammanfattning av det anförda får länsstyrelsen förklara sig villig att medverka till försöksverksamhet i sådant avseende som statsrevisorerna föreslagit. Länsstyrelsen betraktar en sådan försöksverksamhet som ett första led i strävandet att skapa en genom samordnad länsförvaltning stärkt länsstyrelse med möjligheter till ökad decentralisering.

I detta ärendes handläggning ha deltagit landshövdingen Filip Kristensson, landskamreraren Sten Neikter och landssekreteraren Lennart Lindblad, den sistnämnde föredragande. Umeå den 14 februari 1959.

### FILIP KRISTENSSON

*Lennart Lindblad*

#### Länsstyrelsen i Norrbottens län

Genom remiss den 19 december 1958 har länsstyrelsen anmodats avgiva utlåtande över vad riksdagens revisorer anført rörande vissa organisationsfrågor inom länsförvaltningen.

Med anledning härav får länsstyrelsen överlämna yttranden<sup>1</sup> från Norrbottens läns landsting, Luleå stad, länsarbetsnämnden, länsbostadsnämnden, länskolnämnden och mödrahjälpnämnden samt länsarkitekten och distriktsingenjören för vatten och avlopp i länet. För egen del får länsstyrelsen anföra följande.

I likhet med statsrevisorerna anser länsstyrelsen att en fastare samordning av de olika länsorganens verksamhet är nödvändig. Att ett starkt behov föreligger av en samordning, torde framgå av att samverkansorgan av olika struktur mer eller mindre automatiskt vuxit fram inom så gott som samtliga län, särskilt på planeringsväsendets område.

I detta län verkar sedan åtskilliga år under landssekreterarens eller planeringsassessorns ordförandeskap en samarbetskommitté, främst för behandling av ärenden som avgöres enligt byggnadslagstiftningen. Nyligen har riktlinjer uppdragits för ett samverkansorgan för vattenvårdsärenden. Även på andra områden har samarbetskommittéer ifrågasatts, exempelvis beträffande trafiksäkerhetsfrågor. Den samverkan som sålunda i begränsad omfattning hittills kommit till stånd här i länet har visat sig vara ofrånkomlig för en godtagbar handläggning av de ärenden, varom varit fråga. Det kan vitsordas, att samarbetet mellan berörda myndigheter och befattningshavare varit synnerligen gott. Det kan dock icke förnekas att det stundom varit vissa svårigheter att samla organets ledamöter. En annan olägenhet är att åtskilligt arbete främst av sekreterarbeskaffenhet kommit att koncentreras till en eller ett par av medlemmarna i organet utan att kompensering erhållits eller kunnat erhållas från de »vinnande». En känsla av alltför stor löslighet i systemet har likaledes kunna förmärkas.

Ett lagfästade av regler för samarbetet mellan länsorganen torde säkerligen skapa bättre förutsättningar för erforderlig samverkan än vad som nu

<sup>1</sup> Ej avtryckta.

är fallet. Huruvida en sådan legaliserad ordning kommer att vara till fyllest eller ej, torde emellertid i brist på närmare erfarenheter därutinnan vara vanskligt att nu med säkerhet avgöra. Emellertid bör man, såsom statsrevisorerna framhållit, beakta att den tidpunkt i utvecklingen kanske ej är så avlägsen, då länsstyrelserna ej längre mäktar med den yttre samordningen på grund av dess ökande omfattning. Man kan då riskera att själva samordningsarbetet kommer att kräva en så stor insats att sakbehandlingen av ärendena blir lidande därpå. Betydelsefullt för bedömningen av detta spörsmål torde också vara, att verksamheten inom samarbetsorganen — i varje fall såsom dessa hittills i allmänhet varit sammansatta — är begränsad till tjänstemännen. När företrädare för nämnder ingår i samarbetsorganet, kan därför slutligt beslut fattas endast i s. k. kansliärenden. Beträffande övriga ärenden däremot måste vederbörande nämnds konfirmation av organets ståndpunktstagande först avvaktas.

Liksom statsrevisorerna anser länsstyrelsen att en inordning av länsnämnder och experter i länsstyrelsen, d. v. s. att länsstyrelsen återgives ställningen som en verklig lantregering, i och för sig utgör den bästa borgen för den önskvärda samordningen.

Om länsstyrelsen erhåller ställningen av lantregering, varunder huvuddelen av den statliga regionala förvaltningen sorterar, bör detta medföra stora fördelar för såväl förvaltningen som allmänheten. Bland annat skulle den eftersträfvade samordningen kunna genomföras på ett rationellt och effektivt sätt. Vidare skulle den rättssökande allmänheten få ett minskat antal myndigheter att vända sig till. Det bör i detta sammanhang framhållas, att det givetvis är önskvärt, att de nämnder och experter, som inordnas i länsstyrelsen, får lokaler gemensamt med eller i nära anslutning till denna.

En omdaning av länsstyrelsen till lantregering kan emellertid även ge anledning till betänkligheter.

Den största tveksamheten hänför sig till länsstyrelsens allmänna status inom statsförvaltningen. Ett av länsstyrelsens värdefullaste kännetecken har av ålder ansetts vara att länsstyrelsen lyder direkt under Kungl. Maj:t och alltså ej är underordnad de centrala verken. Regeln om lydndsförhållande omedelbart under Kungl. Maj:t har visserligen i ett enstaka fall frångåtts. I stort sett intager emellertid länsstyrelsen alltjämt en självständig ställning och kan på grund härav på ett direkt och av centrala förvaltningshänsyn oberoende sätt företråda länet och dess invånare i olika sammanhang. En koncentration av den regionala verksamheten kan komma att äventyra denna länsstyrelsernas självständiga ställning. Om icke en kraftig decentralisering av beslutanderätten sker från de centrala verken till länsstyrelserna jämsides med en uppmjukning av direktivrätten, kan nämligen befaras att länsstyrelsen mer eller mindre förvandlas till ett verkställighetsorgan. En förutsättning för att inordna nämnder och experter i länsstyrelsen bör därför vara ett överförande av beslutanderätten i största möjliga omfattning till denna. Därest direktivrätt anses oundgängligen böra tillerkännas centrala verk, får den under alla förhållanden icke avse det enskilda fallet eller ärendet. Den bör med andra ord givas formen av allmänna anvisningar.

En annan omständighet, som inbjuder till tvekan beträffande inordnandet av nämnderna i länsstyrelsen, är frågan om lekmannamedverkan. I motsats till statsrevisorerna är länsstyrelsen icke helt övertygad om att farhågorna för tungroddhet och omständlighet såsom en följd av en sådan medverkan är överdrivna. Dessa olägenheter torde emellertid avsevärt kunna begränsas genom att icke samtliga ärenden i en viss grupp göres till nämndsärenden utan endast de som på grund av sin natur erfordrar en lekmannamedverkan. Ett villkor för att införa lekmän i länsstyrelserna bör följaktligen

vara att lämpliga regler och föreskrifter i olika avseenden rörande lekmännens medverkan kommer till stånd. Ett annat krav är att beslutanderätten i ärenden, vid vars avgörande lekmän skall deltaga, ordnas på annat sätt än 1948 års länsstyrelseutredning föreslog. Sålunda bör bland annat förutom landshövdingen såväl landssekreteraren som föredraganden ingå i kollegiet och äga deltaga i omröstningen.

Länsstyrelsen övergår härefter att behandla frågan om vilka länsorgan, som kan tänkas kunna redan nu inordnas i länsstyrelsen utan alltför stora ändringar av länsstyrelsens nuvarande organisation.

Länsstyrelsen har numera kommit till den uppfattningen att lappfogdarna bör helt inordnas i länsstyrelsen. Det måste anses mindre tillfredsställande att dessa befattningshavare dels lyder under länsstyrelsen — sedan år 1953 är de föredragande — och dels sorterar direkt under Kungl. Maj:t. Några organisatoriska svårigheter torde det här knappast behöva bli fråga om, då man ej har något centralt verks intresse att taga hänsyn till.

Jämväl distriktsingenjören för vatten och avlopp synes kunna ingå i länsstyrelsen. Hans arbetsuppgifter har huvudsakligen anknytning till länsstyrelsen, vilket ytterligare accentuerats genom den ledande ställning som nyligen tillagts länsstyrelsen i fråga om vattenvården.

Den under socialstyrelsen lydande socialvårdskonsulenten torde, oavsett att samtliga län icke har egen konsulent, kunna bli länsstyrelsetjänsteman. Det är icke något säreget att en till länsstyrelse knuten tjänsteman har två län till verksamhetsområde. Som exempel härå kan nämnas civilförsvarteknikerna i flera län.

Länsarkitekten intar en central ställning i det arbete beträffande samhällsbyggnadsfrågor, som ankommer på länsstyrelsen. Hans verksamhet utgör såsom statsrevisorerna framhållit i själva verket en integrerande del av länsstyrelsens ämbetsbefattning. Starka skäl talar sålunda för att han inordnas i länsstyrelsen. Här gör sig emellertid måhända organisatoriska svårigheter starkare gällande än beträffande ovannämnda befattningshavare.

Mycket pekar på att även landsfogdarna i egenskap av länspolischefer samt skydds-konsulenterna bör ingå i länsstyrelserna. Emellertid synes såsom revisorerna förordad ett ställningstagande till frågan härom böra anstå till dess pågående utredning om huvudmannaskapet för polisväsendet samt 1956 års eftervårdsutredning fullföljts.

Av länsnämnderna torde först mödrahjälpnsnämndens ställning böra granskas. Dess verksamhet är nära besläktad med socialsektionens. På grund härav och då sektionen har såväl socialvårdskonsulent som barnavårdsassistent till sitt förfogande, bör mödrahjälpnsnämndens uppgifter utan svårighet kunna övertagas. Då mödrahjälpnsnämndens arbete numera torde fått en alltmer rutinmässig prägel, kan till och med ifrågasättas om ej övertagandet kan ske utan fortsatt lekmannamedverkan. Innan slutlig ståndpunkt toges till frågan om mödrahjälpnsnämndens inordnande i länsstyrelsen synes emellertid böra övervägas, huruvida man icke bör realisera familjeberedningens år 1956 framlagda, av länsstyrelsen utan erinran lämnade förslag om verksamhetens överflyttning till sjukhusen.

Länsbostadsnämnden har under årens lopp kommit att intaga en alltmer framskjutande plats vid behandlingen av samhällsbyggnadsfrågor. I varje fall i detta län torde sålunda bostadsbebyggelse endast i ringa omfattning komma till utförande utan dess medverkan. Dess inlemmande i länsstyrelsen måste därför anses önskvärt. En sådan organisationsförändring lär avsevärt komma att underlättas, om de förslag godkännes som framlagts i socialdepartementets promemoria den 5 december 1958 angående utformningen av ett statligt kreditgarantisystem på egnahemsområdet.



Önskemålet om en fastare anknytning av länsarbetsnämnden till länsstyrelsen torde i fred särskilt framträda vid större arbetsmarknadskriser. Såväl allmänna arbetsmarknadspolitiska skäl som angelägenheten av att planläggningen av beredskapsarbeten av byggnads- och anläggningsnatur får en allsidig behandling talar för att länsstyrelsen som sådan då erhåller en mera ledande ställning än för närvarande. Under mera normala förhållanden åter utgör arbetsförmedlingen och därtill ansluten verksamhet länsarbetsnämndens huvudsakligaste uppgifter. Dessa ärenden torde i allmänhet ej kräva samarbete mellan olika länsmyndigheter i någon större omfattning. De ligger dessutom oftast ganska fjärran från länsstyrelsens hittillsvarande åligganden. På grund härav och med hänsyn till den betydade organisation, som länsarbetsnämnden och dess underlydande organ utgör och vilken länsstyrelsen icke utan svårighet torde kunna övertaga, anser länsstyrelsen, att övervägande skäl talar mot att länsarbetsnämnden inordnas i länsstyrelsen.

Av vad sålunda anförts framgår, att länsstyrelsen anser det önskvärt att lappfogdarna, distriktsingenjören för vatten och avlopp, socialvårdskonstulenten, länsarkitekten, mödrahjälpnämnden och länsbostadsnämnden inordnas i länsstyrelsen. Detta synes kunna ske omedelbart beträffande lappfogdarna. Innan slutlig ställning togs till frågan om övriga experter samt nämnderna bör däremot med hänsyn till de många olösta problem, som har samband med främst spörsmålen om direktivrätt och lekmannamedverkan, ytterligare undersökningar och överväganden göras. Länsstyrelsen förordar att detta sker på sätt statsrevisorerna föreslagit genom att någon tids försöksverksamhet anordnas inom ett antal län.

Statsrevisorerna har även till behandling upptagit vissa spörsmål rörande länsstyrelsens inre organisation.

Beträffande landskansliet vill länsstyrelsen i anslutning därtill något dröja vid frågan om lokaliseringsverksamheten. Dylik verksamhet utövas för närvarande i huvudsak av skilda centrala verk och präglas därför ej sällan av de speciella intressen, som vederbörande verk företräder. Från allmän synpunkt måste värdet av en sådan på flera myndigheter med olika inriktning fördelad planläggning anses vara diskutabel. Lokaliseringsverksamheten är i första hand en regional angelägenhet och är i utpräglad grad en fråga om samverkan mellan olika länsmyndigheter. Verksamheten hör därför naturligt hemma på länsplanet. Som ledande organ torde därvid knappast någon annan myndighet än länsstyrelsen kunna komma i fråga. I yttrande över en inom inrikesdepartementet i september 1957 upprättad promemoria rörande nu ifrågavarande spörsmål har länsstyrelsen framhållit, att behovet av översiktlig planering är särskilt stort i detta län på grund av de speciella förhållanden, som här råder. Länsstyrelsen hemställde därför att länsstyrelsen måtte erhålla förtursrätt till arbetskraft med statistisk-ekonomisk utbildning. Länsstyrelsen anser att förevarande fråga är så angelägen, att den snarast bör aktualiseras.

Uti en inom inrikesdepartementet den 16 oktober 1956 utarbetad promemoria har föreslagits en bättre samordning av länsstyrelsens försvarsberedskapsuppgifter. I yttrande över promemorian framhöll länsstyrelsen att beredskapsplanläggningen på grund av den nuvarande uppdelningen på landskansliets samtliga sektioner är mycket ojämn och svår att sammanhålla, samt att ett sammanförande av samtliga på landskansliet ankommande försvarsuppgifter vore synnerligen motiverat. Några omständigheter att föranleda ändring i detta ståndpunktstagande har sedermera ej förekommit. Länsstyrelsen anser därför att de i promemorian framförda förslagen bör upptagas till förnyat övervägande.

I fråga om landskontoret får länsstyrelsen vad angår behovet av utökad befogenhet för landshövdingen att utöva tillsyn över taxeringsintendentens arbete omvittna, att erfarenheterna av taxeringsarbetet här i länet icke ger anledning till omprövning av länsstyrelseinstruktionens bestämmelser i förevarande avseende.

Rörande kameralsektionen må först framhållas, att den omständigheten att granskningen av statsbidragsrekvisitioner för skolväsendet överflyttats på länskolnämnderna, icke för detta läns vidkommande inneburit att någon arbetskraft friställts. Kameralsektionen har under en följd av år varit hårt arbetstyngd och endast med största svårighet medhunnit sina arbetsuppgifter. Den lättnad, som uppkommit genom att granskningen av skolväsendets statsbidragsrekvisitioner upphört är välbehövlig men tillåter ej att sektionen utan arbetskraftsförstärkning påläggas nya uppgifter. Redan nu erfordras ytterligare arbetskraft för att avarbeta gamla balanser och för arbetsuppgifter, som tidigare fått eftersättas. En övergång till maskinell bokföring skulle innebära en sedan länge önskvärd rationalisering. Länsstyrelsen har tidigare i olika sammanhang uttalat sig härför.

Till kameralsektionen är numera knutet det i samband med taxeringsreformen nyinrättade prövningsnämndens kansli. Det har visat sig svårt att i erforderlig omfattning tillföra denna detalj arbetskrafter, lämpade för det kvalificerade arbete, som där skall utföras. Under särskilt arbetstyngda perioder har det varit nödvändigt att dit överföra personal från landskontoret i övrigt. Detta har vållat avbräck bland annat i kameralsektionens normala arbete.

I detta ärendes handläggning har förutom undertecknade, landshövding och landssekreterare, deltagit landskamreraren Arvid Wenker och förste länsassessorn C. G. Wennberg, den sistnämnde föredragande. Luleå den 14 februari 1959.

MANFRED NÄSLUND

*Torsten Segrell*

### Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund

Revisorerna föreslår att en försöksverksamhet igångsättes beträffande en organisation som innefattar inordnandet i länsstyrelsen av länsarbetsnämnd, länsbostadsnämnd och mödrahjälpsnämnd. Om denna försöksverksamhet anses bli alltför omfattande, begränsar revisorerna sitt förslag till att gälla inordning i länsstyrelsen av enbart länsbostadsnämnd, länsarkitekt och distriktsingenjör. Revisorerna framhåller dock att vad beträffar distriktsingenjören någon sådan försöksverksamhet icke skulle behöva avvaktas utan anser att tiden nu borde vara mogen för ett definitivt beslut beträffande inordnandet av distriktsingenjören i länsstyrelsen.

Den försöksorganisation som revisorerna föreslår avser en ombildning av den nuvarande planeringssektionen till en byrå i sin tur uppdelad på tre sektioner, en teknisk, inom vilken sektion länsarkitektkontoret och distriktsingenjören för vatten och avlopp inordnas, en juridisk-samhällsekonomisk sektion, vilken motsvarar den nuvarande planeringssektionen i länsstyrelsen förstärkt med samhällsekonomisk expertis, samt slutligen en bostadspolitisk sektion motsvarande den nuvarande länsbostadsnämnden.

Förbundet delar revisorernas principiella utgångspunkt att åtgärder bör vidtagas för att skapa sådana organisations- och arbetsformer på länsplanet, som åstadkommer bästa möjliga samordning i verksamheten. Förbundet anser dock att den av revisorerna föreslagna organisationen inom länsstyrelsen

är olämplig och anser att experternas fristående ställning i förhållande till länsstyrelsen bör bibehållas. Det är också svårt att överblicka konsekvenserna av revisorernas förslag, eftersom endast delar av den statliga länsförvaltningen medtagits. Särskilt överraskande är det att revisorerna såsom en första åtgärd oberoende av försöksverksamhet och framtida översyn föreslår att distriktsingenjören skall inordnas såsom tjänsteman i länsstyrelsen innan det är klarlagt hur man skall förfara med länsnämnderna och övriga länsexperter.

Såsom skäl för ett omedelbart inordnande av distriktsingenjören i länsstyrelsen har revisorerna åberopat vatten- och avloppssakkunnigas förslag samt det remissyttrande som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avgivit över vattenvårdskommitténs organisationsförslag. Vatten- och avloppssakkunniga föreslog visserligen att distriktsingenjören skulle placeras såsom länsstyrelsens tjänsteman, men förslaget innebar att distriktsingenjören därvid skulle erhålla en fristående ställning direkt under landsekreteraren. Revisorerna har tolkat väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande över vattenvårdskommitténs betänkande såsom en tillstyrkan till distriktsingenjörrens inplacering i länsstyrelsen. Förbundet anser denna tolkning felaktig. Styrelsen uttalade nämligen att frågan om distriktsingenjörernas inordnande i länsstyrelsen på längre sikt måhända torde böra prövas för det fall att vattenorganisationen enligt vattenvårdskommitténs alternativ 1 kommer att överföras till fiskeristyrelsen.

Distriktsingenjörorganisationen har sedan tillkomsten 1944 befunnit sig i ett successivt utbyggnadsskede så att man i och med årets statsverksproposition nu slutligen erhåller en distriktsingenjör i varje län med undantag för Gotlands län. Organisationen har, med anledning härav och med anledning av att frågan angående den centrala vattenvårdsmyndighetens organisation under hela tiden befunnit sig på utredningsstadiet, haft en provisorisk karaktär. Något fastare former för den statliga vatten- och avloppsorganisationen med distriktsingenjörorganisationen har erhållits i och med att vattenvårdsnämnden tillkommit. Frågan kan dock ej anses vara definitivt löst i och med föregående års riksdagsbeslut, vilket även uttalades i propositionen som föregick beslutet. Det torde få anses såsom sannolikt att vattenvårdsnämnden snarast kommer att behandla denna fråga. Frågan angående en instruktion för distriktsingenjörerna är även, enligt vad förbundet har sig bekant, under behandling i kommunikationsdepartementet.

När nu distriktsingenjörorganisationen efter ett femtonårigt provisorium står på tröskeln till en någorlunda definitiv organisation vore det enligt förbundets mening synnerligen olyckligt att plötsligt inordna distriktsingenjören som tjänsteman i länsstyrelsens planeringssektion. Synnerligen olämplig skulle en sådan åtgärd komma att framstå om länsarkitekten göres till chef för en teknisk sektion inom en blivande planeringsbyrå i länsstyrelserna, i vilken sektion distriktsingenjören skulle ingå.

De frågor som länsarkitekterna respektive distriktsingenjörerna har att handlägga är i många fall av kontroversiell natur. Möjligheterna för distriktsingenjören att i underordnad ställning till länsarkitekten hävda vattenvårdsintressena och i övrigt teknisk-ekonomiska synpunkter i samhällsplaneringen skulle, enligt förbundets mening, i ett sådant läge komma att avsevärt begränsas.

Det kan i sammanhanget erinras om propositionen till 1957 års riksdag, i vilken föreslogs att byggnadsstyrelsen skulle utgöra vattenvårdsmyndighet. Propositionen vann icke riksdagens bifall. Motivet härtill var ostridigt att det icke ansågs möjligt att låta vattenvårdsintressena underordna sig de intressen byggnadsstyrelsen har att tillvarata. Detta motiv som gällde den

centrala statliga myndigheten på området måste anses vara än mer gällande beträffande den regionala organisationen.

Om revisorernas förslag att en försöksverksamhet på ifrågavarande område skall igångsättas skulle vinna statsmakternas bifall, finner förbundet det naturligt att denna försöksverksamhet jämväl bör avse distriktsingenjören. Att inordna distriktsingenjören i länsstyrelsen oberoende av försöksverksamhetens resultat finner förbundet överilad och alltför litet sakligt grundat. Förbundet finner det också angeläget att man vid uppläggningsen av en eventuell försöksverksamhet prövar olika organisationsmöjligheter. En organisation som förbundet i så fall finner vara angeläget att pröva är att de s. k. länsexperterna, till vilka förbundet räknar distriktsingenjören, knytes till länsstyrelsen med en fristående ställning direkt under landssekreteraren. Denna organisation skulle nämligen på ett någorlunda godtagbart sätt hävda experternas ställning såsom experter med möjlighet att i de frågor som berör deras kompetensområde fritt och obundet framföra de synpunkter som de från sina speciella utgångspunkter har att anlägga på frågan. Den organisation i vilken experterna eller vissa experter placeras i över- eller underordnad ställning i förhållande till varandra, beroende på den för tillfället rådande lönesättningen utan hänsynstagande till arbetsuppgifter och kompetensområden, anser förbundet vara synnerligen olycklig.

Om en försöksverksamhet kommer till stånd anser förbundet att denna också bör avse att pröva de möjligheter den nuvarande organisationen ger för åstadkommande av bättre samordning såsom att i större utsträckning utnyttja experternas föredragningskyldighet, att bättre tillvarata de arbetsformer som skapats genom tillkomsten av länsråden och slutligen att pröva vilka rationaliseringar som kan åstadkommas genom att länsstyrelsen och länsexperterna erhåller sina lokaler inom samma fastighet.

Förbundet vill slutligen framhålla de stora svårigheter som varit för handen då det gällt att rekrytera distriktsingenjörsbefattningarna och medhjälpare på distriktsingenjörskontoren. Dessa rekryteringssvårigheter kommer enligt förbundets uppfattning att i hög grad öka om revisorernas förslag att placera distriktsingenjören på länsstyrelsens planeringssektion skulle genomföras. Även bland de nuvarande befattningshavarna skulle en sådan åtgärd skapa en icke önskvärd situation. Förbundet vill här än en gång erinra om att en sådan åtgärd bland dessa skulle tolkas som ett nytt provisorium efter det femtonåriga provisorium som gällt sedan distriktsingenjörorganisationen kom till 1944.

Sammanfattningsvis vill förbundet framhålla följande med anledning av revisorernas förslag.

Distriktsingenjören kan icke enligt förbundets mening utan allvarlig olägenhet inordnas i länsstyrelsen.

Organisatoriska åtgärder beträffande distriktsingenjören utan samband med den statliga vattenvårdsorganisationen i övrigt kommer enligt förbundets mening att försvåra ett åstadkommande av en definitiv organisation för den statliga vattenvården.

Skall en försöksverksamhet beträffande den statliga förvaltningen på länsplanet igångsättas, bör denna försöksverksamhet jämväl gälla distriktsingenjören. Härvid bör olika organisationsuppläggning prövas vid olika länsstyrelser så att erfarenhet erhålles av vilken organisation som kan anses mest ändamålsenlig.

I försöksverksamheten bör jämväl ingå att med bibehållande av nuvarande organisation pröva alla de åtgärder som står till buds för en bättre samordning på länsplanet, såsom intensivare utnyttjning av länsexperternas föredragningskyldighet, fastare former för länsrådets arbete och sammanfö-

rande av länsstyrelsens och övriga länsorgans förvaltningslokaler till en och samma fastighet.

Möjligheterna att rekrytera civilingenjörer till distriktsingenjörorganisationen är enligt förbundets mening i hög grad beroende av att vattenvårdsorganisationen inom det statliga området snarast möjligt erhåller en definitiv lösning. Revisorernas förslag skulle med hänsyn härtill förvärpa det redan nu svåra rekryteringsläget. Stockholm den 11 februari 1959.

ALLAN TÄNNERYD

Ordförande

*Ragnar Widegren*

### § 37 Blankettkommissionen m. m.

#### Blankettkommissionen

Revisorerna ha helt allmänt uttalat, att de för sin del kunnat konstatera, »att de blanketter som nyttjas inom länsstyrelsernas arbetsområde och som fastställas av blankettkommissionen i åtskilliga fall icke erhållit en ändamålsenlig utformning». Då revisorerna inskränkt sig till ett sådant allmänt uttalande har kommissionen betagits möjligheten att i detalj bemöta revisorernas anmärkningar i detta avseende. Samtliga blanketter kunna emellertid ställas till förfogande för granskning.

Kommissionen har för egen del varit angelägen om granskning av blanketterna. På anmodan av kommissionen har sådan granskning utförts av en inom näringslivet verksam blankettexpert, disponenten i Esselte Lennart Waldegren. I ett den 12 januari 1959 dagtecknat brev angående blanketter, utgivna genom blankettkommissionen, uppger disponenten Waldegren att han, som genomgått de av kommissionen fastställda och tillhandahållna blanketterna, funnit blankettupplagorna till betydande del vara utformade med hänsynstagande till moderna blankettekniska regler. Han har också funnit att man vid nytryck söker revidera blanketterna, där så synes ekonomiskt lämpligt. Disponenten Waldegren uttalar vidare att vissa blanketter med ringa åtgång och små upplagor alltjämt är konstruerade med löpande text. I och för sig är dessa blanketter emellertid användbara. Att revision icke redan skett, torde, fortsätter disponenten Waldegren, bero på att arbetsrutinen utformats efter önskemålet om löpande text. Han uttalar också att det vore ur statens synpunkt oekonomiskt och oförenligt med arbetsbesparing att omgående slopa och nytrycka blanketter.

Till sist framhåller disponenten Waldegren att den blankettutgivning som äger rum genom blankettkommissionens försorg enligt vad han kunnat konstatera torde vara för staten fördelaktig.

Disponenten Waldegrens ifrågavarande skrivelse fogas härtill som bilaga.

Endast beträffande en blankett ha revisorerna närmare preciserat sina anmärkningar, nämligen en blankett som avser underrättelse om verkställd utmätning av överskjutande skatt. Men i detta avseende ha revisorerna — som om blankettkommissionens verksamhet i detta sammanhang använt uttryck som är anmärkningsvärt — uppenbarligen byggt sin anmärkning på felaktig information. Revisorerna ha nämligen fått upplysning att det kan »bli nödvändigt att makulera hela upplagan». Häremot vill kommissionen framhålla, att enligt statens reproduktionsanstalts skrivelse den 31 december 1958 till kommissionen ifrågavarande blankett (Ser. II Avd. A nr 17a) tryckts i en upplaga om i allt 4 060 block (ca 100 000 ex.), att av upplagan distribue-

rades 2 400 block genom länsstyrelserna till vederbörande landsfiskaler samt att, efter sedermera inkomna rekvisitioner, till dessa ytterligare levererats 1 250 block, på grund varav ovan nämnda dag fanns i lager endast 410 block. Upplagan behöver således icke till någon del makuleras.

Reproduktionsanstaltens ifrågavarande skrivelse, åtföljd av specifikation över rekvisitioner av blanketter, fogas härtill som Bilaga B.<sup>1</sup>

Till ytterligare upplysning om detta speciella fall vill kommissionen meddela, att blanketten tillkom med anledning av att justitiekanslersämbetet fäst länsstyrelsernas uppmärksamhet å ett referat i NJA angående tiden för klagan över utmätning i överskjutande skatt, som ännu ej utbetalats till utmätningsgäldenären. Detta prejudikat måste enligt kommissionen snabbt medföra en ny blankett vid sidan av den eljest för underrättelse om verkställd utmätning gällande, vilken innehåller annan besvärshänvisning. På grund av tidsnöd kunde sedvanligt samråd med representant för landsfiskalsföreningen icke ske och ansågs icke heller oundgängligen erforderligt, enär samråd med annan utmätningsman skett. Ändamålet med den nya blanketten syntes emellertid icke ha stått klart för alla dem, som togo del därav, och blankettkommissionen meddelade därför i skrivelse den 3 november 1958 till samtliga landsfiskaler-utmätningmän att blanketten tillkommit med hänsyn till önskvärdheten att bringa besvärshänvisningen i överensstämmelse med prejudikat och — till undvikande av missförstånd — att vid handläggningen av utmätningsärenden avvikelser givetvis icke skulle ske från de anvisningar, som riksräkenskapsverket meddelat, ävensom att blanketten icke skulle ersätta riksräkenskapsverkets för kvittningsfallen avsedda blankett (L 188a) utan vore avsedd att användas endast vid utmätning för annat än skatt. Samtidigt påpekades, att några smärre, från äldre blankett kvarstående beteckningar borde överkorsas. Det finns därför icke någon som helst anledning att ifrågasätta blankettens användbarhet. Revisorernas anmärkning i detta avseende är helt obefogad.

Revisorerna, som sålunda felaktigt antagit att hela upplagan av den ifrågavarande blanketten skulle ha makulerats eller behöva makuleras, avsluta sitt uttalande härom med meningen »Exemplet är f. ö. icke enastående». Denna mening ger anledning antaga att revisorerna skulle förmena att en hel blankettupplaga tidigare skulle ha makulerats på grund av felaktig konstruktion av blanketten. Kommissionen kan emellertid meddela, att kassation av blankettupplaga på angivet sätt icke förekommit. Kassation av blanketter på grund av konstruktionsfel har över huvud taget icke ägt rum. Kommissionen har inhämtat ett uttalande i denna sak av blankettleverantören, statens reproduktionsanstalt, som i skrivelse den 9 januari 1959 uppgivit att, såvitt anstalten förstode och kunde utrona, icke någon upplaga av länstryckets blanketter måst makuleras för inlösen på grund av blankettekniska felaktigheter (Bilaga C).<sup>1</sup>

Blankettbeståndet är, på sätt framgår av bifogade för år 1958 gällande blankettförteckning<sup>1</sup>, mycket omfattande, för närvarande cirka 530 olika blanketter. Under senare åren har översyn av blanketterna med beaktande särskilt av moderna blankettekniska regler ägt rum. Men detta är en synnerligen tidsödande uppgift. Av kostnadsskäl har kommissionen nämligen låtit anslå med nytryckning av moderniserad upplaga till dess lagret av äldre blanketter utgått, därest författningsändring eller annan särskild orsak icke givit anledning till annat förfaringssätt. Vid omarbetning av blanketterna har kommit till användning den av statens organisationsnämnd och grafiska standardiseringskommittén 1952 utgivna handboken i blanketteknik »Ratio-

<sup>1</sup> Ej avtryckt.



nella blanketter», som bygger på bl. a. de normer, som förordats av 1948 års blankettkommitté.

Påståendet att statens organisationsnämnd i promemoria den 20 juni 1956, som uppenbarligen legat till grund för revisorernas uttalanden, att kommissionens båda ledamöter på grund av sin framskjutna ställning inom landsstaten endast i ringa mån syntes kunna ägna sig åt hithörande spörsmål är ett antagande som får stå för organisationsnämndens del. Det stämmer emellertid icke med verkligheten. Ett betydande arbete — dock icke å tjänstetid — nedlättes på denna uppgift av ledamöterna. Ledamöterna ha emellertid icke själva genomgått särskild utbildning i fråga om det rent tekniska förfarandet utan varit hänvisade till ovannämnda handbok och på grund därav har särskilt utbildad personal utfört det huvudsakliga detaljarbetet i denna del.

I allmänhet framkomma från de olika länsstyrelserna eller tjänstemän hos dessa särskilda önskemål i fråga om blanketternas sakinnehåll. Sådana önskemål framställas också från andra håll t. ex. regeringsrättsföredragande. En sammanjämkning av önskemålen för erhållande av bästa möjliga sakinnehåll innebär ofta betydande svårigheter. Att alternativa lösningar måste övervägas framgår också av organisationsnämndens promemorior i skilda ämnen, innefattande jämväl förslag till nya blanketter, t. ex. i PM med vissa riktlinjer beträffande handläggningen av vissa angivna ärenden å länsstyrelsernas allmänna sektion (ej daterad).

Blankettkommissionen har alltid varit angelägen tillse att kommissionens arbete icke bedrivs under byråkratiska former. Detta gäller icke minst samarbetet med länsstyrelserna. Det synes viktigt att arbetet icke inrutats alltför mycket i föreskrifter och regler utan kan utföras utan stelbenthet.

Mycket stor författningskännedom erfordras för att fullgöra de uppdrag som åvilar kommissionen. Detta gäller såväl beträffande frågan om behovet av nya eller ändring av äldre blanketter som i fråga om uppläggnings- och förtecknings- och övergållande författningar, som beröra länsstyrelses verksamhetsområde. Det är därför uteslutet att befattningshavare, som icke ha anknytning till länsstyrelse, kan på ett tillfredsställande sätt fullgöra de göromål, som nu ankomma på blankettkommissionen. Uppgifterna måste handhas av tjänstemän med relativt lång erfarenhet inom landsstaten och med förmåga att överblicka de båda länsstyrelseavdelningarnas hela arbetsområde. Vad särskilt författningsregistret beträffar må här anmärkas, att under tecknad Rosenius redan år 1938 såsom sakkunnig inom dåvarande socialdepartementet upprättade en sammanställning av vissa i Svensk författningssamling åren 1900—1937 intagna författningar m. m. avseende länsstyrelsernas verksamhetsområde, vilken sammanställning genom departementets försorg trycktes och tillställdes länsstyrelserna. Detta arbete kompletteras numera genom kommissionens försorg enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 februari 1953.

Kommissionen har ovan framhållit att befattningshavare med anknytning till länsstyrelse bör handhava de uppgifter, som ankomma på blankettkommissionen. Kommissionen delar därför icke statens organisationsnämnds åsikt, till vilken revisorerna icke heller synas ansluta sig, att en förstärkt landsstatsavdelning inom inrikesdepartementet skulle kunna fullgöra uppdraget att ha överinseendet över blankettväsendet inom landsstaten.

I detta sammanhang vill kommissionen påpeka, att den norska motsvarigheten till statens organisationsnämnd de senaste åren på ett lättfattligt sätt publicerat resultaten från en del organisationsundersökningar hos bl. a. norska ämbetsverk, därvid behandlats även blanketter. Betydelsen av förnuftigt uppställda blanketter framhålls. Man påongterar vidare vikten av att blan-

ketter konstrueras centralt inom resp. företag (Affärsekonomi 1958 nr 18 s. 1317).

I Norge har man således kommit till ett resultat, som står helt i överensstämmelse med det system, som tillämpats i Sverige beträffande tillgodoseende av länsstyrelsernas och landsstatens i övrigt behov av blanketter alltsedan blankettkommissionen inrättades. Anledning att frånga detta system synes icke förefinnas.

En översyn av nu gällande bestämmelser för blankettväsendet inom landsstaten skulle kunna medföra att blankettkommissionens arbete kan underlättas. Föreskriften om skyldighet att höra samtliga länsstyrelser innan ny blankett fastställs eller äldre blankett ändras eller upphäves innebär en alltför omständlig procedur och försenar utgivande av blanketter. I allmänhet är stor skyndsamhet av nöden för att länsstyrelserna skola kunna tillgodoses med blanketter. Tyvärr inträffar det dock att författningar kunna ha trätt i kraft innan de kommit länsstyrelserna och blankettkommissionens ledamöter tillhanda. Så var helt nyligen fallet med de bestämmelser om indrivning av underhållsbidrag i Sverige och övriga nordiska länder, som utfärdades genom kungörelserna den 5 december 1958, nr 608 och 609, och för vilkas tillämpning blanketter lämpligen bort fastställas, så att de varit tillgängliga vid författningens ikraftträdande.

Även andra nu gällande bestämmelser, t. ex. beträffande distributionsförfarandet, höra givas en mot nutida förhållanden mera passande utformning.

En bättre samordning mellan departementen (i nyssnämnda fall justitiedepartementet) och blankettkommissionen skulle underlätta kommissionens arbete, då fråga är om författningar som icke behandlas av riksdagen. I sistberörda fall har kommissionen möjlighet att genom att läsa propositioner och riksdagsutskottens utlåtanden bilda sig en uppfattning om behovet av nya eller ändrade blanketter. Så var fallet t. ex. vid de genomgripande förändringar i fråga om körkort, som trädde i kraft den 1 juli 1958.

Den omständigheten att Kungl. Maj:t i några fall fastställer vissa blanketter kan inverka på kommissionens möjlighet att fastställa annan blankett, som är beroende av visst arbetsförlopp. Formen för sådant arbetsförlopp iakttagas nämligen av kommissionen trots organisationsnämndens påstående att denna uppgift icke kan åläggas kommissionen. För att minska arbetsbelastningen å landsfiskalskontoren hava åtgärder vidtagits för att möjliggöra utskrift samtidigt av rekvisitioner åt skilda håll av vissa uppgifter beträffande för brott misstänkta — såväl hos pastorsämbete, straffregister, kontrollstyrelsen och körkortsmyndigheter. I detta fall voro äldre blanketter fastställda av Kungl. Maj:t, kontrollstyrelsen och blankettkommissionen. En samordning för uppnående av förenkling av arbetsrutinen var här nödvändig.

Även om kommissionens uppgifter således kunna försvåras genom att vissa blanketter fastställas av Kungl. Maj:t eller centrala verk, kan kommissionen dock icke dela organisationsnämndens uttalande att man såvitt möjligt bör undvika att författningsmässigt reglera själva blankettuppställningen utan utfärda bestämmelser endast beträffande formulärets innehåll men ej dess uppställning. Kommissionen måste ställa sig synnerligen frågande till huru detta skulle kunna genomföras t. ex. i fråga om blanketter som erfordras för allmänna val eller tabeller för tjänsteårsberäkning för polispersonal m. fl. Genom samarbete mellan vederbörande departement och blankettkommissionen kan dock betydande fördelar uppnås. Och erfordras omarbetning av en blankett, som fastställts genom författning, kan erforderlig författningsändring lätt åstadkommas, då här alltid lärer vara fråga om författningar, som utfärdas utan riksdagens medverkan.

De anmärkningar emot kommissionens verksamhet eller mot de av kommissionen tillhandahållna blanketterna som framlagts, kunna, som ovan påvisats, icke anses vara sakligt grundade. Ej heller har det gjorts sannolikt att andra skäl än de revisorerna åberopat för sådana anmärkningar skulle vara för handen. På grund härav synes vad riksdagens revisorer anfört angående kommissionens verksamhet icke böra föranleda någon åtgärd. En annan sak är att vissa ändringar i blankettkungörelsen, som i en del detaljer onekligen innehåller några föråldrade uttryck och bestämmelser, få anses önskvärda. Blankettkommissionen är själv sedan någon tid tillbaka samsatt med förberedande åtgärder för att kunna framkomma med förslag härutinnan. Stockholm den 30 januari 1959.

ALARIK WIGERT

N. ROSENIUS

*Bilaga*

*Yttrande från disponenten L. Waldegren*

På anmodan har undertecknad genomgått de av kommissionen fastställda och tillhandahållna blanketterna. Därvid har jag funnit att blankettupplagorna till betydande del är utformade med hänsynstagande till moderna blankettekniska regler och att man vid nytryck söker revidera blanketterna, där så synes ekonomiskt lämpligt.

Vissa blanketter med ringa åtgång och små upplagor är alltjämt konstruerade med löpande text. I och för sig är dessa blanketter emellertid användbara. Att revision icke redan skett torde bero på att arbetsrutinen utformats efter önskemålet om löpande text och att det ur statens synpunkt vore oekonomisk och oförenligt med arbetsbesparing att omgående slopa och nytrycka blanketter.

Vid jämförelse med de ekonomiska principer, som är för handen i enskild förslagsverksamhet med blanketter av liknande typ till allmänhet och institutioner kan anföras, att kassationsprocenten i enskild förslagsverksamhet med hänsyn till ändringar i författningar och nya rön inom blankettekniken blir relativt hög.

Av vad jag kunnat konstatera torde den form av blankettutgivning som äger rum genom blankettkommissionens försorg vara för staten fördelaktig. Stockholm den 12 januari 1959.

**Statskontoret**

Mot bakgrunden av de förhållanden revisorerna påtalat beträffande blankettväsendet inom länsstyrelserna och fögderiförvaltningen har statskontoret icke något att erinra mot att frågan om handläggningen av landsstatens blankettärenden upptages till en närmare prövning. Det synes därvid ligga nära till hands att överflytta de nu på blankettkommissionen ankommande uppgifterna på ett centralt organ. Såsom revisorerna framhållit måste, oavsett den valda organisationsformen, dessa göromål handläggas i intim kontakt med länsstyrelserna. Därest emellertid svårigheter skulle möta att inordna kommissionen i en statlig central myndighet, torde annan utväg icke stå till buds än att, med bibehållande av kommissionen i dess nuvarande sammansättning, förstärka denna med en ledamot med blanketteknisk utbildning och erfarenhet. I avvaktan på resultatet av den föreslagna översynen synes till blankettkommissionens förfogande böra ställas teknisk sak-

kunskap, vilken lämpligen torde kunna tillhandahållas av statens organisationsnämnd.

Statskontoret förutsätter slutligen, att länsstyrelserna efter genomförandet av en omorganisation på område icke längre skola äga själva fastställa egna typer av sådana blanketter, som tillhandahållas centralt.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommisarien Rudhe. Stockholm den 21 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Britt-Marie Sténson*

Föredragande

*Elsa Werelius*

### Riksräkenskapsverket

Revisorerna ansluta sig till av organisationsnämnden i en till Kungl. Maj:t den 20 juni 1956 överlämnad promemoria anförda synpunkter rörande bristerna i nuvarande former för fastställande m. m. av för landsstaten avsedda blanketter och förorda i likhet med organisationsnämnden blankettkommissionens avskaffande. Utan att härvid taga ställning till nämndens förslag om överförande å inrikesdepartementets landsstatsavdelning av överinseendet över ifrågavarande blankettbestånd konstaterar revisorerna, att ett centralt organ för handläggningen av landsstatens blankettärenden icke kan undvaras. Vid prövning av organisationsfrågan bör enligt revisorernas mening bland annat även övervägas, huruvida de blanketter, som nu utfärdas av annan myndighet än blankettkommissionen men som nyttjas inom landsstaten, i fortsättningen böra fastställas av det organ, som bör ersätta blankettkommissionen.

Riksräkenskapsverket anser det vara förhastat, att på grundval av organisationsnämndens utredning, vilken icke varit föremål för blankettkommissionens eget eller berörda myndigheters ställningstagande, draga slutsatsen att kommissionen bör avskaffas. Av organisationsnämnden påtalade brister rörande nuvarande förhållanden kunna enligt ämbetsverkets mening hävas utan alltför ingripande ändringar i kommissionens arbetsformer. Ytterligare anknytning till kommissionen av arbetsbiträden, som äro väl förtrogna med länsstyrelsernas och fögderiförvaltningens löpande arbetsrutiner, torde sålunda lätt kunna ske. Erforderlig anpassning av blanketterna till de inom statsförvaltningen tillämpade normerna för blankettryck synes kunna åstadkommas genom att de med blankettkonstruktion närmast sysselsatta tjänstemännen deltaga i av organisationsnämnden anordnade utbildningskurser i blanketteknik. Även genom samråd med organisationsnämnden och andra berörda myndigheter böra de för blankettkonstruktion nödvändiga författningarna kunna tillgodoses. Blankettkommissionen synes slutligen efter eget bedömande kunna vidtaga åtgärder till förhindrande av att länsstyrelserna framställa egna blanketter för ändamål, vilka tillgodoses med av kommissionen tillhandahållna blanketter.

Enligt gällande författningsbestämmelser om länens medelsförvaltning samt uppbörd, indrivning och redovisning av skatter och böter m. m. åligger det riksräkenskapsverket att fastställa formulär till och tillhandahålla ett flertal blanketter för bruk inom landsstaten. Ämbetsverkets befattning med blanketter för landsstatens del är även i övrigt huvudsakligen reglerat i författningssväg. Blanketternas sakliga utformning bestämmas av innehållet i författningsbestämmelserna samt av de anvisningar och tillämpningsföreskrifter rörande redovisning m. m., vilka ämbetsverket äger utfärda enligt bemyndiganden i författningar eller på grund av sin instruktionsenliga all-

männa befogeten härutinnan. Det må erinras, att utvecklingen sedan länge gått i den riktningen, att Kungl. Maj:t uppdrager åt riksräkenskapsverket att fastställa formulär, vilka såväl till innehåll som uppställning tidigare reglerats i författning. Någon ändring i sättet för handläggning av ifrågasvarande blankettärenden synes icke vara påkallad.

Riksräkenskapsverket har vid genomgång av de blanketter i blankettkommissionens blankettbestånd, som närmast beröra ämbetsverkets verksamhetsområde, funnit desamma i stort sett fylla rimliga anspråk på saklig och blanketteknisk ändamålsenlighet. Olika uppfattningar kunna givetvis råda om huruvida i större utsträckning blankettekniska normer böra givas företräde framför önskemålet att erhålla löpande text i exempelvis myndighets beslut eller protokoll. Ett fåtal blanketter ha befunnits föråldrade i förhållande till nu gällande författningsbestämmelser. Det torde vara möjligt att i viss utsträckning till riksräkenskapsverket överföra blankettkommissionens bestyr med blanketter på ifrågasvarande användningsområde. Ämbetsverkets synpunkter i fråga om dessa blanketters utformning synas dock lika väl kunna tillgodoses genom samarbete med kommissionen.

Riksräkenskapsverket vill slutligen som sin mening framhålla, att en överföring av blankettkommissionens arbetsuppgifter till inrikesdepartementets landsstatsavdelning skulle medföra ökade kostnader för statsverket.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit generaldirektören Renlund, byråcheferna Ehnbohm, Faxelius, Stenström och Thorson samt tillförordnade byråchefen Backlund, varjämte byrådirektören Törnebohm varit föredragande. Stockholm den 24 januari 1959.

GÖSTA RENLUND

*Yngve Törnebohm*

#### Statens organisationsnämnd

Med anledning av remiss den 19 december 1958 rörande riksdagens revisorers uttalanden angående blankettväsendet inom landsstaten får statens organisationsnämnd tillstyrka revisorernas förslag om att frågan om en mera ändamålsenlig handläggning av landsstatens blankettärenden snarast upptages till prövning. Nämnden vill därvid erinra om det förslag till lösning av förevarande organisationsspörsmål, som framlagts i nämndens av revisorerna delvis återgivna promemoria den 19. 6. 1956.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Björck, Eloffson, Löfqvist och Göran Petterson samt såsom föredragande byrådirektören E. Norberg. Stockholm den 15 januari 1959.

C. TARRAS SÄLLFORS

*B. Samuelsson*

#### Länsstyrelsen i Malmöhus län

Uppgiften att blankettkommissionen fastställt en blankettupplaga, som det kunde bli nödvändigt att makulera, får antagas avse någon av blanketterna Ser. II Avd. A nr 16 a (protokoll för utmätning av överskjutande skatt) eller Ser. II Avd. A nr 17 a (underrättelse). Länsstyrelsen har från landsfiskalerna i länet inhämtat uppgift huruvida dessa blanketter kommit till användning och i vad mån den påtalade oriktigheten medfört olägenhet. Samtliga landsfiskaler har förklarat, att blanketterna använts och att makulering icke ifrågasatts. Två landsfiskaler har dock använt endast blan-

kett 16 a, därvid genomslagskopia fått ersätta 17 a. Alla utom en har vidare förklarat, att blanketterna kunnat användas utan nämnvärd olägenhet. Den lansfiskal, som yppat annan mening, anser att blanketterna över huvud ej är lämpliga för sitt ändamål i nuvarande skick. Denna mening grundar han emellertid icke enbart på det förhållandet, att texten i vissa avseenden är förlegad utan även därpå, att formuleringen icke tillåter att blanketten användes av exekutionsbiträde. En annan av de hörda landsfiskalerna påpekar, att texten å blankett 16 a borde formuleras med tanke på att beslut om utmätning även kan ske beträffande en *del* av den överskjutande skatten.

Även om viss kritik kan riktas mot utformningen av ifrågasvarande blanketter synes någon reell grund icke finnas för antagandet, att hela blankettupplagan behöver makuleras.

Enligt här vunnen erfarenhet har blankettkommissionens verksamhet varit till stort gagn för länsstyrelserna och fögderiförvaltningen, då utskriftsarbetet därigenom minskats och många andra arbetsuppgifter underlättats. Enligt länsstyrelsens mening bör verksamheten emellertid utvidgas i synnerhet genom att samordna blankettens utformning med rationalisering av berörda arbetsförlopp. Blankettkommissionen bör ur denna synpunkt vara nära anknuten till Statens organisationsnämnd.

Länsstyrelsen är således införstådd med önskemålet att rationaliseringsarbete i princip bör inbegripa blankettförsörjning, som ingår som ett viktigt led i rationaliseringssträvandena. Emellertid föreligger vissa svårigheter att koncentrera blankettförfattandet och därmed sammanhängande göromål på grund av blanketternas mycket skiftande användningsområden. Det förefaller t. ex. helt naturligt, att riksskattenämndens nuvarande funktioner beträffande åtskilliga specialblanketter får bestå. Inom medelsförvaltningens område har riksräkenskapsverket en naturlig uppgift att skapa lämpligt blankett- och längdmaterial. Länsstyrelsen vill på grund av dessa förhållanden ifrågasätta, om tidpunkten ännu är inne att realisera tanken att centralisera blankettfastställandet till ett enda organ. I varje fall föreligger skäl att anknyta detta spörsmål till frågan om inrättande av en riksskattestyrelse. Beträffande möjligheten att överföra uppgiften till inrikesdepartementet förtjänar att uppmärksammas att utvecklingen under senare år synes visa tendensen att i möjligaste mån befria departementsförvaltningen från tyngande detaljavgöranden.

Hur frågan än löses bör givetvis i fältarbetet kunna erfarenheter tillvaratagas. Därför bör ett centralt organ vid sin sida ha en nämnd, bestående av förslagsvis en landsfiskal, en häradskrivare, en underfogde i stad samt en länsstyrelsetjänsteman (organisationsföredragande).

De genom organets försorg framställda blanketterna bör icke påtvingas länsstyrelse genom förbud för länsstyrelse att själv fastställa egna typer blanketter. En ökad användning bör i stället uppnås genom aktiv information och försäljningsservice t. ex. i form av kostnadsfria provexemplar.

I detta ärendes handläggning har — förutom undertecknade — deltagit landskamreraren Norgren och landssekreteraren Hulterström. Malmö den 28 januari 1959.

G. A. WIDELL

*Carl F. Bergström*

### Länsstyrelsen i Älvsborgs län

Det torde icke kunna bestridas att många av de utav blankettkommissionen fastställda blanketterna icke äro anpassade till principerna för modern blankettkonstruktion. En sådan anpassning skulle otvivelaktigt komma att



medföra icke oväsentliga kostnadsbesparingar genom den förenkling i arbetsrutinen, som därigenom skulle bli möjlig. Länsstyrelsen vill därför förorda en översyn i detta syfte av det nu förefintliga blankettbeståndet. Att den nuvarande blankettkommissionen icke lyckats åstadkomma en sådan modernisering av blankettbeståndet finner länsstyrelsen fullt naturligt med hänsyn till de begränsade resurser, som stått kommissionen till buds.

Länsstyrelsen, som anser en rationalisering av landsstatens blankettutgivning önskvärd, får därför tillstyrka revisorernas förslag, att frågan om en mera ändamålsenlig handläggning av landsstatens blankettärenden upptages till prövning. Hur förevarande spörsmål lämpligen bör lösas kan vara tveksamt. Länsstyrelsen vill emellertid uttala önskvärdheten av en samordning av blankettutgivningen. Den nuvarande ordningen att inom landsstaten behövliga blanketter tillhandahållas av dels blankettkommissionen och dels olika centrala ämbetsverk har visat sig förenad med vissa olägenheter. Ovisshet har sålunda stundom uppstått om vem som skolat tillhandahålla blankett av visst slag och blankettbeställning från flera olika håll har medfört ökat arbete för länsstyrelserna. För den händelse ifrågavarande blankettutgivning kommer att uppdragas åt inrikesdepartementets landsstatsavdelning bör de befattningshavare, som inom avdelningen skall handlägga blankettärendena, icke erhålla någon fastare anknytning till avdelningen. Det torde vara mera rationellt att avdelningen i varje särskilt fall som sakkunniga vid utarbetandet av blanketter kallar personer, som vunnit praktiska erfarenheter från det verksamhetsområde, inom vilket blanketten skall tillämpas. Den blankettekniska expertis, som kan anses erforderlig vid blanketternas utarbetande, synes kunna tillhandahållas avdelningen av statens organisationsnämnd. Handläggningen av blankettärendena bör även i fortsättningen ske i nära kontakt med länsstyrelserna. Därvid bör beaktas att inhämtandet av länsstyrelsernas yttrande över förslag till nya blanketter samt det definitiva fastställandet av sådan blankett icke, såsom nu varit fallet, bör äga rum förrän den författning, som föranlett blanketten, ägt tillämpning någon tid. Först då har vederbörande befattningshavare vunnit den praktiska erfarenhet av lagtillämpningen, att de rätt kan bedöma vilken utformning blanketten bör erhålla för ernäendet av en rationell arbetsbesparing.

I detta ärendes handläggning ha deltagit landshövdingen Lemne och tf. landskamreraren Bredin samt tf. landssekreteraren Gustafsson, föredragande. Vänersborg den 29 januari 1959.

MATS LEMNE

*Svante Gustafsson*

### Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Riksdagens revisorer ha föreslagit, att frågan om en mera ändamålsenlig handläggning av landsstatens blankettärenden snarast upptages till prövning. I den mån icke genom allmän författning eller av central myndighet blankett blivit bestämd och tillhandahållas av central myndighet eller i viss utsträckning fastställs av länsstyrelse skall den jämlikt bestämmelser i Kungl. kungörelsen den 27 november 1919 inrättade blankettkommissionen under vissa förutsättningar fastställa och låta trycka blankett, som kan för vederbörande myndigheter allmänligen användas. I en den 20 juni 1956 till Kungl. Maj:t överlämnad promemoria har statens organisationsnämnd framställt erinringar mot den nuvarande anordningen och dess verksamhet

samt framfört vissa synpunkter, till vilka riksdagens revisorer förklarar sin anslutning.

För egen del vill länsstyrelsen anföra följande. Med undantag för en sistlidna år fastställd blankett har länsstyrelsen icke, såvitt länsstyrelsen nu kan erinra sig, haft anledning till anmärkning. Den ifrågavarande blanketten, beträffande vilken blankettkommissionen snabbt utsände meddelande i och för blankettens korrigerig, i följd varav densamma icke behöfde makuleras, torde icke ha föranlett några misstag vid användningen. Länsstyrelsen har vid användningen av de utav kommissionen fastställda blanketterna icke kunna konstatera några påtagliga olägenheter. Länsstyrelsen har emellertid icke företagit några omarbetningar av de förefintliga blanketterna i enlighet med modern uppfattning om blankettutformning i och för jämförelse med kommissionens blanketter och kan därför icke uttala sig om, huruvida de nu förefintliga blanketterna kunna vara mindre lämpligt uppställda ur arbetstidssynpunkt. Det torde dock icke vara uteslutet, att en allmän genomgång och omarbetning av befintliga blanketter med hänsyn till uppställning, radavstånd m. m. kan vara befogad.

Före fastställande av ny eller ändring av äldre blankett skall blankettkommissionen höra samtliga eller av frågan berörda länsstyrelser. Det kan ifrågasättas, huruvida denna bestämmelse i tillbörlig omfattning iakttagits av kommissionen. Enligt länsstyrelsens uppfattning är det betydelsefullt att så sker, enär detta kan förmodas bidra till lämpligaste blankettutformning och även föranleda till att länsstyrelse icke onödigtvis utformar blankett, som allenast obetydligt och oväsentligt avviker från centralt fastställd blankett. Av statens organisationsnämnds yttrande synes framgå, att en viss tendens i sistnämnda riktning är förhanden. Förefintligheten av enhetliga blanketter bidrager erfarenhetsmässigt till snabbare handläggning av åtminstone rutinärenden.

Blankettkommissionens arbetsmetoder äro ej kända för länsstyrelsen. Med hänsyn härtill synes det icke möjligt att bedöma, huruvida den fungerar på ett rationellt sätt. Det torde väl dock kunna utav vidare antagas, att dess förstärkning med blanketteknisk expertis skulle innebära en ökad möjlighet för kommissionen att hålla jämna steg med utvecklingen inom dess verksamhetsområde. Länsstyrelsens erfarenhet hittills kan, som av det förut sagda framgår, icke giva länsstyrelsen anledning att föreslå blankettkommissionens avskaffande men väl att föreslå åt kommissionen nämnda personalförstärkning, som säkerligen torde kunna, då så erfordras, ställas till förfogande av statens organisationsnämnd. Länsstyrelsen anser sig ännu en gång höra framhålla angelägenheten av ett mera omfattande samarbete med länsstyrelserna och då i första hand dessas organisationsföredragande. Härigenom skulle de av organisationsnämnden framhållna riskerna för utformandet av ur arbetssynpunkt icke fullt acceptabla blanketter enligt länsstyrelsens mening i hög grad elimineras. Därigenom skulle även kunna motiveras förbud för länsstyrelse att fastställa blankett för samma ändamål, som centralt fastställd blankett avsåge att tillgodose.

Riksdagens revisorer ha i likhet med organisationsnämnden framfört tanken på, att samtliga blanketter, som komma till användning inom landsstaten, borde framställas av ett och samma organ. Ur blankettförbrukarens synpunkt framstår givetvis en sådan anordning som den bästa, särskilt som densamma skulle och borde kunna medföra, att samtliga blankettrekvisitioner skulle kunna ske från en och samma distributör. En förutsättning skulle därvid givetvis vara, att ett sådant centralt blankettorgan gäves erforderlig kapacitet, så att blankettdistributionen icke bleve trög. Statens organisationsnämnd har föreslagit en särskild arbetsdetalj inom Kungl. Inrikesdepartementets landsstatsavdelning såsom lämpligt centralorgan för

landsstatens blankettväsen. Det må i det sammanhanget anses angeläget att framhålla, att det ur länsstyrelsens synpunkt är oväsentligt om den nuvarande blankettkommissionen bibehålles med förstärkt sammansättning eller ett nytt centralt organ inrättas. För länsstyrelsen är det blott av betydelse att blanketter för användning inom landsstaten såvitt möjligt fastställas och tillhandahållas genom försorg av ett och samma organ samt att länsstyrelsen beredes möjlighet att i en eller annan form medverka vid blanketternas utformning. Det är ju till sist blankettförbrukarens behov av lämpligt arbetsmaterial, som främst skall tillgodoses.

Vid länsstyrelsens handläggning av detta ärende ha utom undertecknade deltagit förste länsassessorn Carl-Axel Rydin. Gävle den 26 januari 1959.

ERIK O. A. HELLMAN  
S. Berne

YNGVE MATTSSON

### Länsstyrelsen i Västerbottens län

Länsstyrelsen anser lika med statsrevisorerna och statens organisationsnämnd, att det bör finnas ett centralt organ med vissa uppgifter ifråga om fastställande m. m. av blanketter för landsstatens del.

Av särskild vikt är att detta organ har ständig och intim kontakt med de verksamhetsområden, inom vilka blanketterna äro avsedda att komma till användning. I detta hänseende torde någon anmärkning icke kunna riktas mot ledamöterna i den nuvarande blankettkommissionen. Länsstyrelsen vill för övriga ifrågasätta huruvida icke kostnaderna för verksamheten skulle komma att öka, därest den föreslagna omorganisationen skulle genomföras.

Länsstyrelsen anser sig på anförda skäl böra tillstyrka, att den nuvarande organisationen bibehålles.

Statsrevisorerna framhåller att blankettkommissionen icke till sitt förfogande har någon blanketteknisk expertis.

Denna fråga synes lämpligen kunna lösas på det sätt, att kommissionen beredes möjlighet att i mån av behov anlita dylik expertis för erhållande av en fulländad teknisk utformning av blanketterna.

I handläggningen av detta ärende har förutom undertecknade, landshövding och landskamrerare, även deltagit landssekreteraren Lennart Lindblad. Umeå den 29 januari 1959.

FILIP KRISTENSSON

Sten Neikter

## § 38 Gränsbevakningen mot Finland

### Överbefälhavaren

Genom remiss 19/12 1958 har överbefälhavaren anmodats avge utlåtande över ett förslag från riksdagens revisorer att på lämpligt sätt närmare överväga den nuvarande organisationen av tull- och polisväsendet inom gränsområdet vid Finland. Därvid synes främst böra prövas att till polisväsendet helt eller delvis överföra den för rörlig bevakning avsedda tullpersonalen. Prövningen motiveras närmast av önskvärheten att utnyttja personalen på ett mera ändamålsenligt sätt än vad nu är fallet. Vidare skulle den ifrågasatta omorganisationen bl. a. medverka till att lösa den aktuella frågan om förstärkning av polisorganisationen i gränsområdet, samtidigt som en minskning av den sammanlagda personalstyrkan icke skulle vara utesluten. Ur

beredskapssynpunkt synes slutligen en bättre förankring av gränsbevakningen i polisväsendet medge uppenbara fördelar med hänsyn till bl. a. de större möjligheter en enhetlig polisorganisation i detta hänseende skulle erbjuda.

Med hänsyn till de vägande skäl som riksdagens revisorer framfört för en omorganisation biträder överbefälhavaren förslaget att frågan upptas till närmare prövning.

Under hänvisning till rådande passunion mellan de nordiska länderna och den kraftiga nedskärningen av passkontrollen vid den finländska gränsen samt det planerade tullsamarbetet mellan Sverige och Norge i Lapplands fjälltrakter är det ur militär synpunkt av vikt att bl. a. kravet på ökad främlingskontroll inom länet tillgodoses i syfte att försvåra eller förhindra främmande underrättelseverksamhet.

Härvid bör även hänsyn tas till att utomordentliga förhållanden kan kräva en snabb skärpning av den till länet förlagda pass- och tullkontrollen.

Ur militär synpunkt är det vidare angeläget att den ifrågasatta organisationen får en sådan utformning att den vid krig eller krigsfara alltjämt medger en samordnad och effektiv gränsbevakningsorganisation utefter landgränsen mot Finland. Det må sålunda erinras att huvuddelen av den värnpliktiga tullpersonalen ingår i de gränsbevakningsförband som organiseras av militära myndigheter. Tullpersonalen, som till en stor del utgörs av f. d. fast anställt underbefäl, reservunderofficerare o. d., är i huvudsak krigsplacerad som chefer för gränsposteringar och högre gränsbevakningsenheter. Ett överförande av tullpersonal till polisväsendet medför därför krav på ett vidgat polisiärt rekryteringsunderlag för gränsbevakningsförbanden.

För tillgodoseende av den militära säkerhetstjänsten för skydd mot spioneri, sabotage och annan skadegörelse må härjämte anmälas att en minskning av den sammanslagna gränsbevakningsorganisationen kan medföra behov att förstärka den militära säkerhetsorganisationen inom VI. militärområdet.

På huvudsakligen nu berörda skäl och med hänvisning till gränsövervakningskungörelsens föreskrifter om viss militär medverkan vid övervakningen av samfärdseln över rikets gränser (SFS nr 728/1944) får jag vid bifall till framställningen föreslå att militärbefälhavaren vid VI. militärområdet beredes tillfälle att medverka vid den föreslagna prövningen. Stockholm den 30 januari 1959.

Ärendet berett av kapten Glendor.

På uppdrag av ÖB

C. GÖRANSSON

Chef för försvarsstaben

A. Glendor

### Statspolisintendenten

Frågan om förhållandet mellan polisen och tullverkets kust- och gränsbevakning har vid tidigare tillfällen berörts av mig i avgivna remissyttranden. Sålunda anförde jag i yttrande den 13 oktober 1948 till statsrådet och chefen för finansdepartementet över kust- och gränsbevakningsutredningens den 22 april samma år avgivna betänkande med utredning angående arbetsuppgifterna för tullverkets kust- och gränsbevakning bl. a. följande:

»På grund såväl av det allvarliga tidsläget som ändrade förhållanden i övrigt anser jag nu tidpunkten vara inne att verkställa en förutsättningslös

undersökning om icke en närmare samordning av kust- och gränsbevakningen med polisväsendet lämpligen borde komma till stånd. Redan 1939 års polisutredning har i första delen av sitt betänkande (SOU 1944/53 s. 273) framhållit att utövandet av kust- och gränsbevakningen naturligen vore en uppgift, som inginge i den allmänna civila polisverksamheten. Kust- och gränsbevakningsorganisationerna torde sålunda kunna sägas utöva en till vissa speciella områden inskränkt polisverksamhet. Denna organisationernas karaktär av polisorgan torde icke förändras därigenom att desamma i viss mindre utsträckning ålagts uppgifter, vilka eljest ankomma på den egentliga tullförvaltningen. Av kust- och gränsbevakningsutredningens betänkande (s. 17—18) framgår också att åtminstone kustbevakningen uppbyggts med särskild tanke på att lösa en ren polisuppgift, nämligen bekämpandet av den yrkesmässigt bedrivna spritsmugglingen. Någon författningmässigt reglerad samordning av kust- och gränsbevakningens samt det egentliga polisväsendets verksamhet förekommer icke i vidare mån än som framgår av kungörelsen den 6 maj 1938 (nr 165) med vissa bestämmelser rörande polis- och tullmyndigheternas verksamhet för bekämpande av olovlig rusdryckshantering.

Utän att ingå på några närmare detaljer synes det mig starkt kunna ifrågasättas, huruvida icke genom en gemensam ledning och en närmare samordning i övrigt av kust- och gränsbevakningsorganisationerna med det egentliga polisväsendet — eller i vart fall statspolisen — större effektivitet skulle kunna vinnas vid lösandet av de uppgifter, som nu ankomma på de berörda organisationerna. Det synes mig sannolikt, att en dylik samordning jämväl för statsverkets del skulle kunna medföra rätt avsevärda fördelar ur ekonomisk synpunkt. För närvarande torde det icke vara möjligt att undvika att personal tillhörande de olika organisationerna i viss utsträckning tjänstgör samtidigt inom samma eller närgränsande områden.

Jag anser mig här böra framhålla, att behovet av polisbevakning i rikets kustområden och då framförallt i skärgårdarna är mycket litet tillgodosett. Denna brist torde göra sig särskilt kännbar sommartid, då befolkningen från andra delar av landet i stor utsträckning drages till kustområdena. Den egentliga polispersonalens möjligheter att utföra bevakning inom skärgårdarna äro mycket små. Detta särskilt med hänsyn till bristen på båtmaterial».

Sedan jag berört vissa andra i betänkandet angivna förhållanden anförde jag vidare:

»Såsom jag redan inledningsvis antytt synes det mig emellertid knappast möjligt att åstadkomma ett fullgott och — icke minst ur statsfinansiell synpunkt — rationellt samarbete mellan kust- och gränsbevakningen och det egentliga polisväsendet, därest icke de båda organisationerna ställas i närmare relation till varandra. Jag får därför föreslå att det föreliggande betänkandet icke måtte föranleda annan åtgärd än att detsamma överlämnas till 1948 års polisutredning för att av denna tagas i beaktande vid utarbetandet av förslag till eventuell omorganisation av polisväsendet. Därest kust- och gränsbevakningsorganisationerna därvid skulle föreslås inlemmade i det allmänna polisväsendet synes mig frågan om kust- och gränsbevakningspersonalens anställningsförhållanden böra lösas i tämligen nära anslutning till de riktlinjer, vilka angivits i den inom kust- och gränsbevakningsutredningen gjorda reservationen. Den ökning av lönekostnaderna en dylik lösning skulle medföra synes mig mer än väl komma att kompenseras av de besparingar en organisation av antytt slag på annat sätt och icke minst beträffande personalstaterna kan väntas medföra.»

Framhållas må att förenämnda kungörelse den 6 maj 1938 med vissa be-

stämmelser rörande polis- och tullmyndigheternas verksamhet för bekämpande av olovlig rusdryckshantering upphävts från och med den 1 juli 1958 (SFS nr 282/1958).

Förevarande fråga berördes även i ett av mig den 14 december 1955 avgivet utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört angående tullverkets kustbevakning i särskild berättelse, avgiven den 16 december 1955. Jag förklarade mig därvid intaga samma ståndpunkt som i ovannämnda yttrande den 13 oktober 1948.

Vad angår riksdagens revisorers uttalande i förevarande ärende angående gränsbevakningen mot Finland vill jag helt instämma i den uppfattning, som kommit till uttryck i berättelsen. Gränsbevakningsorganisationens uppgifter stå i så nära samband med den allmänna polisverksamheten att det ur rationell synpunkt icke kan vara motiverat att uppehålla två från varandra helt skilda organisationer. Jag får därför tillstyrka att frågan blir föremål för utredning i särskild ordning. Såsom jag framhållit vid tidigare tillfällen borde emellertid en utredning icke endast omfatta gränsbevakningen mot Finland utan avse tullverkets kust- och gränsbevakning i dess helhet. Stockholm den 2 januari 1959.

GEORG THULIN

*Christer Horn af Rantzien*

#### **Polisväsendets organisationsnämnd**

Polisväsendets organisation inom gränstrakterna mot Finland har senast under åren 1953—1955 varit föremål för översyn dels genom 1953 års polisutredning, dels — till följd av den kritik, som riktades mot polisutredningens förslag — genom polisväsendets organisationsnämnd. Därvid har i enlighet med direktiven för översynen bl. a. frågan om den mest ändamålsenliga arbetsfördelningen mellan polispersonalen å ena sidan samt tullverkets gränsbevakningspersonal å andra sidan ävensom möjligheterna till samordning av polis- och tullarbetet inom gränsområdet ägnats särskild uppmärksamhet. Även om de nyssnämnda utredningsorganen icke framlagt förslag av sådan innebörd som det av riksdagens revisorer förordade, är det, i varje fall för organisationsnämndens vidkommande, icke i överensstämmelse med sakförhållandet att anta, att den av revisorerna diskuterade lösningen av frågan icke skulle varit under övervägande. Ett genomförande inom ramen för ett kommunalt polisväsende av revisorernas förslag är, enligt vad nämnden under sitt utredningsarbete konstaterade, förenat med väsentliga komplikationer.

Organisationsnämnden har i sitt den 12 december 1955 avgivna betänkandet med förslag angående polisväsendets organisation inom bl. a. gränstrakterna mot Finland utförligt redovisat motiven för sitt förslag om en begränsning av området för statligt anställd polis. Det bör här särskilt framhållas, att den omständigheten att i gränsområdet polispersonal anställts å tjänster inrättade enligt 4 § polislagen icke förändrar polisväsendets karaktär med avseende å huvudmannaskapet. Nämnden har vidare på grundval av ingående praktiska studier inom gränsområdet ansett sig kunna konstatera, att en strikt tillämpning av de för gränsövervakningsverksamheten meddelade grundläggande bestämmelserna, intagna i gränsövervakningskungörelsen, borde kunna ge en mycket god garanti för att sådana olägenheter, som riksdagens revisorer nu säger sig ha konstaterat, icke skall behöva uppkomma. Vid sådant förhållande fann organisationsnämnden sig icke vilja föreslå införandet av en sådan ordning, som genom sin inverkan på de allmän-



na principerna för polisväsendets organisation och polisverksamhetens fullgörande skulle innebära en onödig komplicering av frågan därigenom att den förutsatte överflyttning av personal mellan olika verksamhetsområden med olika huvudinriktning, omskolning eller komplettering av den egentliga fackutbildningen, eventuell förändring av anställningsformer, förändringar i lönesättningen, särskilda åtgärder för samordning av pensionsfrågorna, försämrade möjligheter för tullverket att rationellt lösa frågan om gränsbevakningspersonalens tjänstgöring, en fråga som förutsätter samordning av fast och rörlig bevakning, m. m.

Organisationsnämnden tillåter sig i detta sammanhang ifrågasätta, om riksdagens revisorer under sitt besök i gränsområdet verkligen erhållit den bild av förhållandena, som egentligen borde ha förelegat. De klara intentioner i fråga om arbetsfördelningen mellan polis- och tullpersonal, som inrymtes i 1956 års riksdags beslut i den föreliggande organisationsfrågan, synes nämligen, såvitt framgår av revisorernas egna uttalanden, icke ha kommit till ett praktiskt uttryck. Detta förhållande synes böra tillmätas särskild betydelse vid prövningen, huruvida den av revisorerna förordade särskilda utredningen är av behovet påkallad. Vid denna prövning bör vidare enligt organisationsnämndens uppfattning den reella innebörden av revisorernas förslag, att den för rörlig bevakning avsedda tullpersonalen helt eller delvis skall överföras till polisväsendet närmare analyseras. Den ifrågavarande tullpersonalen är nämligen statligt anställd, medan all polispersonal i de av revisorernas förslag berörda områdena innehar kommunal anställning. Även om förslaget innebär, att grupper av statligt anställd personal — sammansatta av den nuvarande, enligt 4 § polislagen *kommunalt* anställda polispersonalen, som fullgör den av närheten till gränsen betingade särskilda polisverksamheten, jämte till polisväsendet eventuellt överförd tullpersonal — skulle sprängas in i det nuvarande, på kommunal grund helt vilande polisväsendet, torde det vara uppenbart, att genomförandet av en sådan organisation är förknippad med rätt stora svårigheter. Att överföra statligt anställd personal till kommunal anställning såsom polismän — övergången måste väl ske på frivillighetens väg — låter sig heller icke utan vidare göra. Om man emellertid förutsätter, att revisorernas förslag i den ena eller andra formen lätt kan genomföras och f. n. anställd tullpersonal efter kompletterande polisutbildning kan överföras till statlig eller kommunal polismannaanställning (överförandet i sig självt innebär ökade utbildningskostnader och — till följd av lönesättningen inom polisväsendet — ökade direkta lönekostnader), så torde man i varje fall få räkna med att vid avgång av sådan polispersonal inom gränsdistrikten eller inom de eventuellt nybildade statliga grupperna för gränsbevakningen, som tidigare innehaft tullmannaanställning, nyanställd polispersonal måste meddelas viss tullnärlig utbildning. Polispersonalen inom gränsområdet skall ju enligt revisorernas förslag kunna åläggas vissa tullnärliga uppgifter »på samma sätt som tullpersonalen tidigare under sin tjänstgöring svarat för vissa polisuppgifter». Organisationsnämnden anser, att de förutsättningar för uppnående av goda resultat genom samarbete kring gemensamma uppgifter, på vilka det sistnämnda förslaget bygger, f. n. — utan att någon organisationsförändring behöver vidtagas — föreligger inom gränsområdet mot Finland. Därtill kommer, att tullverkets gränsbevakningspersonal under sin fackutbildning redan bibringats kunskaper i polisiära ämnen i sådan omfattning, att personalen efter en tids tjänstgöring tillsammans med de för den särskilda polisverksamheten avsedda polismännen, säkerligen kommer att bli väl skickade även för den personövervakning m. m., varom här är fråga. Detta förutsätter emellertid en planläggning av den gemensamma tjänstgöringen.

Enligt gällande bestämmelser (gränsövervakningskungörelsen) skall samfärdseln över rikets land- och sjögränser övervakas av polis-, passkontroll- och tullpersonal samt militär personal (gränsövervakningspersonal). En effektiv gränsövervakning förutsätter självfallet, att samarbetet mellan de olika kategorierna av gränsövervakningspersonal är gott. Så torde vara fallet vad angår gränsövervakningspersonalen inom gränsområdet mot Finland. Det torde emellertid få anses naturligt, att de olika personalgruppernas befattning med gränsövervakningsgöromålen får en inriktning, som betingas av den huvudverksamhet, för vilken vederbörande personal är utbildad och anställd. Övervakningen av persontrafiken torde följaktligen i första hand böra ankomma på polis- och passkontrollpersonal samt militär personal, medan övervakningen av godstrafiken naturligen bör falla på tullpersonalen. Detta bör enligt organisationsnämndens mening dock icke utesluta möjligheten, att, där så av organisatoriska och ekonomiska skäl är påkallat eller lämpligt, till viss kategori av gränsövervakningspersonalen koncentrera även uppgifter, som visserligen ligger inom gränsövervakningens område men som icke tillhör personalkategoriens egentliga arbetsområde. Så t. ex. måste det anses ändamålsenligt, att, eftersom det utefter landets gränser måste finnas en tullorganisation med huvuduppgift att övervaka godstrafiken över gränserna, denna organisation, vars personal bibringats viss polisiär utbildning, jämväl utnyttjas för övervakning av persontrafiken. Utefter svenskfinska gränsen finns f. n. en relativt stark tullorganisation. Den rörliga bevakningen inom denna är, såsom organisationsnämnden vid sina praktiska studier inom området uppfattat saken, uppbyggd kring de stationära tullenheterna och de godkända gränsövergångsställena. I vilken utsträckning denna sistnämnda bevakning av riksdagens revisorer ansetts såsom rörlig bevakning framgår icke av revisorernas redogörelse. Organisationsnämnden har emellertid ansett sig böra särskilt beröra denna fråga, då det från såväl principiella som ekonomiska och organisatoriska synpunkter sett måste vara mindre välbetänkt att överföra tullpersonalen nu åvilande skyldigheter med avseende å bevakningen av gränsövergångsställena på polispersonal. Genom anlitaandet från och med den 1 juli 1957 av ett antal kommunalt anställda polismän, för vilka staten enligt 4 och 15 §§ polislagen helt bestrider kostnaderna, för enbart den speciella övervakningsverksamhet, som betingas av vederbörande polisdistrikts närhet till gränsen, har enligt organisationsnämndens mening balans i stort åvägabragts med avseende å huvudinriktningen och storleken av de olika kategorierna av gränsövervakningspersonal. Nämndens uppfattning härutinnan påverkas icke av de ändrade förhållanden, som från den 1 maj 1958 uppstått till följd av en ändrad utlänningslagstiftning. Organisationsnämnden anser nämligen i likhet med 1953 års polisutredning (se vidare nedan), att den arbetskraft, som inom tullorganisationen utmed landgränsen mot Finland till följd av passunionens införande friställt, bör, utan att någon genomgripande organisationsförändring skall behöva vidtagas, kunna nyttiggöras i en planenligt samordnad gränsövervakningsverksamhet. Möjligheterna till en samordning och sådant nyttiggörande av arbetskraftsöverskottet inom tullorganisationen inom gränsområdet synes emellertid, att döma av de iakttagelser, som riksdagsrevisorerne gjort, icke fullt ha tillvaratagits. I detta hänseende får organisationsnämnden anföra följande.

1953 års polisutredning har efter sina praktiska studier av förhållandena inom gränsområdet mot Finland tydligen bibringats samma uppfattning om gränsövervakningsarbetets organiserande, som den som organisationsnämnden i detta utlåtande gjort sig till tolk för. Utredningen fann emellertid, att även om några erinringar i fråga om den inom gränsområdet praktiskt arbe-

tande polis- och tullpersonalens samarbetsvilja icke kunde resas, det ändock måste vara till fördel om det för ett gott resultat nödvändiga samarbetet reglerades genom särskilda tjänstgöringsplaner (arbetsplaner), varigenom samarbetet skulle formellt sanktioneras. Av bifogade utdrag (bilaga) ur polisutredningens den 1 oktober 1954 avgivna betänkande framgår, hur samarbetet enligt utredningens uppfattning borde organiseras. Det torde böra observeras, att polisutredningen i sitt förslag jämväl förutsett, hur förhållandena skulle komma att gestalta sig vid införande av den passunion, som numera gäller mellan de nordiska länderna. Polisutredningens förslag vann vid remissbehandlingen av betänkandet allmän anslutning och organisationsnämnden förordade med instämmande från bl. a. statspolisintendenten (av Kungl. Maj:t särskilt förordnad såsom sakkunnig) i sitt ovanberörda betänkande, att polisutredningens förslag om arbetsplaner för verksamheten inom bl. a. landsfiskalsdistrikten utmed landgränsen mot Finland borde genomföras. Föredragande departementschefen uttalade i prop. nr 1956: 114, att han delade organisationsnämndens uppfattning och ansåg, att bl. a. den föreslagna åtgärden borde komma till stånd. Sedan statsutskottet i utlåtande nr 1956: 92 anslutit sig till de riktlinjer, som uppdragits i propositionen, bifölls denna av riksdagen den 4 maj 1956 eller mer än ett år före den tidpunkt — den 1 juli 1957 — då den nya organisationen avsågs skola träda i tillämpning.

Organisationsnämnden har intet att erinra mot riksdagens revisorers förslag att en utredning företages angående möjligheterna att effektivare utnyttja den arbetskraft, som den utefter landgränsen mot Finland arbetande tullpersonalen representerar. Under hänvisning till vad ovan anförts, vill organisationsnämnden emellertid ifrågasätta, om icke med utredningen bör anstå till dess resultat föreligger beträffande effektiviteten hos en bevakningsorganisation inom det berörda gränsområdet, som uppbyggts på det sätt som förutsatts genom 1956 års riksdagsbeslut.

Med anledning av revisorernas uttalande, att en förstärkning av polisorganisationen i gränsområdet mot Finland skulle vara aktuell — organisationsnämnden har sig intet bekant härom — vill nämnden särskilt framhålla, att den s. k. inre utlänningskontrollens organiserande är en fråga, som efter passunionens införande i högre grad än tidigare berör landets samtliga polisdistrikt, sålunda icke endast gränsdistrikten. Att inom polisdistrikt utefter rikets land- och sjögränser gränsövervakningen och den s. k. inre kontrollen måste ägnas särskild uppmärksamhet och att — såsom i synnerhet varit fallet inom här ifrågasatt gränsdistrikt — särskilda åtgärder från statsmyndigheternas sida kan behöva vidtagas för att effektivisera verksamheten är uppenbart. Detta behöver emellertid icke betyda, att man i större omfattning än vad som är nödvändigt skall avvika från de regler för samarbete mellan olika kategorier av gränsövervakningspersonal, som uppställts i gränsövervakningskungörelsen och som i princip bör gälla vid arbetets organiserande inom landets samtliga kust- och landgränspolisdistrikt.

Under hänvisning till vad ovan anförts angående innebörden av 1956 års riksdagsbeslut rörande polisväsendets organisation inom bl. a. gränstrakterna mot Finland får organisationsnämnden slutligen föreslå, att omedelbara åtgärder vidtages för att arbetsorganisationen inom landsfiskalsdistrikten utmed landgränsen mot Finland måtte bringas i full överensstämmelse med de intentioner, som kommit till uttryck i prop. nr 1956: 114. Det synes nämligen särskilt angeläget, att garantier snabbt skapas för att den arbetskraft inom tullorganisationen i gränsområdet, som friställts till följd av passunionens införande, tillvaratas på ett sätt som bäst tjänar de av riksdagens revisorer angivna syftena. Det kan enligt organisationsnämndens mening vida-

re finnas skäl för att man vid arbetet med iordningställande av arbetsplanerna jämväl tar under övervägande, huruvida icke med hänsyn till samarbetets inom gränsområdet omfattning med stöd av bestämmelserna i 3 § gränsovervakningskungörelsen en särskild gränsovervakningschef för hela gränsområdet bör förordnas.

I detta ärendes avgörande har deltagit undertecknad Lindell, ordförande, samt ledamöterna Djurberg, föredragande, Enhörning, Persson, Svärd, Tengroth och Wijkman. Stockholm den 26 januari 1959.

KARL LINDELL

H. Djurberg

*Bilaga*

*Utdrag ur betänkande avgivet den 1 oktober 1954 av 1953 års polisutredning för vissa delar av Norrbottens län*

Den särskilda polistjänsten inom skyddsområden och gränstrakter bör vidare fullgöras enligt en för varje landsfiskalsdistrikt uppgjord *plan*, upptagande *dels* antalet patrullresor för bevakning av militära anläggningar och förråd samt för främlingskontroll, antalet kontrollbesök vid varje särskild anläggning eller förrådslokal ävensom patrullresor för trafikövervakning och annan på statspolis nu ankommande verksamhet under viss tidsperiod t. ex. 14 dagar *dels* främlingskontrollens ordnande i distriktet.

Planen skall i kust- och gränstdistrikten även upptaga tullpersonalens medverkan. För tullpersonalens del bör planen innehålla, i vilken omfattning biträde med pass- och främlingskontroll skall lämnas *dels* vid fartygets ankomst och avgång *dels* i övrigt vid trafik över rikets land- och sjögräns. Planen bör vidare upptaga kustbevakningspersonalens biträde — såväl å stationeringsorten som under sjö- eller landpatrullering — med tillsyn av efterlevnaden av föreskrifterna i kungörelsen den 12 januari 1939 (SFS nr 28) angående särskilda villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde etc. *dels* i fråga om begagnande av farled och ankarplats för utländska fartyg *dels* i fråga om förbud mot fotografering, obehörigt utforskande av hamnanläggning, farled, kuster och försvarsanläggningar samt förbud mot topografiska och andra mätningar, lodningar, avbildningar och beskrivningar, som kan vara av betydelse för rikets försvar. I planen skall även upptagas huru bevakningsresor av polis- och tullpersonal skall ordnas så att de kompletterar varandra, ävensom på vilket sätt tullpersonal under bevakningsresorna och i övrigt skall utöva främlingskontroll i samarbete med polisen. Exempelvis bör tullpersonal på anmodan av polisen söka införskaffa uppgifter i utlänningsärenden samt ägna uppmärksamhet åt att utlänning icke uppehåller sig i gränstrakterna utan passvisering i de fall, där sådan erfordras, eller eljest så lång tid att uppehållstillstånd kräves eller antar arbetsanställning utan vederbörligt tillstånd. Tullpersonal, som erhåller kännedom om överträdelse, skall göra anmälan därom hos polismyndigheten på orten. Om tullpersonal skall ombesörja bevakning av militära anläggningar och förråd, bör planen upptaga antalet kontrollbesök vid varje anläggning eller förråd under viss tidsperiod t. ex. 14 dagar. Ytterligare bör planen innehålla, att tullpersonal, i den mån tulltjänsten det medger, biträder polisen vid spaning i fråga om de landsskadliga brotten och vid efterspaning och omhändertagande.

Polischefen ansvarar för att den ovan omförmälda särskilda polisverk-

samheten fullgöres enligt planen. Med iakttagande härav må polischefen äga använda den för nämnda verksamhet avsedda polispersonalen även för andra polisuppgifter. Polischefen skall för varje månad inom två dagar efter dess slut till landsfogden samt i skyddsområdena till kommandanten respektive försvarsområdesbefälhavaren insända rapport om fullgjord polistjänst enligt planen. Någon ändring av gränsövervakningskungörelsens bestämmelser om ledningen av verksamheten synes icke erfordras. Då tullpersonal tillsammans med polispersonal utför polistjänst utövas ledningen av vederbörande polisman.

Tullverkets gränsbevakningspersonal vid finska gränsen uppgick den 1 oktober 1953 till 144 man, vilket enligt inhämtade upplysningar är mer än vad som för närvarande erfordras för rena tulluppgifter. Personalen torde bland annat vara beräknad även för de arbetsuppgifter, som enligt gränsövervakningskungörelsen och den därpå grundade allmänna instruktionen åligger tullpersonal utöver egentliga tulluppgifter. Vid överläggning med tullverkets gränsschef har även den frågan upptagits till övervägande, huruvida den del av tullpersonalens arbetsuppgifter, som är av polisiär natur, borde överföras till polisen, särskilt den bevakning tullpersonalen utövar under sådana patrullresor, som omfattar hel tjänstgöringsdag och företages med bil, på cykel eller skidor. Dylik bevakning utövas dock icke i någon större omfattning utan varje postering fullgör patrullering inom eget tjänstgöringsområde, i regel 4-timmars pass. För helgdagspatrullering utefter finska gränsen torde sammanlagt endast 9 å 10 man tagas i anspråk. Uppmärksammas må här att polisens trafikövervakning och främlingskontroll ändock nödvändiggör patrullresor med bil utefter samma väg. I detta sammanhang har beaktats, att den lättnad i fråga om passbestämmelser och föreskrifter angående legitimationshandlingar, som efter hand genomförts och ytterligare torde förväntas särskilt beträffande gränsbefolkningens trafik över gränsen, medför en förskjutning av främlingskontrollen i gränstrakterna. Den rutinmässiga kontrollen av legitimationshandlingar vid gränsen minskar och härmed också det arbete av polisiär natur, som tullpersonalen hittills fullgjort jämsides med tulltjänsten. I stället förlägges kontrollen allt mera till polismyndigheternas handläggning av utlänningsärenden samt till därav betingad utredningsverksamhet på olika håll inom distriktet. Tullpersonalens medverkan vid främlingskontrollen kommer därigenom att delvis ske på annat sätt än förut, vilket även kommit till uttryck i vad som anförts i fråga om tjänstgöringsplanen. Frågan om minskning av tullpersonalen i dessa gränstrakter är enligt erhållen upplysning under utredning inom generaltullstyrelsen.

### Statens utlänningskommission

Enligt gränsövervakningskungörelsen den 20 oktober 1944 ankommer övervakandet av samfärdseln över rikets land- och sjögränser på polis-, passkontroll- och tullpersonal samt militär personal (gränsövervakningspersonal). Gränsövervakningen innefattar dels tillsyn över att gällande föreskrifter i avseende å person- och godstrafiken med utlandet noggrant efterlevas, dels ock övervakning av att underrättelser, vilka kunna vara till men för rikets försvar eller säkerhet, icke överbringas till obehöriga. Jämlikt av Kungl. Maj:t den 1 december 1944 fastställda allmänna anvisningar till organisationsplan enligt gränsövervakningskungörelsen bör övervakningen av landgränsen i första hand ombesörjas av tullverkets gränsbevakning samt militär personal. De grundläggande bestämmelserna rörande omfattningen

av gränsövervakning och den personal, som skall ombesörja övervakningen, skola för varje län upptagas i en organisationsplan. Beträffande handhavandet av gränsövervakningsverksamheten skola instruktioner finnas upprättade.

Den mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge den 12 juli 1957 träffade överenskommelsen om ett gemensamt nordiskt passkontrollområde, vilken trätt i kraft den 1 maj 1958, innebär bland annat att någon passkontroll i princip icke skall företagas vid resor mellan nämnda stater. De resande äro dock skyldiga att passera gränserna över passkontrollort eller över särskilt godkänt gränsövergångsställe, som regelmässigt även utgör tullplats. Vid landgränsen mot Finland kan inresa i och utresa från Sverige endast äga rum över Haparanda, Övertorneå, Pello och Karesuando samt under vintern även över Kaunisjoensuu och Muoniovaara/Vassikkaniemi. För gränsborna gälla speciella bestämmelser.

Före den 1 maj 1958 har för bestyret med pass- och legitimationskontroll utefter landgränsen mot Finland anlåtats tulltjänstemän, vilka handhaft denna uppgift vid sidan av sina ordinarie arbetsuppgifter. För bestyret med pass- och legitimationskontrollen ha de uppburit särskilda arvoden. Efter passkontrollens upphävande vid nämnda gräns utgå icke längre några sådana arvoden. Av tulltjänstemännens uppgifter enligt gränsövervakningskungörelsen kvarstå beträffande persontrafiken skyldigheten tillse, att icke någon obehörigen överskrider gränsen ävensom att underrättelser, vilka kunna vara till men för rikets försvar eller säkerhet, icke överbringas till obehöriga.

Upphävandet av passkontrollen vid de internordiska gränserna har för polismyndigheterna medfört en ökad arbetsbörda med avseende på den inre utlänningskontrollen. Särskilt har detta blivit fallet för polismyndigheterna i gränsdistrikten mot Finland, där persontrafiken är mycket livlig. Alla möjligheter att förstärka den med ifrågavarande kontroll sysselsätta polispersonalen böra följaktligen prövas och kommissionen får därför tillstyrka, att den av riksdagens revisorer föreslagna utredningen om viss omorganisation av tull- och polisväsendet inom det nu ifrågavarande gränsområdet kommer till stånd. I anslutning härtill bör övervägas, huruvida icke gränsövervakningskungörelsen bör bli föremål för översyn.

I behandlingen av detta ärende ha, förutom undertecknade, deltagit byråcheferna Wiman och Strange. Stockholm den 30 januari 1959.

NILS HAGELIN

*S. Bundsen*

#### Statskontoret

Såsom framgår av revisorernas berättelse fullgöres bevakningen vid rikets gränser dels av vederbörande polismyndigheter, dels i vissa hänseenden av personal från tullverket. Ansvaret för och ledningen av gränsövervakningen åvilar vederbörande länsstyrelse, varvid den omedelbara uppsikten över verksamheten handhas av länsstyrelsen underställd landsfogde. Samordningen synes av tillgängliga uppgifter att döma fungera på ett i stort sett tillfredsställande sätt.

Statskontoret vill erinra om att nyligen vissa förändringar genomförts på området, om vilkas verkningar det ännu torde vara för tidigt att draga några säkra slutsatser. Sålunda skedde en viss omorganisation av polisväsendet inom skyddsområdena i Norrbottens län samt gränstrakterna mot



Finland från den 1 juli 1957. Vidare medförde den från och med den 1 maj 1958 slopade passkontrollen mellan de nordiska länderna vissa förändringar i organisationen och arbetsuppgifterna. Vid riksdagsbehandlingen av nämnda omorganisation av polisväsendet inom området anslöt sig departementschefen (prop. 1956: 114, s. 35) till ett av polisväsendets organisationsnämnd framfört förslag, att inom varje polisdistrikt samtlig polis- och tullpersonals medverkan vid polisarbetet borde regleras genom uppgjorda planer. Enligt vad statskontoret under hand inhämtat, ha några dylika planer ännu icke upprättats.

Såvitt statskontoret kan finna, torde ett överförande till polisväsendet av den för rörlig bevakning avsedda tullpersonalen icke medföra några avgjorda fördelar. Den nuvarande dualismen skulle av allt att döma bestå även efter vidtagande av en sådan åtgärd. Enligt vad generaltullstyrelsen upplyst finnas goda möjligheter att utöka den polisiära delen av utbildningen för tullpersonalen, därest så skulle anses önskvärt. Med hänsyn härtill ävensom till den alltför korta tid, som förflutit sedan de berörda organisationsförändringarna genomfördes, anser statskontoret, att med den av revisorerna föreslagna utredningen bör anstå. Vidare synes erfarenhet av de ovan nämnda tjänstgöringsplanerna böra avvaktas. Statskontoret föreslår därför, att revisorernas hemställan tills vidare icke måtte föranleda någon åtgärd.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit tf. statskommissaren Rudhe. Stockholm den 21 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Britt-Marie Sténson*

Föredragande

*Elsa Werelius*

### Generaltullstyrelsen

Genom remiss den 19 december 1958 har Kungl. Maj:t anbefallt generaltullstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad riksdagens revisorer under 38 § i sin senast avlämnade berättelse uttalar rörande gränsbevakningen mot Finland. Till åtlydnad härav får styrelsen — med bifogande av dels ett från chefen för Haparanda gränsdistrikt infordrat yttrande<sup>1</sup> dels en från styrelsen för Svenska tullmannaförbundet inkommen skrivelse<sup>1</sup> i ärendet — i underdånighet anföra följande.

*Organisationen av Haparanda gränsdistrikt.* Det nuvarande tullbevakningssystemet vid gränsen mot Finland, för vars uppgifter revisorerna inledningsvis redogjort, bygger på den organisation av gränsbevakningen, som till sina huvuddrag fastställdes vid den år 1922 beslutade omorganisationen av tullverket och som innebär, att bevakningen fullgöres med ett flertal, längs gränsälvarna spridda relativt små bevakningsenheter under central ledning av tullförvaltaren i Haparanda. Tid efter annan ha bevakningsanordningarna underkastats ändringar i den organisatoriska utformningen för anpassning till de aktuella arbetsuppgifterna och utvecklingen av de tekniska hjälpmedlen. Under en lång följd av år voro icke därstädes, såsom vid gränsen mot Norge, inrättade några tullstationer. Först på senare tid ha inrättats tullstationer i Övertorneå, Pello och Karesuando, vilka bemannas av gränsbevakningspersonal.

Vid tillfällen, då mera betydelsefulla frågor rörande gränsbevakningen inom Haparanda gränsdistrikt varit under övervägande, har även organisa-

<sup>1</sup> Ej avtryckta.

tionen i sin helhet blivit föremål för prövning. Inom tullverket verkställdes sålunda senast år 1955 en ingående kartläggning av underlaget och förutsättningarna för verksamheten. Den undersökning, som då ägde rum, har sedermera tjänat som riktpunkt vid ställningstaganden till organisatoriska spörsmål inom distriktet, men den har å andra sidan icke av styrelsen betraktats som definitiv och slutgiltig. Styrelsen har därför alltjämt uppmärksamheten riktad på till buds stående möjligheter till rationaliseringar och förenklingar. Inom en närliggande tid påbörjas en undersökning av förutsättningarna för ett av Nordiska rådet ifrågasatt gränstillsamarbete med Finland enligt principer, som för närvarande tillämpas vid norska gränsen.

*Utredningar berörande Haparanda gränsdistrikt.* Även sakkunniga utom verket ha under senare tid haft anledning att på grund av utredningsuppdrag befatta sig med frågor rörande Haparanda gränsdistrikt. Förutom sådana beträffande uteslutande löne- och arbetstidsspörsmål kan nämnas den av 1945 års kust- och gränsbevakningsutredning i april 1948 slutförda undersökningen av vilka arbetsuppgifter vid sidan av den egentliga tulltjänsten som lämpligen kunde ingå i gränsbevakningspersonalens åligganden. Vidare hade 1953 års polisutredning att samtidigt med en förutsättningslös prövning av en ur organisatoriska synpunkter lämplig polisorganisation inom vissa delar av Norrbottens län, däribland området närmast landgränsen mot Finland, även ägna uppmärksamhet åt frågan om den mest ändamålsenliga arbetsfördelningen mellan polispersonalen å ena sidan samt tullverkets kust- och gränsbevakningspersonal å andra sidan ävensom åt möjligheterna till samordning av polis- och tullarbetet inom området. Sedan denna utredning avgivit sitt förslag den 1 oktober 1954, gjordes frågan om polisväsendets organisation inom berörda områden till föremål för fortsatt utredning av polisväsendets organisationsnämnd i samråd med av chefen för inrikesdepartementet förordnade sakkunniga, bland dem statspolisintendenten. Frågan avgjordes sedermera vid riksdagen år 1956 (prop. nr 114). Det är att märka, att ingen av dessa båda utredningar funnit anledning till erinran mot tullorganisationen inom Haparanda gränsdistrikt eller ifrågasatt att den till någon del borde övergå till polisväsendet. Däremot ha bägge understrukit betydelsen av viss samverkan mellan gränsbevakningen och polisen samt, med vitsordande av det goda samarbete som härvidlag sedan länge praktiserats, föreslagit, att detta skulle utvecklas och formellt regleras genom en för varje polischefsdistrikt uppgjord plan.

*Gränsbevakningens uppgifter inom tullorganisationen.* Tullverkets uppgifter kunna i stora drag sägas vara dels, och kanske i främsta rummet, att expediera den legala utrikestrafiken, dels att i samband därmed eller eljest utöva kontroll av trafiken över tullområdets gränser. Dessa båda uppgifter återspeglas i tullverkets organisatoriska uppbyggnad med å ena sidan fasta tullanstalter (tullkammare, tullstationer och tullexpeditioner) och å andra sidan en rörlig kust- eller gränsbevakning. Mellan dessa verksamhetsgrenar är förutsatt och praktiserat en intim växelverkan, som skapar det nuvarande beprövade systemet för tullkontrollen. Rubbas balansen dem emellan, måste den på ett eller annat sätt återställas. Det är sålunda troligt, att ett överförande av tullmässigt skolad rörlig bevakningspersonal inom Haparanda gränsdistrikt till polisväsendet skulle resultera i ett ökat behov av fasta tullanstalter och i varje fall av vid sådan tullanstalt stationerad personal.

På flera ställen är också gränsen mellan den fasta och den rörliga tullorganisationen helt flytande. Tullstationerna bemannas sålunda av personal, som samtidigt ingår i till platsen förlagd gränspostering, och en gränspostering fullgör vissa uppgifter, som eljest skulle ankomma på tullanstalt.

Detta senare förhållande är särskilt accentuerat inom Haparanda gränsdistrikt, inom vilket vid sidan av tullanstalterna finns ett stort antal av länsstyrelsen bestämda fasta överfartsställen. Denna omständighet har bland annat bidragit till att antalet tullstationer hittills kunnat begränsas till tre. Personalen är därvid ålagd icke blott att förhindra och upptäcka olovlig in- och utförsel av varor, andra brott mot tullförfattningarna samt överträdelser av övriga författningar, vilkas efterlevnad det åligger tullpersonalen att övervaka, utan även att debitera och uppbära tull, skatter och andra avgifter, som skola utgå för vissa varor vid införsel från utlandet.

Samtliga dessa åligganden regleras av ett omfattande och i många avseenden svårbemästrat författningskomplex. Det kan här särskilt nämnas den mängd författningar, som reglerar in- och utförsel av varor ur sanitära och liknande synpunkter. Förtrogenhet med detta författningskomplex förutsätter tullmässig skolning och erfarenhet. Denna omständighet synes icke ha beaktats i statsrevisorernas berättelse; i vart fall har icke tillräckligt avseende fästs vid personalens verksamhet inom den lokala tulltjänsten. Denna är likväl den grundval, kring vilken hela tullorganisationen uppbyggts. Visserligen är varuförseln inom områdena mellan tullstationerna i Tornedalen merendels icke av betydande mått, men i den mån den förekommer, måste den också betjänas av personal, som besitter den därför erforderliga kompetensen. Det förefaller därför vida enklare att — om så skulle visa sig önskvärt — vidareutbilda tullpersonal för vissa begränsade polisuppgifter utöver dem, som den redan har att utföra, än att, som revisorerna tänkt sig, anförtro tulluppgifter åt polismän med därav förorsakad omständlig och kostsam specialskolning, allra helst som i nuvarande tullutbildning redan ingår viss polisiär undervisning.

*Gränsbevakningens samarbete med polisen.* I statsrevisorernas berättelse utvecklas däri anförda synpunkter nästan uteslutande mot bakgrunden av gränsbevakningens funktion som en i skilda avseenden polisiärt gränsövervakande institution. Detta synes styrelsen, såsom i det föregående påvisats, vara en ofullständig och därmed missledande utgångspunkt för ett bedömande av de konsekvenser, som ett genomförande av revisorernas förslag skulle medföra.

I tulltjänstens natur ligger emellertid en icke oväsentlig polisiär inriktning. Denna inriktning kommer bl. a. till uttryck i att tulltjänsteman tillagts befogenheter att i vissa fall gripa, visitera, förhöra och verkställa husrannsakan. I anslutning därtill meddelas också — såsom förut antytts — inom tullverkets utbildningsverksamhet undervisning i vissa polisiära ämnen. Därigenom har speciellt kust- och gränspersonalen kunnat i statsnyttans intresse tilläggas vissa polisiära och med dessa närbesläktade uppgifter vid sidan av eller sammankopplade med den egentliga tulltjänsten. Författningsmässigt äro de viktigaste av dessa uppgifter reglerade genom Kungl. Maj:ts kungörelse (nr 275) den 20 maj 1955 angående skyldighet för befattningshavare vid tullverkets kust- och gränsbevakning att utöva jakt- och fisketillsyn samt i Kungl. Maj:ts kungörelse (nr 728) den 20 oktober 1944 om övervakande av samfärdseln över rikets gränser vid krig eller krigsfara (gränsövervakningskungörelsen), åtföljd av en av Kungl. Maj:t den 1 december 1944 fastställd allmän instruktion för gränsövervakningspersonal.

Enligt sistnämnda två författningar skola gällande föreskrifter i avseende å samfärdseln över rikets gränser övervakas av polis-, passkontroll- och tullpersonal samt militär personal. Ansvaret för ledningen av gränsövervakningen tillkommer i varje län länsstyrelsen och under denna landsfogden eller — där förhållandena det påkalla — en särskilt förordnad, under landsfogden lydande gränsövervakningschef. Befattningshavare, som ej helt är ställd

till förfogande för gränsövervakningstjänst, är underställd sitt vanliga befäl, dock med skyldighet att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter rörande gränsövervakningstjänsten, som landsfogden eller gränsövervakningschefen i särskilt fall kan meddela. Dylika föreskrifter skola, där så lämpligen kan ske, delgivas befattningshavaren i den för dennes tjänst eljest gällande ordningen. De grundläggande bestämmelserna rörande omfattningen av gränsövervakningen, den personal som skall ombesörja övervakningen samt den materiel m. m. som erfordras för ändamålet skola länsvis upptagas i en organisationsplan, som fastställes av länsstyrelsen efter samråd med vissa myndigheter, bland dem generaltullstyrelsen. Sådan plan skall i enahanda ordning revideras så ofta omständigheterna föranleda och minst en gång årligen.

Gränsövervakningskungörelsen, som tillkom under krigsåren, avser närmast förhållanden då riket befinner sig i krig eller krigsfara, men är trots detta alltså gällande. Ehuru den i dagens läge är behäftad med vissa brister och därför borde, såsom föreslagits av 1945 års kust- och gränsbevakningsutredning, ersättas med en ny, för fredsförhållanden bättre tillrättlagd kungörelse, ställer den likväl till landsfogdens förfogande icke obetydliga resurser för en gränsövervakning, som smidigt kan anpassas efter lokala förhållanden och växlingar i arbetsuppgifterna. Vad som emellertid därvid kan erfordras är en planmässig fördelning av arbetsuppgifterna mellan tull- och polispersonalen samt en reglerad samordning mellan dessa personalgruppers verksamhet i fråga om gränsövervakningsarbetet. I det syftet hade 1953 års polisutredning föreslagit, att den särskilda polistjänsten inom skyddsområden och gränstrakter borde fullgöras enligt en för varje landsfiskalsdistrikt uppgjord plan, vilken även skulle upptaga tullpersonalens medverkan. För tullpersonalens del borde planen bland annat innehålla i vilken omfattning biträde med pass- och främlingskontrollen skulle lämnas, huru bevakningsresorna av polis- och tullpersonal skulle anordnas för att komplettera varandra ävensom på vilket sätt tullpersonalen under bevakningsresorna och i övrigt skulle utöva främlingskontroll i samarbete med polisen. Om tullpersonalen skulle ombesörja bevakning av militära anläggningar och förråd, borde planen upptaga antalet kontrollbesök vid varje anläggning eller förråd under viss tidsperiod. Ytterligare borde planen innebära, att tullpersonal, i den mån tulltjänsten medgäve, skulle biträda polisen vid spaning i fråga om de landsskadliga brotten och vid efterspaning och omhändertagande.

Allmänna grunder för denna tjänstgöringsplan skulle — enligt polisutredningen — uppgöras av landsfogden efter samråd med bland andra tullverkets gränsschef.

Polisväsendets organisationsnämnd anförde i sin förenämnda utredning, att i nämnda tjänstgöringsplaner borde anges samtlig polis- och tullpersonals medverkan vid främlingskontroll, trafikövervakning och annan på ordningsstatspolisen ankommande verksamhet. Vid utarbetandet av planerna syntes vidare böra eftersträvas en utvidgning av tullpersonalens medverkan vid främlingskontrollen till att omfatta verkställandet av vissa enklare utredningar. Organisationsnämnden ansåg vidare, att tullpersonalens skyldighet att biträda vid gränsövervakningen borde ingå i denna personals ordinarie arbetsuppgifter och att den därför icke borde uppbära särskild ersättning för denna skyldighet.

I den inledningsvis omnämnda propositionen nr 114 till 1956 års riksdag uttalade chefen för inrikesdepartementet sin anslutning till förslaget rörande ovannämnda planer.

Ehuru, som framgår såväl av statsrevisorernas uttalande som av gräns-

distriktchefens yttrande, gränsbevakningspersonalen beredvilligt ställts till förfogande även vid uppdrag, som ligga utanför de egentliga gränsövervakningsuppgifterna, är det uppenbart, att sådana planer, i vilka samarbetet mellan tull- och polisorganisationerna hade blivit formellt befäst och reglerat, skulle väsentligt bidragit till verksamhetens effektivisering och rationalisering samt utslutit ett möjligen förekommande dubbelarbete. Därigenom hade de givetvis bidragit till en avlastning av polisens arbetsbörda. Några dylika planer ha emellertid icke uppgjorts. Anledningen därtill har uppgivits vara, att det syntes lämpligt avvakta någon tids erfarenhet av tjänsten. Det synes styrelsen angeläget att ifrågasvara planer nu utarbetas.

Oberoende av att sagda planer icke föreligga, är samarbetet mellan polisen och gränsbevakningen i Tornedalen mycket gott, såväl inom gränsövervakningstjänsten som vid de tillfällen, då tullpersonalens medverkan erfordrats även för andra polisiära uppdrag. Det kan i sammanhanget nämnas, att av tullverket ägda eller disponerade fasta radiostationer även betjäna polisens radiobilar och att tullverkets radioservicepersonal på begäran biträder vid översyn av polisens radioanläggningar i Tornedalen.

Skulle förhållandena påkalla vidgade polisiära uppgifter för gränsbevakningspersonalen, vill styrelsen medverka härtill. Om härvid erfordras ytterligare polisiär utbildning av personalen, kan detta ske inom ramen för tullverkets undervisningsväsen.

*Samverkan med försvaret.* Utan att närmare ingå på frågan om samverkan med försvaret, vilken fråga styrelsen förutsätter att den militära remissinstansen närmare utvecklar, får styrelsen här endast framhålla, att tullverkets gränsbevakning i Tornedalen tilldelats betydelsefulla militära uppgifter.

*Sammanfattning.* Frågor om gränsbevakningens inom Haparanda gränsdistrikt organisation och arbetsuppgifter, arbetsfördelningen mellan polis och gränsbevakningspersonalen samt möjligheterna till samordning mellan polisen och tullverket ha på den allra senaste tiden varit föremål för flera utredningar. Några synpunkter angående lämpligheten att överflytta tullpersonal till polismyndighet ha därvid icke förebringats.

Tullverkets huvuduppgift är att expediera den legala utrikestrafiken. För detta ändamål användes jämväl gränsbevakningspersonalen. Uppgiften fordrar ingående kunskap i för varuförseln till och från utlandet gällande tull- och andra författningar och kan endast utföras av personal, som efter särskild skolning och genom praktisk erfarenhet äger den erforderliga kompetensen.

Gränsbevakningspersonalen användes såväl för fasta tullklarerings- och tullkontrolluppgifter som för rörlig bevakningsverksamhet. Någon kategorindelning av personalen för den ena eller den andra arbetsformen föreligger icke.

Gränsbevakningspersonalen samarbetar med polisen inom vissa områden, framför allt vid gränsövervakning enligt gränsövervakningskungörelsen och vid jakt- och fisketillsyn. Därigenom har en avlastning av polisens arbetsbörda kunnat äga rum. Samverkan skulle emellertid kunna förstärkas och utvecklas, därest planer uppgjordes och tillämpades för tjänstens utövande och dess fördelning mellan polis- och tullpersonal på sätt, som anvisats i tvenne polisutredningar.

Den dualism, som statsrevisorerna påpekat vara rådande mellan polis- och tulltjänstemannakårerna, förekommer givetvis endast i den mån arbetsuppgifterna sammanfalla, d. v. s. företrädesvis inom gränsövervakningen, där dock landsfogden tillagts den enhetliga ledningen. Som i det föregående

anförts har emellertid gränsbevakningspersonalen framför allt viktiga tulluppgifter, vilka falla utanför polisens verksamhetsområde. Därest den rörliga gränsbevakningspersonalen överfördes till polisväsendet, skulle sålunda dualismen kvarstå, och det kan ifrågasättas, om den icke bleve mera framträdande än nu. Olägenheterna med dualismen synes kunna bäst elimineras genom en sådan samverkan mellan de båda kårerna, som redan förekommer och som enligt vad ovan sagts bör kunna förbättras och utvecklas.

I detta ärendes handläggning hava deltagit, förutom undertecknad generaltulldirektör, jämväl byråcheferna Lindberg, Åberg, Appellofft, Bergström och Hartler, samt gränsschefen Holm, föredragande. Stockholm den 27 januari 1959.

VIDAR FAHLANDER

*Tord Wænerlund*

### Länsstyrelsen i Norrbottens län

Länsstyrelsen får härmed överlämna infordrade yttranden (Bilagor A—E) från landsfogden i länet samt landsfiskalerna i Haparanda, Övertorneå, Pajala och Karesuando distrikt samt för egen del anföra följande.

Regler rörande samverkan mellan polis- och tullpersonal vid rikets gränser återfinnes såsom statsrevisorerna framhållit *dels* i kungörelsen den 20 oktober 1944 om övervakande av samfärdseln över rikets gränser vid krig eller krigsfara (gränsövervakningskungörelsen) och i den med stöd av nämnda kungörelse den 1 december 1944 fastställda allmänna instruktionen för gränsövervakningspersonal, och *dels* av kungörelsen den 20 maj 1955 angående skyldighet för befattningshavare vid tullverkets kust- och gränsbevakning att utöva jakt- och fisketillsyn m. m.

1953 års polisutredning föreslog i sitt den 1 oktober 1954 avgivna betänkande bland annat, att den särskilda polisverksamheten inom gränsområdena och tullpersonalens i kust- och gränstrakterna medverka vid denna verksamhet skulle regleras genom särskilda planer för varje polis chefsdistrikt.

Polisväsendets organisationsnämnd biträdde i sitt betänkande den 12 december 1955 vad polisutredningen sålunda förordat. Organisationsnämnden föreslog därjämte bland annat, att vissa landsfiskalsdistrikt skulle sammanslås samt att de särskilda statspolispatrullerna i Haparanda, Övertorneå och Pajala skulle kommunaliseras. Nu angivna förslag upptogs i proposition nr 114 till 1956 års riksdag och godkändes av riksdagen den 4 maj 1956.

Genom nådigt brev den 6 juni 1957 föreskrevs såvitt angår ovan berörda spörsmål att de tjänster, som uppehölls av statspolispatrullerna i Tornedalen, skulle från och med den 1 juli 1957 utgå ur statspolisorganisationen och i stället tillföras vederbörande polisdistrikt. Tillika lämnades vissa övergångsbestämmelser.

Länsstyrelsen har sedermera utrett frågan om sammanslagning av de i propositionen nr 114/1956 angivna landsfiskalsdistrikten och överlämnat förslag därom till Eders Kungl. Maj:t.

I enligt med vad som förutsattes i organisationsnämndens förslag bildades vidare från och med den 1 september 1957 Haparanda polisdistrikt av Haparanda stad, Nedertorneå och Karl Gustavs kommuner, tidigare särskilda polisdistrikt. Den 8 augusti 1958 fastställde länsstyrelsen jämlikt lagen den 31 maj 1957 om kommunalförbund förbundsordning för ett polisförbund bildat av nyssnämnda kommuner. Förbundsfullmäktige har emellertid ännu ej till länsstyrelsen anmält personalstat för polisdistriktet, varför de personella



förhållandena inom Haparanda polisdistrikt ännu icke kunnat helt ordnas. Personalstat lär emellertid komma att antagas inom den närmaste tiden.

Sedan sålunda de primära organisations- och personalförslagen rörande polisväsendet inom vissa delar av länet genomförts, har länsstyrelsen planerat att aktualisera frågan om upprättandet av de förordade arbetsplanerna inom polischefsdistrikten vid gränsen mot Finland.

Det relaterade utvisar, att samverkan mellan polisen och tullpersonalen inom gränsområdena mot Finland tills vidare — förutom efter samråd på informell bas — sker med beaktande av de allmänna föreskrifterna i förutnämnda kungörelser och allmänna instruktion. Från såväl polis- som tullmyndigheterna har vitsordats att det samarbete, som sålunda äger rum, är synnerligen gott.

Givetvis bör den bästa möjliga samverkan i gränsövervakningen eftersträvas. Vid bedömandet av hur denna samverkan bör vara organiserad, kan olika synpunkter anföras. Det ligger sålunda nära till hands att antaga, att tullmän kommer att lägga huvudvikten vid de tullnära uppgifterna. Å andra sidan torde polismän, som tilldelas tullnära uppgifter, ge företräde åt den rent polisiära verksamheten. Detta lär gälla även om kompletterande utbildning lämnas.

Avvägningen rörande vilka åligganden som skall anses ha primär betydelse, de polisiära eller de tullnära, torde vara vanskelig att avgöra. Tyngdpunkten i betydelse kan nämligen växla tid efter annan.

För närvarande är bland annat genom prisutjämningen på ömse sidor om gränsen tullmyndigheternas befattning med olovlig varuförsel måhända mindre än tidigare. Genom passkontrollens upphävande har därjämte tullens polisiära uppgifter minskats. På grund av den friare samfärdseln har däremot polisens arbetsbörda i form av inre främlingskontroll ökat, då lättnaden i gränstrafiken bland annat fått till följd att en hel del icke önskvärda element söker sig hit. Huruvida nu beskrivna förhållanden kommer att få längre varaktighet är för närvarande svårt att med säkerhet yttra sig om.

Starka skäl talar för att det av två utredningar rekommenderade systemet för samverkan grundad på arbetsplaner prövas någon tid. Först därefter torde det vara möjligt att med någon säkerhet kunna avgöra om nämnda ordning lämpligen bör ersättas med någon annan, exempelvis en sådan innebärande att personal överföres från den ena organisationen till den andra.

I propositionen nr 114/1956 uttalade föredragande departementschefen, att länsstyrelsen, sedan någon erfarenhet vunnits av den nya ordningen för polisorganisationens utformning inom vissa delar av Norrbottens län, ägde att ånyo taga upp och förelägga Eders Kungl. Maj:t de spörsmål, som kunde uppkomma. Länsstyrelsen har ansett att detta uttalande jämväl omfattar förhållandena inom gränstrakterna. Denna uppfattning torde stödjas av föreskrifterna i länsstyrelseinstruktionen rörande länsstyrelsens allmänna befogenheter och skyldigheter.

Av det ovan anförda torde framgå, att de av statsrevisorerna behandlade organisationsfrågorna är föremål för länsstyrelsens uppmärksamhet.

I detta ärendes handläggning har, förutom undertecknade landshövding och förste länsnotarie, deltagit landssekreteraren Torsten Segrell. Luleå i landskansliet den 31 januari 1959.

MANFRED NÄSLUND

*Lennart Hellsten*

*Yttrande från landsfogden i Norrbottens län*

Länsstyrelsen har anmodat mig att yttra mig över riksdagens revisorers uttalande angående gränsbevakningen mot Finland. I anledning därav får jag vördsamt meddela följande.

I skilda sammanhang har jag tidigare framhållit det nödvändiga i att närmare samordna polisverksamheten och den övervakningsverksamhet, som omhänderhaves av tullverkets kust- och gränsbevakningspersonal. Därvid har jag uttalat meningar som i stort sett sammanfalla med vad statsrevisorerna nu föreslagit. För att närmare belysa mina synpunkter i frågan får jag närsluta avskrift av yttrande den 30 november 1955 till Länsstyrelsen angående tullverkets kustbevakning. Fortfarande anser jag att frågan om en närmare samordning bör utredas. Vid en sådan utredning synes det mig önskvärt att polisväsendet i länet representeras. Luleå den 16 januari 1959.

*Bilaga till bilaga A**Yttrande angående tullverkets kustbevakning*

Anmodad inkomma med yttrande över innehållet i en av riksdagens revisorer den 16 september 1955 avlämnad särskild berättelse rörande tullverkets kustbevakning får jag härmed vördsamt dels överlämna av mig infordrade yttranden från polischeferna i Boden, Haparanda, Luleå och Nederluleå, dels för egen del anföra följande.

I vad rör Norrbottens län sorterar tullverkets kustbevakning under kustdistriktschefen i Norra distriktet. Kuststräckan från gränsen mot Finland till gränsen mellan Nederluleå och Norrfjärdens kommuner omfattas av Luleå kusttullmästarområde. Kuststräckan inom Piteå landsfiskalsdistrikt utgör verksamhetsområde för Piteå kustpostering inom Skellefteå kusttullmästarområde. Inom Luleå kusttullmästarområde finnas två posteringar, Luleå kustpostering och Nikkala kustpostering. Chefskapet inom Luleå kusttullmästarområde utövas av en kusttullmästare med stationeringsort i Luleå. Personalorganisationen i Luleå kustpostering upptager 1 kustöveruppsyningsman, 1 förste kustuppsyningsman samt 4 lägre befattningshavare (kustuppsyningsmän eller kustvakter). Posteringen disponerar 1 personbil samt 1 s. k. tulljakt (en 12 m koster). Vid Nikkala kustpostering finnas 1 kustöveruppsyningsman samt 5 lägre befattningshavare. Posteringen förfogar över 1 s. k. tullslup och 1 motorbåt. Posteringen är uppdelad på två underavdelningar på så sätt att tre man jämte tullslupen äro stationerade i Seskarö, under det att återstoden stationerats i Nikkala. Kustposteringen i Piteå består av 1 kustuppsyningsman och 1 kustvakt. Posteringen disponerar 1 s. k. tullslup. Med undantag för tullslupen i Piteå äro kustbevakningens inom länet stationerade motorfordon (båtar och bilar) utrustade med frekvensmodulerade ultrakortvågsradioanläggningar av samma typ som användes inom polisväsendet. Trafiken sker på sådana frekvenser, att samtrafik kan äga rum med polisradiostationerna inom länet.

Kustbevakningspersonalens verksamhet inom länet är till helt övervägande del inriktad på bevakning av det slag, som omnämnes i den av riksdagens revisorer avlämnade berättelsen s. 16—24. Bevakningen utföres dels under patrullering till sjöss och till lands, dels vid förekommande behov genom tillfälligtvis anordnad tillsyn i hamnar, lastageplatser o. d. Inom länet handhas icke av kustbevakningspersonalen sådana göromål, som tillhöra lokal-

tullförvaltningens arbetsuppgifter. Kustbevakningspersonalens arbetsuppgifter äro sålunda till övervägande del i princip av sådant slag, att de jämväl åvila den allmänna polisen. Polismyndigheterna i länet ha emellertid beträffande kustbevakningspersonalens polisiära verksamhet icke andra befogenheter än som angivas i gränsövervakningskungörelsen (SFS 1944: 728). De befogenheter, som därigenom tillagts länsstyrelse och landsfogde, avse emellertid endast verksamheten för övervakning av samfärdseln över rikets land- och sjögränser. Befogenheterna innefatta icke i något fall direkt befäls- eller direktivrätt gentemot kustbevakningspersonalen inom länet.

Samarbetet mellan polisorganen inom länet och kustbevakningsorganisationen har städse varit mycket gott. Kustposteringarna ha sålunda i mån av förmåga och tid ofta med personal och materiel biträtt polisen vid polisiära förrättningar i kustområdet.

I samband med en redogörelse för kustbevakningsorganisationens verksamhet inom länet bör uppmärksammas, att till följd av isförhållandena kustbevakningens båtar regelmässigt endast kunnat utnyttjas under tiden omkring 20/5—omkring 1/11 eller sammanlagt omkring 5 1/2 månad årligen. Under den tid båtarna icke kunnat användas har personalen använts för patrullering med den därför disponibla bilen ävensom för bevakning till fots i länets hamnar m. m. De tider sjöfarten i Bottenviken är stängd på grund av havets tillfrysning, 4—5 månader årligen, har verksamheten bedrivits förutom genom bilpatrullering genom skidpatrullering framför allt i skärgården. Därvid har Nikkala kustpostering huvudsakligen svarat för övervakning av kustområdet intill finska gränsen och närmast väster därom. Under denna tid torde stundom svårigheter ha förelegat att sysselsätta personalen inom ramen för verksamheten. Det har emellertid förekommit, att personalen tagits i anspråk för annan verksamhet inom tullväsendet än kustbevakning. Merendels torde dock personalstyrkan ha hållits vid normal numerär.

Riksdagens revisorer ha i sin berättelse (s. 33) framhållit nödvändigheten av att samordna den bevakningsverksamhet som omhänderhaves av olika institutioner. Revisorerna ha därvid bl. a. framhållit intresset av att kostnaderna för den önskvärda bevakningen hållas nere. I sin berättelse framhålla revisorerna också, att den nuvarande kustbevakningsorganisationen fått sin utformning mot bakgrunden av överhavssmugglingen under 1920- och 1930-talen. Den organisation, som under då rådande förhållanden utformades, synes emellertid med hänsyn till sedan dess inträffade förändringar icke längre helt ändamålsenlig. Även med beaktande av tullväsendets intresse av fullgod beredskap för framtida mera krävande arbetsinsats synes en omorganisation av kustbevakningen böra övervägas.

Redan tidigare har jag i annat sammanhang inför Länsstyrelsen framhållit, att enligt mitt förmenande en fastare samordning av polisväsendets, kustbevakningens och gränstullbevakningens verksamhet vore önskvärd. Tullväsendets gräns- och kustbevakning fullgöra till betydande del uppgifter, vilka framstå såsom rent polisiära. En tredelning mellan polis, kustbevakning och gränstullorgan av ansvaret för polisverksamheten synes i längden icke lämplig. Det synes mig sålunda kunna ifrågasättas, om icke möjligheterna till en fastare samorganisation borde utredas. (I detta sammanhang är jag angelägen framhålla, att hittills samarbetet mellan polismyndigheterna i länet och tullväsendets representanter varit synnerligen gott, vilket icke enbart torde ha berott på utomordentliga personliga relationer mellan de olika organens företrädare.)

Beträffande kustbevakningen synes för Norrbottens läns del väsentliga fördelar kunna vinnas genom att organisationen inlemmades i den allmänna

polisorganisationen. Såsom redan framhållits torde kustbevakningen till övervägande del ha uppgifter av allmän polisiär natur. Riksdagens revisorer ha i här förevarande berättelse (s. 32) som sin mening framhållit, att kustbevakningen bör anordnas så, att den är i stånd att utföra verklig bevakning icke blott ur fiskala synpunkter utan även i andra avseenden, därvid samtliga bevakningsuppgifter borde vara likvärdiga. Enligt revisorerernas mening, till vilken jag helt ansluter mig, bör bevakning sålunda bl. a. anordnas mot smuglingsförsök, spioneri, olovligt gränsöverträdande, olaga jakt och fiske och till säkerhet för sjö- och luftfart ävensom för vissa militära intressen. En sådan anordning skulle otvivelaktigt medföra, att kustbevakningens verksamhet finge en än mera uttalat polisiär prägel. Nackdelarna av att ansvaret för polisverksamheten i länet icke helt ankommer på polismyndigheterna skulle därigenom än mera framträda.

Länets polispersonal har hittills i brist på personal och farkoster endast rent undantagsvis kunnat utföra önskvärd bevakning inom den betydande skärgården. Detta gäller icke minst beträffande Bodens och Kalix skyddsområden. Om kustbevakningsorganen i länet inlemmades i polisväsendet, skulle i detta hänseende rådande missförhållanden kunna undanröjas. Av särskild betydelse skulle detta bliva för effektiviteten i skyddsområdenas bevakning. Den föreslagna åtgärden skulle vidare medföra, att man skulle kunna undvika det dubbelarbete, som nu onekligen utföres, trots gott samarbete och allvarliga försök till samordning under hand. En annan vinst vore att svårigheterna att under vinterhalvåret finna lämpligt arbete åt kustbevakningspersonalen skulle bortfalla. Jag förutsätter att personalen då skulle tagas i anspråk för allmänna polisuppgifter i huvudsak i anslutning till stationeringssorten.

Givetvis får icke i samband med ett möjligt inlemmande av kustbevakningen i polisen tullväsendets bevaknings- och övriga intressen åsidosättas. Emellertid synes mig den föreslagna omorganisationen icke i detta hänseende behöva medföra någon försämring. Härvid bör uppmärksammas det förfaringssätt, som tillgreps i samband med att den tidigare militärt anknutna fästningspolisen i Boden överfördes till den civila statliga poliskåren i Boden. För att tillgodose de militära intressena föreskrefs då (Kungl. Maj:ts kungörelse om poliskåren i Boden den 30/6 1942) att av kommandanten i Bodens fästning beträffande poliskårens användning angivna militära synpunkter av polischefen skulle tillgodoses i den mån polischefen icke fann, att trängande polisuppgifter av annat slag därigenom skulle eftersättas. Motsvarande direktivrätt skulle kunna stadgas beträffande generaltullstyrelsen eller denna underordnad instans.

Jämväl ur beredskapssynpunkt synes en förankring av kustbevakningen i polisväsendet medgiva uppenbara fördelar med hänsyn till de större möjligheter en större och enhetlig polisorganisation i detta hänseende skulle erbjuda.

Det kan riktigt anmärkas, att vid rekryteringen till kustbevakningstjänst måste beaktas att personalen besitter tillräcklig grad av sjömanskap och att sådant i allmänhet icke är att finna hos polispersonalen. Detta torde dock icke behöva medföra några alltför betydande svårigheter. Såsom exempel må anföras att för närvarande i poliskåren med polisrytteri rekrytering måste ske med hänsyn tagen till att fullgod ryttarpersonal skall kunna uppsättas. Svårigheterna att erhålla sjökunnig personal torde för övrigt väga lätt i jämförelse med intresset av att den kustbevakande personalen har en fullödlig polisiär utbildning. Möjligen kommer det att visa sig nödvändigt att inom polisväsendets ram anordna särskilda kurser i navigation m. m. Detta torde dock icke behöva innebära större hinder.

Olika meningar kunna möjligen råda om huru vid en omorganisation de nuvarande kustposteringsarna skulle inordnas i polisväsendet. Helt allmänt synes därvid böra gälla den regeln, att polispersonalen skall ställas under befäl av polischefen i det distrikt, inom vilket personalens verksamhet helt eller huvudsakligen kommer att bedrivas. Skulle, såsom i annat sammanhang ifrågasatts, inom länet tillskapas en enhetlig, statlig polisorganisation, för gräns- och främlingskontroll m. m., synes kustbevakningspersonalen böra ingå däri. För länets del synas de nuvarande kustposteringsarna även framdeles lämpliga, möjligen med den förändringen att avdelningen i Sesskarö med hänsyn till betydelsen av sjöbevakning inom Kalix skyddsområde i stället förlades till Storöhamn eller annan lämplig plats inom skyddsområdet. Möjligen skulle också kunna övervägas att förlägga Luleå kustpostering till Lövsjär inom Nederluleå landsfiskalsdistrikt. Därigenom skulle bl. a. vinnas att posteringens sjöbevakning skulle kunna fortgå några veckor längre under hösten, då vattnet vid Lövsjär brukar isläggas betydligt senare än i Luleå.

I samband med den föreslagna organisationen torde någon minskning av den nuvarande kustbevakningspersonalen kunna ifrågakomma.

Utan att närmare ingå på detaljer i utformningen av det ovan skisserade förslaget får jag framhålla, att det synes mig önskvärt, att frågan om en omorganisation av kustbevakningsorganisationen upptages till prövning. Möjligen bör samtidigt jämväl frågan om gränstullbevakningens lämpligaste utformning och dess ev. närmare anknytning till polisväsendet övervägas. Luleå den 30 november 1955.

## *Bilaga B*

### *Yttrande från landsfiskalen i Haparanda distrikt*

I resolution den 2 denna månad har länsstyrelsen anmodat mig att inkomma med yttrande i anledning av vad riksdagens revisorer anfört beträffande gränsbevakningen mot Finland.

Till åttlydnad härav får jag vördsamt anföra följande.

Den fredsmässiga bevakningen av Sveriges landgräns mot Finland har under årtionden utförts av tullpersonal. I tjänsten har ålegat dem att utföra godskontroll. På sidan om tjänsten och mot särskild ersättning har de utfört personkontroll. Personkontrollen kan uppdelas i passkontroll och gränskontroll. För dessa uppdrag har tullpersonalen haft särskilt förordnande av vederbörande länsstyrelse.

Den av tullpersonal utförda personkontrollen har huvudsakligast varit förlagd omedelbart innanför gränsen. Kontroll bakom gränsen har däremot utförts av polis.

Den 1 maj 1958 upphörde passkontrollen utefter Sveriges gräns mot Finland. Därvid återkallades såväl förordnandet för de tulltjänstemän, som varit passkontrollörer, som ock för dem som sysslat med gränskontroll. I fråga om personkontroll kvarstår för tullpersonalens räkning icke andra uppgifter än de, som övervakningskungörelsen innefattar.

I andra sammanhang har jag haft tillfälle att till länsstyrelsen framföra vådan av dessa tingens ordning. Övervakningsuppgifter på grund av finska förbrytares överskridande av gränsen till Sverige har ökat enormt. Kontrollen kan heller icke bli något så när tillfredsställande utan en betydande utökning av polispersonalen.

Det förefaller som om man på ansvarigt håll i Sverige numera lägger mindre vikt på tulluppgifter än tidigare. Olika varuslag har »frilistats» i stor

utsträckning och handelsutbytet de nordiska länderna emellan har friställts på ett sätt, som man tidigare trodde vara otänkbart.

Under sådana förhållanden synes mig avgörandet ligga i den frågan, huruvida tullbevakningen skall bibehållas i samma utsträckning som tidigare. Detta är en fråga, som helt undandrager sig mitt bedömande, då jag icke anser mig kunna bedöma handelsutbytet och därmed tullbevakningens betydelse för landet.

Återkallandet av tullpersonalens uppgifter i fråga om gränskontroll har emellertid inverkat så, att det är ofrånkomligt med en utökning av polispersonalen.

Slutligen vill jag framhålla, att samarbetet med gränsdistriktschefen i Haparanda och hans personal varit utomordentligt gott under den tid, polisiära uppgifter ålegat tullpersonalen. Det kan emellertid icke frångås, att polisiära uppgifter bör åvila allenast polispersonal, som utbildas för detta ändamål.

För att få till stånd en ordentlig personkontroll synes mig den av riksdagens revisorer föreslagna utredningen skyndsamt böra komma till stånd. Haparanda den 23 januari 1959.

#### *Bilaga C*

##### *Yttrande från landsfiskalen i Övertorneå distrikt*

Med anledning av Kungl. inrikesdepartementets remiss i ärende angående riksdagens revisorers förslag om utredning i syfte att omorganisera gränsbevakningen mot Finland i och för en samordning av de uppgifter, som nu handhavas av tull och polis, får jag härmed vördsamt uttala att jag tillstyrker en sådan utredning. I stort sett äro de i promemorian gjorda uttalandena riktiga. Övertorneå den 13 januari 1959.

#### *Bilaga D*

##### *Yttrande från landsfiskalen i Pajala distrikt*

Sedan länsstyrelsen infordrat yttrande över av riksdagens revisorer anförda synpunkter rörande gränsbevakningen mot Finland, får jag vördsamt anförda följande.

I skilda sammanhang har inom poliskretsar frågan om tullpersonalens effektiva utnyttjande varit på tal. Det har ifrågasatts, om denna förhållandevis stora personalkår, vars verksamhet i realiteten praktiskt taget varit begränsad till beivrande av smuggling, inte kunde åläggas en del andra arbetsuppgifter. Särskilt har man då tänkt på beivrande av förseelser mot gränsälvsstadgan angående fisket, kontroll av efterlevnaden av utlänningslagstiftningen, trafikkontroll och andra uppgifter av sådan art, att de kunna fullgöras i samband med bevakningsturerna i tulltjänsten. (Här avses främst den rörliga bevakningspersonalen inom tullverket.) Speciellt i tider, då olovlig varuförsel på grund av olika lättnader i bestämmelserna om person- och godstrafik är obetydlig har det för att använda revisorernas utomordentligt lyckade formulering icke synats omotiverat att antaga, att tullpersonalen i allmänhet skulle kunna hinna med ytterligare arbetsuppgifter. Ett tillförande av andra polisiära uppdrag borde också skänka ett helt annat innehåll åt det annars trista bevakningsarbetet. Visserligen har vid upprepade tillfällen tullpersonal samverkat med polis i olika slags kontrollarbete — i alla avseenden har för övrigt samarbetet i varje fall inom detta distrikt varit



gott — men frånvaron av föreskrift om skyldighet att deltaga och därav följande löslighet i befälsförhållandena har verkat återhållande på viljan att begära biträde.

Statsrevisorernas förslag om en utredning rörande en omorganisation, syftande till ett överförande av tullpersonal till polisorganisationen, tillstyrkes på det livligaste. För egen del är jag övertygad om att en dylik organisation medför en avsevärd effektivisering av den verksamhet, som utövas av polis- och tullpersonalen i gränstrakterna, samtidigt som en minskning av personalen förefaller mycket sannolik. Utredningen bör begränsas till att behandla frågan i vad den rör gränstrakterna mot Finland. Pajala den 8 januari 1959.

## *Bilaga E*

### *Yttrande från landsfiskalen i Karesuando distrikt*

Införandet av passunionen mellan de nordiska länderna och den i samband därmed indragna passkontrollen, som utefter gränsen mot Finland till övervägande del utfördes av tulltjänstemännen, har otvivelaktigt medfört en avsevärd arbetsavlastning från tullpersonalen. En fortlöpande prisstegring på livsmedel och andra förnödenheter i Finland har medfört, att prisskillnaden på de flesta varor är relativt obetydlig mellan Sverige och Finland. Detta har inneburit, att den olovlige varuförseln icke längre är särdeles lockande eller lönsam, vilket i sin tur verkar arbetsavlastande för tullpersonalen. Bevakningen och varukontrollen vid tullstationerna är givetvis fortfarande behövlig, men enligt min uppfattning är den för rörlig bevakning avsedda tullpersonalens uppgift nu väsentligen av preventiv art. Enligt min uppfattning borde de rörliga bevakningsstyrkornas arbetsuppgifter låta sig väl förenas med många uppgifter av polisiär natur. Huvudbevakningen från tullsidan sker i detta liksom i övriga tornedalsdistrikt i anslutning till landsvägen utefter gränsen, och utefter denna gränsväg finns de flesta befolkningscentra, där likaledes de flesta polisåtgärder vidtas. De synpunkter, riksdagens revisorer anfört, anser jag synnerligen beaktansvärda, och jag tillstyrker vördsamt, att frågan om en omorganisation göres till föremål för utredning. Enligt min uppfattning bör utredningen begränsas till att avse endast den svensk-finska gränsen, enär förhållandena där icke äro jämförliga med förhållandena vid gränsen mot Norge, där befolkningscentra icke ligga på samma sätt i anslutning till de naturliga bevakningsriktningarna och där huvudbevakningen icke kan ske i anslutning till vägar, som löpa i stort sett parallellt med gränsen. Karesuando den 23 januari 1959.

## CIVILDEPARTEMENTET

### § 39 Vissa iakttagelser angående övertidstjänstgöringen inom statsförvaltningen

#### Statskontoret

Av den av revisorerna framlagda undersökningen framgår, att statens affärsdrivande verk svara för den procentuellt största delen av övertidstjänstgöringen under den undersökta tidsperioden. Vad dessa verk angår torde man få utgå från att verksamheten bedrivs på ett ändamålsenligt sätt under ständigt iakttagande av ekonomiska synpunkter. Ett cirkulär till dessa verk kan knappast förväntas medföra några förändringar i kostnadshänseende.

Anmärkningsvärt stor övertid redovisas emellertid även för ett mindre antal myndigheter, främst försvarets, medan vid de undersökta myndigheterna i övrigt synes förekomma övertid i relativt blygsam omfattning. Då man torde få räkna med att ett begränsat utnyttjande av personal på övertid ur ekonomiska synpunkter låter sig väl försvara, vill statskontoret för sin del ifrågasätta, om icke det anmärkta förhållandet bör bringas till kännedom endast för de myndigheter, där övertidsersättningens storlek kan synas böra föranleda ytterligare överväganden om sättet för arbetsuppgifternas fullgörande.

Beträffande revisorernas uttalande om kringgående av gällande förbud mot gottgörelse på övertid under sommartid må framhållas, att inskränkning av arbetstiden enligt verkstadgan må medgivas allenast om och i den mån omständigheterna det tillåta. En myndighet torde fördensskull vara oförhindrad att för verkets personal föreskriva avbrott i sommartiden. Sådant avbrott torde jämväl kunna medgivas för enbart en avdelning eller byrå inom verket. Avbrott i sommartiden synes däremot icke böra förekomma för enstaka tjänstemän eller för enstaka dagar. Statskontoret utgår från att revisorernas uttalande avser endast sistnämnda fall.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit statskommissarien Kull. Stockholm den 30 januari 1959.

IVAR LÖFQVIST

*Britt-Marie Sténson*

Föredragande

*A. Svensson*

#### Statens organisationsnämnd

Den av revisorerna verkställda utredningen tyder på att övertidsarbete på många håll inom statsförvaltningen kommit att bli en regelbunden företeelse, vilket står i strid med gällande föreskrifter på området. Mer avsevärd omfattning, räknad i antal timmar per tjänsteman och år, synes dock övertiden ha endast vid vissa myndigheter. Nämnden har intet att erinra mot revisorernas förslag om att ett cirkulär i ämnet utsändes till myndigheterna eller eventuellt enbart till sådana myndigheter där problemet har särskild aktua-

litet. I cirkuläret bör understrykas att en strävan att undvika övertid ej får leda till överdimensionering av personalen så att den i större omfattning ej blir fullt sysselsatt. En sådan lösning kan givetvis komma att ställa sig dyrare än att i begränsad utsträckning tillgripa övertidsarbete vid arbetsanhopningar.

Med hänsyn till de skiftande förhållandena inom olika verksamhetsområden torde någon allmängiltig lösning av detta problem ej kunna anges. Om ytterligare en utväg att möta tillfälliga arbetstoppar erinras dock, nämligen att lägga ut skriv- och räknearbeten o. d. till firmor eller privatpersoner. Enligt organisationsnämndens erfarenhet har ett sådant förfarande i vissa fall visat sig vara en ekonomiskt godtagbar lösning.

I detta ärendes handläggning ha deltagit, förutom undertecknad generaldirektör, ledamöterna Aste, Elofsson, Löfquist och Göran Petterson samt såsom föredragande förste byråsekreteraren B. Samuelsson. Stockholm den 27 januari 1959.

C. TARRAS SÄLLFORS

*B. Samuelsson*